

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI**

**TSMK H.1223 NUMARALI SİYER-İ NEBİ ESERİNDE
HZ. ALİ KONULU MİNYATÜRLERİN TASARIM
ÇÖZÜMLEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EFNAN YÜCE

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI**

**TSMK H.1223 NUMARALI SİYER-İ NEBİ ESERİNDE
HZ. ALİ KONULU MİNYATÜRLERİN TASARIM
ÇÖZÜMLEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EFNAN YÜCE
(190301009)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal Arpacıoğlu)**

DÜZELTİLMİŞ TEZ

İSTANBUL, 2022

30/11/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Geleneksel Türk Sanatları Tezli yüksek lisans programı 190301009 numaralı Efnan YÜCE'nin hazırladığı "TSMK H1223 Numaralı Siyer-i Nebi Minyatürlerinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 30/11/2022 Çarşamba günü saat 16:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20... tarihinde, saat ...:... da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının "TSMK H.1223 Numaralı Siyer-i Nebi Eserinde Hz. Ali Konulu Minyatürlerin Tasarım Çözümlemesi" şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi

Karar

1. Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal ARPACIOĞLU (Danışman)	KABUL
2. Doç. Dr. Şehnaz BİÇER	KABUL
3. Dr. Öğr. Üyesi Nihal ARACI	KABUL

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Efnan Yüce

DÜZELTME METNİ

1. Üçüncü bölüme “Siyer-i Nebi Nüshalarında Hz. Ali” alt başlığı eklendi.
2. Değerlendirme ve sonuç bölümlerine çizimler eklendi.

TSMK H.1223 NUMARALI SİYER-İ NEBİ ESERİNDE HZ. ALİ KONULU MİNYATÜRLERİN TASARIM ÇÖZÜMLEMESİ

Efnan Yüce

ÖZET

Hz. Muhammed'in doğumundan vefatına kadar geçen sürede yaşanan önemli olayları konu alan yazma eserlere Siyer-i Nebî adı verilir. XIV. yüzyılda yazılan yazma eser XVI. yüzyılda III. Murad'ın emriyle tekrar kaleme alınmış ve resmedilmeye başlanmıştır. III. Murad'ın vefatından sonra tahta geçen oğlu III. Mehmed eserin tamamlanmasını emretmiş ve altı ciltlik, 814 minyatürden oluşan bir eser meydana gelmiştir. Günümüzde dünyanın farklı kütüphanelerinde korunan bu ciltlerin beşinci cildinin nerede olduğu bilinmemektedir.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan, XVI. yüzyıl Siyer-i Nebî'sinin altıncı cildi 270 sayfa, toplam 125 minyatür resmedilmiştir ve bu çalışmada incelediğimiz Hz. Ali'yi konu alan 36 minyatür yer almıştır. Bu ciltte Hz. Ali'nin yaşadıklarına ve yaşadıklarıyla ilgili tasvirler bolca yer verilmiştir. Çalışmamızda Hz. Ali'nin minyatürlerde kurgulama biçimleri ve kompozisyonları tasarım açısından incelenmiştir. Dördüncü bölümde minyatürlerin tasarım, kompozisyon ve figür kurguları analiz edilmiştir. Analizler, nakkaşların tasarım esnasında uyguladıkları yollar üzerine bilgi edinmek amacı ile incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: minyatür, Siyer-i Nebî, Hz. Ali, 16. yüzyıl.

THE ANALYSIS OF MINIATURES ABOUT HAZRAT ALI IN THE WORK SIYER-I NEBI (NO: TSMK H.1223)

Efnan Yüce

ABSTRACT

Siyer-i Nebi is the name of the creations which are dealing with the subject of the important events that took place in the time period between Hazrat Muhammad's birth and death. The creation that was written in XIV. century was re-written and started to be painted in XVI. Century, by Murad The III.'s order. Mehmed The III., who was Murad's son and took over the throne after his death, ordered the piece to be completed and a creation of six volumes and 814 miniatures was created. Today, the location of the fifth volume of these volumes that are being preserved in different libraries of the world, is unknown.

The sixth volume of the XVI. century Siyer-i Nebi, which is preserved in Topkapi Palace Museum contains of 270 pages, 125 miniatures and 36 specific miniatures we are analyzing, that are focused on Hazrat Ali. This volume includes a lot of Hazrat Ali's experiences and the descriptions of these experiences. In our work, the type of editing and compositions about Hazrat Ali are studied in terms of designing. In the fourth part, the designings, compositions and the editing of the figures are analyzed. Analysis' are studied with the purpose of gathering information on the methods of muralists during designing.

Keywords: miniature, Siyer-i Nebi, Hazrat Ali, 16th century.

ÖNSÖZ

XVI. yüzyılın sonlarına doğru hazırlanmış Siyer-i Nebî, döneminden günümüze kadar gelmiş çok önemli bir resimli yazma eserdir. TSMK H.1223 envanterli incelediğimiz altıncı cilt çoğunlukla Hz. Ali'nin serüvenleriyle ilgili tasvirlerden oluşmaktadır. Hz. Ali toplamda 36 minyatürde konu alınmıştır. Bunların 9 tanesi Hz. Muhammed ile resmedilen minyatürlerdir. Toplam 270 sayfalık cildin 125 sayfasında minyatür bulunmaktadır.

Siyer-i Nebî yazma eserinin altıncı cildini inceleyerek başladığımız araştırmalarımız, genel itibari ile Hz. Ali'nin yaşadığı olayları, Hz. Muhammed ve beraberindeki ordunun bazı kabilelerle savaşları, mucizeleri, Hayber Kalesi'nin fethi, putların yıkılması gibi olayları konu almakta ve Ebûbekir'in Halife olarak görevlendirilmesi ve Müslümanların ona biat etmesi konusuyula son bulmaktadır.

Çalışmış olduğumuz tezde öncelikle minyatür konuları araştırıldı ve minyatürlerin genel anlatımı yapıldı. Ardından minyatürlerin negatif çizimleri yapıp tasarım analizi ile kurgu detayları çıkarıldı. Minyatürün açık-koyu, baskın-hafif ve genel renk denge dağılımı, oran orantısı, boşluk-doluluk dengesi incelenmiştir.

Bakış açısı, değerli fikir ve kritikleriyle bana ışık tutan, gelişmeme imkân tanıyan, her zaman beni yüreklendiren ve desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal Arpacıoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

Tez hazırlama esnasında bana her zaman destek olan, tavsiyeleri ve deneyimleriyle yol gösteren kıymetli Öğr. Gör. Betül Bilgin ve Öğr. Gör. Jahongir Ashurov hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu tezin tamamlanmasında her daim yanımda olan, bana inanan, güven veren, güç ve desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme, özellikle Esmâ ve Selma ablalarıma, çok değerli arkadaşlarıma ve kız kardeş bildiğim Demet Mengü'ye sonsuz teşekkür ediyorum.

Ekim, 2022

Efnan YÜCE

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR	viii
RESİM LİSTESİ.....	ix
ÇİZİM LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. XVI. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNE GENEL BAKIŞ.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
2. XVI. YÜZYIL OSMANLI SANATI.....	8
2.1. XVI. YÜZYILDA KİTAP SANATLARI.....	9
2.2. XVI. YÜZYILDA OSMANLI SARAY NAKKAŞHANESİ VE EHL-İ HİREF TEŞKİLATI.....	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3. SİYER-İ NEBİ YAZMALARI.....	34
3.1. ERZURUMLU KADI MUSTAFA DARİR.....	36
3.2. SİYER-İ NEBİ NÜSHALARINDA HZ. ALİ.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	42
4. TSMK H.1223 NUMARALI SİYER-İ NEBİ MİNYATÜRLERİNİN İNCELENMESİ	42
BEŞİNCİ BÖLÜM	219
5. DEĞERLENDİRME	219
SONUÇ.....	237
KAYNAKÇA	245

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
b.	Baskı, basım
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
ev.	Çeviren
DCBL	Dublin Chester Beatty Library
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
H.	Hazine
h.	Hicri
haz.	Hazırlayan
İÜ	İstanbul Üniversitesi
ktp.	Kütüphane
madd.	Maddesi
nr.	Numara
NYPL	New York Public Library
Neşr.	Neşreden
r.	Revak
s.	Sayfa
sy.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TİEM	Türk İslam Eserleri Müzesi
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v.	Varak
yay.	Yayınevi, yayınları

RESİM LİSTESİ

Resim 1.1 Osmanlı Devleti,.....	5
Resim 2.1.1 Şeyh Hamdullah'a ait sülüs-nesih hadis kıtaları, İÜ Ktp., AY, nr. 6487/1-2,	11
Resim 2.1.2 Ahmed Karahisârî'ye ait muhakkak, sülüs ve nesih hatlarla yazdığı En'âm sûresi, TİEM, nr. 1443.....	13
Resim 2.1.3 Şeyh Hamdullah'ın II. Bayezid için yazdığı Kur'ân-ı Kerîm'in hâtîme tezhibi, TSMK, III. Ahmed, nr. 5	14
Resim 2.1.4 Saz Üslubunda Ejder resmi, Ressam Şahkulu'ya atfedilir, 1520-1556.....	15
Resim 2.1.10 Matrakçı Nasuh, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn, İÜ Ktp. T. 5964.....	22
Resim 2.1.11 Nigarî, Kanuni Sultan Süleyman, TSMK, H. 2134, y.8	22
Resim 2.1.12 Zafernâme 1579, Zigetvar Kalesi. DCBL, T. 413 f.....	24
Resim 2.1.13 Zafernâme 1579, Sultan Süleyman Zigetvar'a Giriyor. DCBL, T. 413 f.	25
Resim 2.1.14 Sâzendeler ve Hânendeler, Surnâme-i Hümâyun, Nurhan Atasoy Y. L. tezi, s. 24.....	26
Resim 2.1.15 Ekmekçiler, Surnâme-i Hümâyun, Nurhan Atasoy Y. L. tezi, s. 25.	27
Resim 2.2.1 1582 Şenliğinde "Divitçler" in geçişi, Surname-yi Humayun, TSMK, H.1344.....	30
Resim 2.2.2 Ta'likîzâde, Hattat Ve Nakkaş Hasan Paşa, Şehnâme-İ Sultan Mehmed Han, TSMK, H. 1609	31
Resim 4.1 TSMK, H.1223, v.3a	42
Resim 4.2 TSMK, H.1223, v.5b	47
Resim 4.3 TSMK H.1223 v.12a	53
Resim 4.4 TSMK H.1223 v.19b	58
Resim 4.5 TSMK H.1223 v.21a	63

Resim 4.6 TSMK H.1223 v.22b	68
Resim 4.7 TSMK H.1223 v.58a	74
Resim 4.8 TSMK H.1223 v.59b	79
Resim 4.9 TSMK, H1223, v.62a	84
Resim 4.10 TSMK H.1223 v.67a	89
Resim 4.11 TSMK H.1223 v.70b	94
Resim 4.12 TSMK H.1223 v.73b	100
Resim 4.13 TSMK H.1223 v.74b	105
Resim 4.14 TSMK H.1223 v.76b	110
Resim 4.15 TSMK H.1223 v.90a	115
Resim 4.16 TSMK H.1223 v.94a	120
Resim 4.17 TSMK H.1223 v.96b	125
Resim 4.18 TSMK H.1223 v.98b	130
Resim 4.19 TSMK H.1223 v.100b	135
Resim 4.20 TSMK H.1223 v.103a	140
Resim 4.21 TSMK H.1223 v.105a	145
Resim 4.22 TSMK H.1223 v.148b	150
Resim 4.23 TSMK H.1223 v.172b	155
Resim 4.24 TSMK H.1223 v.186b	160
Resim 4.25 TSMK H.1223 v.191a	165
Resim 4.26 TSMK H.1223 v.194a	169
Resim 4.27 TSMK H.1223 v.223a	175
Resim 4.28 TSMK H.1223 v.294b	180
Resim 4.29 TSMK H.1223 v.301b	186
Resim 4.30 TSMK H.1223 v.303a	190
Resim 4.31 TSMK H.1223 v.343a	193
Resim 4.32 TSMK H.1223 v.344a	197
Resim 4.33 TSMK H.1223 v.378a	201
Resim 4.34 TSMK H.1223 v.389a	206
Resim 4.35 TSMK H.1223 v.390b	210

Resim 4.36 TSMK H.1223 v.391a	214
Resim 5.1.1 TSMK, H.1223, v.73b, v.76b, v.94a, v.301b Hz. Ali'nin Eser Genelinde Çoğunlukla Tasvir Edildiği Üslup ve Renklendirilmesini Gösteren Detaylar	231
Resim 5.1.2 TSMK, H.1223, v.12a, v.21a, v.103a, v.343a Hz. Ali'nin Katır Üzerindeki Tasvirleri	232
Resim 5.1.3 TSMK, H.1223, v.59b, v.62a, v.70b, v.344b Tasvirlerinde Hz. Ali'nin Farklı Bir Üslup ile Resmedilmesi	233
Resim 5.1.4 TSMK, H.1223, v.172b, v.294b, v.343a, v.344b Hz. Muhammed'in Merkez Noktası Dışında Tasvir Edilmesi	234
Resim 5.1.5 TSMK, H.1223 v.19b, v.22b, v.58a Minyatürlerinde Gökyüzü Tasviri	235
Resim 5.1.6 TSMK, H.1223, v.94a, v.96b, v.98b, v.100b Tasvirlerindeki Mimari Yapı	236
Resim 5.2.1 TSMK, H.1223, Hz. Ali'yi Konu Alan Minyatürlerin İç Mekân Tasvirleri	241
Resim 5.2.2 TSMK, H.1223, Hz. Ali'yi Konu Alan Minyatürlerin Dış Mekân Tasvirleri	242
Resim 5.2.3 TSMK, H.1223	243

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1.....	4
Çizim 4.1 v.3a	45
Çizim 4.2 v.5b	50
Çizim 4.3 v.5b	51
Çizim 4.4 v.12a	56
Çizim 4.5 v.12a	57
Çizim 4.6 v.19b	61
Çizim 4.7 v.19b	62
Çizim 4.8 v.21a	66
Çizim 4.9 v.22b	71
Çizim 4.10 v.22b	72
Çizim 4.13 TSMK H.1223 v.59b	81
Çizim 4.14 TSMK H.1223 v.59b	82
Çizim 4.15 TSMK, H1223, v.62a.....	87
Çizim 4.16 TSMK H.1223 v.67a.....	91
Çizim 4.17 TSMK H.1223 v.67a.....	92
Çizim 4.18 TSMK H.1223 v.70b	97
Çizim 4.19 TSMK H.1223 v.70b	98
Çizim 4.20 TSMK H.1223 v.73b	103
Çizim 4.21 TSMK H.1223 v.73b	104
Çizim 4.22 TSMK H.1223 v.74b	108
Çizim 4.23 TSMK H.1223 v.76b	113
Çizim 4.24 TSMK H.1223 v.90a.....	118
Çizim 4.25 TSMK H.1223 v.94a.....	123
Çizim 4.26 TSMK H.1223 v.96b	128

Çizim 4.27 TSMK H.1223 v.98b	133
Çizim 4.28 TSMK H.1223 v.100b	138
Çizim 4.29 TSMK H.1223 v.103a.....	143
Çizim 4.30 TSMK H.1223 v.103a.....	144
Çizim 4.31 TSMK H.1223 v.105a.....	148
Çizim 4.32 TSMK H.1223 v.148b	153
Çizim 4.33 TSMK H.1223 v.172b	157
Çizim 4.34 TSMK H.1223 v.172b	158
Çizim 4.35 TSMK H.1223 v.186b	163
Çizim 4.36 TSMK H.1223 v.191a.....	167
Çizim 4.37 TSMK H.1223 v.194a.....	172
Çizim 4.38 TSMK H.1223 v.194a.....	173
Çizim 4.39 TSMK H.1223 v.223a.....	177
Çizim 4.40 TSMK H.1223 v.223a.....	178
Çizim 4.41 TSMK H.1223 v.294b	183
Çizim 4.42 TSMK H.1223 v.294b	184
Çizim 4.43 TSMK H.1223 v.301b	188
Çizim 4.44 TSMK H.1223 v.303a.....	192
Çizim 4.45 TSMK H.1223 v.343a.....	195
Çizim 4.46 TSMK H.1223 v.344a.....	199
Çizim 4.47 TSMK H.1223 v.378a.....	204
Çizim 4.48 TSMK H.1223 v.389a.....	208
Çizim 4.49 TSMK H.1223 v.390b	212
Çizim 4.50 TSMK H.1223 v.391a.....	217
Çizim 5.1.1 v.103a ve v.172b Üçgen Form Kompozisyon Tasarımınılı Figür Yerleşimi	220
Çizim 5.1.2 v.5a ve v.70b Üçgen Form Kompozisyon Tasarımınılı Figür Yerleşimi	221
Çizim 5.1.3 v.194a Minyatürünün Üçgen ve Helezon Kurgulu İki Farklı Analizi	222
Çizim 5.1.4 v.21a ve v.303a Helezon Ekseni Doğrultusunda Kurgu Örnekleri	223

Çizim 5.1.5 v.94a ve v.96b Yay ve Helezon Ekseni Kurgu Örnekleri	224
Çizim 5.1.6 v.94a ve v.96b Akarsu Paralelinde Figür Dizilim Örnekleri	225
Çizim 5.1.7 v.62a ve v.301b İç Mekân Paralelinde Figür Dizilim Örnekleri....	226
Çizim 5.1.8 v.67a ve v.294b Hilal Şekline Göre Kurgu Örnekleri.....	227
Çizim 5.1.9 v.67a ve v.294b Üçgen Form Kurgu Örnekleri	228
Çizim 5.1.10 v.344b ve v.390b Çizimlerinde S Kurgusu.....	229
Çizim 5.1.11 v.390b Üçgen Form Kurgu Örnekleri.....	230
Çizim 5.2.1	238
Çizim 5.2.2	239

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, geçirmiş olduğu savaşlar, genişletmiş olduğu sınırlar ve seneler süren hükümdarlığıyla XVI. yüzyılda en ferah dönemine ulaşmıştır. Bu yüzyılda hem sanat açısından hem toprak sınırları ve bütünlüğü açısından en zirve dönem olarak tarihe geçmiştir. Osmanlı'nın bu zirve dönemi, sanata vermiş olduğu değerin ön plana çıktığı dönem olmuş ve Osmanlı çeşitli coğrafyalardan gelen sanat akımlarının etkileşim sürecini çok iyi yönetmiştir.

XV. yüzyılın sonlarında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesiyle bir çağ açıp bir çağ kapanmış, sanat faaliyetleri doruk noktasına yükselmiş ve Fatih'ten sonra gelen II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat bu mirası alıp daha da yükseğe taşımayı başarmışlardır. Bu padişahlar sanata düşkün olmasının yanı sıra hem sanatçıların önünü açmış hem fethedilen bölgelerdeki sanatçıların önünü kesmek yerine Osmanlı Hükümdarlığına katarak sanatlarını Osmanlı adına geliştirmesini sağlamış, hem de kendileri de sanatla işğal olmuşlardır. Bu sayede Mimar Sinan, Takiyüddin, Nakkaş Hasan ve Matrakçı Nasuh gibi onlarca sanatçı ve Bilim insanı yetiştirerek Osmanlı'nın sanatta da çağ atlamasını sağlamışlardır.

Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılından günümüze kadar gelmiş olan birçok sanat eseri mevcuttur. Mimarî eserler ve yazma eserler günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Edebî ve tarihî birçok eserin de çıkış dönemi olan XVI. yüzyılda Hünernâme, Silsilenâme, Şahnâme, Surnâme, şiirler, haritalar ve albüm kapak resimleri ortaya çıkan önemli eserlerdir. Özellikle o dönemin bütün önemli kayıtlarının tutulduğu, sanatçıların nereden geldiği, hangi sanat dalında Saray'a katkı sağladıkları, ne kadar maaş aldıkları, saraydaki sanatçı sayısı gibi bilgileri inceleyebildiğimiz Ehl-i Hıref defterleri, o dönemde nakkaşhânelerde nakkaşların çalıştığını ve birçok dalda sanatçıların eser bıraktığı bilgisini günümüze kadar

ulaştırmıştır. ¹ Ehl-i Hıref defterleri tarihten günümüze ışık tutarken, sanatkarların tek bir alanda uzmanlaşmadığı ve nakkaşhnelerde kitap sanatlarının dışında nakkaşların diğer sanat dallarıyla da uğraştığı bilgisini bize göstermiştir. Bu sayede Osmanlı'nın klasik üsluba kavuşmasının ve her sanat alanında üslup açısından kendi zirve devirlerine ulaştıklarını gözlemlemiş oluyoruz.

XVI. yüzyıl Siyer-i Nebi yazma eserlerin birçoğunda Hz. Muhammed'in hayatından kesitler görebiliriz. XVI. yüzyılda özellikle Miraç hadisesinin resmedildiğini görmekteyiz. XIV. yüzyılın sonlarında yaşamış olan, ölüm tarihi bilinmese de eserlerden ve kaynaklardan XV. yüzyılın başlarında öldüğü düşünülen Erzurumlu Mustafa Darir'in kaleme aldığı Siretü'n-Nebi yazma eseri, XVI. yüzyılda III. Murad'ın emriyle Ehl-i Hıref topluluğuna tekrar yazdırılmış ve minyatürlerle resimlenmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in hayat tarzını, davranışlarını kısaca 63 yıllık hayatında ve Peygamberliğinde yaşadığı mücadeleleri ve eylemleri konu alan yazma eserlere Siyer-i Nebi adı verilir. III. Murad döneminde başlanan Siye-i Nebi yazma eseri ne yazık ki III. Murad 1595 yılının Ocak ayında vefat edince eser yarım kalmıştır. Sultan'ın oğlu III. Mehmed tahta geçtiğinde eserin devam etmesini emretmiş, Ağustos ayında tamamlandıktan sonra Padişah III. Mehmed'e teslim edilmiştir.

Mustafa Darir'in kaleme aldığı Siretü'n-Nebi eserinin, III. Murat döneminde tekrar yazılıp resmedildiğini, III. Mehmed döneminde eserin bittiğini Ehl-i Hıref defterlerinin günümüze kadar gelmesiyle anlıyoruz. Bu defterler sayesinde esere ne zaman başlanıp ne zaman bittiğini, eserde görev alan nakkaş sayısını ve verilen maaşlara kadar birçok konu hakkında fikir sahibi oluyor, bu eser hakkındaki genel bilgilere ulaşabiliyoruz. Defterde Nakkaşların kim olduğuna dair bilgiler mevcut olmasa da hazırlanmasında emeği geçen hazine kethüdası, nakkaşbaşı, hazine ktibi, hazinedarbaşı, nakkaşlar kethüdası, beş nakkaş çırağı ve ciltlemede Kara Mehmed ve Abdi isimli mcellitlere emeklerinin karşılığının verildiği bilgileri yer almaktadır. ²

¹ MAHIR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 18-20.

² TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, s.32.

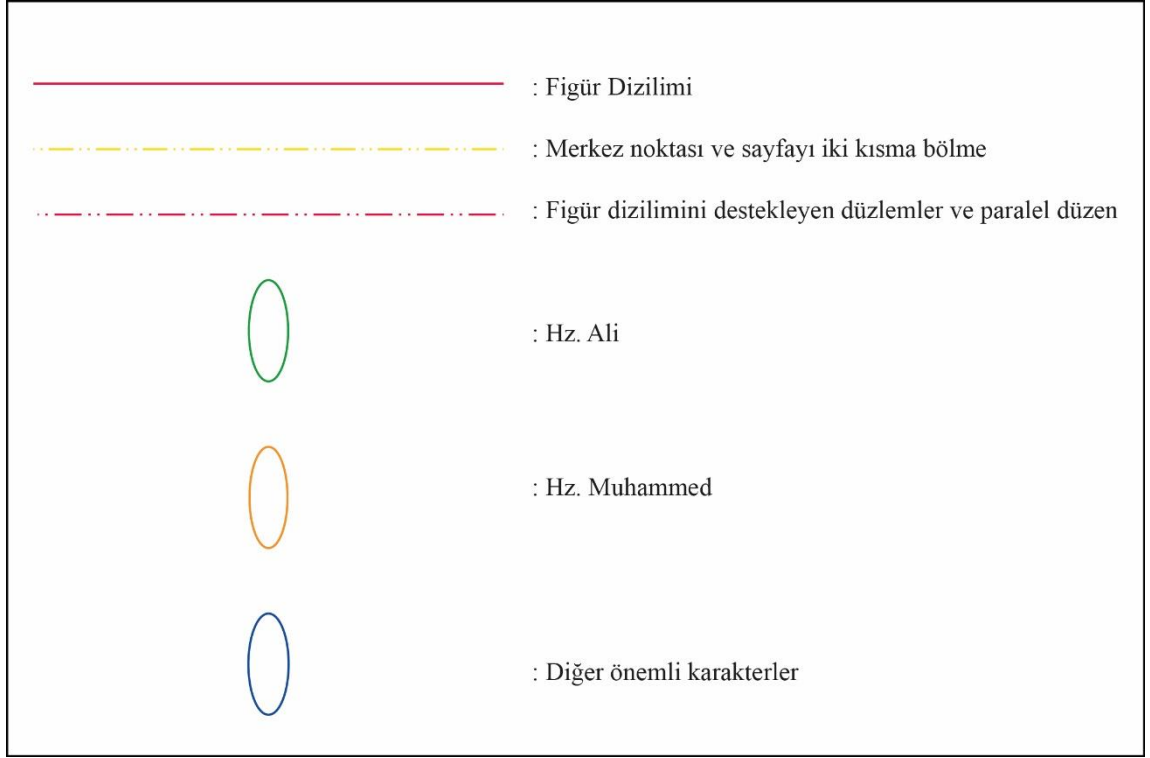
Günümüzde, yapılan araştırmalara ışık tutan, bizi Hz. Muhammed'in hayatı ve XVI. yüzyıl Osmanlı sanatı hakkında bilgilendiren Siyer-i Nebî'nin herhangi bir örneği bulunmamaktadır. Zeren Tanındı'nın araştırmaları sonucu oluşturduğu "Siyer-i Nebî, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı" isimli kitap aracılığı ile incelemiş olduğumuz TSMK H.1223 envanter numaralı Siyer-i Nebî yazmasının altıncı cildinin genel bilgilerine ve tasvir edilen minyatürlerin konularına ulaşılmıştır. Yazma eserin minyatürlü sayfalarının orijinal görselleri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nden elde edilmiştir.

Tasarım bölümlerinin ana unsurlarına ve prensiplerine dayanarak Hz. Ali'yi konu alan minyatürler kurgu ve kompozisyon bakımından incelenmiş, minyatürün verdiği mesajdan çok teknik detayları incelenerek değerlendirme yapılmıştır. Minyatür tasarımlarının odak noktaları, ana karakterler doğrultusunda tasarlanan olay örgüsü dizilimi, boşluk-doluluk, oran-orantı ve genel renk dağılımı açısından tasarım prensipleri doğrultusunda incelenmiştir.

Siyer-i Nebî'nin TSMK'de bulunan H.1223 numaralı, altıncı cildindeki Hz. Ali'yi konu alan minyatürlerde, hayatında yaşamış olduğu gündelik hadiseleri, seyahatleri, savaşları ve geçirmiş olduğu badireleri konu alan birçok tasvir bulunmaktadır.

Yazma eserde incelediğimiz 36 minyatürün öncelikle genel bilgileri verilmiş, sonrasında minyatürün genel görünümü ile başlayıp resmedilen detaylardan ve kullanılan tekniklerden bahsedilmiştir. Hz. Ali'nin yaşadığı olaylar doğrultusunda çizilen minyatürün olay örgü dizilimi, tasarım kurgusu ve odak noktası incelenerek anlatılmıştır.

Hz. Ali'yi konu alan minyatürler belirlendikten sonra incelediğimiz 36 minyatürün negatif halleri dijital olarak çizilmiştir. Ardından ana karakterlerin yerleşim şekli ve tasarım kurgusu belli çizgi ve şekillerle belirtilmiştir.

Çizim 1

Minyatürlerin tasarım kurgusunda belirgin bir anlatım diline sahip olması için belirlenen çizgi ve şekiller şablon içerisinde gösterilmiştir. Analizleri yapılan minyatürlerde yeşil elips Hz. Ali, turuncu elips Hz. Muhammed ve mavi elips diğer önemli figür tasvirleri için kullanılmıştır. Aynı zamanda figür dizilimi, minyatürün merkez noktası ve sayfayı ikiye bölme, figür dizilimini destekleyen düzlemler ve paralel düzen analizleri de şablonda belirtilen çizgiler ile gösterilmektedir. (bkz. Çizim 1)

BİRİNCİ BÖLÜM

1. XVI. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNE GENEL BAKIŞ

Osmanlılar XIII. yüzyılın sonlarına doğru siyasi olarak güçlenerek zamanla sınırlarını büyötmeye başlamışlardır. 1299 yılında Oğuz Türklerinden gelen Osman Gazi Bey, Osmanoğulları Beyliğini kurmuştur. Beylik Rumeli'de ve Anadolu'da hızla büyüüp gelişim göstererek Karadeniz'e kadar yayılmıştır. II. Mehmed'in İstanbul'u fethiyle Osmanlı İmparatorluğu'na dönüşmüştür. Kazanılan zaferler ve istikrarlı tutumuyla Osmanlı hükümdarlığı, XVI. yüzyılda ise en geniş sınırlarına ulaşan Osmanlı Devleti, Balkanlar, Kafkasya, Mezopotamya, Hicaz, Orta Avrupa'nın bir kısmı ve Anadolu'da üstünlük sağlayarak Türk İslam aleminin en güçlü ve en uzun ömürlü devleti olmuştur.³ (bkz. Resim 1.1)

Resim 1.1 Osmanlı Devleti,

<https://bilgiburada.net/osmanli-impatorlugu-tarihi/> 21 Kasım

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti, en muazzam ve güçlü çağını yaşamış, bilim, mimarlık ve sanatta en uç noktalara ulaşarak kendi tarzını yaratıp, gelecek nesillere öncülük edecek eserler bırakmıştır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti, üç kıtada

³ KODAMAN Bayram, Osmanlı Devleti'nin Yükseliş ve Çöküş Sebeplerine Genel Bakış, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2007, No.16, s. 124.

adaletle hüküm sürmüş bir Dünya devleti olarak da bilinmektedir. Adaleti ve hoşgörüyü ilke edinen Osmanlı Devleti, egemenliği altında bulunan farklı din ve etnik gruplardan insanları da ortak paydada birleştirerek, yüzyıllarca sulh ve sükunet içinde yaşamalarını sağlamıştır.⁴ İstanbul Eyüp'te bulunan mezar taşında "Bu kitabe, Bosna'da dünyaya gelmiş, Cezayir'de kadılık yapmış ve İstanbul'da vefat etmiş bir Osmanlı'nın hatırasıdır" yazmakta olduğu görülmüştür ve Osmanlı Devleti'nin büyüklüğünü kanıtlar niteliktedir.⁵ Osmanlı Türklerinin, fethettikleri devletlerin insanına, esir ve kölelere karşı olan tutumları, asil davranışları, din ve vicdan hürriyeti açısından öne çıkararak kendini göstermiştir. Bu özellik bu yüzyılla sınırlı kalmamakta olup daha sonraki dönemlerde de devamlılığını korumuştur.⁶

Hükümdarlığı her alanda olgunlukla yöneten Osmanlı devleti, insani ilişkilerde izlediği politikalarda iyi olduğu gibi kendi iç işlerinde de devletin yararına önemli faydalar sağlamıştır.

Osmanlı Devleti XVI. yüzyılda ekonomik yönden de parlak bir dönem yaşamıştır. Ticaret konusunda önemli başarılar sergileyen Osmanlı Devleti, kentlerin gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamıştır. Kentlerin gelişmesiyle birlikte ticari ve kamusal yapılar gereksinim haline gelmiş, bu da sosyal yaşamın artarak önem kazanmasına sebep olmuştur. XVI. yüzyılın sonlarına doğru Doğu Akdeniz'de ticaret faaliyetlerine devam eden Osmanlı Devleti, Batılılar gibi direkt ticarete atılmadığından dolayı kazanç olarak düşünülenin altında gelirler elde etmeye başlamıştır. Daha sonra Osmanlı Devleti, Levant ticaretinin ana yerlerini ele geçirmiştir.⁷ Ancak bu ana ticari yerleri fethetmenin avantajları olduğu gibi Osmanlı Devleti için dezavantajlarda doğurmuştur.⁸ XVI. yüzyılın sonlarına doğru ise olumsuz gelişmeler yaşanarak ekonomik açıdan gerilemeye başlanmıştır.

XVI. yüzyıl döneminde özellikle bilim ve yönetim arasındaki iş birliğinin çok güçlü olduğu da görülmüştür. Osmanlı Devleti, bilgeliğini sadece ülkeyi büyütme çabasında kullanmakla kalmamış aynı zamanda güçlü alimlerin de önünü açarak

⁴ AKÜN Ömer Faruk, "XV ve XVI. Asırlarda Türk Edebiyatı", XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler Milletlerarası Sempozyumu, Ensar NeGriyat, İstanbul 1996, s. 443-453.

⁵ ALPARSLAN Ali, Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, YKY Yayınları, İstanbul 2004.

⁶ ASLANAPA Oktay, Osmanlı Devri Mimarîsi, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985.

⁷ KERAMETLİ Can, "16.yy. Türk Minyatürleri", Antika, c.7, s.4.

⁸ KESKİNER Cahide, "Minyatür", Sanat Çevresi, c.10, s.84.

sanat ve kültür hayatına zenginlikler katmıştır.⁹ Bu sosyal gelişimler beraberinde kültür ve sanat faaliyetlerini getirmiş, Doğu ve Batı'dan esinlenen sanatlardan bir sentez oluşturularak ortaya özgün bir sanat meydana getirilmiştir. Bir taraftan kuvvetli politikacılar yetişirken, bir taraftan da güçlü sanatçılar, tarihçiler yetişmiştir. Önemli tarihçilerden bazıları ise; Solakzade Hemdemi Mehmed Efendi (d.1590-ö.1657), Lutfi Paşa (ö.1564), Selaniki Mustafa Efendi (ö.1599) ve Gelibolulu Mustafa Ali Bey (d.1541-ö.1600) olarak bilinmektedir.¹⁰

Bu dönemin en önemli isimlerinden biri olan denizci Piri Reis (d.1465-ö.1554) coğrafya ilminde büyük başarılar ortaya koymuştur. Günümüzde hala Piri Reis'in ortaya çıkardığı Amerika ve Atlas Okyanusu haritası detayları, inceliği bakımından mühim yapıtlar arasında yer almakta ve kullanılmaktadır. Ayrıca yazmış olduğu "Kitabü'l-Bahriyye" adlı kitabı da gelecek nesillere ışık olarak günümüzde hala kaynak olarak kullanılmaktadır.¹¹ Muazzam yapıtlarından ötürü ise adından Osmanlı Kaptan-ı Deryası olarak bahsedilmektedir.

Hukuk alanında ise Ebu's-Suud Efendi (d.1490-ö.1574), ozan ve tarihçi Kemalpaşazade Ahmed Şemseddin Efendi (d.1468-ö.1536) ve Taşköprülüzade Ahmed Efendi (d.1494-ö.1561) dönemin en önemli ilim adamları olarak bilinmektedir. XVI. yüzyıl döneminde sağlık alanında da çok önemli yükselmeler yaşanmıştır. Bu dönem de en iyi örneklerden olan İbn-i Şerif'in "Yadigâr-ı İbn-i Şerif" kitabıdır.¹²

⁹ BİROL İnci, "Koltuk Tezhibi", DİA, Ankara 2002, c.26, s. 151-153.

¹⁰ CEZAR Mustafa, "16. Yüzyılda İstanbul şehrinin Türk Kültür ve Sanatını Yansıtmaya Gücü Neydi?", 16. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri, İstanbul 2004, s. 1-13.

¹¹ EYİCE Semavi, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 102.

¹² Ziya Kazıcı, a.g.m., s. 283.

İKİNCİ BÖLÜM

2. XVI. YÜZYIL OSMANLI SANATI

Sanat açısından dünyaya örnek teşkil eden Osmanlı sanatı, günümüze kadar bozulmadan gelmiş ve kendine has oluşturduğu üslubunu kazanmak için birçok kültürden etkilenmiştir. Osmanlı Sanatı; Anadolu Selçuklu ve Doğu sanatının sentezi olarak İslam sanatının bir yansımasını oluşturmuştur. İslam sanatı başlı başına bir sanat akımı iken, bir Türk toplumu olan Osmanlı, bu iki sanat akımı birleştirerek bir hükümdarlık sanatı oluşturmayı başarmıştır.¹³

Osmanlı Devleti XVI. yüzyılda hem askeri anlamda hem kültür, sanat, edebiyat ve bilim anlamında hem de sınırları bakımından adeta altın çağını yaşamıştır. Osmanlı, sanata her daim önem verse de sınırları genişledikçe bu önem ziyadesiyle artmıştır. XV. yüzyılın sonlarında İstanbul'un fethedilmesiyle hükümdarlığa dönüşen Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda sınırlarının en genişlediği döneme ulaşmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı sınırları düşünülünce birçok etnisite, kültür, din ile komşu olunmuş ya da tebaa olmuştur. Avrupa'da Zigetvar'ın kuşatılmasıyla politik başarı, refahla birlikte sanata da kapı aralamıştır. Avrupa'da o dönemde salgın hastalıklar, skolastik bağnaz düşünce yapısı ve değişik geleneklerle kilisenin de mutlak gücü sanatı sınırlarken Osmanlı'nın toleranslı anlayışı sanatı ve sanatın sağlamış olduğu özgür düşünme ortamını zirveye çıkartmıştır. Osmanlı Devlet'i bu dönemde sadece kültür ve sanata ağırlık vermemiş, bilim alanında da birçok yenilik yapmıştır. Bu bağlamda çeşitli sayıda ve farklı kulvarlarda sanatçılar yetiştirmiş, devşirme ya da sonradan Müslüman olan kişilerden çeşitli sanatçı kitlesi oluşturmuştur. Ayrıca İran ile olan münasebetler sebebiyle minyatürde, mimaride, çinicilikte ve seramikte de gelişmeler yaşanmıştır.¹⁴

¹³ ROUX Jean Paul, çev. Mübahat Türker Küyel, Osmanlı Sanatı, Erdem, Atatürk Kültür dil ve Tarih Yüksek kurumu AKM,1990, c. 6, s.18, s. 893.

¹⁴ EYİCE Semavi, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Başı KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 102,103.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Muhibbi lakabıyla Divan edebiyatında da güçlü bir kalemi olduğunu ve birçok eser yazdığını bilinmektedir. XVI. yüzyıl döneminde divan edebiyatı şairlerimizden Gazali, Fuzuli, Hayali, Baki, Cafer Çelebi, Zati gibi isimler de ön plana çıkmaktadır. ¹⁵

Osmanlı Devleti, yapmış olduğu reformlarla mimariye de önem vererek bu alanda da ilerleme göstermiştir. Mimar Sinan'ın XVI. Yüzyılda yaşamış olması, devlete kazandırdığı birçok eser, Osmanlı mimarisine büyük katkılar sağlamıştır. Türk toplum ve yapısında var olan mimari çıtayı hızla göklere çıkartan Mimar Koca Sinan'ın eserleri tüm dünyada dini yapılarda, köprülerde, camii ve külliyelerde dikkati üzerine çekmiştir. ¹⁶

Kanuni Sultan Süleyman, II.Selim ve III.Murad döneminde baş mimarlık görevini üstlenmiş Mimar Sinan Osmanlı'ya mimari açıdan birçok eser kazandırmıştır. Klasik sanat döneminde Osmanlı sadece mimari açıdan değil, musiki, yazma eserler gibi birçok sanat akımında önemli adımlar atmıştır.

Osmanlı döneminde tasvir sanatları da sanat akımına öncülük etmiştir. Osmanlı tasvir sanatı, içinde bulunduğu coğrafyanın huylarını aldığı gibi düzenlediği seferler ile Doğu ekolünden de çokça etkilenmiştir. Osmanlı devletinde sanat o kadar benimsenmişti ki, şimdiki adıyla Topkapı Sarayı, o dönemki adıyla Yeni Saray'da devletin içinde köklü bir yer oluşturmuştur. Fatih Sultan Mehmet'in oluşturmaya başladığı, sanatkarlardan oluşan bu yer, Ehl-i Hıref adıyla anılmaktadır. Hükümdarlığın ve sanatın en güçlü dönem sayıldığı XVI. Yüzyılda sanatkar sayısının 600 ile 900 arasında olduğu düşünülmektedir. ¹⁷

2.1. XVI. YÜZYILDA KİTAP SANATLARI

Osmanlı Devleti'nin güçlenmesi ile saray yönetiminin sanata, sanatçıya ilgisi ve desteği artmış, sanatın diğer alanlarında olduğu gibi kitap sanatlarını ve sanatçısını padişahlar ile sadrazamlar, şehzadeler, vezirler, hanım sultanlar, eyalet

¹⁵ EYİCE Semavi, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s.102.

¹⁶ EYİCE Semavi, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 103-105.

¹⁷ Serpil BAĞCI-Filiz ÇAĞMAN-Günsel RENDA-Zeren TANINDI, Osmanlı Resim Sanatı, s.16.

valileri, defterdarlar ve saray ağaları gibi yüksek rütbeli devlet görevlileri sahip çıkmıştır.

XV. yüzyıl başlarında Çelebi Mehmet ve II. Murat'ın yanında yer alan Umur Bey ile Fatih Sultan Mehmet'in destekleyen Mahmut Paşa önemli sanat koruyucuları olmuşlardır. XVI. yüzyıl ise tüm sanat alanlarının, Osmanlı sarayında zirveye ulaştığı yüzyıl sayılmaktadır.

Osmanlı sanatı kendi kimliğini XVI. yüzyılın ortalarına geldiğinde tamamlamıştır. Türk kitap sanatlarının doruk noktası olan XVI. yüzyıl, çeşitli motif ve üslupların oluşturulduğu klasik üslup ile zengin bir dönem olmaktadır.¹⁸

Osmanlı Devleti'nin topraklarını genişletmesiyle kuşatılan ülkelerin yetenekli sanatçılarından bazıları Osmanlı sarayına getirilmiştir. XVI. Yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkan Türk'e özgü üslubunu, Osmanlı sarayında eğitilen, İstanbul'da seçilen sanatçılar ve doğulu nakkaşlar oluşturmuştur.¹⁹

İnsanlık tarihi boyunca binlerce yıldır birçok medeniyetin kullandığı kitap sanatı, XVI. yüzyılda Osmanlı hükümdarlığı tarafından da çok iyi kullanılmıştır. Yüzyıllar boyunca geçmişten günümüze gelen tarihi, bilimsel, dini ve kültürel mirasların en yalın haliyle aktarıldığı, kitapların kavramsal özelliğini kullanan veya bunlara gönderme yapan eserlerin oluşturulmasını içeren sanat dalı kitap sanatıdır. Kitap sanatı aynı zamanda bu alanda üretilen sanat eserlerini tanımlamak için de kullanılır. Bu eserler metin veya resimleri hatta heykel ve mimari yapıları da içerebilir. Osmanlı, yazma eserleriyle, Ehl-i Hıref defterleriyle ve bıraktığı birçok sanat eseriyle buna güzel bir örnektir.

Kitap sanatlarından biri olan hat sanatı, Türklerin kültür ve sanatta gelişmesiyle birlikte hat sanatının da revaçta olduğu, XVI. Yüzyılda kendi kimliğini oluşturmuş ve oldukça değerli bir hal almıştır. Bu dönemde günümüze kadar uzanan eserleri ile birçok hattat yetişmiştir. II. Bayezid valilik döneminde Şeyh Hamdullah ile tanışmış, onun destekleri ve teşviki üzerine yazı çalışmalarına daha çok odaklanmıştır. Hat sanatının en önemli hattatlardan olan Şeyh Hamdullah (d. 1436 /

¹⁸ ÇAĞMAN Filiz, Anadolu Medeniyetleri Avrupa Konseyi 18. Avrupa Sanat Sergisi Kataloğu, s.101,104

¹⁹ TANINDI Zeren, Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1996, s.17-19.

ö. 1520) ve talebeleri, II. Bayezid padişah olduktan sonra onun daveti ile İstanbul'a gelmiş, mushaf ve kıtalar yazarak Osmanlı üslubunu oluşturmaya başlamıştır. Oluşturduğu ekol sayesinde hattatların üstadı olarak benimsenen Şeyh Hamdullah, sülüs ve nezih yazılarına kattığı farklılıklar ile Yâkûtü'l-Musta'simî'den sonra hat sanatında ulaşılan en önemli merteye olarak belirlenmiştir.²⁰ (bkz. Resim 2.1.1)

Resim 2.1.1 Şeyh Hamdullah'a ait sülüs-nesih hadis kıtaları, İÜ Ktp., AY, nr.

6487/1-2, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-efendi-seyh> 19 Kasım

XVI. yüzyılda yaşamış olan bir diğer önemli hattat ise Ahmed Şemseddin Karahisârî'dir. XV. yüzyılın ikinci yarısında Afyonkarahisar'da doğduğu düşünülmektedir. Hayatının sonuna kadar kaldığı İstanbul'a, II. Bayezid döneminin ilk yıllarında ilim tahsili için gelmiştir. Birçok dilde şiir okuyabilecek hakimiyette olduğu ve ortaya çıkardığı eserlerden eğitim almış bir sanatkâr olduğu görülmektedir. Hocasının Esedullah-ı Kirmânî olduğu eserlerinde bulunan ketebe kısmından anlaşılmaktadır. II. Bayezîd ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde kendisini hat sanatında oldukça ilerletmiş ve Kanunî Sultan Süleyman döneminde onun için

²⁰ GÜNDÜZ Hüseyin, "Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisârî", Hat ve Tezhip Sanatı, Ed. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, s.76.

yazdığı, şu an Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi Hazinesi'nde bulunan Kur'an-ı Kerim ve diğer eserleri ile sanatını zirve dönemine ulaştırmıştır. 1556 yılında vefat ettiği tahmin edilen Ahmed Şemseddin Karahisârî, Şeyh İshak Cemâleddin Karamânî Tekkesi'ne defnedilmiştir.²¹

Şahsına münhasır üslupları ile Şeyh Hamdullah ve Ahmed Şemseddin Karahisârî çok kıymetli eserler çıkarmışlardır. Şeyh Hamdullah ekolü halen devam etmesine rağmen, Karahisârî ekolü sadece birkaç talebesi tarafından devam ettirilmiş ve onların vefatından sonra bu ekol tamamen sona ermiştir.²²

Hat sanatına kattığı birçok yeniliklerle sanatkârları çevresine toplayan Karahisârî kısa zaman sonra “şemsü'l-hat” ve Yâkût-ı Rûm diye anılmaya başlamıştır. İnce işçiliği ve büyük bir beceri ile uyguladığı muhakkak, celî sülüs, müselsel ve müsennâ tasarımları ile hattatlara örnek olmuştur.²³ (bkz. Resim 2.1.2)

²¹ SERİN Muhittin, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı Neşr., s.107.

²² GÜNDÜZ Hüseyin, a.g.m., s.86.

²³ SERİN Muhittin, “Karahisârî, Ahmed Şemseddin”, DİA, İstanbul 2001, c.24, s.421-424.

Resim 2.1.2 Ahmed Karahisârî'ye ait muhakkak, sülüs ve nesih hatlarla yazdığı En'âm sûresi, TİEM, nr. 1443, <https://islamansiklopedisi.org.tr/karahisari-ahmed-semseddin> 19

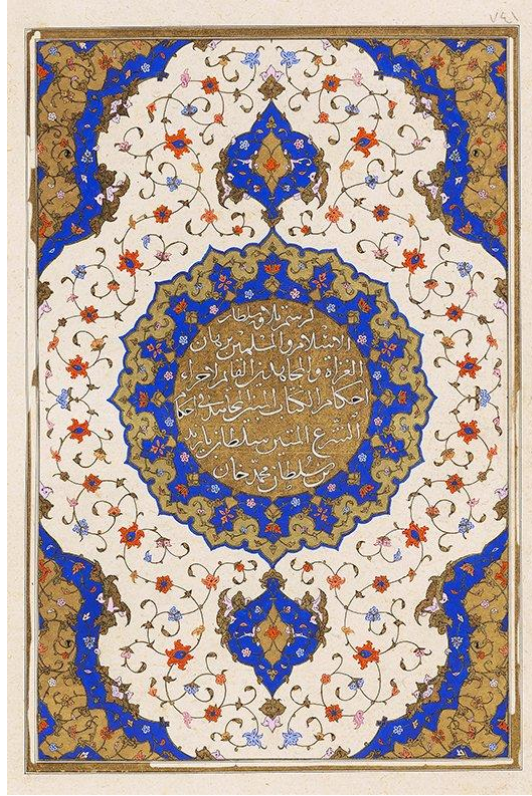
Kasım

Osmanlı Yazma eserlerin en önemli parçalarından biri Tezhiptir. Tezhip Arapça zeheb kökünden türetilmiştir ve “altınlamak” anlamına gelir. Türk-İslam kitap sanatının sayfalarını ve ciltleri bezemiş, Altın desenlerin kağıda işlenmesiyle ve kendine has süslemesiyle Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere minyatürlerde ve hat sanat sayfalarında yazıyı ve çizimi ortaya çıkararak eserin değerini arttırmıştır.

Osmanlı'da tezhip sanatı, Orta Asya'daki Uygur Türkleri arasında ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Selçuklular ile İran üzerinden Anadolu'ya ulaşan ve orada yaşayan medeniyetlerin izlerini ortaya çıkaran tezhip sanatını uygulayan sanatçılar, bu etkileri milli zevklerine göre değiştirdikçe gelişmeye devam etmiştir.

Bu gelişimin ve üslupların kökeninde, Uzak Doğu ve İran'ın farklı aralıklarla etkisi, Memlûk sanatının izleri, Anadolu beyliklerinin mirası ve fethedilen toprakların yeni tatları, XVI. yüzyılda en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Hattat Şeyh Hamdullah'ın eserlerinde rastlanan tezhipler zirve dönemin ilk örnekleri olarak gösterilmektedir. Mushaf tezhibi ve sayfa düzeninin XV. yüzyılda belirlenen tarzı, sonraki yıllarda da değerleri korunarak devam ettirilmiştir.²⁴ (bkz. Resim 2.1.3)

²⁴ DERMAN F. Çiçek, Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı, Yeni Türkiye 2000, sy.34, s.627.

Resim 2.1.3 Şeyh Hamdullah'ın II. Bayezid için yazdığı Kur'ân-ı Kerîm'in hâtime tezhibi, TSMK, III. Ahmed, nr. 5, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip> 19 Kasım

Tebriz'in fethinden sonra Yavuz Sultan Selim, Şah İsmâil'in sarayında görev alan Horasan ve Tebrizli sanatçıları İstanbul Saray'ına göndermiştir.²⁵ Böylelikle Herat-Tebriz ve İstanbul nakkaşhâne üslûpları kaynaşarak bu dönemin ayrıcalıklı eserleri hazırlanmıştır. Şâhnâme-i Firdevsî, Külliyyât-ı Câmî, ve Ali Şîr Nevâî'nin Garâibü's-sıgar eserleri bu üslubun başlıca örnekleridir.²⁶

Osmanlı sanatının sıkça görülen süslemelerinden olan saz yolu bir diğer adıyla saz üslubudur. Bu üslubun en dikkat çekici özelliği yapraklarda çekilen sırt çizgilerinin kalın olmasıdır.

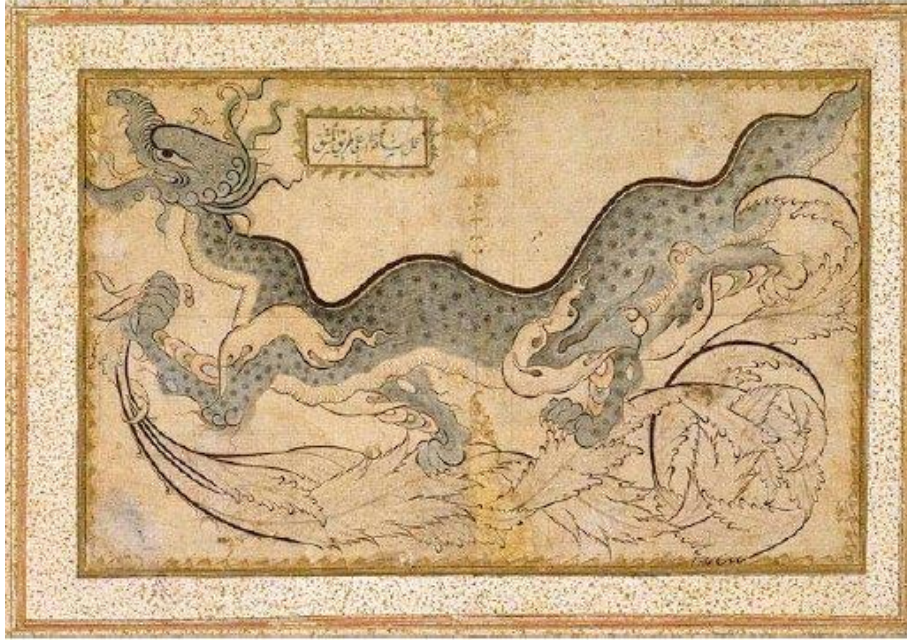
Saz yolunun ilk temsilcisi, Osmanlı Saray Nakkâşhâne'sinde farklı bir üslup ile ilerleme gösteren Şahkulu'dur. XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde, Tebriz'den Amasya'ya sürgün gelen Şahkulu Saray Nakkâşhanesi'nin başına geçmiştir.

²⁵ DERMAN F. Çiçek, "Osmanlı'da Klasik Dönem", Hat ve Tezhip Sanatı, s.344.

²⁶ DERMAN F. Çiçek, "Tezhip Sanatında Üslûplar ve Sanatkârları" Tezhip madd., TDV DİA, İstanbul 2012, c.41, s.65-68.

Ömrünün sonuna kadar burada çalışan Şahkulu, Kanuni Sultan Süleyman zamanının en kıymetli sanatçısı olmuştur.

Saz kelimesi, "tarz ve üslup" anlamına gelen yol kelimesi ile birleştirilmiş ve Osmanlı bezeme terminolojisinde kağıtlardaki zemin boyanmadan üzerine siyah mürekkep ve fırça ile yapılan resmi ifade etmektedir. Büyük, esnek ve sivri uçlu yapraklar, hatayî adı verilen stilize edilmiş çiçekler, chi-lin, anka kuşu, ejderha gibi hayal ürünü yaratıklar resmedilirken fil, sülün, tavşan, geyik, arslan ve kaplan gibi hayvan figürleri ve periler saz üslubunda oldukça kullanılmış motiflerdir.²⁷ (bkz. Resim 2.1.4)

Resim 2.1.4 Saz Üslubunda Ejder resmi, Ressam Şahkulu'ya atfedilir, 1520-1556,

<https://dumendergi.com/saz-yolu-uslubunun-orneklerle-anlatimi/> 20 Kasım

Nakkâş Veli Can, XVI. yüzyılın son çeyreğinde bu tarzda eserler üzerine çalışan bir diğer kıymetli sanatçıdır.²⁸ Veli Can, Şahkulu'na nazaran daha yalın ve detaysız bir tarzda eserlerini XVI. yüzyılın son çeyreğinde çıkartmıştır. (bkz. Resim 2.1.5)

²⁷ MAHİR Banu, "Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şahkulu ve Eserleri", Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, İstanbul 1986, s.113,114.

²⁸ MAHİR Banu, "Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şahkulu ve Eserleri", Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, İstanbul 1986, s.113,114.

Resim 2.1.5 Veli Can'a ait bitkisel bezeme ve kuş tasvir örneği, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.2836. Kat. No.8, İstanbul, XVI. yüzyıl, <https://dumendergi.com/saz-yolu-uslubunun-orneklerle-anlatimi/> 20 Kasım

Kitap sanatlarında kullanılan saz üslubunun aynı zamanda farklı sanatlarda da uygulandığı görülmektedir. Deri, sıva üzerine kalem işi ve ahşap sanatlarında, seramik ve çini sanatında, dokuma ve kuyumculuk sanatlarında da saz üslubu süslemelere rastlanmaktadır.²⁹

Asıl adı Mehmed Çelebi olan, Şahkulu'nun talebesi Nakkaş Karamemi olarak anılmaktadır. Karamemi, Şahkulu'nun ölümünden sonra onun yerine getirilmiştir. Karamemi, XVI. yüzyılına ait arşivlenmiş belgelerde "Cemaat-i Rûm" nakkaşlarının listelendiği bölümde sernakkaş olarak ifade edilmiştir.³⁰ (bkz. Resim 2.1.6)

²⁹ MAHİR Banu, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", Hat ve Tezhip Sanatı, s.379.

³⁰ MESARA Gülbün, "Kanunî Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi", Hat ve Tezhip Sanatı, s.361-363.

Resim 2.1.6 Tezhibi Karamemi'ye ait olan Dîvan-ı Muhibbî'nin iki sayfası, İÜ Ktp., nr. 5467, <https://www.gzt.com/arkitekt/kannin-saray-basnakkasi-kara-memi-3592316>

20 Kasım

Karamemi'nin eserlerinde en dikkat çekici motifleri karanfil, gül goncasi, menekşe ve nergisdir. Tezhip sanatına getirmiş olduğu yenilikler sayesinde, bu motifler sonrasında çokça kullanılmıştır. Karamemi'nin başlıca eseri olarak bilinen, Kanuni Sultan Süleyman'ın "Muhibbi" mahlası ile yazıya aktardığı "Muhibbi Divânı"dır.³¹

Osmanlı Devleti, XV. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed'in yeniliklerinden biri olan cilt sanatını da XVI. yüzyılda geliştirerek en şaşalı dönemine ulaştırmıştır. Kütüphanelere çok önem veren Fatih Sultan Mehmed deri ciltlerin yanı sıra kumaş ve lake kullanarak da ciltler yaptırmıştır. XVI. yüzyılda Fatih'in miras bıraktığı teknikler geliştirilmiş, düz olan şemselere oval şekil verilmiş, cilt sanatına yenilikler katılarak zirve noktasına ulaştırılmıştır.

XV. yüzyılda Memlûk ciltleri ve Osmanlı ciltleri arasında oldukça bir benzerlik görülmektedir. Bu yüzyılda Timurlular, Karakoyunlular ve Akkoyunlular

³¹ DERMAN F.Çiçek, Osmanlı İstanbulu'nda Bezeme Sanatı, Osmanlı İstanbulu (I. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, Bildiriler), ed. Feridun M. Emecen, Emrah Safa Gürkan, İstanbul 2014, s.499.

zamanında değerli eserler yapılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren uygulanan klasik Osmanlı ciltçiliği, Türk ve İslam cilt sanatının en büyük temsilcisi olmuş ve XX. yüzyıla kadar devam etmiştir. (bkz. Resim 2.1.7)

XVI. yüzyıl Osmanlı hükümdarlığında cilt sanatı da diğer sanatlar gibi en güzel dönemi bu yüzyılda yaşamış ve bu nedenle “Klasik Dönem” adını almıştır. Tüm renklerde deri üretimi olduğundan dolayı, Osmanlı deri işçiliği klasik geleneklere bağlı kalarak devam ettirilmiş, cilt sanatının oldukça gelişmesine katkı sağlamıştır.

Resim 2.1.7 XV-XVI. yüzyıllara ait Memlük ciltleri, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2892, 3333, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik> 20 Kasım

XVI. yüzyılın başlarında, Ehl-i Hıref örgütünde mücellit zümresinin başında Mehmed Çelebi ve sonlarında ise Mehmed'in oğlu Süleyman'ın mücellit başı olduğu bilinmektedir.³²

XVI. yüzyıl cilt sanatının en güzel örnekleri zerduzi ve murassa ciltleridir. Zerduzi, pembe, yeşil ve sarı sırmalar ile gerçekçi motiflerin deri üzerine işlendiği cilttir. Murassa, maddi kıymeti yüksek, fildişi oymalı, mozaik, yakut, inci, altın

³² TANINDI Zeren, Osmanlı Sanatında Cilt, Yeni Türkiye, 2000, sy.34, s.621.

kaplama, zümrüt ve elmas işlemeli çeşitleri vardır. Genellikle Kur'an-ı Kerim eserlerine uygulanan bir cilt çeşididir. 33 (bkz. Resim 2.1.8)

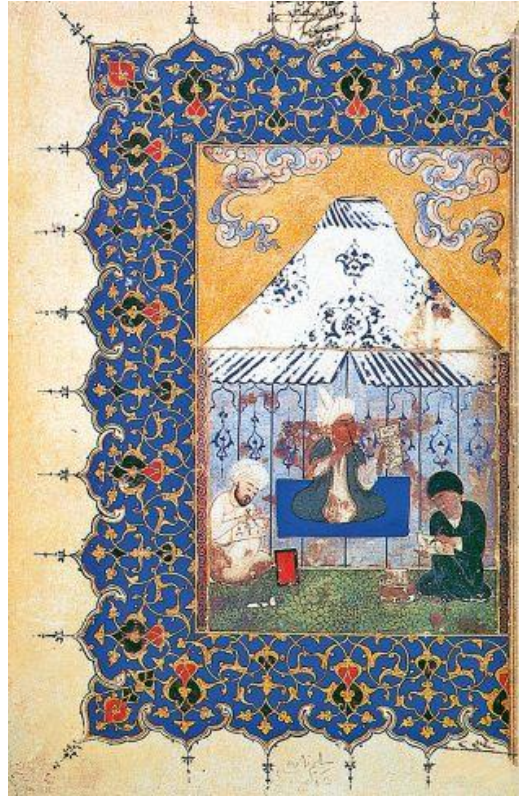
Resim 2.1.8 XVI. yüzyıla ait murassa bir cilt, TSMK, Envanter, nr. 2/2107, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik> 20 Kasım

İstanbul'un fethiyle beraber bilim ve sanat alanlarında yükselişe geçen Osmanlı, minyatür sanatından örneklerini Amasya ve Edirne'de vermeye başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in Doğu seferinden dönüşünde getirmiş olduğu eserler, Osmanlı minyatürüne yeni bir ışık tutmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın döneminde devam etmekte olan yükseliş II. Selim ve III. Murat dönemlerinde ise üretimin artmasıyla doruğa ulaşmıştır. Altı padişah dönemini içerisinde bulunduran bu evrede, edebiyattan tarihe, dinden bilime birçok konuda sayısız eser meydana getirilmiştir.

Yavuz Sultan Selim (1512-1520) ile Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) devirlerinde Osmanlı minyatürü önemli aşamalardan geçerek, özgün

³³ ALPARSLAN Ebru, "Türk Cilt Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Müzelerden Örnekler", Uluslararası Ahmet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa yön veren Türk Büyükleri Sempozyum Bildirileri, Ankara 2009, s.183,184.

üslûbuna doğru yol almıştır. Yavuz Sultan Selim'in Tebriz'e ve Mısır'a yapmış olduğu seferlerden İstanbul'a getirilen, farklı gelenekleri temsil eden nakkaşların birlikte çalışmaları sonucu, hem Timurlu Hüseyin Baykara dönemi Herat nakkaşhanesinin dekoratif üslûbunun hissedildiği hem de Osmanlı karakterini yansıtan bir resim tarzı doğduğu görülmektedir.³⁴ Bu yeniliklere ilk olarak konusu edebiyat olan yazmaların tasvirlenmesinde rastlanmaktadır. Attâr'ın Mantiku'ttayr adlı mesnevisi buna örnek olmakta, üslup bakımından mesnevinin resimlerini yapan sanatçıların Yavuz Sultan Selim'in Tebriz'i aldıktan sonra İstanbul'a gönderdiği Herat'lı nakkaşlar olduğu anlaşılmaktadır. Minyatürlerde görülen iri sarıklı zayıf yapılı figürler, çiçek kümeleri, yeşil yapraklar ve serviye benzeyen tepesi kıvrık ağaçlar bu yeni üslubun en belirgin özelliklerinden olmuşlardır. (bkz. Resim 2.1.9)

Resim 2.1.9 Şükrî-i Bitlisî'nin Selimnâme'sinden minyatürlü bir sayfa, TSMK, Hazine, nr.1597, <https://islamansiklopedisi.org.tr/selimname> 20 Kasım

³⁴ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı yayınevi, İstanbul 2012, s.51

Bu üslubun Kanuni Sultan Süleyman döneminde hazırlanan diğer edebiyat konulu eserlerde de kullanıyor olması Herat kökenli nakkâşların İstanbul Nakkâşhânesi üzerinde uzunca bir süre etkili olduklarını göstermektedir.³⁵

Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde konusu tarih olan eserleri yazıp, bu eserleri doğrudan resimleyen Matrakçı Nasuh, Osmanlı minyatüründe “Topografik Ressamlık” adı verilen yeni bir tasvir türünün kurucusu olmuştur.³⁶ Bazı tasvirleri için “Portolan” denilen Avrupa Deniz haritalarındaki kent ve betimlemelerinin biçim dilini örnek almışsa da menzilleri, fethedilen kentleri, kale ve limanları kendine özgü bir form diliyle resmetmiştir. Farklı bakış açılarından elde edilmiş görüntüleri yan yana getirerek şematik ve figürsüz manzaralar yapmıştır.³⁷

Osmanlı sanatı minyatürlerinde, topografik ressamlık tasvir türünün kurucusu sayılan Matrakçı Nasuh’un asıl ismi Nasuh b. Karagöz b. Abdullah el Bosnavî’dir. Nasuh XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Yavuz Sultan Selim için matematikle ilgili bir eser hazırlamış (Cemâl e’l-Küttab ve Kemâl e’l-Hüsbab, İÜK, T. 2719), bu eserin ketebesine adını “Nasuh bin Abdullah” ve “Nasuh bin Karagöz el-Bosnavî şeklinde yazarak Bosnalı olduğunu belirtmiştir.³⁸ (bkz. Resim 2.1.10)

³⁵ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 51,52; Nurhan Atasoy-Filiz Çağman, Turkish Miniature Painting, İstanbul 1974, s. 20; Filiz Çağman, “The Miniatures of the Divan-ı Hüseyini and the Influence of Their Style”, Fifth International Congress of Turkish Art, 1978, s.231-259.

³⁶ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.53.

³⁷ AKALAY Zeren, Tarihî Konuda İlk Osmanlı Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı, 1966-1968, s. 102.

³⁸ AND Metin, Osmanlı Tasvir Sanatları 1; Minyatür, YKY, İstanbul 2014, s. 60; Metin And, “Bir Renaissance Hezâr-fenni; Matrâkçı Nasuh, Sanat Dünyamız, 1999, s.125-133.

Resim 2.1.10 Matrakçı Nasuh, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn, İÜ Ktp. T. 5964

XVI. yüzyılda padişah portreciliğine oldukça önem gösterilmiştir. Minyatür sanatının önemli portre sanatçısı Nigârî mahlaslı tanınan Haydar Reistir. Nigârî Kanunî Sultan Süleyman, II. Selim ve Barbaros Hayreddin Paşa'nın portrelerini yapmıştır. Gerçekçi portreler yapan Nigârî tam profil veya 3/4 profil kalıbını kullanarak eserlerini ortaya çıkartmıştır. Bu değerli sanatçının yapmış olduğu on bir padişah portresi Barbaros Hayrettin Paşa tarafından komutan Virginio Orsini'ye armağan edilmiştir. Bu eserler daha sonrasında Avrupalı sanatçılar tarafından yağlıboya ve gravür olarak kopyalanarak Nigârî'yi Avrupa'ya taşımıştır.³⁹ (bkz. Resim 2.1.11)

Resim 2.1.11 Nigarî, Kanuni Sultan Süleyman, TSMK, H. 2134, y.8

XVI. yüzyılda dönemin baş minyatür sanatçısı olan Nakkaş Osman, klasik dönem minyatür sanatını geliştiren bir sanatçıdır. Nakkaş Osman'ın adına ilk kez XVI. yüzyılın ikinci yarısında Ehl-i Hıref maaş defterinde rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Süleymannâme'deki bir minyatür eserinde Nakkaş Osman'ın üslup

³⁹ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.177.

özellikleri hissedilmesi üzerine 1558 yılında sarayda çalışmaya başladığı düşünülmektedir.⁴⁰

XVI. yüzyıl döneminde Nakkaş Osman ve ekibinin hazırlamış olduğu "Nüzhetü'l-Ekber der-Sefer-i Zigetvar" eseri Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi'ni anlatan ve 305 sayfa, 39x25 cm boyutlarında, 20 minyatüre sahip en önemli yapıtlar arasındadır. Nakkaş Osman tarafından 12 Osmanlı padişahının portresinin çizilmiş olduğu "Kıyafetü'l-İnsaniye fi Şemali'l-Osmaniye eseri ise 1579 tarihinde bitirilmiş olup yine önemli yapıtlar arasına girmiştir.⁴¹ Bu şekilde, Osmanlı minyatür sanatının kimliği oluşmuş ve altın çağına erişmiştir. Günümüzde Topkapı Sarayı Müzesi ile Türkiye'nin çeşitli müze ve kütüphanelerinde bu eserlerin birçoğuna ulaşılabilmekteyiz.

Osmanlı minyatür sanatının kalıp üzerinden ve işlemeli üslubundan uzaklaşarak daha sade ve gerçekçi bir tasvir şekline bürünmesini sağlayan Nakkaş Osman'dır.⁴² Sanatçının getirmiş olduğu bu üslup yoğun figürlü kompozisyonlarda figür işçiliklerinin daha hafif bir anlatım biçiminde resmedilmesi ile Osmanlı minyatür sanatına daha özgü nitelik kazandırmıştır. Öncesinde yapmış olduğu eserler doğrultusunda sanatçı yalın ve kendine has ifade tarzı ile yepyeni tasarımlar oluşturmuştur.⁴³

Sultan Süleyman'ın saltanatının 1558- 66 yılları arasındaki olaylarını konu alan ve bir Şehnâme örneği olan Tarih-i Sultan Süleyman veya Zafernâme (DCBL, T. 413) adlı eser 1579 yılında Seyyid Lokman tarafından Farsça manzum olarak kaleme alınmış ve Nakkaş Osman tarafından resimlendirilmiştir. 1579- 97 arasında Şehnâmecilik görevini sürdüren Seyit Lokman'ın yazdığı ve Nakkaş Osman'ın yardımcıları ile resimlediği Şehname türü eserlerden bir diğeri de II. Selim'in tahta çıkışından vefatına kadar olan olayları Farsça ve manzum olarak anlatan Şehnâme-i Selim Handır. 1581 yılı Ocak ayında tamamlanan bu eseri minyatürlerinin Nakkaş

⁴⁰ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.177-178.

⁴¹ SERİN Muhittin, "Mushaf" madd., İstanbul 2006, c.31, s.249.

⁴² ÖZCAN Şehnâz, Uygur Türklerinden Osmanlı Nakkaşlarına Minyatür Sanatının Serüveni the Adventures of Miniature Art From Uyghur Turks to Ottoman Painters, TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, 2019, c.11, sy.41, s.219.

⁴³ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.179.

Osman ve kayınbiraderi Nakkaş Ali tarafından yapıldığı belgelenen bir arşivden anlaşılmaktadır.⁴⁴ (bkz. Resim 2.1.12 ve Resim 2.1.13)

Resim 2.1.12 Zafernâme 1579, Zigetvar Kalesi. DCBL, T. 413 f.

⁴⁴ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.58-62.

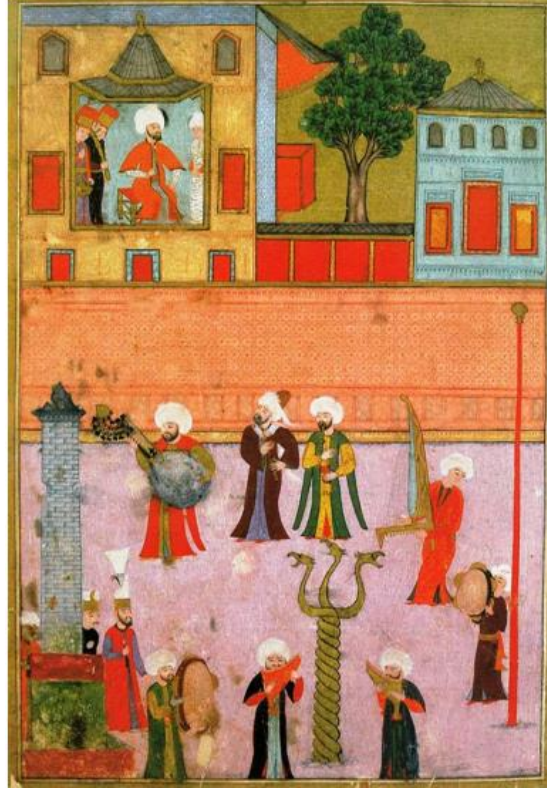
Resim 2.1.13 Zafernâme 1579, Sultan Süleyman Zigetvar'a Giriyor. DCBL, T. 413 f.

Sultan III. Murad'ın, oğlu şehzade Mehmed'in sünnet düğünün öyküleştirmesi için yaptırdığı Surnâme-i Hümayun eseri, 52 gün süren şenlikleri konu alan Türkçe bir eserdir. Nakkaş Osman ve ekibinin yaptığı Surnâme günümüze ulaşmış önemli eserlerdendir.

Yumuşak renkler kullanan Nakkaş Osman Surnâme-i Hümayun adlı eserinde nakkaşlık konusundaki bütün yeteneklerini sergilediği görülmektedir. İstanbul'daki günlük hayatı, esnafların karakteristik özelliklerini, törenleri, canlı ve hareketli ortamını yansıtan tasvirleri belge değeri taşıması açısından da önemlidir. Bu bakımdan Osmanlı Minyatürüne yön veren ilk büyük sanatçı Nakkaş Osman sayılmaktadır.⁴⁵

⁴⁵ MAHİR, a.g.e., s.58-59, 177.

Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad dönemlerinde saray için eserler vermiştir.⁴⁶ Bu dönemde en dikkat çeken ve en önemli eserlerden biri olan III. Murad'ın kendisinden sonra tahta çıkacak olan şehzadesi III. Mehmed için yaptırdığı 52 gün, 52 gece süren sünnet şenliğinin anlatıldığı ve 1583'te başlanıp 1588'de bitirilen Surname-i Hümayun'dür. (bkz. Resim 2.1.14 ve Resim 2.1.15)

Resim 2.1.14 Sâzendeler ve Hânendeler, Surnâme-i Hümâyun,
Nurhan Atasoy Y. L. tezi, s. 24.

⁴⁶ RENDA Günsel, "Sanatta Etkileşim", Osmanlı Uygarlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2002, s.1036-1099.

Resim 2.1.15 Ekmekçiler, Surnâme-i Hümâyûn,
Nurhan Atasoy Y. L. tezi, s. 25.

Sultan III. Murad ve III. Mehmed dönemlerinde tezhip, minyatür ve nakkaşlık dallarında eğitim almıştır. III. Murad döneminde padişah portreciliğine önem göstermiştir. Osman Gazi'den III. Murad'a kadar on iki padişah portreleri, fiziksel özelliklerini ve kıyafetlerini kapsayan “Kıyâfetü'l İnsâniyye fi Şemâ'il ü'l-Osmâniyye” adlı minyatürlü eserin yazıları Seyyid Lokman Aşûrî; resimleri Nakkaş Osman tarafından yapılmıştır.⁴⁷

III. Murad zamanında Nakkaş Osman'ın çalışanları arasında yer alan Nakkaş Hasan'ın bu dönemin başarılı nakkaşlarından olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılın son çeyreğinde sanatçı kişiliği ile tarihe adını kazınmıştır. 1581 yılında bölük başı 1596-97'de anahtar oğlanı, 1597-98'de tülbind gulâmı olarak görev almaktadır. 1590 yıllarında Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman şehnamecilik ve

⁴⁷ RENDA Günsel, Osmanlılarda Padişah Portreciliği, s.715.

sernakkaşlık görevlerini bırakmalarından sonra Talikzade ve Nakkaş Hasan bu görevleri üstlenmiştir.⁴⁸

Ehl-i Hıref örgütüne bağlı olmayan Enderunlu Nakkaş Osman, eserlerinde dairesel tasarım kurguları, figürlerinde kalın işlenmiş kaş ve dolgun yanak tasvirlerinde, canlı ve net renk tercihleri uygulayarak kendi karakteristik üslubunu belirlemiştir. XVI. yüzyılın son çeyreğinden itibaren nakkaşhanede aktif olmaya başlamış ve yirmi kadar yazma eserin tasvirlenmesi üzerine çalışmıştır. En önemli eserleri 1595 yılında hazırlanan Siyer-i Nebi ve Eğri Fethi Tarihi yazmaların minyatürlerinde görülmüştür.⁴⁹ (bkz. Resim 2.16)

Sadece minyatürde değil kaligrafi ve bilimsel yayınlar alanında da usta olduğunu bildiğimiz Nakkaş Osman XVI. yüzyılın en önemli baş nakkaşlarından biridir.

Resim 2.1.16 1587’de vefat eden Valide Nurbanu Sultan’ın cenazesinin Topkapı Sarayı’ndan çıkartılması. <https://istanbultarihi.ist/91-payitaht-istanbulda-osmanli-merasimleri#gallery-32> 21 Kasım

⁴⁸ TANINDI Zeren, Nakkaş Hasan Paşa, madd., DİA, İstanbul 2006, c.32, s.329,330.

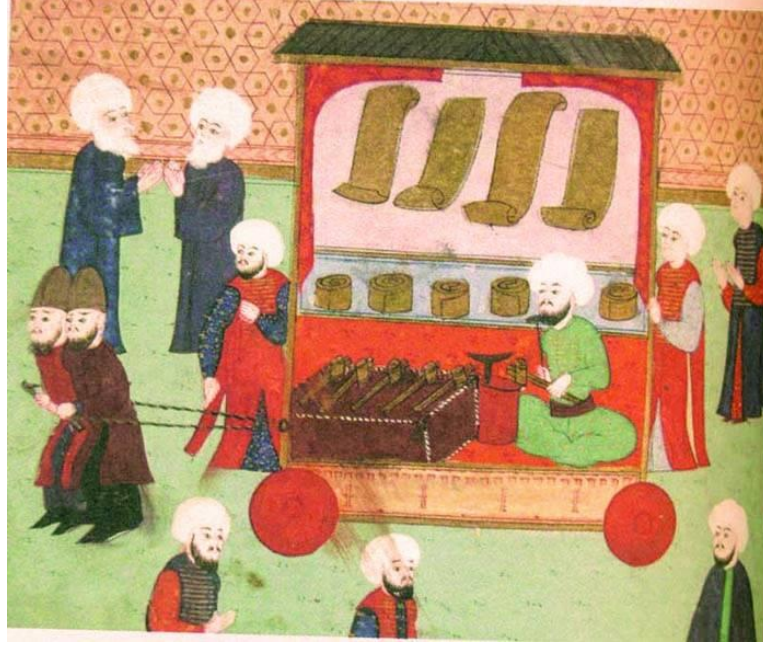
⁴⁹ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.179-180.

2.2. XVI. YÜZYILDA OSMANLI SARAY NAKKAŞHANESİ VE EHL-İ HİREF TEŞKİLATI

Türk toplumunun eski bir geleneği olan nakkaşlık Osmanlı Devleti'nde de devam etmiştir. Bu gelenek XV. Yüzyılın sonlarında Fatih Sultan Mehmet'in bıraktığı Kültür mirasıyla uzun yıllar sürmüş ve XVI. Yüzyılda zirveye ulaşmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmet'in kurmuş olduğu, Saray teşkilatında görev alan ve burada sanatlarını icra eden sanatkarların bilgilerini barındıran Ehl-i Hıref defterleri bulunmaktadır. Bu defterlere Saray'a bağlı çalışanların ne görev yaptıkları, hangi yıl doğdukları ve öldükleri, ne kadar maaş aldıkları, Saraydaki kuruma giriş şekilleri ve aile bilgileri gibi birçok bilgi kaydedilmektedir. Ehl-i Hıref görevlilerinin bir kısmının savaşlar sonucu ülkeye getirilmiş alanında uzman sanatkâr ve zanaatkarlardan oluştuğu da bilinmektedir. Ayrıca çoğunlukla yeni fethedilen yerlerden 8-18 yaşları arasından pençik adıyla devşirilen erkek çocuklar seçilir, bir sınava tabi tutulup alanlarına göre sanatkarlara teslim edilir ve o alanlarda usta-çırak ilişkisiyle kendisini geliştirmesi sağlanır. Bu usta-çırak ilişkisinin dışında mevcut atölyelerde de serbaş sanatkarı, kethüda, seroda, şakird şeklinde hiyerarşik bir düzen mevcuttur.⁵⁰ Ehl-i Hıref'e bağlı sanatkârlar bayramlarda, özel günler ve düğünlerde, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'ndeki arşivlenen belgelerde, padişaha divit hediye ettikleri görülmektedir. (bkz. Resim 2.2.1)

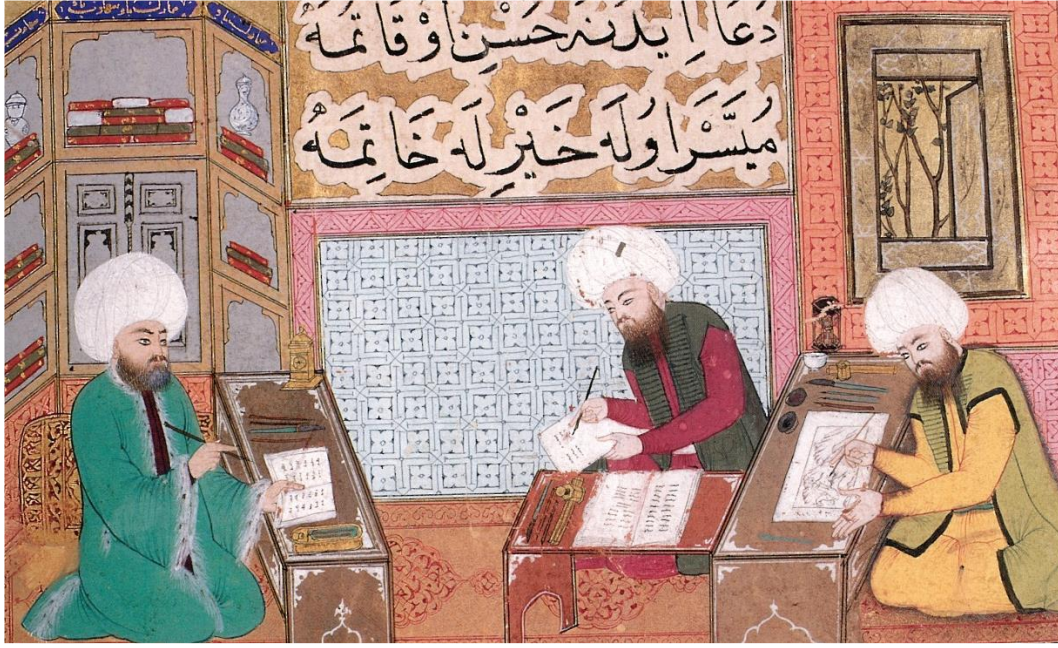
⁵⁰ KALYONCU Hülya, "Ehl-İ Hıref-İ Hassa' Teşkilatının Osmanlı Kültür Ve Sanat Yaşamındaki Yeri Ve Önemi", a.g.m., s.284.

Resim 2.2.1 1582 Şenliğinde "Divitçer" in geçişi, Surname-yi Humayun, TSMK, H.1344

Bu bilgilerden yola çıkarak, Yavuz Sultan Selim'in 1514 yılında yapılan Çaldıran Savaşı'nda Safevi hükümdarı Şah İsmail'i alt etmesinin ardından Tebriz'de Şah'ın özel hizmetinde görevli sanatkarları topladığı öğrenilmiştir. Bu sanatçılar Amasya'da kışı geçirmiş, ardından İstanbul'a getirilip Ehl-i Hıref topluluğunda görevlerine başlatılmıştır. Tebrizli sanatkarların Osmanlı Saraylarına giriş tarihleri, isimleri, maaşları, buldukları sanat sınıfları ve görev süreleri, maaş defterleriyle günümüze kadar ulaşmıştır.⁵¹ Bütün bu ayrıntılı bilgileri veren sanatçı envanter listesinin olduğu defter, Ehl-i Hıref yapılanması içinde oluşabilecek düzensizliği ve karmaşayı önlemek için Sultan'ın kullanmış olduğu bir yöntem ve nizam olduğunu göstermektedir. (bkz. Resim 2.2.2)

⁵¹ UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, "Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hıref (Sanatkârlar) Defterleri", c.11, sy.15, s.23-76.

Resim 2.2.2 Ta'likizâde, Hattat Ve Nakkaş Hasan Paşa,
Şehnâme-İ Sultan Mehmed Han, TSMK, H. 1609

Sanatseverliği ve sanatçıları desteklemesiyle Batı ve Doğu ülkelerinde derin izler bırakan Fâtih Sultan Mehmed'in özel kütüphanesi için yazdırıp tezhiplendiği, bir kısmı Süleymaniye ve Topkapı Sarayı Müze Kütüphaneleri'nde korunan eserlerin her biri hat ve kitap sanatlarında bu dönemin üslûbunu ve gerçekleştirilen hızlı gelişmeyi belgelemektedir. Fâtih Sultan Mehmed zamanında çeşitli bölüklerden oluşan, yevmiye üzerinden üç ayda bir maaş alan sanatkârların çalıştığı "Ehl-i Hıref" adı verilen bir teşkilâtın varlığı arşiv belgelerinden bilinmektedir.

Ehl-i Hıref adıyla bilinen sanatkâr ve zanaatkârlar topluluğunun bir kısmı Saray'ın birinci avlusunda, Nakkaşhane isimli atölyelerden bir tanesinin de Bab'ı Hümâyün'u dışında, şu an bulunmayan Arslanhane'nin yanında olan bir yapı olduğu bilinmektedir.⁵²

Ehl-i Hıref nakkaşları, eserlerin süslemesi, tasvirlemesi, renklerin hazırlanması gibi kitap sanatlarının haricinde; çini motifleri veya kalem işi gibi

⁵² Serpil BAĞCI-Filiz ÇAĞMAN-Günsel RENDA-Zeren TANINDI, Osmanlı Resim Sanatı, s.17

mimari, sandık süslemeleri, halı, kumaş ve çadır gibi dokumalar içinde motif tasarımlarında da görevlendirilmişlerdir. 53

45 ayrı bölükten meydana gelen Ehl-i Hıref'e ciltçiler, acem ve rum nakkaşlar, katipler, hattatlar, zernişancılar, kündeکارlar, kumaş ve aba dokumacılar, çiniciler güftgeranlar ve yine rum ve acemlerden oluşan kuyumcular örnek gösterilebilir.

II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim devrinde genişleyerek faaliyetini sürdüren ehl-i hıref teşkilâtında çalışan sanatkârların Kanûnî Sultan Süleyman döneminde hat, tezhip, tasvir, cilt gibi kitap sanatları sahasında doruk noktasına eriştikleri günümüze kadar gelen eser ve belgelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca Fâtih, saray teşkilâtına bağlı Nakkaşhâne-i Rûm ve Nakkaşhâne-i Acem adlı iki atölye kurarak başına Baba Nakkaş'ı getirmiş, İslâm dünyasında tanınmış sanatkârları cazip imkân ve ihsanlarla İstanbul'a davet ederek şehri kültür ve sanat merkezi yapma yolunda büyük çaba göstermiştir. Sanatkârların yetişmesi için her türlü imkân ve desteğin sağlandığı bu ortamda aklâm-ı sittede şöhretleri İslâm dünyasına yayılmış otuz üç hattat yetişmiş, bu hattatlar Osmanlı zevkine uygun yeni bir hat ekolünün öncüleri olmuştur. Bu dönemde şehzade sancağı Amasya'da Sultan II. Bayezid'in desteğiyle Hayreddin Mar'aşî etrafında Celâl Amâsî, Cemal ve Celâlzâde Muhyiddin Amâsî, Abdullah Amâsî, Şeyh Hamdullah, oğlu Mustafa Dede gibi Anadolu'nun yedi büyük üstadından (esâtize-i Rûm) oluşan Amasya hat ekolünü kurmuştur.⁵⁴ (bkz. Resim 2.2.3)

Osmanlı Sanat'ının en üst düzey sanat ürünleri verdiği XVI. asırda yaşamış en büyük sanatkarlarımızdan birisi de şüphesiz Mimar Koca Sinan'dı. Mimar Sinan'ın Ehl-i Hıref maaş defterine ait bilgileri Kanuni Sultan Süleyman döneminde belgelenmiştir.

⁵³ MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2018, s.39-41.

⁵⁴ SERİN Muhittin, "Osmanlılar, Sanat", madd., TDV DİA, İstanbul 2007, c.33, s.568.

Resim 2.2.3 Sultan III. Ahmed'in nakkashaneden düğün alayını seyretmesini gösteren bir minyatür. Surname-i Vehbi, TSMK, III. Ahmed, nr. 3593, v. 168b,

<https://www.belgelerletarih.com/nakkashane-nedir/> 21 Kasım

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİYER-İ NEBİ YAZMALARI

Osmanlı Devlet'i sanatının zirve olduğu XVI. yüzyılda, Hz. Peygamber'in betimlemelerini gördüğümüz ve o dönemde dini konuları ilk ele alan eser olan, nüsha bugün Türk İslam Sanatları Müzesi (Nu.: 1973), Topkapı Sarayı Müzesi'nde (H. 1321) ve Chester Beatty Library (Nu. 414)'de bulunan Seyyid Lokman Aşuri'nin kaleme aldığı Zübdetü't Tevarih'tir. Zübdetü't Tevarih'in Topkapı Sarayı müzesinde olan nüshasına da Hz. Peygamber'in tasvirine rastlanmaktadır. Bu eserin farklı bölgelerde bulunan üç nüshasında da metindeki hikayelerin aynı bölümleri canlandırmış olması dikkat çekmektedir. Bu eserler aynı bölümü konu alsalar da her biri birbirinden farklı tasvirlerde ve betimlemelerdedirler.

Dönem minyatürleri ağırlıklı olarak Peygamber tarihini anlatan eserlerdir. Silsilename türündeki eserler, Hz. Adem'den başlayarak eserin nakşedildiği dönemdeki padişaha kadar portreler çizilerek icra edilir.⁵⁵

XVI. yüzyıl nakkaşhanelerinde birçok minyatürlü eser yapılmaktaydı. Bunlardan en önemlisi III. Murat döneminde eserlenen Hz. Muhammed'in doğumu öncesinden vefatına kadar yaşanan olayları konu alan Siyer-i Nebi yazmasıdır.

Siyer-i Nebi'nin birinci cildinde Hz. Muhammed'in doğduğu dönem, sonrasında yaşananlar, çocukluğundaki mucize ve yaşadığı hadiseler, dedesi Abdülmuttalib'in ölümü gibi çok ciddi ve değerli konulara yer verilmiştir. İçinde 139 sayfa minyatür barındıran birinci cilt, toplam 416 sayfadan oluşmaktadır. Bu ciltle birlikte ikinci cilt ve altıncı cilt de Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir. Üçüncüsü New York'da, dördüncüsü ise Dublin'de bulunmakadır. Beşinci cildin kayıp olduğu bilinmektedir.

Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan evliliklerini ve peygamber olduğu dönemi konu alan, 85 sayfası minyatürden oluşan 499 sayfalık ikinci ciltte Peygamber'in gençlik yılları ele alınmaktadır.

⁵⁵ AND Metin, Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, YKY, İstanbul 2015, s.124.

Dördüncü Ciltte ise ilerleyen dönemdeki konular göze çarpmaktadır. Hz.Fatma'nın doğumundan Hz. Ali ile evlenmesi, Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Ebu Cehil'in ölümü gibi bir çok kronolik olaydan bahsedilmiştir. Bu cildin gerçek nüshası 137 sayfa minyatürden oluşur ve toplam 490 sayfadır. Cildin kopyasında ise 545 sayfanın 193 sayfası minyatür eserden oluşmaktadır. Gerçek eserde göz çarpan eksik 56 parça minyatürün akıbeti bilinmemekle birlikte neden eksiltildiğine dair bir kanıt yoktur.

Son olarak altıncı cilt Hz. Muhammed'in geçirdiği kabile savaşlarını, Hayber kalesinin fethini, Peygamber'in mucizelerini, Hz. Ebubekir'i ilk halife ilan etmesini konu almaktadır. 420 sayfalık eserde 125 sayfa minyatür bulunmaktadır ve eser böyle son bulur.⁵⁶

Belgelerde ve eserde yazar ve çizerlerin isminin belirtilmemesine karşın Siyer-i Nebi eserlerindeki benzerliklere ve farklılıklara dikkat çeken Zeren Tanındı, bu eserlerin bazılarının aynı atölyeden çıkabileceğinin yorumunu getirmiştir. Üslup ve tarzlardan yola çıkarak birinci eserin tamamının ve altıncı eserin yüz on bir tasvirinin Nakkaş Hasan ve çıraklarına, ikinci ciltte yedi, üçüncü ciltte sekiz, dördüncü ciltte on yedi ve altıncı ciltte altı tasvirin Nakkaş Osman'ın tarzına uyum sağladığı için Nakkaş Osman ve çıraklarına ait olabileceği tahmin edilmektedir.

Bu dönemden sonra XVI. yüzyılda nakkaşlar Hz. Muhammed'in yüzüne peçe, etrafına altın bir yıldızla kaplama çekerek Hz. Peygamber'i yüceltmişlerdir. İlk defa bu dönemde yapılan bu tarz İran ve Osmanlı topraklarında yapılmaya başlanarak minyatürde yeni bir üslup oluşturmuştur.⁵⁷

Bu minvalde genel minyatürlerde oluşturulan bu profil, Hz. Muhammed'de kullanılmaya başlanmıştır. Diğer bütün peygamber ve melekler yüzleri örtülmeden çizilirken Hz. Muhammed yüzünde beyaz bir örtü ve etrafı yıldızla kaplı şekilde tasvir edilmeye başlanmıştır.

⁵⁶ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, s.32-35 ve Mustafa Erkan, "Siretü'n-Nebi" s.276-270.

⁵⁷ DENİZ A. Çağlar, Hz. Muhammed'in (sav) Tasvirinin/Temsilinin Toplumsal Bağlılıkları: Ortaçağ Nakkaşları ve Modern Dönem Sinemacıları, Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı Cilt II, Meridyen Destek Derneği, İstanbul 2016, s.209.

3.1. ERZURUMLU KADI MUSTAFA DARİR

XIV. yüzyılda yaşadığı düşünülen Mustafa Darir'in doğumu, hayatı ve ölümü ile ilgili bilgilere, kaynaklara ulaşmanın oldukça zor olduğu görülmüştür. Ancak bilgi azlığına rağmen nazım ve nesir türünde yazmış olduğu eserlerinden dolayı Azeri edebiyatının önemli şahsiyetleri arasına girmiştir. Türk edebiyatında ise daha çok Siyer-i Nebi adlı eseriyle tanınmaktadır.

Erzurumlu Kadı Mustafa, yaradılıştan kör olduğu için "Darir" olarak adlandırılmıştır. Darir, anlamak istediği bilgiyi başka bir kişiye okutup dinleyerek güçlü hafızasına kaydedirdi ve Arapça olan eserleri tercüme ederek kaleme aldırır. "Siyer-i Nebi" eserini ise Arapça siyer kitaplarını okutup dinleyerek hafızasına kaydedip, daha sonra tercüme ederek katiplerine kaleme aldırır ve meydana çıkarmıştır. Darir'in en üstün ve mühim eserleri, Tercümetü'd-Darir,⁵⁸ Takdimetü'z-Zahir⁵⁹ ve Kitab-ı Siyer-i Nebi⁶⁰ isimleriyle bilinen siyerlerdir.

Eserlerinde görüldüğü üzere, Darir'in tam ismi, Mustafa b. Yusuf b. Ömer ed-Darir el-Erzenü'r-Rü'mi'dir. Künyesinden ise baba adının Yusuf, dede adının ise Ömer olduğu anlaşılmaktadır. Darir'in tam olarak doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak kaynaklar da bulunan bilgilere istinaden ilk eserini 1393 yılında tamamladığı görülen Darir'in XIV. yüzyılın ilk yarısında doğduğu anlaşılmaktadır. Doğum yerinin ise Erzurum olduğu bilinmektedir ve ilk tahsilini Erzurum'da almış, çocukluk yılları da burada geçmiştir.⁶¹

XIV. yüzyılda Erzurum; Ahmediye, Sultaniye, Yakutiye ve Hatuniye gibi büyük önemli medreselerine sahip ve o zamanın bilim, kültür merkezi olarak bilinmekteydi. Mustafa Darir'in güçlü hafızası ve ilminin genişliğinden dolayı bu medreselerde tahsil gördüğü düşünülmektedir. Ayrıca eserlerinde kullandığı Azeri dil özellikleri, eğitimini Erzurum'da almış olduğu düşüncelerini de desteklemektedir.

⁵⁸ ERKAN Mustafa, Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.XVIII.

⁵⁹ el-Shaman, Massad Süveylim Ali, Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi, I-II, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1982, c.I, s.XLI; Konyalı, İ. Hakkı, "Mucize Kitap" Tarih Hazinesi, Yıl:2 sayı:16,Kasım 1952, s.811; TANINDI Zeren, İslâm Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı: Siyer-i Nebi, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1984, s.27.

⁶⁰ DARİR, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s.26.

⁶¹ Mustafa Erkan, "Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir) İnceleme-Metin", Doktora Tezi, Ankara 1986 s. VI.

1377'de Mısır'a giden Darir, dönemin sultanı El-Mansur Ali İbn Şaban İbn Hüseyin ile tanışma arzusu içindedir. Kaynaklarda bulunan bilgilere göre Mısır'da yüksek dini mevkiye bulunan Şeyh Ekmelüddin Muhammed bin Muhammed Mahmud el-Babirti ile Darir önceden tanışmakta ve Mısır'a Şeyh Ekmelüddin'in daveti üzerine gittiği düşünülmektedir.

Melik Eşref Şa'bân b. Hüseyin'in oğlu el-Melikü'l-Mansur Ali b. Şa'bân, Darîr, Mısır'a gelmeden iki yıl önce tahta geçmiştir. El-Melikü'l-Mansur Ali b. Şa'bân çocuk yaşta olduğu için, Atabey Berkût ona öncülük etmiştir.

Memlük Saraylarında Sultan ve emirlere siyer kitaplarını okumakla görevli kimseler bulunmaktadır.⁶² Darîr'i çok seven Melik Mansur Ali, siyer derslerini Darîr'in vermesini istemiştir. Sultanın sohbet meclisine dahil olan Darîr, beş sene boyunca derslere devam etmiştir.⁶³

783/1381'de Melik Mansur Ali, Darir'den bir siyer kitabı tercüme etmesini istemiştir.⁶⁴ Darir, Şeyh Ekmeleddin el-Bâberti'ye danışır, alametleri ve tavsiyeleriyle Ebu'l-Hasen el-Bekrî'nin siyerini Padişahın huzurunda sözlü olarak incelemeye başlamıştır.⁶⁵

Belli bir zaman sonra tahta Atabey Berkûk geçmiştir.⁶⁶ Darîr bu geçen zaman içerisinde farklı birçok kitap incelemiştir.⁶⁷ Türkçeyi resmi dil olarak kabul eden Berkûk, birçok eserin tercümesinin yapılmasını istemiş ve bu konuda büyük hizmetlerde bulunmuştur.⁶⁸

Berkûk, Darir'e yarım kalan siyer tercümesini bitirmesini emretmiştir. Berkûk'un tembih etmesi üzerine Darîr, 1388 yılında eseri tamamlayarak kendisine sunmuştur.⁶⁹

⁶² DARÎR, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.20; Köprülü, Fuad, "Anadolu'da Türk Dil ve Edebiyatının Tekamülü", Yeni Türk Mecmuası, Kanun-i Sani 1933, c.I, sayı:4, s.287.

⁶³ DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koşuşlar Böl., nu:1001, vr:6a-7; 6b-1-7; Karahan, Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yusuf, Yusuf u Züleyha, s.16; Erkan, "Darîr", DİA, c.VIII, s.498; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s.20.

⁶⁴ DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koşuşlar Böl., nu:1001, vr:6b-10-15.

⁶⁵ DARÎR, Kıssa-i Yusuf: Yusuf u Züleyha, s.16.

⁶⁶ DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koşuşlar Böl., nu:1001, vr:7b-12, 8a-1-7.

⁶⁷ ERKAN Mustafa, Sîretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.VII; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s.20; Banarlı, c.I, s.367.

⁶⁸ Bk., Tekindağ, "Berkûk", DİA, c.V, s.511-512.

⁶⁹ KARAHAN, Erzurumlu Darîr'in Hayatı, Eserleri ve Türk Dili Tarihindeki Yeri, s.109.

Sultan Berkûk tahttan ayrıldıktan sonra Darîr ailesiyle birlikte İskenderiye'ye gitmiş, oradan deniz yolu ile Anadolu'ya giderek Karaman'a varmıştır.⁷⁰ Dört yıl kadar burada kalan Darîr, 1392-1393 yıllarında önce Şam sonrasında Halep'e gitmiştir. Darîr Halep'te Fütûhu'ş-Şâm eserini Türkçe'ye tercüme etmiştir.⁷¹ Siyerini herkese ulaştırmak adına şehir şehir gezmiş olduğunu belirten Darîr'in son eseri Yüz Hadis ve Yüz Hikaye'dir.⁷²

3.2. SİYER-İ NEBİ NÜSHALARINDA HZ. ALİ

HZ. ALİ'nin tam ismi Ali b. Ebî Tâlib b. Abdulmuttâlib b. Hâşim Abd-i Menâf el-Kureyşî el-Hâşimî'dir. Kesin olmamakla birlikte HZ. ALİ, HZ. MUHAMMED'in hicretinden yirmi yıl önce Mekke'de dünyaya gelmiştir. HZ. ALİ'nin babası Ebû Tâlib aynı zamanda HZ. MUHAMMED'in amcasıdır. Annesi Fâtıma bint Esed b. Hâşim'dir ve çocuklarının en küçüğü HZ. ALİ'dir.⁷³

HZ. ALİ doğumundan beş yaşına kadar annesi Fâtıma ve babası Ebû Tâlib ile beraberdir. Ancak bu zamanlarda Mekke'de kıtlık dönemi baş göstermiş ve Ebû Tâlib zorluk çekmeye başlamıştır.

HZ. MUHAMMED Mekke'de oluşan kıtlık durumundan dolayı, amcası Ebû Tâlib'e destek olmak için HZ. ALİ'yi beş yaşından hicrete kadar himayesine almıştır.⁷⁴ HZ. MUHAMMED'in terbiyesi ve eğitimi ile büyümüşdür ve HZ. MUHAMMED, Cebrail aracılığıyla Allah'tan vahiy almaya başladığında, HZ. ALİ İslam'ı ilk kabul edenlerden biridir. HZ. ALİ İslam'ın dördüncü halifesi olarak kabul edilir. Ancak HZ. Hatice ile birlikte veya ondan sonra ya da HZ. Hatice ve Ebû Bekir'den sonra İslam'ı kabul ettiği yönünde Ehl-i sünnet ve Şiîler arasında tartışma konusu olmuştur.⁷⁵

⁷⁰ DARÎR, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s.20

⁷¹ KARAHAN, Erzurumlu Darîr'in Hayatı, Eserleri ve Türk Dili Tarihindeki Yeri, s.109

⁷² ERKAN Mustafa, Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.VIII; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s.23

⁷³ FIĞLALI, Ethem Ruhi, "Ali" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), I-XLIV, İstanbul, 1989, c. II, s. 371.

⁷⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, c. IV, s. 269; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdümelik b. Hişâm b. Eyyüb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî (ö. 218/833), Siret-i İbn-i Hişâm, (trc. Hasan Ege), I-IV, Kahraman Yay., İstanbul, 1994, c. I, s. 326.

⁷⁵ İbn Hişâm, Siret-i İbn-i Hişâm, c. II, s. 326; İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 19.

Hiz. Ali'nin hayatını en ince ayrıntılarına kadar anlatan Ehl-i Sünnet ve Şiî kaynaklarıdır.⁷⁶ Bunun sebebi Hiz. Muhammed'e İslam'ın tebliğ edilmesi sırasında ve tüm olaylar yaşanırken Hiz. Ali'nin Hiz. Muhammed'in yanında olmasıdır. Müslümanlığın yayılmasında oldukça emeğinin geçmiş olması diğer sahabeler tarafından çokça saygı görmesine sebep olmuştur.

622 yılında Hiz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesinden sonra Hiz. Ali ailesi ve diğer Müslümanlar ile birlikte Mekke'den ayrılarak Hiz. Muhammed'in ardından gitmişlerdir.⁷⁷

Hiz. Ali Mekke'den Medine'ye göç ettikten yaklaşık iki buçuk sene sonra Hiz. Muhammed'in kızı Fâtıma ile evlenerek Hiz. Muhammed'in damadı olmuştur. Hiz. Ali'nin Hiz. Fâtıma'dan Hasan, Hüseyin, Muhsin, Zeynep ve Ümmü Gülsüm isimlerinde üçü erkek ikisi kız toplam beş çocuğu olmuştur.⁷⁸ Hiz. Fâtıma hayatta olduğu sürece Hiz. Ali başka bir evlilik yapmamıştır ancak vefatından sonra birçok evlilik yaparak çok sayıda evladı olmuştur.⁷⁹

Hiz. Ali, İslam'ın her meselesinde önemli bir rol oynamıştır. Cesareti ve askeri beceriye sahip oluşu ile tanınmıştır. Özellikle savaşlarda tüm cesareti ile hiç geri durmadan öne atılarak önemli olaylarda Hiz. Muhammed'in yanında bulunarak başkahraman olmuş bir sahabedir. Uhud, Bedir, Hendek, Hayber ve Mekke'nin fethi gibi birçok savaşta yer almış, Hiz. Muhammed ve Müslüman toplumuna olan sadakatinden dolayı övgü almıştır.

Hiz. Ali aynı zamanda bilgeliği ve İslam hakkındaki derin anlayışıyla da tanınmıştır. Bir âlim ve öğretmendi. Sözlerinin toplandığı hadisler aracılığıyla yüzyıllar boyunca öğretileri aktarılmıştır.

Hiz. Muhammed Hiz. Ali'ye Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'deki tapılan putlarla Hazrec, Tay ve Evs kabilelerinin taptıkları putları ortadan kaldırma görevini vermiştir. 631 yılında yani hicretin 9. senesinde hac emîri olarak Hiz. Ebû Bekir Tevbe suresinin ilk yedi ayetini okumak, ayrıca kafirlerle Müslümanların artık hacda

⁷⁶ FIĞLALI, Ethem Ruhi, "Ali", DİA, c. II, s. 371.

⁷⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, c. IV, s. 270.

⁷⁸ İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 17.

⁷⁹ FIĞLALI, Ethem Ruhi "Ali", DİA, c. II, s. 371.

birlikte bulunamayacaklarını ve hiç kimsenin Kâbe'yi çıplak tavaf edemeyeceğini bildirmek için Hz. Muhammed tarafından tayin edilerek görevlendirilmiştir. ⁸⁰

Hz. Muhammed vefat ettiğinde cenazesinin yıkanması ve diğer hizmetleri Hz. Muhammed'in vasiyeti üzerine Hz. Ali, Resulullah'ın yakın akrabalarından biri olan Abbas ve oğulları Kusem ve Fazl ile Üsâme b. Zeyd yapmışlardır. ⁸¹

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman'ın halifelik dönemlerinde Medine'de yaşayan Hz. Ali hiçbir idari vazife üstlenmemiş ve bu dönemlerde çıkan savaşlara katılmamıştır. Bu dönemleri Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in dini konularda fikrine danıştıkları bir sahabe olarak geçirmiştir.

Halife olmadan önce Hz. Ali ilim ile meşgul olmuş ve halife olan Hz. Osman'a her konuda destek vermiştir. İsyancılar Medine'yi kuşatıp Hz. Osman'ı öldürmek istediklerinde Hz. Ali elinden gelen her şeyi yapmıştır ancak isyancılar bir yolunu bulup Hz. Osman'ı şehit etmişlerdir. ⁸²

Hz. Osman'ın vefatından sonra halk Hz. Ali'yi biat ederek halife olarak seçmiştir ve Hz. Ali'nin halifeliği beş sene kadar sürmüştür. Halifeliği sırasında liderliği bazı gruplar tarafından tartışıldı ve görev süresi boyunca birçok isyan yaşamıştır. Bu zorlukların yanında, Hz. Ali İslam'ı yaymak ve İslam'ın yönetim temelini atmak için oldukça çalışmıştır.

Haricilerle savaşmış ve her birini harap eden Hz. Ali'ye kin ve nefret duygusu ile intikam almak için plan yapan hariciler Hz. Ali'yi, Hz. Muaviye ve Hz. Amr bin Âs'ı öldürmeye karar verdiler ve Hz. Ali bir gün sabah namazından önce zehirli hançer ile Harici Abdurrahman bin Mülcem tarafından 661 yılında öldürülmüş ve Kûfe'ye defnedilmiştir. ⁸³

Erzurumlu Darir'in yazdığı, altı ciltten oluşan Siyer-i Nebi Hz. Muhammed'in hayatını sıralı bir biçimde nüshalarında ele almıştır. Hz. Ali'nin konu olduğu kısımlar; II. ciltte doğumu, III. ciltte Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'in yanına

⁸⁰ İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 21.

⁸¹ İbn Hişâm, Sîret-i İbn-i Hişâm, c. IV, s. 420.

⁸² Buhârî, Ashâbu'n-Nebî, 8, c. IV, s. 206.

⁸³ FIĞLALI, Ethem Ruhi "Ali", DİA, c. II, s. 374.

Medine'ye geliŒi, V. ciltte Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma ile evliliği ve VI. ciltte ise Hz. Ali'nin seferleri Œeklinde'dir.⁸⁴

Siyer-i Nebi'nin dört cildinde Hz. Ali'nin konusu gemiŒtir. Ancak bu ciltler arasında Hz. Ali'nin hayatının geniŒ kısmını kaplayan, savaŒları, serüvenleri ve diğer yaŒadıđı olaylara değinen nüsha Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan H1223 envanter numaralı VI. cilttir.

Siyer-i Nebi'nin VI. cildi 270 sayfa sayısından oluŒmaktadır. Toplam 125 minyatür resmedilmiŒ ve 36 tanesi Hz. Ali'yi konu almıŒtır. Hz. Ali konulu 36 minyatürün 3'ü iç mekân, 33'ü dıŒ mekân kurgusu olarak tasarlanmıŒtır. Bu 36 minyatürün 9'u Hz. Muhammed ile birlikte, 11'i savaŒ konularının iŒlendiđi ve diğerleri günlük hadiselerin iŒlendiđi minyatürlerdir.

⁸⁴ Yavuz, O. & Küükballı, F. N. (2017), Erzurumlu Darîr'in Sîretü'n-Nebî Adlı Eserinden Eski Anadolu Türkçesinin Söz Varlığına Katkıları, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (38), 356,357.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TSMK H.1223 NUMARALI SİYER-İ NEBİ MİNYATÜRLERİNİN İNCELENMESİ

Resim 4.1 TSMK, H.1223, v.3a

Sayfa Numarası: v.3a

Ölçüsü: 18,5x30 cm

Minyatür Konusu: Selmân-ı Fârisi, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'nin uzun süredir eve dönmediğini söylemesi üzerine, Hz. Muhammed Hz. Ali'nin evine gelir.

85

Sayfanın üst kısmında altı, altında bir satır olmak üzere yedi satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapmadan tasarlanmıştır.

Minyatürde Selmân-ı Fârisi'nin, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'nin uzun süredir eve dönmediğini söylemesi üzerine, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'nin evine gelmesi tasvir edilmiştir.

Minyatür, beş figür ile oluşturulmuş bir iç mekân tasviridir. İç mekânın duvarları genelde açık renkle boyanmış ve çeşitli bezemelerle zenginleştirilmiştir.

Minyatürde zemin okra renkte boyanmış ve zeminin sağ kısmında pembe renkte bir halı çizilmiştir. Halının üzeri daha koyu bir pembe ile tezhiplenmiştir. Figürlerin hepsi bu zemin üzerinde konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed ve Hz. Fâtıma'nın ellerinin hareket halinde resmedilmesiyle bir diyalog hali kurgulanmıştır.

Sayfanın sağ alt kısmında pembe halı üzerine Hz. Muhammed oturur pozisyonda, yeşil ve mavi renkte resmedilerek halesi omuz hizasından yazı kısmına taşacak şekilde çizilmiştir. Halesi kırmızı renkte tahrirlenip iç kısmı yine kırmızı renkte işlenmiştir. Sarığı ve peçesi beyaz renkte olup, açık kırmızı renkle tahrir ile form elde edilmiştir. Hz. Muhammed'in arka kısmı kalın altın cetvellerle çizilmiş, beyaz ve lacivert renkle boyanmış bir duvardır. Laciverte boyanan bölümler dikdörtgen formun sağ üst ve sol köşeleri olup üzeri altın ile bezenmiştir. Beyaza boyanan kısım ise lacivert renkte, orta kısmı boş kalacak şekilde süslenmiştir.

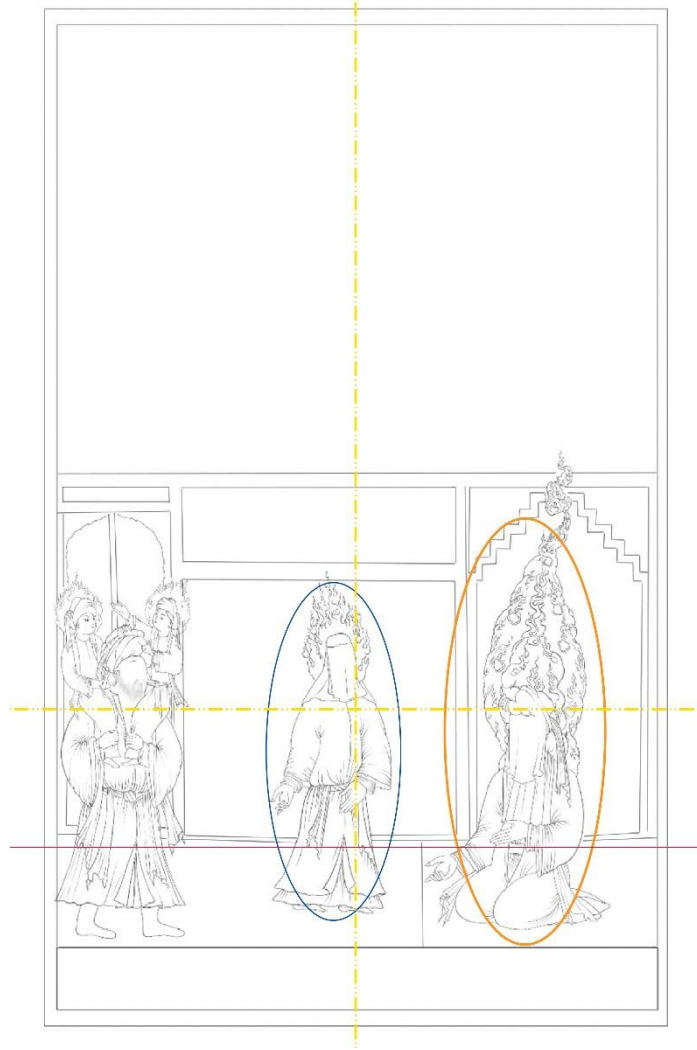
Minyatürün merkezinde Hz. Fâtıma yüzü beyaz peçeli, uzun mavi elbisesi ile resmedilmiştir. Yüzü peçeyle örtülmüş olmasına rağmen beden duruşu ve başında

⁸⁵ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

çizilen tülbentin sol omzundan daha çok gözükmesi, yüzünü Hz. Muhammed'e doğru çevirmiş olduğunu göstermektedir. Hz. Fâtıma açık mavi kıyafet ile boyanarak, açık yeşil iç elbise ve mat kırmızı detaylarla zenginleştirilmiştir. Başörtüsü, peçesi ve kuşağı beyaz renktedir. Açık kırmızı renkle tahrirlenmiştir. Halesi sadece Hz. Fâtıma'nın baş kısmını saracak bir boyutta çizilerek, uzun ve kırmızı renkli süslemeleriyle zenginleştirilmiştir. Arkasında bulunan iki parça halinde çizilmiş duvarlardan üst kısmı daha küçük çizilerek açık yeşil renkte sıvama tekniği ile boyanmış, üzeri daha koyu yeşil renk ile geometrik desen işlenmiştir. Alt kısmındaki duvar ile arasına altın kalın cetvel çizilerek bu duvar çok açık pembe rengine sıvama boya ile üzeri daha koyu pembe renkte aynı geometrik desen ile süslenmiştir.

Sol tarafta cetvelin yanında çizilen figür ise açık mor renk kaftanlı, iç elbisesi lacivert detaylarla gösterilmiştir. Sarı ve kuşağı beyaz renkte olup, ayakkabıları altındır. Sağ ve sol omzunda Hz. Hasan ve Hüseyin figürleri tasvir edilmiştir. Sol tarafta çizilen, canlı yeşil renkte elbisesi ve sarı olan çocuk Hz. Hasan olarak yazı ile belirtilmiştir. Sağ omuzunda oturan çocuk figürü ise Hz. Hüseyin olup, kaftanı somon renginde boyanmış ve sarı ile kol detayları aynı canlı yeşil rengindedir. Hz. Hasan ve Hüseyin'in başlarında hale çizilmiştir. Ayakkabıları altın renkle boyanmıştır.

Minyatürde sol figürlerin arkasında bulunan kapı altın renkte boyanmıştır ve kapının bir yarısı açık olarak çizilmiştir. Kapının açık tasvir edilen bölümünde minyatürün orta bölümünde kullanılan açık pembenin daha koyusu ile boyanarak daha koyusu ile aynı geometrik desen mevcuttur. Kapının üst levha kısmı yine kalın altın cetvel ile çerçevelenmiş, içerisi lacivert renge boyanıp sağ ve sol kısımları altın ile süslenmiştir.

Çizim 4.1 v.3a

Minyatürde figürler bir düzlem üzerine yerleştirilerek kurgulanmıştır. Hz. Muhammed oturur pozisyonda ve diğer figürler ayakta resmedilmesine rağmen Hz. Muhammed'in omuzlarından yazıya kadar uzanan halesi ile kutsallığı gösterilerek figür boyutlandırılması eşit tutulmuştur. (Çizim 4.1)

İç mekân içerisinde tasarlanan minyatürde figürlerin renk dengesi eşit düzeyde olup vurgulanan kısmın Hz. Muhammed olduğu görülmektedir.

Minyatürün merkez noktasına Hz. Fatıma alınmış, sağ ve sol kısma da Hz. Muhammed ve diğer figürler konumlandırılarak bir simetri oluşturulmuştur. Bu da durağan bir hal hissi vermektedir. (Resim 4.1)

Hz. Muhammed'in renk lekesi ile minyatürün sol kısmında çizilen figürün omuzlarında Hasan ve Hüseyin tasvirlerinde kullanılan renkler arasında bir denge kurulmuştur. Aynı zamanda Hasan ve Hüseyin tasvirlerinin arkasına çizilen kapının altın olması, Hz. Muhammed'in altın halesi ile kurulan bir diğer dengedir. Figürlerin iç elbiselerinde kullanılan renkler bir diğer figürde kullanılan ana rengi destekleyecek şekilde kullanılmış ve figürler arasında bir bütünlük sağlanmıştır. (Resim 4.1)

Mimaride renkler geniş alanlarda kullanılırken, zeminde kullanılan renk alanları da orantılı bir biçimde çizilmiştir. Hz. Muhammed'in üzerine oturduğu halının pembe rengi, mimari içerisindeki en geniş alanda açık pembe tonu ve sol figürlerin arkasında bulunan pembe renk duvar ile eşitlik sağlanmıştır. (Resim 4.1)

Resim 4.2 TSMK, H.1223, v.5b

Katalog No: 2

Sayfa Numarası: v.5b

Ölçüsü: 18,5x30 cm

Minyatür Konusu: Hâlid b. Velid ve oğlu Süleyman, Hz. Ali'yi aramaya çıkarlar.⁸⁶

Sayfanın üstünde ve altında üçer satır olmak üzere altı satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

İki figür, iki at ve bir deve tasvirleriyle doğa kurgusu oluşturulmuştur. Doğa kurgusu ile tasarlanan minyatürde gökyüzü altın varak ile yapıştırılmış, çeşitli renklerde kayalıkların ve tepelerin olduğu görülmektedir.

Kurgunun ana zemini açık toprak renkte bir tepelik ile oluşturulmuştur. Tepeliğin en üst bölümü kayalıklarla birleşip üzeri ince açık kahverengi otlar, çeşitli taşlar ve çiçekler ile süslenmiştir.

Minyatürdeki doğa tasvirinde dikey formlarda ve keskin hatlarla çizilmiş koyu renk tahrirlerle ortaya çıkarılmış kayalıkların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kayalıkların arasından neredeyse kayalıklarla aynı boyda tasvir edilmiş, orta merkeze yakın şekilde konumlandırılmış, yaprakları zemin boyama üzerine tahrirle belirtilmiş bir ağaç ve cetvelin sağ üst kısmında daha küçük şekilde resmedilmiş farklı bir ağaç bulunmaktadır.

Yolu tasvir etmek üzere çizilen tepeciğin toprak zemin üzerinde çeşitli bitki türleri, renklendirilmiş taşlar ve sadece tahrirle belirtilmiş büyüklü küçüklü farklı boyutlarda benzer taşlar çizilmiştir. Aynı zamanda hafif renklendirilmiş dikkat çekmeyen ancak boşluk doluluk dengesini sağlayan izler ile zemin tamamlanmıştır.

Resmedilen figürlere baktığımızda ön planda olan kahverengi atın üzerinde Hâlid b. Velid ve onun arkasında resmedilen beyaz atın üzerinde oğlu Süleyman'ı görmekteyiz. Sayfanın sağ tarafında bulunan deveyi Hâlid b. Velid'in yular aracılığıyla tutarak peşlerinden takip etmesi gözlemlenmektedir.

Hâlid b. Velid ve oğlu Süleyman at üzerinde resmedilerek Hz. Ali'yi aradıkları gözlemlenmektedir. Figürler miğfer ve zırhlarla resmedilerek, kıyafetler atlın ve gri renkle boyanıp dikkat çekici bir izlenim bırakmaktadır. Hâlid b. Velid'in

⁸⁶ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

yanındaki sadak altın ve açık yeşil renkte boyanıp altın bölümleri siyah, yeşil bölümleri ise altın renkte tezhiplenmiştir.

İnsan figürlerinin altın ve gümüş renkte olan savaş kıyafetlerinin netliğinin yanında ön planda kalan işlemeli sadak dikkat çekmektedir.

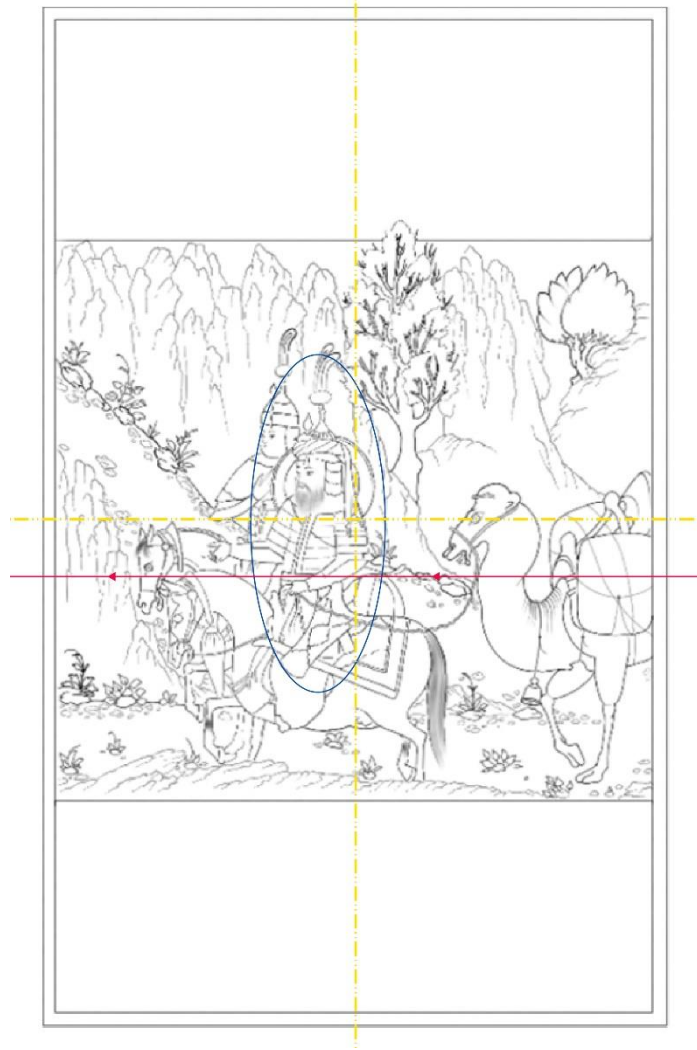
Hâlid b. Velid'in atı koyu kahverenginde ve siyah renk taramalar ile işlenerek tahrirlenmiştir. Yelesi burgu şeklinde olup, kuyruğu ince ince taranmıştır. Atın yüzünde ve paçalarında açık gri renk kullanılmıştır. Kâkülleri iki yana ayrılarak işlenmiştir. Yular ipinin yüze ve gövdesine takılan kısmı ördek yeşili ve altın işlemlerle süslenerek ipin devamı altın renkte devam etmiştir. Boynuna takılan çember altın ve beyaz uzun püskülle zenginleştirilmiştir. Eyerindeki süslemeler yeşil, mavi, kırmızı ve altın ile boyanarak net renklerde belirtilerek ince desenli bezemeler ile işlenmiş ve kısa püskülleri bulunmaktadır. Bu ince işçilik minyatürü oldukça zenginleştirmiş ve detay dengesini oluşturmuştur.

Süleyman'ın atı beyaz renkte boyanıp, üzeri siyah renkle işlenip, yelesi Hâlid b. Velid'in atı gibi burgu biçimindedir. Yüzündeki ipler kırmızı renkte olup altın ile işlenmiştir. Boynundaki çember de altın rengindedir.

Sağ cetvelden yarısı gözükten devenin rengi kirli açık kahverengi olup üzeri ince ince koyu kahverengi ile işlenmiştir. Ağzı açık tasvir edilen devenin dişleri ve dili net bir şekilde gösterilmiştir. Adım hareketiyle çizilen bu devenin eyeri kirli kırmızı renginde, üzeri yer yer siyah çizgilerle süslenmiş ve üzerinde eyerin bir diğer parçası sarı renkte boyanmıştır. Eyere sarılı olarak çizilen heybe koyu gri olup çevresi siyah ile tahrirlenmiştir. Tüm bu grup beyaz ipe sarılmıştır. Boynundan ince beyaz bir ipe sarkıtılan çan ise altın rengindedir.

Merkezin sağında bulunan kayalık ise pembe renkte boyanıp, beyaz ve gri renklerle taranarak boyut verilmiş siyah kalın tahrir uygulanmıştır. Bu kayalığın arkasında bulunan açık yeşil tepelik ise yine gri renkle gölge hissi verilerek üzerine minik otlar işlenmiştir. Üzerinde bulunan küçük formlarda çizilmiş ağaç, gövdesi gri ve daha koyu gri ile taranarak siyah renk tahrir ile dış hatları belirginleştirilmiştir. Ağacın yaprakları iki öbek halinde yansıtılan yeşil zemin üzerine koyu yeşil renkle noktalama tekniği uygulanmıştır.

Tasarımın sol üst kısmında genişçe yer kaplayan fil dişi rengine boyanmış kayalıklar siyah renk ile tahrirlenip sarı ve gri tonlarıyla taranarak boyutlandırılmıştır. Uzun boylarda çizilen kayalığın gövdesi ritmik dokunuşlarla açık gri renkte işlenmiştir. Bu kayalığın zeminle birleştiği kısımda kısalan kayalığın üzerinden üst yazı cetveline taşan uzun bir ağaç, kızıl kahve gövdeli siyah taramalarla şekillendirilmiştir. Yaprakları oval formlarda beş grup halinde gözüküp yeşil zemin üzerine ufak ufak tahrirlenmiştir.

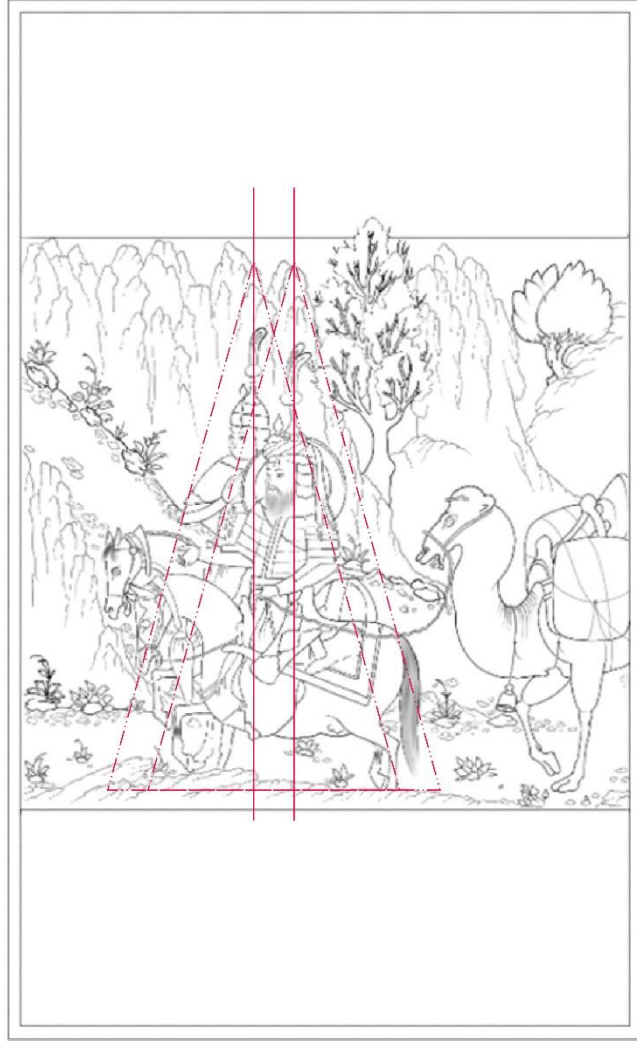

Çizim 4.2 v.5b

Hayvan ve insan figürleri aynı düzlemde sıralanmış ve sol tarafa bir hareket olduğu görülmektedir. Atların ve devenin adım atıyor halinde minyatürün merkez

noktasından sola doğru kaçışının resmedilmesi minyatüre oldukça hareket katmıştır. (Çizim 4.2)

Minyatürün merkez noktasında çizilen Hâlid b. Velid ve oğlu Süleyman tasarımın odak noktasıdır. Figürler baz alınarak çizilen üçgen formlardaki çizgiler, arka planda çizilen kayalık formlarının uç noktalarına denk düşmektedir. Bu durum doğa ve figür kurgusunda bütünlüğü oluşturmuştur. (Çizim 4.3)

Çizim 4.3 v.5b

Tasarımda yukarı doğru uzanan uzun kayalıklar dikey bir form üzerinde resmedilmiş hissi verse de minyatür yatay formda oluşturulmuştur. (Resim 4.2)

Doğada kullanılan renkler aynı tonlarda, alt yapısında beyaz kullanılarak farklı renkler olmasına rağmen kompozisyona uyum sağlamıştır. Minyatürde sıcak

renkler ağırlıklı olmasına rağmen fil dişi renk ile boyanan kayalıklar sayesinde tasarımda yoğun baskınlık oluşturmamıştır. (Resim 4.2)

Gökyüzünün altın yapıştırma varak ile renklendirilmesi, Hâlid b. Velid'in kıyafetlerinde bulunan altın detaylar ve oğlu Süleyman'ın asker kıyafetlerinde yoğun kullanılan altın rengi ile kompozisyonda renk dengesini desteklemiştir. (Resim 4.2)

Resim 4.3 TSMK H.1223 v.12a

Katalog No: 3

Sayfa Numarası: v.12a

Ölçüsü: 19x29,5 cm

Minyatür Konusu: Hâlid b. Velid yol üzerinde uyuklar, Hz. Ali'nin onu dürtmesiyle uyanır.⁸⁷

Sayfanın üstünde ve altında üçer satır olmak üzere altı satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatürde Hz. Ali, Hâlid b. Velid'in yol üzerinde uyuklamasından dolayı onu dürterek uyandırmaya geldiği an tasvir edilir. Kurgulanan bu minyatürde iki figür, bir katır ve bir at tasviri dış mekânda resmedilmiştir. Gökyüzü altın varak ile renklendirilmiştir.

Minyatürde zemin olarak koyu yeşil renk ile sıvanan ve üzeri daha koyu yeşil ile yaprak deseni tahrirlemelerle boşluk kalmayacak şekilde işlenerek oluşturulmuştur. Bu zemin üzerinde sağ ve alt cetveli kesen bir akar su gümüş renkte boyanmıştır. Akar suyun çevresine pastel tonlarında açık yeşil ve açık mavi renklerde farklı boyutlarda aralıklı çizilen koyu kiremit rengiyle tahrirlenen taşlar bulunmaktadır.

Zemin üzerinde merkezin sağ kısmında bulunan uzun ağaç, akar suyun bitişiğinden itibaren çizilerek, üst yazı cetveli yapraklarının devamını altında bırakmıştır. Gövdesi koyu gri renkle boyanarak üzeri daha koyu gri ile işlenmiş ve kalın siyah tahrirle tamamlanmıştır. Bu ağacın yaprakları aynı zeminde uygulanan işçilik gibi sıvama yeşil renk üzerine koyu yeşil tahrirler ile yaprakları boşluk kalmayacak şekilde çizilmiştir.

Dış mekân tasvirinin arka kısmına iki kayalık çizilmiştir. Yeşil zemin ile birleşen somon renkli kayalık sağ cetvelden sol cetvele kadar uzanmaktadır. Sol cetvele doğru belirgin bir alçalma görülmektedir. Bu sayede minyatürün sol ve en arka kısmında diğer kayalık, açık limon küfü renginde görülmekte, minyatür alanının en sol üst köşesine denk gelen minik bir ağaç ile uzak mesafede olduğu hissettirilerek tamamlanmıştır. Kayalıkların üzeri minik otlarla işlenmiş ve koyu kiremit rengiyle kalın tahrirler çizilerek belirginleştirilmiştir.

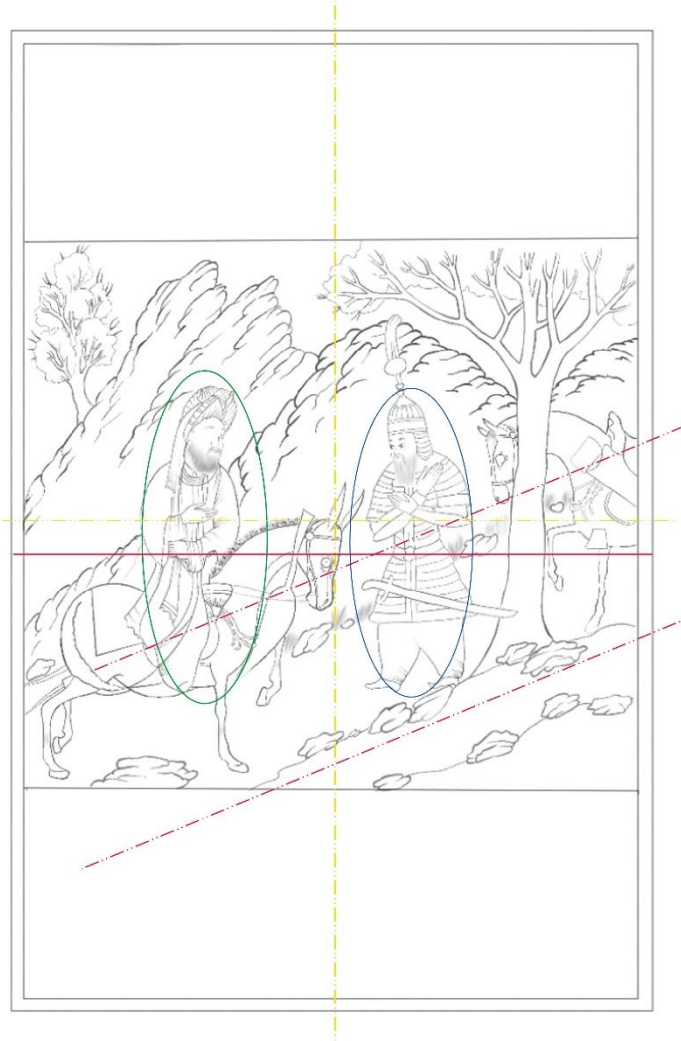
⁸⁷ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Minyatürde, Hz. Ali sayfanın sol tarafında, katır üzerinde ve Hâlid b. Velid ise tasarımın sağ yarısında ayakta çizilerek yer almaktadır. Hz. Ali'nin kıyafeti açık yeşil detaylı, soğuk mor renkte kaftan, açık yeşil sarık ve iç kıyafeti sülyen rengi ile tasvir edilmiştir. Katırının arka ayaklarının üzerinde görülen altın renginde sivrilen iki parçanın Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikâr olduğu anlaşılmaktadır.

Hâlid b. Velid ise asker kıyafetleriyle tasvir edilmiştir. Altın ve gümüş ile boyanan asker kıyafetlerinin haricinde iç kıyafetleri lacivert ve sıcak mor renkte altın desenlerle süslenmiştir. Ayakkabıları altın ile boyanmıştır.

Sayfanın sağ tarafında cetvelden yarısı gözüken ağacın arka kısmında kalmış Hâlid b. Velid'in atı kahverengi resmedilmiştir. Atın yüzünde bazı yerler ve toynaklarının üst kısmı beyaz renkte boyanmıştır. Yelesi burgu şeklinde tahrirlenmiştir. Eyeri altın, su yeşili ve mor renkte boyanmıştır ve yanına altın renkte çizilen içi beyaz ve siyah renklerle okların olduğu sadak asılmıştır. Yuları altın rengindedir.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renkte boyanarak hatları siyah renkte belirginleştirilmiştir. Yelesi kısa ve dik taramalarla işlenirken kuyruğu burgu şeklindedir. Toynaklarının üstü ve yüzünün ön kısmı beyaz renkle boyanmıştır. Püsküllü eyeri çift renk altın ile boyanarak üzeri siyah renkte bezemeler ile zenginleştirilmiştir. Yular ipi kırmızı renkte olup üzeri altın rengiyle süslenmiştir. Boynundaki çemberi yine altın renkte boyanarak uzun püskülü beyaz renktedir.

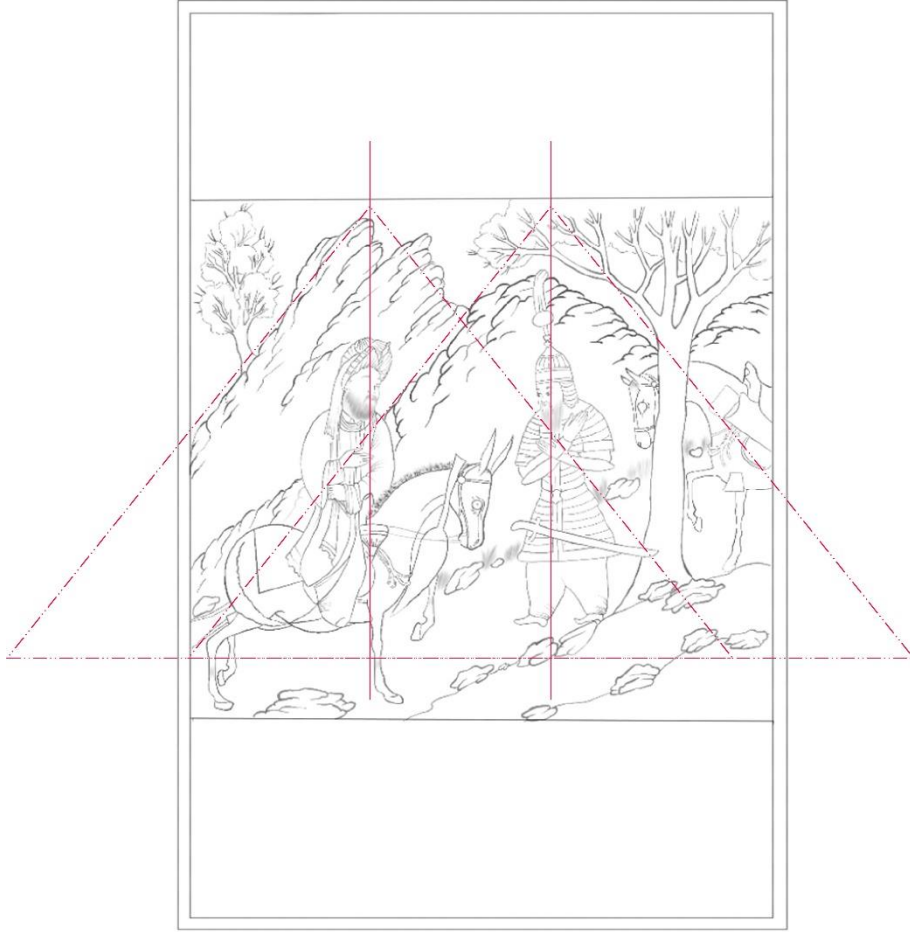
Çizim 4.4 v.12a

Kompozisyonda hayvan ve insan figürleri aynı düzlemde oluşturulmuştur. At, Hâlid b. Velid, katır ve Hz. Ali bu düzlem üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.4)

Figürlerin birbirlerine bakışları minyatürün merkezinde kesişerek olay örgüsünü merkezde toplamıştır. Aynı zamanda atların karşılıklı hareket halinde olması da tasarımın merkez noktasına yöneliktir. (Resim 4.3)

Minyatürün solunda bulunan Hz. Ali ve katır, merkezin sağında bulunan Hâlid b. Velid, ağaç ve at ile karşılıklı konumlandırılması tasarımda dengeyi oluşturmuştur.

Akarsuyun sağ yukarıya doğru çizimi figürlerin yerleşim şeklini destekler niteliğindedir. (Çizim 4.4)

Çizim 4.5 v.12a

Tasarımda figürler tepeliklerin uç kısımlarından uzanan üçgen formların dikey düzlemine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.5)

Minyatürün genelinde renk kullanımı geniş alanlarla oluşturulmuştur. Doğa, minyatürün alt yarısında zemin yeşilliği ile boyanan alan, minyatürün üst yarısında resmedilen çeşitli renkler ile boyanmış geniş kayalıklar ve gökyüzü ile dengelenmiştir. Minyatürün üst yarısında bulunan ağaçların yeşillik alanı ile yeşil zemin desteklenmiştir. (Resim 4.3)

Gökyüzünün altın yapıştırma varak olması, hayvan ve insan figürleri üzerinde bulunan altın detaylar ile denge sağlamıştır. Zeminde bulunan akarsu ile Hâlid b. Velid'in gümüş asker kıyafeti de bir diğer dengeyi göstermektedir. (Resim 4.3)

Resim 4.4 TSMK H.1223 v.19b

Katalog No: 4

Sayfa Numarası: v.19b

Ölçüsü: 22x29,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Seyf'in hâkimi olduğu kalenin halkını önüne katarak geliyor.⁸⁸

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Kurgu, doğa içerisinde resmedilerek toplam on yedi insan ve bir katır tasviri ile tasarlanmıştır. Minyatürde gökyüzü neredeyse sayfanın yarısından kayalıkların arkasından gözükmeye başlayarak ultramarine rengiyle boyanmış, işçilik kısmında daha koyu tonuyla yer yer taramalar yapılarak altın ile yıldızlar ve hilal çizilmiştir.

Minyatürde zemin v.12a'da görüldüğü gibi, koyu yeşil renk ile sıvanan ve üzeri daha koyu yeşil ile yaprak deseni tahrirlemelerle boşluk kalmayacak şekilde işlenerek oluşturulmuştur. Büyüklü küçüklü gri ve leylak rengi taşlar bordo rengiyle tahrir çekilerek yerleştirilmiştir.

İkişer satır ortasında kurgulanan minyatürde doğa hareketliliği dikkat çekmektedir. Gökyüzüne kadar uzanmış, keskin gül kurusu renkli tahrirler ile belirginleştirilmiş kayalıklar gri renge boyanmıştır. Kayalıkların tepelerinde kurumuş ufak ağaçların yanı sıra, üst yazının cetvelline dayanmış tam orta kısımda ve minyatür alanının en sağ köşesinde sıvama boyama üzerine tahrir ile yapraklarla dolu ağaçlar çizilmiştir.

Uzun gri kayalıklar ve zemin arasında, cetvelin en sağındaki iki figür boyuna uzanan, pastel tonlarında açık leylak rengi kayalık boyanarak gül kurusu rengi ile tahrirlenmiş ve üzeri küçük hafif gri renk otlar ile doldurulmuştur.

Hz. Ali sayfanın solunda, v.12a'da olduğu gibi açık mavi renkte boyanmış bir katır üzerinde çizilmiş ve kıyafeti açık yeşil detaylı, altın düğmeli mor renkte kaftan, açık yeşil sarık ve iç kıyafeti sülyen rengi ile tasvir edilmiştir.

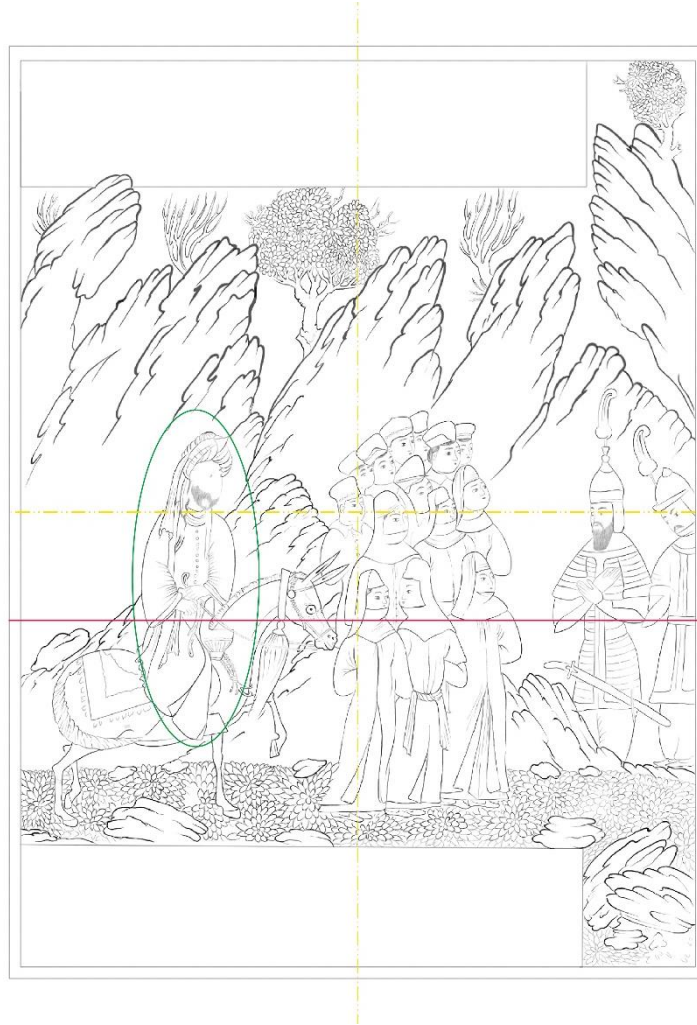
Diğer figürler ise ikisi hariç grup bir formda çizilmiştir. Minyatürün merkezinde çizilen grup insan figürleri renk ve geniş alan hakimiyetiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Minyatür konusunda geçen Seyf'in hâkimi olduğu kale halkı

⁸⁸ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

kurgunun tam ortasında görülmektedir. Altı kadın figürü önde ve sekiz erkek figürü arkada yerleştirilerek toplam on dört figür grup bir biçimde bitişik halde çizilmiştir. Bu figürlerde dikkat çeken, önde üç kadın figürlerinin ortasındaki figür hariç diğer tüm tasvirlerin sağ tarafa doğru bakması ve her birinin elleri arkalarında olmasıdır. Figür kıyafetlerinin renkleri çok çeşitli olmakla beraber baskın renkler turuncu, mavi, mor ve yeşildir. Kıyafetler altın renginde çeşitli desenlerle süslenmiştir.

Cetvelin sağ tarafında bulunan iki asker kıyafetli figür ise durağan bir halde çizilerek altın ve gümüş ile boyanmış, iç kıyafetlerinde yeşil, lacivert ve mor renk üzerine altın süslemeler bulunmaktadır.

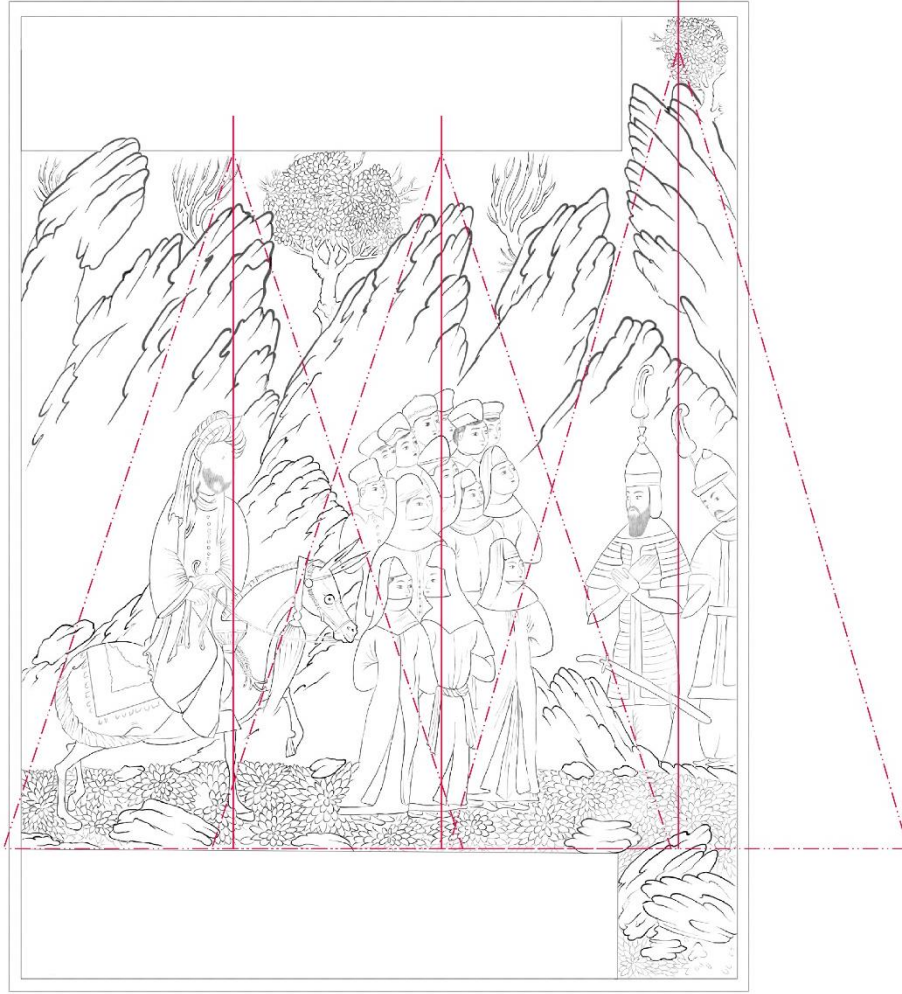
Katır üzerindeki süsler ve eyer, altın renktir. Boynunda bulunan uzun püskülü beyaz, ipleri kırmızı renkte boyanmıştır. Eyer üzerine koyu renk bezemeler yapılmıştır. Atın kuyruğu net bir biçimde renklendirilerek tahrir ile tüy formu tasvir edilmiştir.

Çizim 4.6 v.19b

Figürlere bakıldığında tek bir düzlem üzerine yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Hz. Ali, ayakları hareket halinde çizilen bir katır üzerinde konumlandırılarak sağa gittiği anlaşılmaktadır. (Çizim 4.6)

Minyatürün merkezine çizilen grup halindeki figürlerin sağa yönelik bakışları, merkezin sağına daha ağırlıklı çizilmiş olmaları ve Hz. Ali katır üzerinde hareket halinde tasvir edilmesi kurgunun sağa doğru ilerliyor hissini vermektedir. (Resim 4.4)

Çizim 4.7 v.19b

Kompozisyonda figürler ve katır yerleşimi üçgen formlarda çizilen kayalıkların uçları ile denk düşen düzleme denk gelecek bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu yerleşim biçimi kompozisyon bütünlüğü destekler niteliktedir. (Çizim 4.7)

Nüşanın sağ tarafının boydan boya, yazı kısmının minyatürü kesmemesi daha derin bir doğa tasvirini yansıtmaktadır.

Nüşanın alt bölümünde ise kayalıkların renkleriyle aynı renklerde boyanmış çeşitli boylarda taşlar minyatürün genelindeki renk dengesini sağlamaktadır. Zeminde koyu yeşil renk ile boşluk kalmayacak şekilde çizilen yapraklar, minyatürün detaylı bir işçilikle yapıldığını göstermektedir. (Resim 4.4)

Resim 4.5 TSMK H.1223 v.21a

Katalog No: 5

Sayfa Numarası: v.21a

Ölçüsü: 30x20,5 cm

Minyatür Konusu: Seyf, Hz. Ali ve Hâlid ile kaleye gelir ve Hz. Ali'nin kale halkına yaptıklarını anlatır.⁸⁹

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Tasarım, kırk iki figür, on bir kesik insan başı, bir at ve bir katır ile mimari yapı eşliğinde oluşturulmuş dış mekân tasviridir. Gökyüzü altın varak ile düz renk betimlenmiştir.

Tasarımda genel zemin kahverengi ile tahrirlenmiş açık pembe renkte kayalıklardan oluşmuştur. Kayalığın en üst bölümü üst yazı cetveline dayanmakla birlikte zeminin üzeri koyu rengi ince otlar ile süslenmiştir. Alt kısımdaki yazının üst cetveline dayanmış, somon renkli küçük kayalık bulunmaktadır. Figürlerin yirmi yedisi grup bir biçimde sol cetvelden minyatürün merkezine kadar uzanmış bir dizilimde yerleştirilmiştir. Diğer figürlerin biri kale önünde diğer on dört tanesi kale içinde gruplandırılarak çizilmiştir. Minyatürün alt kısmında on bir adet kesik insan başı değişik açılarda ve dengeli bir dağılım ile çizilerek yanlarında iki adet asker kıyafeti tasvirinde kesilmiş bedenler bulunmaktadır.

Hz. Ali katır üzerinde, Hâlid b. Velid at üzerinde bir iletişim hâlinde resmedilmiştir. Hz. Ali gül kurusu pembe ve yeşil sarık ile resmedilirken Hâlid b. Velid altın ve gümüş renkleriyle boyanmış asker kıyafetleri ve kol detayında kırmızı renk kullanılarak tasvir edilmiştir. Hz. Ali'nin katırı diğer minyatürlerde de rastladığımız gibi açık mavi renk ile tasvir edilerek siyah renk ile tahrirlenip yeleleri nüanssız tek tek çizilmiştir. Semeri altın üzerine siyah bezemelerle süslenmiş, yular başlığı altın, kırmızı ve beyaz püskül ile zenginleştirilmiştir. Hâlid'in atı ise kahverengi boyanarak siyah taramalarla tüyleri işlenmiştir. Başlığı altın ve püskülü beyaz renktedir. Hz. Ali ve Hâlid'in arkasında resmedilen figürler çeşitli renklerle tasvir edilmiştir.

⁸⁹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Mimari yapı sağ cetvele bitişik ve st yazının alt cetvelinin üstüne mimarinin bir kubbesi binerek zilenmiştir. Geometrik desen, mermer dokusu ve kk pencerelerle duvarları işlenmiştir. Kubbeleri ve çatısı gümüş renk ve mimarinin i cetvelleri altın ile boyanmıştır. Açık mavi, gri, beyaz ve açık turuncu hakimiyetinde olan kalenin kapı süslemesinde lacivert üzerine altın süslemeler ve turkuaz üzerine koyu gri bezemeler bulunmaktadır.

Kalenin içerisinde üç grup halinde asker figürleri ve iki insan figürü ise mimarinin sağ ve sol ayrı camlarında dışarıdaki figürlere bakar biçimde yerleştirilmiştir. Askerlerin iki grubu mimarinin st kısmında beşi sol, dördü sağ ve diğer dördü kale kapısı içerisinde konumlandırılmıştır.

Çizim 4.8 v.21a

Bu minyatür kompozisyonunda tek bir zemin alt yapısında çizilmiş olsa da kayalık birinci plan, mimari ikinci plan ve grup halde çizilen figürler üçüncü plan olarak kurgulanmıştır.

Figürlerin kompozisyona bir helezon ekseni ile yerleştirilmiştir. Sol üst alanda bulunan kayalık bu helezon yönünde çizilerek helezon üzerine yerleştirilen figür hareketlerini desteklemektedir. (Çizim 4.8)

Minyatürün sol yarısında bulunan Hz. Ali ve Hâlid b. Velid arkalarında bulunan, grup figür birliğinden ayrışması adına daha büyük çizilerek ve tasarımın merkez çizgisine yerleştirilerek ön plana çıkartılmıştır. (Resim 4.5)

Mimarinin kapladığı, minyatürün merkezinden sağ üst kısmına kadar uzanan geniş alan dengesi, üçte ikilik kısmıyla denk düşen figür topluluğunun zemine uzanmasıyla sağlanmıştır. (Resim 4.5)

Kalenin duvarlarında yoğunluk olarak beyaz ve açık gri baskın olmasına rağmen kullanılan açık turuncu ve açık mavi renk dikkat çekmektedir. Bu renkler alt yazının üst cetveline bitişik şekilde çizilen tepelik ve Hz. Ali'nin katırı ile kurgu üzerindeki dengeyi sağlamaktadır. (Resim 4.5)

Minyatürde zemin oldukça geniş resmedilerek açık pembe renk ile boyanmış ve bu düz rengin sadeliğini grup halinde çizilen figürlerin çeşitli renklerde olan kıyafetleri ve mimari yapı dengelemiştir.

Gökyüzü altın yapıştırma varak ve onu destekleyen altın mimarinin ara cetvelleri, askerlerin kıyafetleri ve hayvan figürlerindeki süslemelerdir. (Resim 4.5)

Resim 4.6 TSMK H.1223 v.22b

Katalog No: 6

Sayfa Numarası: v.22b

Ölçüsü: 30x18,5 cm

Minyatür Konusu: Cebrael, Hz. Muhammed'e Hz. Ali'nin ganimetlerle gelmekte olduğunu haber veriyor.⁹⁰

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Bu tasarımda üç melek figürü ve Hz. Muhammed tasviri ile toplamda dört figür, mimari alan ile bir dış mekân bulunmaktadır. Gökyüzü, minyatürün sol yarısından gözükererek, açık mavi renk üzerine daha koyu mavi renkle taranarak bulutlu bir his uyandırmaktadır.

Mimari alan minyatürün neredeyse tam sağ yarısını oluşturmaktadır. İki yatay ve bir dikey form olarak bölünen bu mimarinin dikey formunun sağ ve sol sütunları somon rengine boyanıp, üzeri üçgen geometrik desen ile süslenmiştir. İç mihrap alanının üst bölümünde altın cetvelle çerçevelenmiş, içi lacivert ve yazısı altın ile yazılmış levha bulunmaktadır. Levhanın alt kısmı ise üst köşeleri altın üzerine siyah bezemelerle süslenerek geri kalan alanı beyaz, çevresi lacivert işlemlerle zenginleştirilmiştir. Mihrabın halısı mavi renkte boyanarak, lacivert renk ile tezhiplenmiştir.

Hz. Muhammed bu mimari kısım üzerinde, nüshanın alt yarısında, mihrabın önünde, sola dönük oturur pozisyonda çizilmiştir. Halesi, boyun hizasından başlayarak boyutu üst yazının sağ köşesini sarmaktadır. Altın yapıştırma varak üzerine siyah renk tahrir ve form çizgileriyle işlenmiştir. Sarıği ve peçesi beyaz renkte boyanıp açık gri renkle şekillendirilmiş ve sarığin uçlarına koyu kırmızı detaylar uygulanmıştır. Yeşil renk kaftan ve yaka detayından gözüken mor renk iç kıyafetiyle birlikte, kaftanından sadece bir eli gözüken Hz. Muhammed'in bilek kısmında pembe renk bir kıyafet detayı bulunmaktadır.

Hz. Muhammed'in oturduğu, mihrabın önünde bulunan halı ise mor renkte olup üzeri koyu mor renkte tezhiplenmiştir. Halının alt kısmında, yazının üst

⁹⁰ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

cetveliyle birleştirilen alanı pembe renk ile boyanıp, koyu pembe geometrik desen uygulanmıştır.

Minyatürün sol yarısında iki farklı renk kayalık ile resmedilen doğa tasviri bulunmaktadır. Ön alanda bulunan kayalık, dalgalı şekilde okra rengine boyanmıştır. Bordo rengi ile kalın tahrirlerle form verilmiştir. Üzeri minik otlarla işlenerek su yeşili çeşitli boyutlarla taşlar ile zenginleştirilmiştir. Kayalığın en tepesinde, minyatürün orta üst alanında yapraksız, koyu kahve ve kalın dallı bir ağaç çizilmiştir.

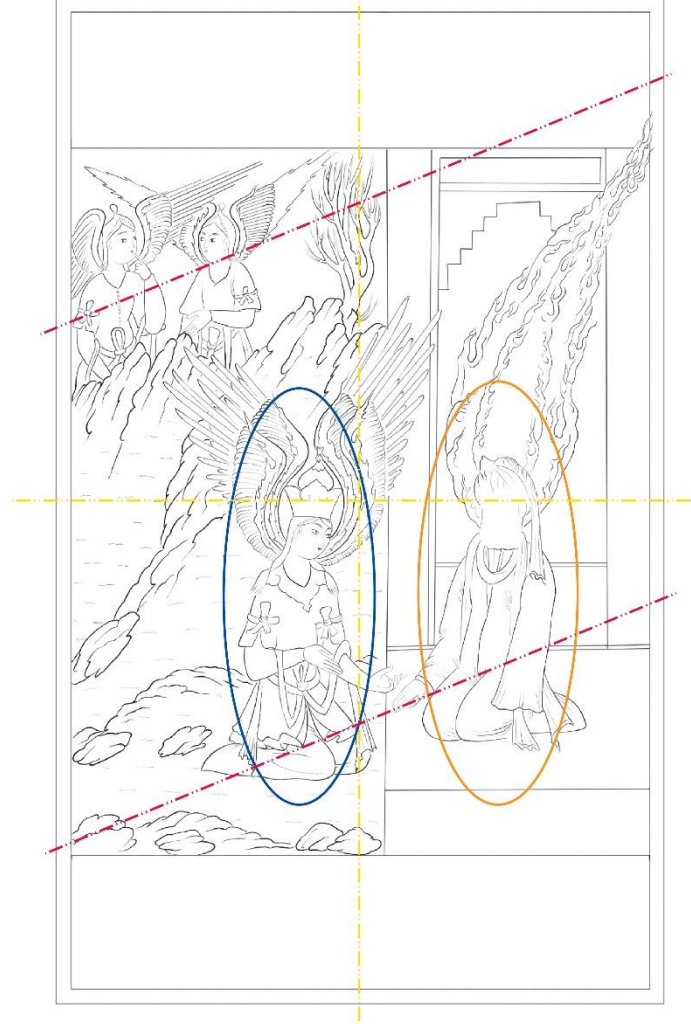
Bu kayalığın zemin kısmında bulunan melek Cebrail tasviridir. Hz. Muhammed'e dönük oturmuş, elleri bir konuyu anlatır biçimde resmedilmiştir. Saçları omuzları üzerine gelecek şekilde çizilmiştir. Tacı yüzünden büyük bir boyutta olup üzeri siyah bezemelerle işlenmiştir. Saçlarında nokta nokta beyaz renkte saç süsü vardır. Elbisesi sülyen rengine boyanarak, iç kısmı pembe renktedir. Elbisenin yakası, eteğinin uç kısımları altın detaylı ve üzeri altın süslemelidir. Belinde kuşak ve kollarında altın şeritlerle düğümlenmiş elbise detayı bulunmaktadır. Belindeki kuşağın bir ucu sağ bir ucu sol kolunun üzerinden geçirek çizilmiştir. Cebrail'in kanatları omuzlarından tam yukarı doğru, oldukça büyük çizilmiştir. Kanatları kalın ve girintili altın ile başlayıp iç kısımları pembe ve koyu mor, tüy kısımları ördek yeşili rengine boyanmıştır.

Arka alanda bulunan kayalık ise açık pastel renk ile sıvama boyanarak yine bordo renk ile tahrirlenmiştir. Üzeri küçük gri otlarla doldurulmuştur.

Melek figürlerinden ikisi nüshanın sol üst köşesinde, en arka planda çizilen kayalığın arkasında yerleştirilmiştir. Jest ve beden dilleri iletişim halinde olduğu belirtilerek çizilmiştir.

Sol tarafta bulunan meleğin bir kanadı cetvelin altında kalarak yarım şekilde resmedilmiştir. Saçlarının bir kısmı yukarıdan topuz yapılarak toplanmış ve başının üst kısmına beyaz saç süsü noktalanarak çizilmiştir. Elbisesi mürdüm rengine boyanarak üzeri altın işlenmiştir. Kuşak ve kollarında altın şeritler düğümlenerek çizilmiştir. İç elbisesi sülyen rengine ve üzeri altın detaylara sahiptir. Kanatları elbisesinin renk tonlarında olup diğer meleğin başının üzerinden geçecek kadar uzun çizilmiştir.

Sağ tarafta bulunan meleğin saçları diğer meleğin saçları gibidir. Kıyafeti koyu sarı olup kuşağı ve kol şeritleri daha koyu sarı ile gösterilmiştir. İç elbisesi pastel mor rengindedir. Kanatları yukarı doğru iki yana ayrılarak sivri bir formda çizilmiş, altın, pembe ve kırmızı renginde boyanmıştır.

Çizim 4.9 v.22b

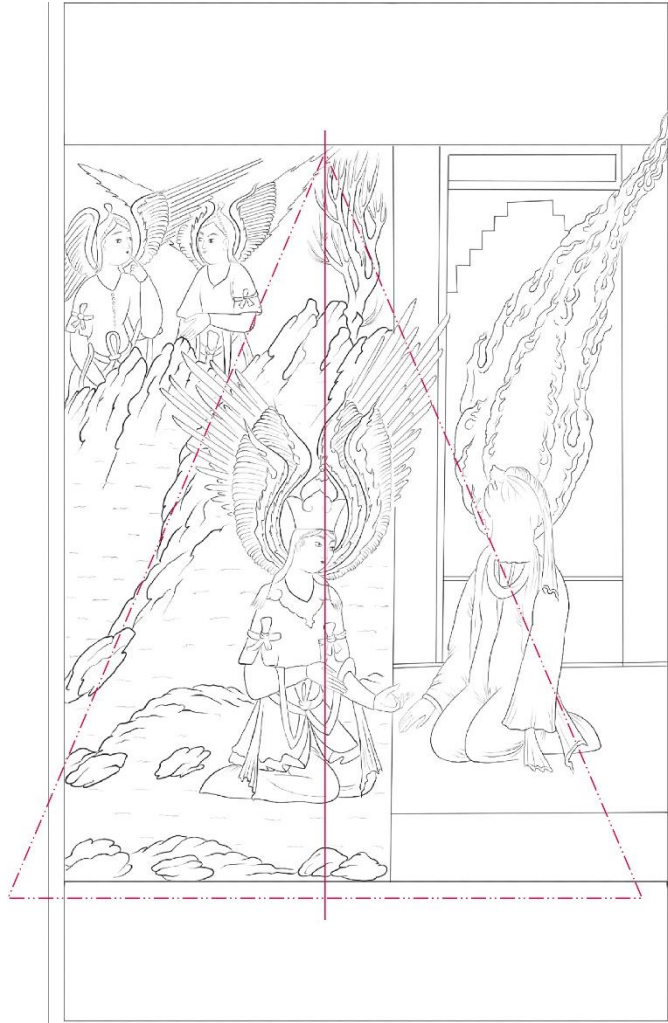
Minyatür iç mekân ve dış mekân olarak iki eşit parçaya bölünmüştür. Sayfanın sol yarısı doğa, sağ yarısı mimariden oluşmaktadır. Cebrail ve melekler minyatürün merkez sol alanında doğa tasviri üzerine, Hz. Muhammed merkezin sağ alanında mimari yapı içerisinde bulunmaktadır. (Resim 4.6)

Cebrail ve Hz. Muhammed farklı zeminlerde resmedilmesine rağmen figür boyutları neredeyse eşit şekilde olduğu için tek bir katman olarak algılanmaktadır.

Diğer katman ise arka kısımda kalan kayalık ve bu kayalığın arkasında resmedilen, Cebrail ve Hz. Muhammed'den daha küçük çizilen iki melek tasviridir. (Resim)

Minyatürde önde çizilen figürlerin daha büyük, arkada çizilen figürlerin daha küçük olması perspektif algısı oluşturmaktadır. (Çizim 4.9)

Nüshanın sol üst kısmında bulunan iki melek figürleri ile minyatürün alt yarısında bulunan, merkeze yakın Cebrail ve sağ yarısında bulunan Hz. Muhammed tasvirlerinde aynı eğimde iki paralel doğru ile yerleştirilmiştir. (Çizim 4.9)

Çizim 4.10 v.22b

Cebrail tasarımda bulunan tepeliğin üçgen formun dikey düzlemine denk gelecek şekilde konumlandırılmıştır. (Çizim 4.10)

Doğa daha hafif, mimari renkleri daha net ve canlı tercih edilmiş olsa da doğa tasviri üzerinde bulunan melek figürlerinin net renkleri bu dengeyi sağlamıştır. Sol üst köşede bulunan melek figürünün baskın rengi sübyendir. Bu rengin dengesini sağ alt çaprazında bulunan Cebrail'in sülyen renkli elbisesi vermektedir. (Resim 4.6)

Kompozisyonun renk dengesini çapraz bir düzende destekleyen Hz. Muhammed'in yeşil kaftanı ve Cebrail'in yeşil kanat uçları, Hz. Muhammed'in üzerinde oturduğu mor halı ve diğer melek figürlerinin mor detayları, mimari yapıda bulunan mavi rengin gökyüzü ile eşleşmesiyle sağlanmıştır. (Resim 4.6)

Resim 4.7 TSMK H.1223 v.58a

Katalog No: 7

Sayfa Numarası: v.58a

Ölçüsü: 29,5x17,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali ve Melik put olan ağacın yanında karşılaşıyorlar.

91

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, yirmi beş figür, beş at ve bir aslan ile oluşturulan doğa tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak ile renklendirilmiş ve üzeri sade bırakılmıştır.

Zemin toz pembe renkte bir tepelik ile oluşturulmuştur. Üzeri minik taşlardan oluşan tekli ve çoklu aralıklı bir şekilde dengeli doldurulmuştur. Zeminin sol alt cetvel alanına büyük olmayacak şekilde, koyu toprak renginde bir kayalık çizilmiştir.

Gökyüzü ve zemin arasına, açık bej renkte, geniş yer kaplayan tepelik çizilmiştir. Tepeliğin tahrirleri kahverenginde olup üzeri sade bırakılmıştır. Bu tepelikte yer alan, minyatürün tam orta üst kısmına denk gelen bir ağaç çizilmiştir. Yaprakları, yeşil renk sıvama boya üzerine küçük tahrirlemelerle aralıklı çizilmiştir. Gövdesi açık kahve üzerine beyaz ve koyu kahverengileriyle taranarak gölgelendirilmiştir. Dış tahrirleri akıcı bir şekilde koyu kahvedir. Ağacın zeminle bulunduğu alan tepeliğin renginde tahrirlenmiş taşlarla tamamlanmıştır.

Figürler, Hz. Ali ve yanında bulunan çocuk figürü hariç iki grup halinde çizilmiştir. Hz. Ali, minyatürün merkez konumunda, at üzerinde resmedilmiştir. Hz. Ali'nin elbisesi sarı, açık yeşil ve kırmızı rengindedir. Sarıığı beyaz, ayakkabısı altındır. Sol yanında çizilen aslan ise okra rengindedir. Hz. Ali'nin yanında bulunan çocuk figürünün kaftanı ve sarıığı yeşil, iç elbisesi açık yeşil, kuşağı beyaz ve şalvarı kırmızı renktedir.

Hz. Ali'nin atı koyu kahve, yelesi ve kakülleri siyah renk tarama ile işlenmiştir. Kuyruğu burğu şeklindedir. Yüzünün ve ayaklarının belli kısımlarında beyaz renk kullanılmıştır. Eyerin ön kısmı kobalt renginde ve arka kısmı, Hz. Ali'nin kıyafetinin renginde, yeşil ve kırmızıdır. Yuları altın renkte olup, üçerli noktalarla altın ile süslenmiştir.

⁹¹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

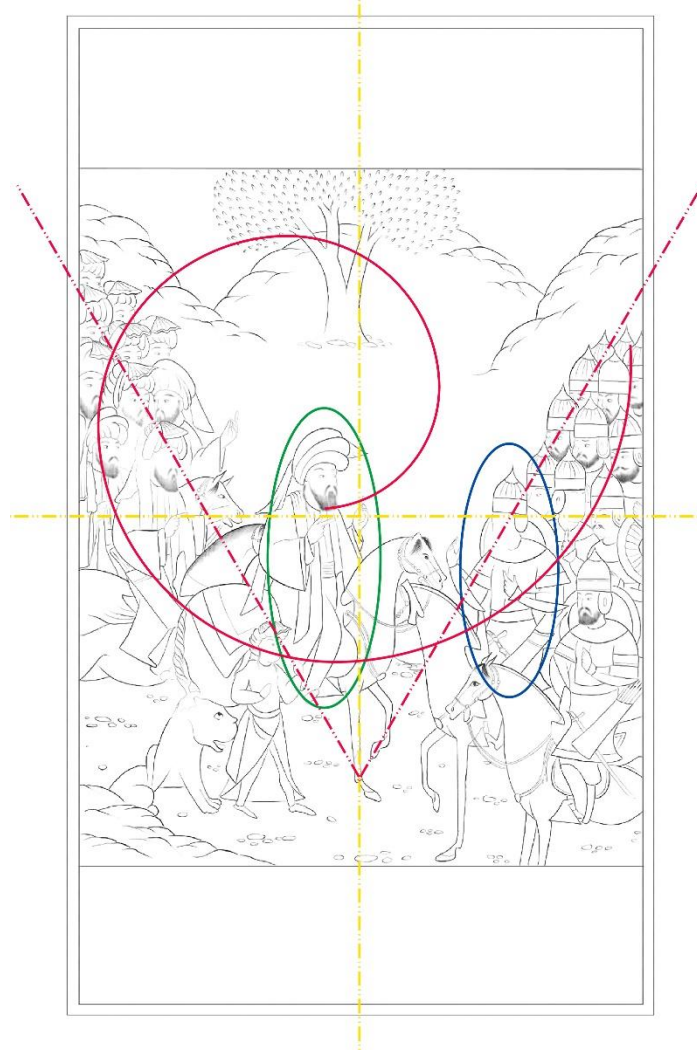
Hz. Ali'nin kabilesi, sol cetvele bitişik bir şekilde yerleştirilmiştir. On figür grup halinde çizilerek, ön kısmında iki at tasviri bulunmaktadır. Bu grubun önde bulunan iki figürünün bedenleri gözükrken, geri kalan figürlerin arka dizilime doğru görünürlükleri azalmıştır. Sarıkları beyazdır. Grup önünde, beyaz atın üzerinde çizilen figür diğerlerine göre daha yaşlı tasvir edilmiştir. Kıyafeti açık mavi, iç elbisesi yeşil, şalvarı kırmızıdır. Bu figürün atı beyaz renkte boyanmıştır. Atın kafası Hz. Ali tasvirinin arka kısmında kalmıştır. Yelesi siyah renk ile taranmıştır. Eyeri kobalt ve kırmızı rengindedir.

Diğer figürlerin gözüken kıyafetlerinin rengi, yeşil, sarı, kırmızı, leylak ve kahvedir. Bu figürlerin arasından baş kısmı gözüken atın ise rengi kahve ve beyaz alacalı resmedilmiştir.

Sağ cetvele bitişik olan grup figürler ise Melik ve askerleridir. Altın ve gümüş renklerinde asker kıyafetleriyle çizilmişlerdir. Önde bulunan iki figür at üzerinde resmedilerek geri kalan figürlerin görünürlüğü arkaya doğru azalmıştır.

Hz. Ali ile iletişim halinde çizilen askerin atı siyaha yakın renktedir. Tahrir ve taramaları net siyah rengindedir. Boyunluğu ve yular ipi altındır.

Cetvelin sağ köşesine yerleştirilen Melik'in sadak rengi kobalttır. Atı ise açık mavi renktedir. Yüzünde beyaz renk kullanılmıştır. Kakülleri, yelesi ve tahrirleri siyah rengindedir. Eyeri altın ve yular ipi kırmızı renk üzeri altın süslemelerle çizilmiştir.

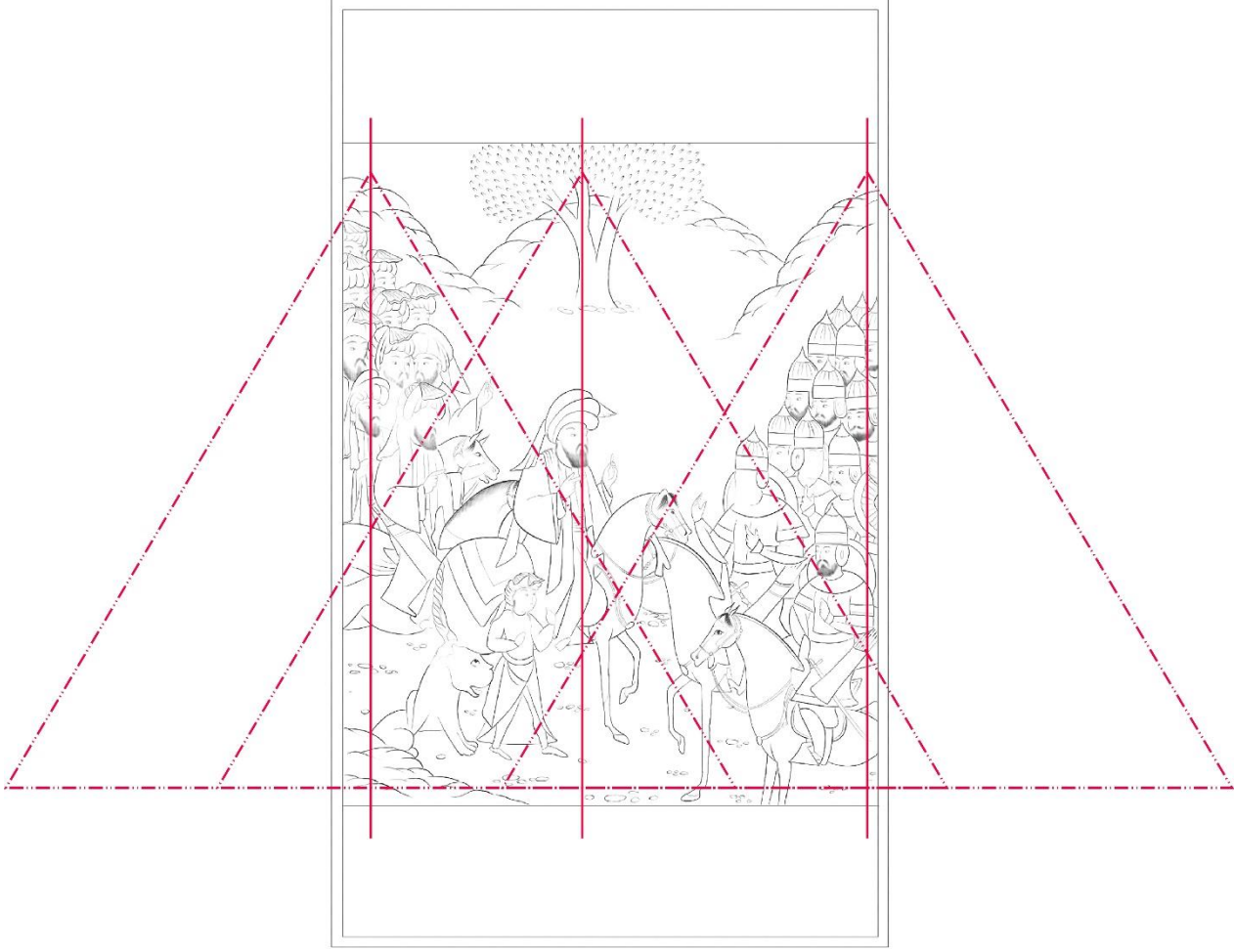
Çizim 4.11 TSMK H.1223 v.58a

Doğa tasvirinde tercih edilen yalnlık ile figürlerin yoğunluğu genel kompozisyon orantısını yakalamıştır. Minyatürün merkezine konumlandırılan Hz. Ali, atı ile diğer figürlerden daha büyük çizilerek odak noktası olmuştur. (Çizim 4.11)

Hz. Ali'nin iletişim halinde olduğu askerin atı minyatürün daha önüne yerleştirilmiş olsa da atın baş kısmı Hz. Ali'nin atının arkasında resmedilmiştir. Bu tasarım mantık olarak yanlış olsa da göze batmayan bir biçimde çizilmiştir.

Figürlerin yoğunluğu sağ ve sol cetvele bitişik bir şekilde grupsal bölüştürülerek denge sağlanmıştır. Minyatürün üst yarısında bulunan ağaç, iki grup halinde resmedilen figürler ile minyatürün merkezinde bulunan Hz. Ali ve yanında

çizilen çocuk figürü bir helezon çizgisi üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.11)

Çizim 4.12 TSMK H.1223 v.58a

Hz. Muhammed ile tepelik üzerine çizilen ağaç düzlem olarak denk düşmektedir. Aynı zamanda sağ ve sol figür gruplarının kesiştiği noktadan geçen düzlem ise tepeliğin orta uç kısmından geçmektedir. (Çizim 4.12)

Renk düzeni olarak sade ve yumuşak renkler ile boyanan dış mekân, daha çeşitli ve net renklerle tasvir edilen figürler ile renk dengesi uygulanmıştır. Kobalt rengi, çaprazlama bir düzlemde, minyatürün sağ alanında, orta alanda ve sol alanında birer parça olarak renk orantısındaki dengeyi desteklemiştir. (Resim 4.7)

Gökyüzünde kullanılan altın, asker kıyafetlerinde kullanılan altın ile, Hz. Ali'nin yeşil sarığı ve kaftanı minyatürün üst ortasında bulunan ağacın yeşili ile ve figürlerde bulunan kırmızı detaylarla kompozisyonun renk kurgusu eşitlenmiştir. (Resim 4.7)

Resim 4.8 TSMK H.1223 v.59b

Resim 8: TSMK H.1223 v.59b

Katalog No: 8

Sayfa Numarası: v.59b

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Melik Simaima ile konuşup onu Müslüman olmaya çağırıyor.⁹²

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

On bir figür ile oluşturulan doğa tasviridir. Gökyüzü, tepeliklerin ve ağaçların arasından gözükererek, sadece altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Zemin toz pembe renk ile boyanarak üzeri hafif renk ile taşlar tahrirlenerek doldurulmuştur. Gökyüzü ve zemin arasında, minyatürün neredeyse tam yarısını dolduran açık bej renginde tepelik çizilmiştir. Tepeliğin üst kısımları koyu kahve ile tahrirlenerek form verilmiştir. Bu tepeliğin üzerinde iki ağaç resmedilmiştir. Gövdesi gözüken ağaç minyatürün sol üst yarısında, yaprakları gözüken ağaç ise sağ üst köşeye yakın şekilde çizilmiştir.

Toz pembe zeminin, açık bej tepeliğin ve minyatürün sol yarısında gövdesi gözüken ağacın v.58a ile oldukça benzerlik gözlemlenmektedir. (Resim 4.8)

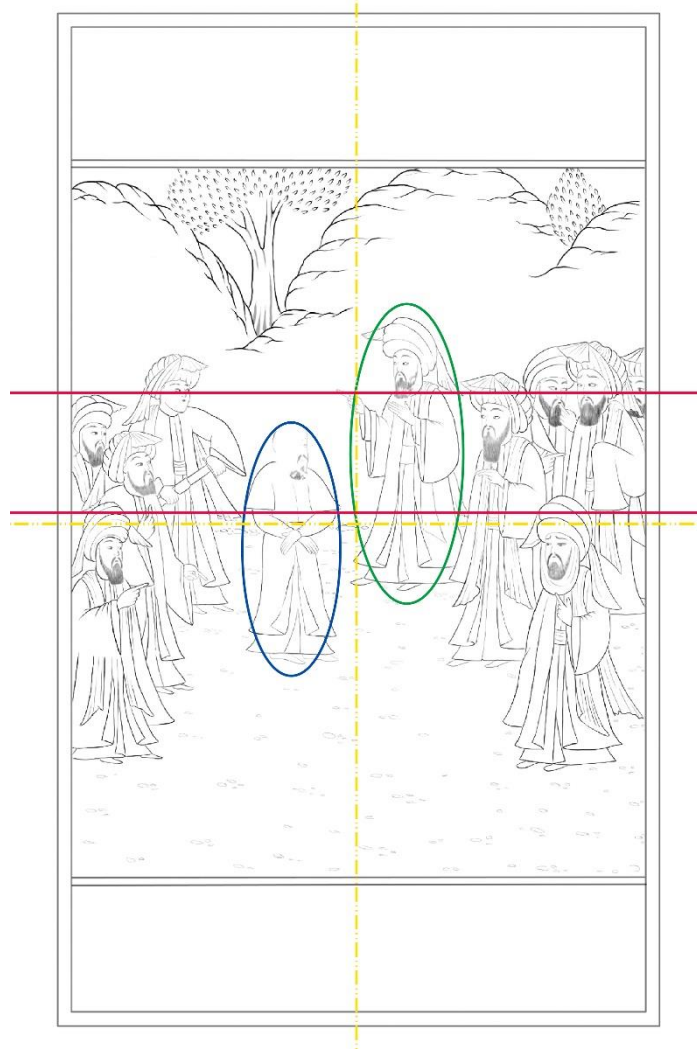
Figürlerin çoğunun elleri işaret eder gibi tasvir edilirken minyatürün sol yarısında en üst konumda yerleştirilen figürün elleri kılıcını kavramış bir biçimde çizilmiştir. Gözleri Hz. Ali'ye dönük olan bu figür, emir bekliyor gibi hazır olda çizilmiştir.

Minyatürün sağ yarısında Hz. Ali tasviri ile altı figür, sol yarısında beş figür bulunmaktadır. Nüshanın merkezine yakın konumlarda Hz. Ali ve Melik Simaima tasvirleri çizilmiştir. Hz. Ali'nin kaftanı ve sarığı yeşil, iç elbisesi açık yeşil ve elbisenin iç kumaş detayları leylak rengindedir. Ayakkabısı altındır. Melik Simaima'nın kıyafetleri ise kobalt, kırmızı, sarı ve kahverengidir. Ayakkabısı turuncudur.

Minyatürün sağında bulunan figürlerin sarıkları beyaz renkte olup, kıyafetleri kobalt, açık mavi, yeşil, açık yeşil, kahve, leylak, kırmızı ve mor renkler ile çok çeşitli boyanmıştır.

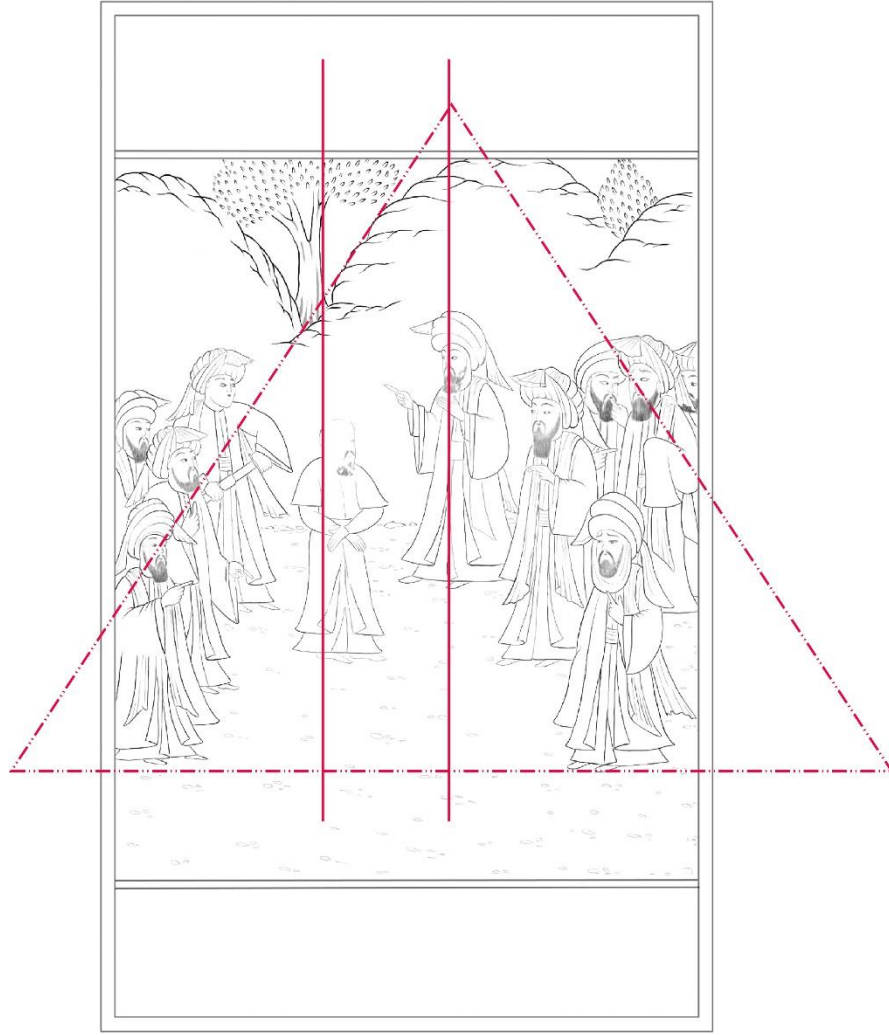
⁹² TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Nüshanın sol yarısında bulunan Melik Simaima haricindeki diğer dört figürün kıyafetleri, açık mavi, yeşil, leylak, kırmızı, mor ve kahverengindedir. Sarıkları beyazdır ve Melik Simaima'nın ayakkabısı dışında tüm ayakkabılar altın renginde boyanmıştır.

Çizim 4.13 TSMK H.1223 v.59b

Minyatürün merkeze yakın konumunda, minyatürün konusunda geçen Melik Simaima ve Hz. Ali yer almaktadır. Hz. Ali zeminin en gerisinde yer almasına rağmen diğer figürlerden uzun çizilmiştir. Melik Simaima ise geri kalan figürlerle benzer boyuttadır.

Çizim 4.14 TSMK H.1223 v.59b

Figürler dağınık gruplar halinde çizilse de bir düzlem üzerine yerleştirilmiştir. Melik ağaca denk gelen düzlem üzerinde, Hz. Ali'ye asimetric bir şekilde bulunmaktadır. Hz. Ali tepeliğin uç kısmından dikey şekilde geçen düzlem üzerinde çizilmiştir. (Çizim 4.14)

Bakış takibinin en belirgin döngüsü Melik Simaima ile başlayıp, Hz. Ali'ye olan bakışı ve Hz. Ali'nin emir bekleyen, eli kılıcını kavramış olan figürdür. Geri kalan figürlerin bakışları, olay örgüsü düzeninde ve birbirlerine anlatım biçimindedir. (Çizim 4.14)

Doğada kullanılan renkler v.58a'da olduğu gibi hafif renkler olup, figür renkleri ile orantılı bir düzen oluşturulmuştur. (Resim 4.8)

Gökyüzünde kullanılan altın yapıştırma varağı destekleyen figürlerin ayakkabıları ve Melik'in kaftanının iç rengidir. (Resim 4.8)

Minyatürün üst yarısında bulunan ağaçların yeşil yaprakları üç figür tasvirinde kullanılan renk ile eşitlenmiştir. Aynı zamanda iki grup halinde çizilen figür kıyafetlerinin her bir rengin karşılığı olacak şekilde uygulanmıştır. (Resim 4.8)

Resim 4.9 TSMK, H1223, v.62a

Katalog No: 9

Sayfa Numarası: v.62a

Ölçüsü: 18x30 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Hz. Muhammed ile tanışmak isteyen Beni-Neccar kabilesinden birini Hz. Muhammed'in yanına getiriyor.⁹³

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on iki figür ve bir deve ile tasarlanan bir iç mekân tasviridir. Sol üst kısımda çapraz şekilde konumlandırılan, deve figürünün boyun kısmının gözüktüğü bir kapı ve sağ kısımda Hz. Muhammed'in yerini belirginleştiren kolonlu bir cep bölümü çizilmiştir. Açık mavi, açık pembe pastel renkler kullanılarak bu renklerin üzeri geometrik ve mermer deseni ile süslenmiştir. Zemin kâğıt renginin biraz koyusu ile dümdüz boyanmıştır.

Altın rengiyle boyanan bölümleriyle zenginleştirilmiş odanın üst ortasında yer alan avize, çok renkli yuvarlak formlardan oluşan parçalarla zengin bir görünüm yansıtmaktadır. İki rahle yeşil ve kahverenginde boyanmış, şamdanlar altın ve mumlar uzun beyaz renktedir.

Figürler minyatürün alt yarısında onu oturur pozisyonda ikisi ayakta çizilmiştir. Üçer kişilik üç sıra halinde çapraz sıra ile oturan dokuz figür ve ayakta Hz. Ali ile beraber gelen Beni-Neccar kabilesinden olduğu bilinen figür, sağ cetvelin orta kısmında konumlandırılan Hz. Muhammed'e dönük bir biçimde tasarlanmıştır.

Figürlerin Hz. Ali hariç hepsinin sarıkları beyaz, kavukları yeşildir. Hz. Ali'nin sarığı ve kıyafetleri yeşil, kemeri lacivert renktir. Diğer figür kıyafetlerinin rengi açık mavi, lacivert, yeşil, kahverengi ve leylak rengindedir. Minyatürün bir diğer önemli figürü Hz. Ali, Hz. Muhammed'in ön çaprazında ve minyatür alanının sol alt kısmında, Beni-Neccar kabilesinden bir figürle ayakta tasvir edildiği görülmektedir. Hz. Ali diğer minyatürlerde sıkça görüldüğü gibi yeşil renk kıyafetle tasvir edilmektedir.

Hz. Muhammed, minyatür alanının en sağ kısmında, diğer figürlerden daha büyük şekilde tasvir edilerek, kendisini tamamen çevreleyen halesiyle dikkat çekici

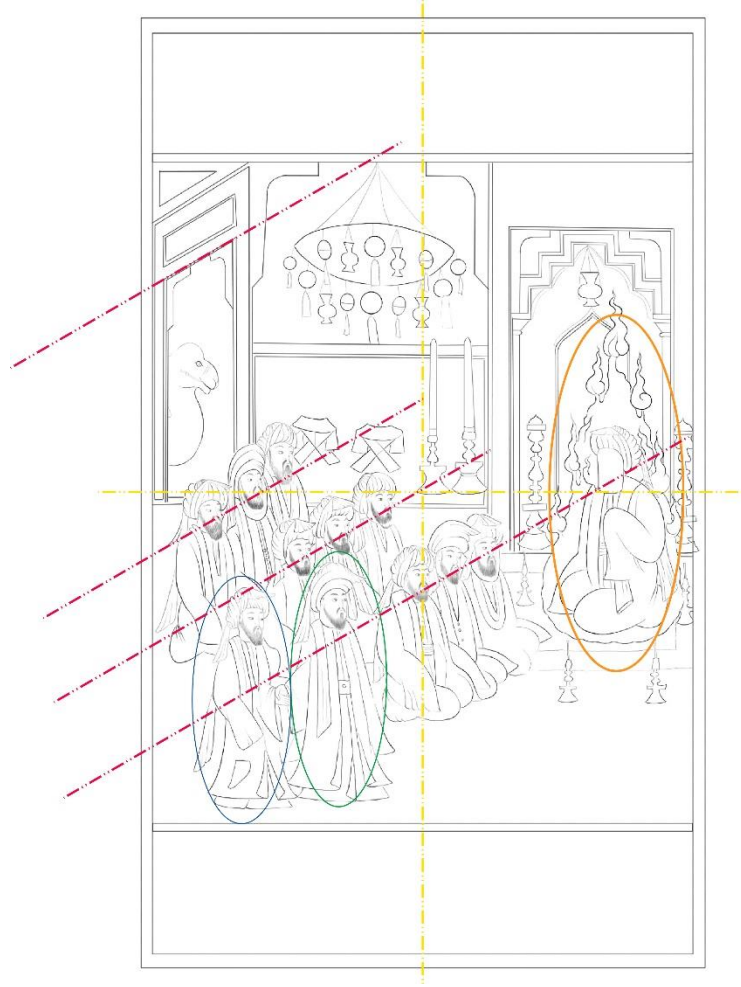
⁹³ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

ve hale içinde oturur vaziyette, okra renkli, çevresi açık yeşil bezemeli bir halı üzerine çizilmiştir.

Sol üst kısımda çapraz şekilde konumlandırılan kapıda deve figürü okra renginde boyanıp tüyleri hafif koyu rengiyle taranmıştır. Gözleri, ağzı ve burnu daha belirgin şekilde tahrirlenmiştir. Devenin yuları turuncu renkte olup tasvirin arkası gri renge sıvama tekniğiyle boyanmıştır.

İç mekân tasvirindeki bu mimaride altın cetveller kullanılmıştır. Sol kapı ve Hz. Muhammed'in arkasında yer alan cep kısmındaki levha bölümleri sadece altınla boyanarak boş bırakılmıştır. Süslemelerinde mermer desen işlemesi ve geometrik bezemeler görülmektedir. İç mekânı zenginleştiren şamdanlar altın ile boyanarak, avizeler açık yeşil, kırmızı, mavi ve altın ile öne çıkartılmıştır.

Hz. Muhammed'in yüzü peçeyle örtülmüştür ve diğer bütün figürlerin bakışları Hz. Muhammed'e yöneliktir.

Çizim 4.15 TSMK, H1223, v.62a

Sayfanın orta bölümünde yer alan minyatürde tek bir olay ve zaman resmedilmiştir. Minyatürde bulunan on bir insan figürünün Hz. Muhammed'e bakarak çizilmesi ve Hz. Muhammed'in diğer figürlerden daha büyük resmedilmesi kompozisyonda dikkati üzerine çekmektedir. Sayfanın sağındaki figürler iç mekânda uygulanan perspektife paralel olarak yerleştirilmiştir. (Çizim 4.15)

Minyatürde merkezin sağ ve sol dengesi, figür yoğunluğuyla ve Hz. Muhammed'in konumlandırıldığı yer itibarıyla diğer figürlerden yüksekte ve büyük durması bu dengeyi sağlamıştır.

Figürlerin diziliminde kullanılan açı, sol üst yarıda bulunan deve tasvirinin gözüktüğü kapının paraleli ile aynı sıralanmıştır. (Çizim 4.15)

İç mekânda zemin sadeliği minyatürün üst yarısında bulunan süslemeler ile boşluk ve doluluk oranını dengelemektedir.

Figürde kullanılan renklerin karşılığı minyatürün üst yarısında bulunan mimari alanda kullanılarak her bir rengin dağılımı kurgu içerisinde yapılmıştır. (Resim 4.9)

Kurgulanan bu minyatürde soğuk renkler ağırlıklı olsa da iç mekânın belli bölümlerinde ve birkaç figür boyamalarında sıcak renkler kullanılarak denge sağlanmıştır. Bu dengeli renk dağılımı minyatürün genelinde uygulanan ahengi sağlamaktadır. (Resim 4.9)

Resim 4.10 TSMK H.1223 v.67a

Katalog No: 10

Sayfa Numarası: v.67a

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Muhammed, Beni-neccar kabilesiyle savaş için yola çıkan Hz. Ali ve arkadaşlarına başarı diliyor.⁹⁴

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatürde toplam on dokuz figür, dört at, bir katır ve bir aslan tasviri vardır ve dış mekân tasarımıdır. Gökyüzü, tepeliklerin arasından ters üçgen formlarına benzer bölümlerde, altın yapıştırma varak ile renklendirilerek üzeri işçilik yapılmadan sade bir şekilde uygulanmıştır.

Minyatürün boydan boya kaplayan zemin, pembe renkte tepelik ile oluşturulmuştur. Alt yarısında hafif renkle, küçük taşlar gruplandırılarak aralıklı şekilde çizilmiştir. Tepeliğin üst yarısı zemin renginde bırakılmıştır. Tepeliklerin üst kısmının formları koyu gri tahrir ve gölgelemelerle boyutlandırılmıştır.

Alt yazının üst cetvelinden gözüken çok büyük olmayacak şekilde, toprak rengine boyanmış kayalıklar çizilmiştir.

Figürler v.58a'daki gibi iki grup halinde çizilmiştir. Hz. Muhammed, Hz. Ali ve yanında çizilen çocuk figürü bu topluluklardan ayrı çizilmiştir. Hz. Ali, atı, çocuk figürü ve yanlarında bulunan aslan v.58a'da çizilenin sağ yansıması olarak neredeyse aynı şekilde çizilmiştir. Ellerin farklı hareketleri, atın eyer renginde kobalt olan kısmın altın rengi ile değiştirilmesi ve atın arka ayağının gözükmemesi dışında bariz bir fark bulunmamaktadır. Hz. Ali bir elinde kırmızı ve altın renkli bayrağı tutmaktadır. (Resim 4.10)

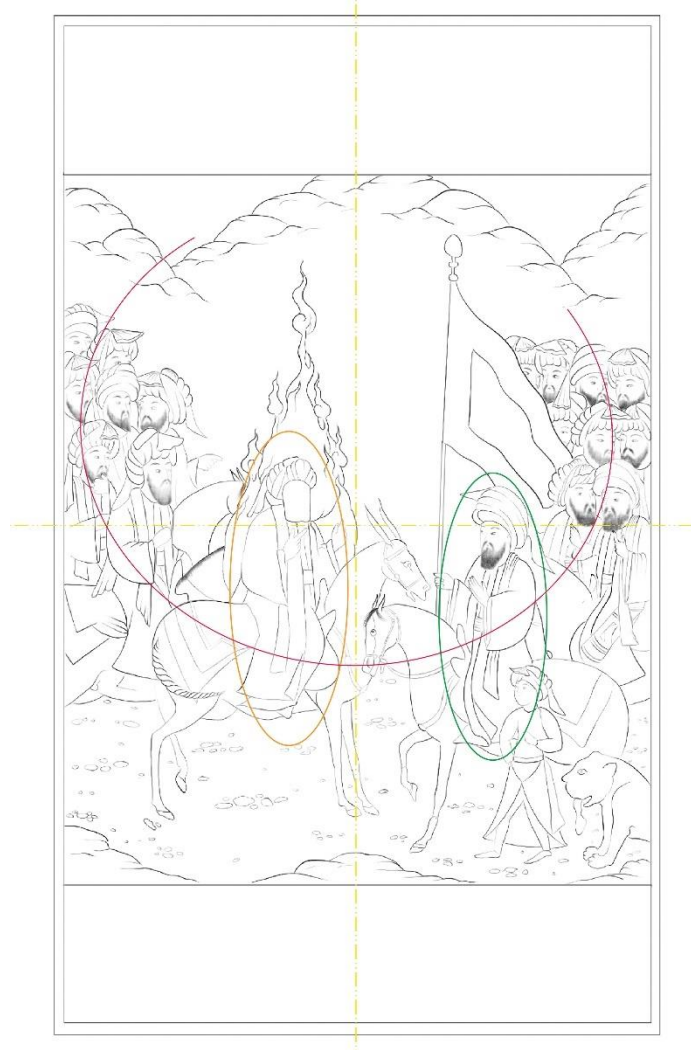
Hz. Muhammed yeşil kaftan, açık yeşil iç elbisesi ve leylak rengi kaftan detayları ile resmedilmiştir. Sarıığı, peçesi ve kuşağı beyaz renktedir. Halesi üst bedenini tamamen kaplayacak şekilde, yukarı doğru uzunca çizilmiştir. Koyu kırmızı renk ile tahrirlenmiştir. Hz. Muhammed'in katırı ise açık mavi renkte olup, üzeri daha koyu mavi ile yuvarlak formlarda noktalanarak desen verilmiştir. Kuyruğu gri

⁹⁴ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

renkte, siyah tahrirlerle burgu şeklinde işlenmiştir. Yelesi siyah renkte işlenmiştir. Eyeri turuncu, yeşil ve kobalt rengindedir. Yular ipi altındır.

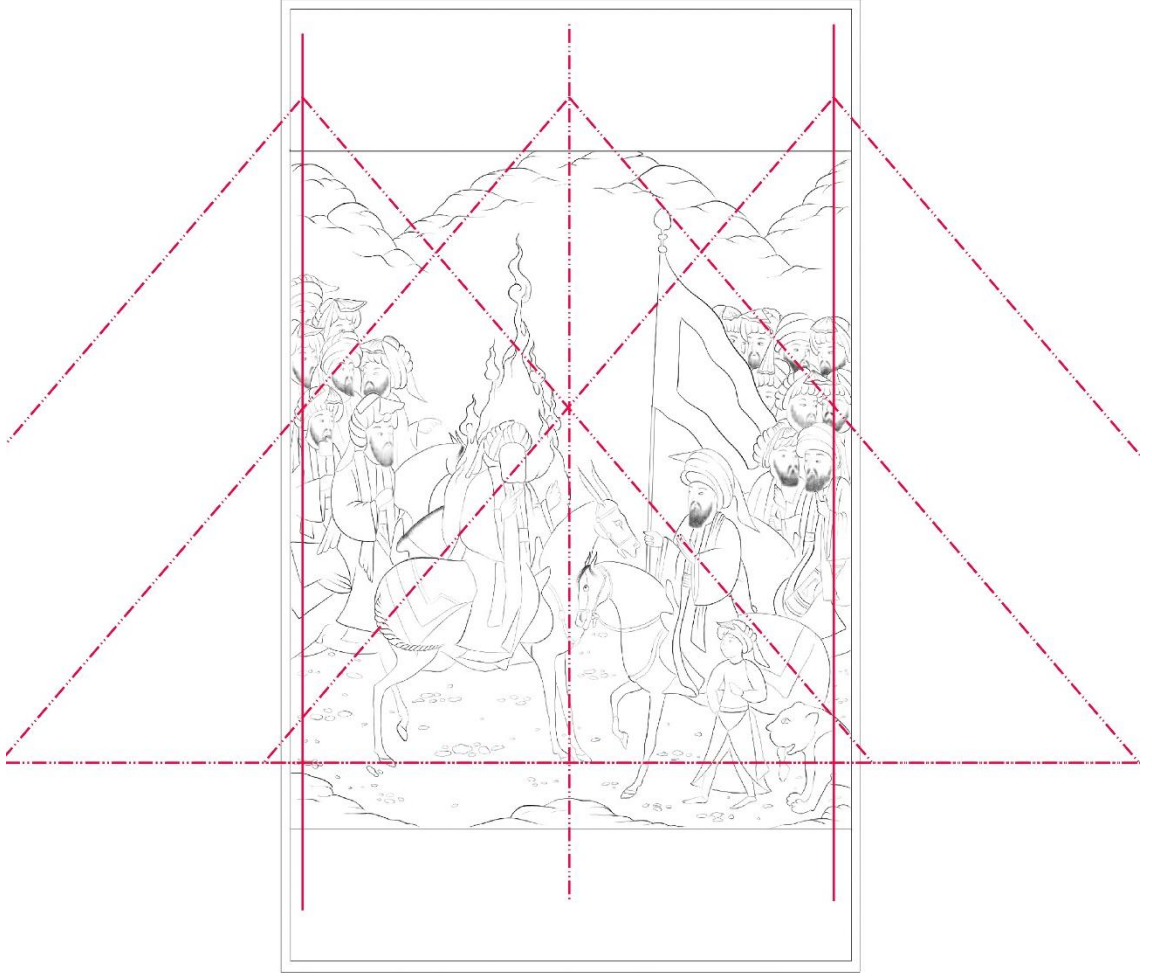
Sağ tarafta bulunan, cetvele dayanmış figürlerin sarıkları beyazdır. Açık mavi, kobalt, leylak ve kırmızı renkler ile kıyafetleri boyanmıştır. Kafası Hz. Ali'nin arkasında kalan at koyu gri renge boyanıp siyah tahrirlenmiştir.

Minyatürün sol tarafında bulunan figürler yeşil, koyu kahve, kırmızı, açık mavi, leylak rengindedir. Sarıkları beyaz renkte ve kuşakları yeşil renkte gözükürken iki figür vardır. Atlarının başları Hz. Muhammed'in halesinin arkasında kalmıştır. Arkada bulunan at koyu gri renkte, siyah tahrirlenmiştir. Diğer at beyaz renkte boyanmış, yelesi siyah renkle taranmış, eyeri sarı ve kobalt rengindedir.

Çizim 4.16 TSMK H.1223 v.67a

Kompozisyonda figürler ters hilal şeklinde oluşan bir yay eksenine üzerine yerleştirilmiştir. Minyatürün merkez noktasına yakın olarak konumlanmış Hz. Muhammed ve Hz. Ali tasviri bulunmaktadır. (Çizim 4.16)

Çizim 4.17 TSMK H.1223 v.67a

İki grup halinde çizilen figürlerin denk düştüğü nokta, tepeliğin uç kısmına denk düşmektedir. Minyatürün merkezinde bulunan tepeliğin dikey düzlemi ise olay örgüsünün merkezinden geçmektedir. (Çizim 4.17)

Tasarımın figür yoğunluğu minyatürün sağ ve sol alanlarına dengeli şekilde çizilmiştir. Minyatürün merkez noktasına yakın konumlarda çizilen Hz. Muhammed,

katırı ve Hz. Ali, atı ile tamamen gözükür şekilde çizilmesi odak noktasını merkez olarak belirlemektedir. (Çizim 4.17)

Zemin geniş bir alanda pembe renk ile sade bir şekilde tasvir edilmiştir. Zemin üzerinde karşılıklı iki grup halinde resmedilen figürler, kullanılan her rengin karşılığını bir diğer tarafta uygulamıştır. (Resim 4.10)

Hz. Muhammed'in altın halesi, altın gökyüzü ile dengelenmiştir. (Resim 4.10)

Resim 4.11 TSMK H.1223 v.70b

Katalog No: 11

Sayfa Numarası: v.70b

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Beni-neccar kabilesiyle savaşmak için giden Müslüman ordusunun önüne büyük bir yılan çıkar. Hz. Ali tek başına onu öldürüyor.⁹⁵

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Nüsha, on dört figür, dört at, bir aslan ve bir yılandan oluşan doğa tasviridir. Gökyüzü, tepelik ve kayalıkların aralarından gözükererek, altın yapıştırma varak olarak renklendirilmiştir.

Zemin açık bej renginde boyanarak üzeri hafif renk ile tahrirlenmiş taşlar ile işlenmiştir. Zeminin devamı minyatürün sağ üst kısmında tepelik olarak gözükmektedir ve koyu kahve tahrirle form verilmiştir.

Minyatürün sol yarısından çoğunu kaplayan leylak renkli kayalıklar dikey formda yerleştirilmiştir. Üzeri koyu gri tahrirlerle ve daha açık griye taranarak gölgelendirilmiştir. Kayalıkların aralarından gözüken iki insan figürünün yüzleri yılana doğru bakar şekilde çizilmiştir.

Alt yazının üst cetveline dayanmış küçük leylak renkte olan kayalıklar aynı şekilde işlenerek çizilmiştir.

Minyatürün sağ üst yarısında; kayalıkların arkasında kalan figür grubu oldukça sık sıralanarak yerleştirilmiştir. Jest ve mimikleri olay örgüsünü anlatır bir biçimde çizilmiştir. Sarıkları beyaz renkte, kıyafetleri; açık yeşil, yeşil, kobalt, açık mavi, leylak, mor, kırmızı gibi çok çeşitli renkler kullanılarak boyanmıştır.

Sık sıralanan figürlerin yanında bulunan üç attan biri çok az gözükererek kahverengi boyanmıştır. Diğer atın arka gövdesi ve baş kısmı figür ve kayalığın arkasında kalmıştır. Bu at koyu gri renginde çizilerek siyah tahrirle belirtilmiştir. Yular ipi; açık yeşil, üzeri altın süslemeler ile işlenmiştir. Figürlerin önünde bulunan at ise kahve ve beyaz boyanarak alacalı bir şekilde resmedilmiştir. Yular ipi kırmızı ve altın işlemelidir.

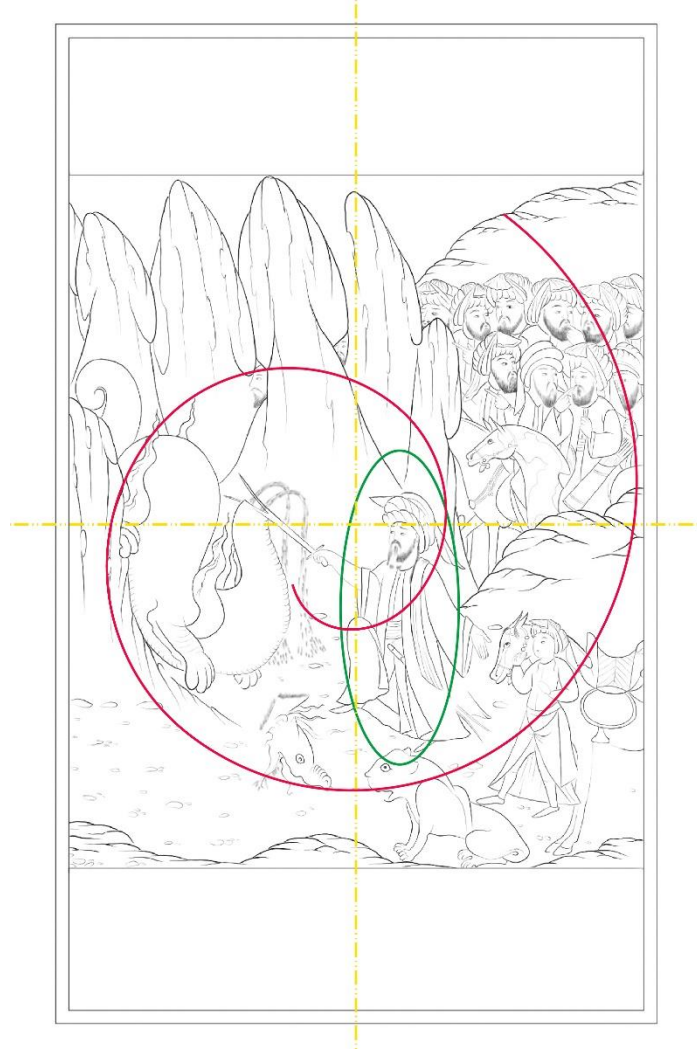
⁹⁵ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Minyatürün merkez noktasında bulunan Hz. Ali, çömelir pozisyonda yılanın kafasını kestiği Zülfikar kılıcını uzatmış bir biçimde çizilmiştir. Sarı ve kaftanı yeşil, iç elbisesi açık yeşil, ayakkabı ve kuşağı kobalt rengidir. Kıyafetinin iç detayları açık lila rengindedir. Zülfikar kılıcının rengi gümüş, kabzası ise altın rengindedir.

Minyatürün sağ alt yarısında bulunan Hz. Ali'nin atı, atın yanında bulunan çocuk figürü ve bir aslan görülmektedir. At kahverenginde olup yüzünün ve ayaklarının belli bir kısmı beyaz renkte boyanmıştır. Siyah tahrirlerle yelesi belirginleştirilmiştir. Yular ipi, altın işlemelidir. Eyeri kobalt, açık leylak, kırmızı ve altın rengindedir.

Çocuk figürünün; sarı, açık yeşil kaftanı, koyu gri kuşaklı, kırmızı iç elbiseli, sarı beyaz renkte ve ayakkabısı altındır. Yanında bulunan aslan tasviri ise okra rengine boyanarak koyu kahverengi ile tahrirlenmiştir.

Minyatürün sol orta yatay merkez çizgisine denk gelen, dikey olarak genişçe yer kaplayan yılan figürü, uzunca çizilen leylak kayalıkların arasından çıkmış vaziyette çizilmiştir. Gövdesi koyu gri renkte boyanarak, üzeri daha koyu gri ile pul pul işlenmiştir. Gövde kısmında griden hafif sarı renge bir geçiş sağlanmıştır. Yılanın ayaklarının yanından dalgalı bir biçimde çizilen alev benzeri formlar altın rengindedir. Kesik bir biçimde kafası zeminde bulunan yılanın boynundan kanlar akmaktadır. Gözleri yeşil renkte, ağzı açık ve hırçın bir ifadeyle tasvir edilen yılanın kafası, dik bir biçimde zemine çizilmiştir.

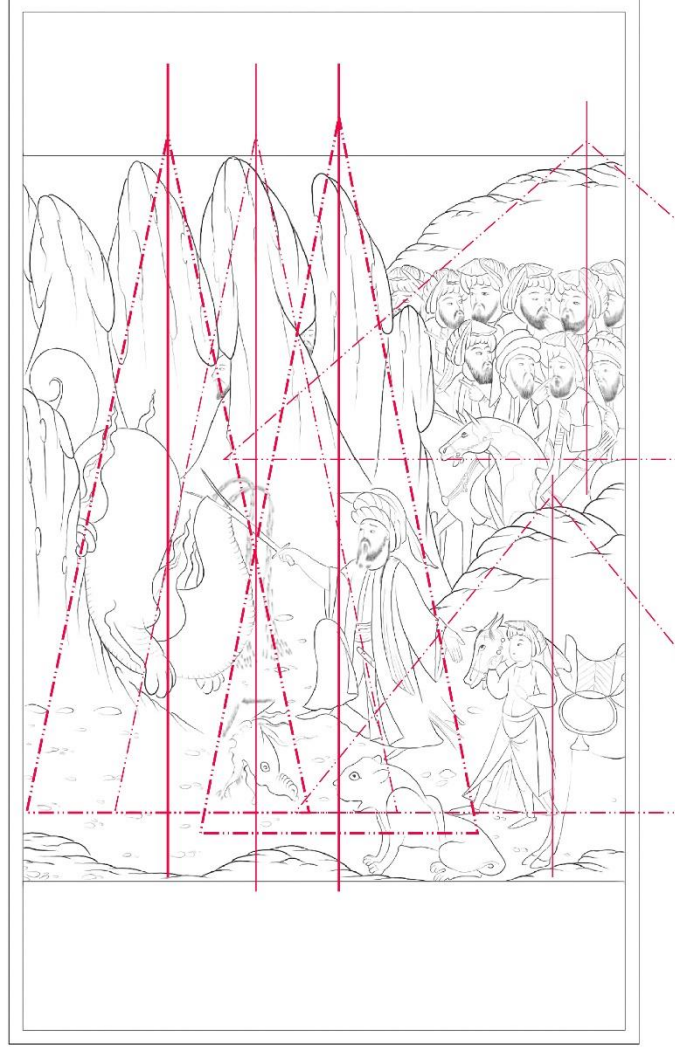
Çizim 4.18 TSMK H.1223 v.70b

Minyatürün merkez noktasında Hz. Ali, diğer figürlerden daha büyük çizilerek resmedilmiştir.

Kompozisyonda figürler bir helezon ile oluşturulmuştur. Hz. Ali, Hz. Ali'nin atı, çocuk figürü, aslan, yılan ve figür grubu bu helezona yerleştirilmiştir. (Çizim 4.18)

Minyatürde bulunan figürlerin olay örgüsüne atıfta bulunan hareketleri ve bakışları odak noktasını merkeze yöneltmektedir.

Kompozisyonda zemin üzerinde minyatür konusunu yansıtan Hz. Ali ve diğer figürler birinci, dikey kayalıklar ve figür grubu ikinci olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır.

Çizim 4.19 TSMK H.1223 v.70b

Minyatürü oluşturan iki ana bölüm, üçgen formlar baz alınarak oluşturulmuş, ayrıca figürlere denk düşen düzlemler tepelik ve kayalıkların uçlarından geçmektedir. (Çizim 4.19)

Doğa tasviri daha yumuşak renklerle boyanırken figürler daha baskın, net renklerle ortaya çıkartılmıştır. Bu sayede kompozisyonun genel dengesi kurulmuştur. Gökyüzünün altın yapıştırma varak olarak resmedilmesi kompozisyonda derinliği artırmıştır. (Resim 4.11)

Zemin ve kayalık renkleri açık renkler ile boyanmış ve figürler daha net ve baskın renkler tercih edilerek boşluk doluluk dengesi sağlanmıştır. (Resim 4.11)

Resim 4.12 TSMK H.1223 v.73b

Resim 12: TSMK H.1223 v.73b

Katalog No: 12

Sayfa Numarası: v.73b

Ölçüsü: 29,5x18,5 cm

Minyatür Konusu: Kale halkı Hz. Ali'ye kendilerini bağışlamasını diliyor.⁹⁶

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Tasarım, beş figür, üç at ve bir katır ile mimari yapı eşliğinde oluşturulmuş dış mekân tasviridir. Gökyüzü altın yapıştırma varak ile düz renk betimlenmiştir.

Doğa tasviri tepeliklerden oluşturulmuştur. Sırasıyla, gökyüzünden sonra açık pembe, açık mavi, açık leylak ve somon renkli tepeliklerin hepsi kiremit rengi ile tahrirlenerek form verilmiş, hafif gölgelemeler ile boyutlandırılmıştır. Üzerleri minik otlarla doldurulmuştur.

Önde bulunan, somon renkli tepeliğin sol kısmına bir ağaç çizilmiştir. Kızıl kahverengi gövdesinin üzeri koyu kahve taramalarla boyutlandırılmıştır. Dış hatlarından öbek öbek olduğu anlaşılan bu ağacın yaprakları, koyu yeşil sıvama tekniği ile boyanmış ve üzeri daha koyu yeşil ile boşluk kalmayacak şekilde tahrirlenmiştir.

Minyatürün sol üst yarısında yer alan dört kubbeli kalede ağırlıklı açık renk duvarları ile sade bir işçilik uygulanmıştır. Kubbeleri ve kapısı gümüş, cetvelleri ve kubbe alemleri altındır. Duvarları açık gri, beyaz ve açık pembedir. Somon renk olan duvar ufak bir bölümde yer almakta ve geometrik desen işlemelidir. Geri kalan diğer duvarlar ufak pencereler ve üç duvarda pencere üstü kemerler ile işlenmiştir.

Minyatürün sol yarısında bulunan kale halkından birini yansıtan figürün turuncu ve kobalt rengi kaftanı, mor iç elbisesi, gri renk kuşağı, beyaz sarığı ve altın ile boyanmış ayakkabısı vardır. Elleri Hz. Ali'ye bir şeyler anlatır şekilde çizilmiştir.

Minyatürün tam alt yarısına yerleştirilen Hz. Ali'nin açık yeşil kaftanı açık yeşil, kaftanın iç detayları pembe renk olup şalvarı kırmızıdır. Kaftanından daha açık renk yeşil sarığı, altın rengi kuşağı, ayakkabısı ve Zülfikar kılıcı bulunmaktadır. Jest ve mimikleri iletişim halinde olduğunu göstermektedir.

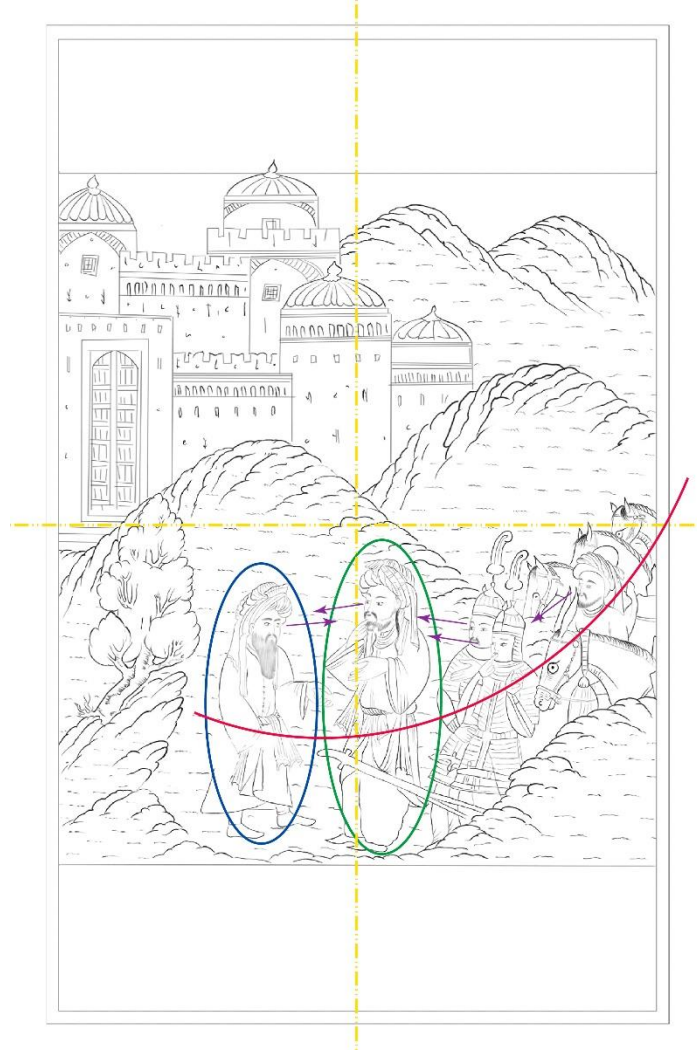
⁹⁶ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Minyatürün sol alt yarısında bulunan figürlerin ikisi gümüş ve altın asker kıyafetli, iç kıyafetleri mor, kırmızı ve mavi renkte boyanıp üzeri altın bezemeler ile süslenmiştir. Gözleri, Hz. Ali'ye bakmaktadır. Elleri, bu yönde gerçekleşen iletişime yönelik hareketler ile çizilmiştir.

Tasarımın sol alt yarısında, cetvele bitişik çizilen at tasvirlerinin tamamı gözükmemektedir. En arkada bulunan at beyaz renk, ortada bulunan pastel okra renginde ve en öndeki kahverengindedir. Atların yelesi ve tahrirleri siyah, yular ipleri altın ve kırmızıdır.

Atların önünde bulunan figürün üst bedeni gözükmemektedir. Kavuşu kırmızı, sarığı beyaz ve kıyafeti sarı renktedir.

Askerlerin arkasında bulunan katır açık mavi renkte boyanıp üzeri siyah tahrir ve taramalarla işlenmiştir. Yüzünün bir kısmı beyaz renktedir. Boynundaki çemberi altın ve püskülü beyazdır. Yular ipi kırmızı ve altın süslemelidir.

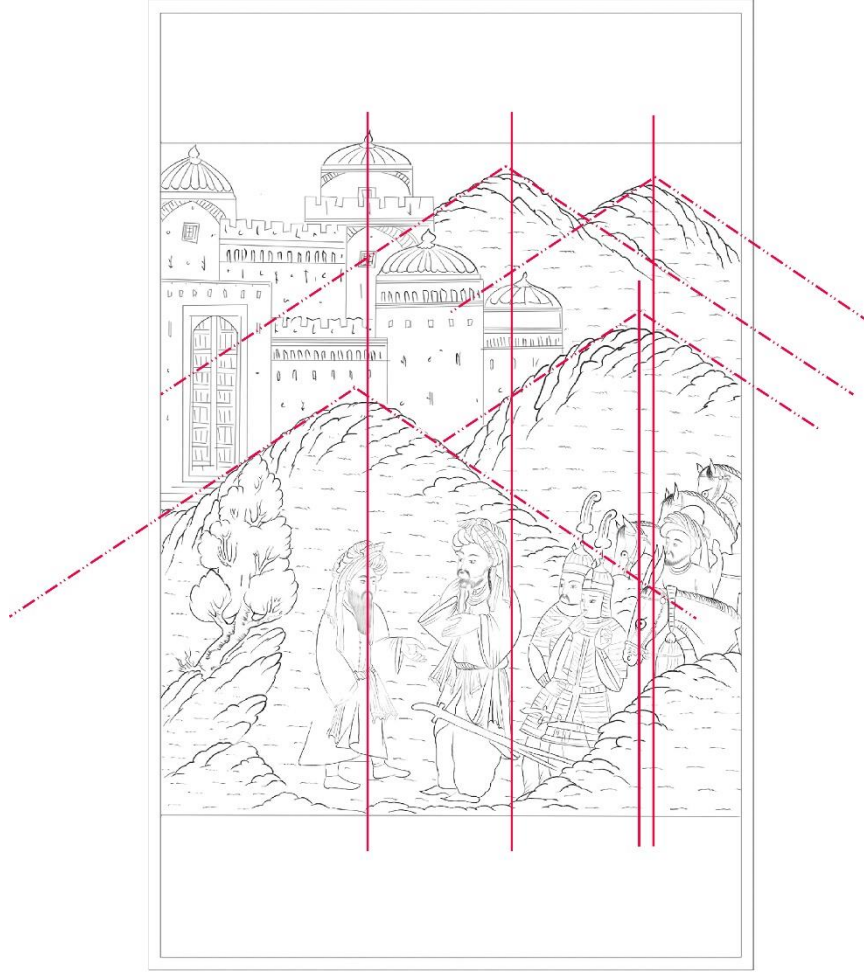
Çizim 4.20 TSMK H.1223 v.73b

Kurgunun ortasında geçen dikey çizgi üzerine konumlandırılan, minyatürün alt yarısında yer alan Hz. Ali minyatürün odak noktasıdır. (Çizim 4.20)

Tasarımda figürler bir düzlem üzerindedir. Hayvan tasvirleri, Hz. Ali ve diğer figürler bu düzleme yerleştirilmiştir. (Çizim 4.20)

Bakış takibi en sağ figürden başlayarak en solda bulunan figüre ulaşmaktadır. En soldaki figür ise Hz. Ali'ye bakmaktadır. Hz. Ali ve figürün karşılıklı bakışları konu akışının bu merkezde olduğunu göstermektedir. (Çizim 4.20)

Minyatürün sol üst yarısını yalın şekilde işlenmiş mimari yapı oluşturmaktadır. Sağ alt yarısında ise figür yoğunluğu bulunmaktadır. Bu dizilim detaylandırma dengesini sağlamaktadır. (Resim 4.12)

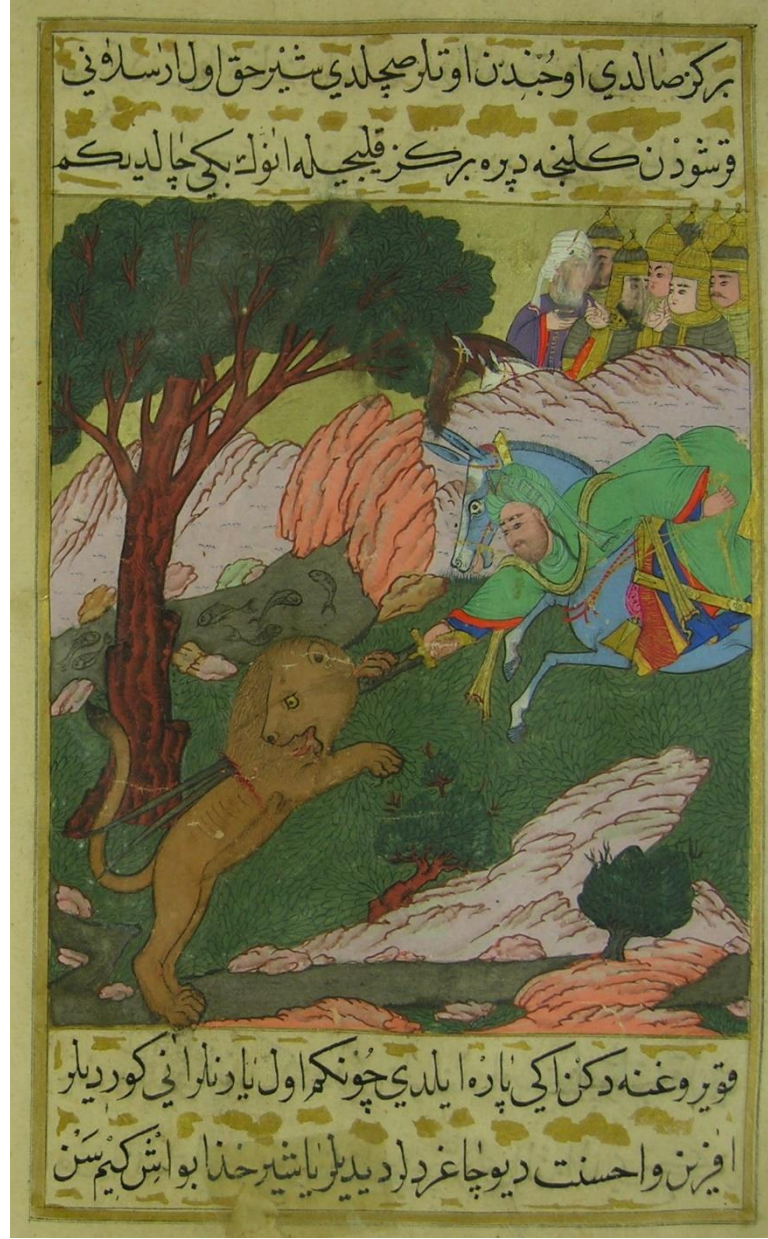

Çizim 4.21 TSMK H.1223 v.73b

Tepeliklerin oluşumunu destekleyen üçgen form düzeni figürlerin yerleşimini de destekler niteliktedir. Aynı zamanda Hz. Ali ile iletişim halinde olan figür, kale kubbelerinden birinin tepe kısmıyla denk düştüğü gözlemlenmektedir. (Çizim 4.21)

Alt yazının üst cetveline bitişik çizilen tepeliğin sol kısmının merkeze yönelik olan eğimi, minyatürün alt merkezini desteklemektedir. Kurguda detay dengesini sağlayan işçilikler aynı zamanda renk dengesini de desteklemektedir.

Gökyüzünde kullanılan altın, minyatürün alt yarısında bulunan asker figürlerinde kullanılan altın ile eşleşerek bütünlük sağlamıştır. Alt yazı cetveline bitişik çizilen kayalığın rengi ile mimaride kullanılan aynı renk küçük duvar birbirini tamamlayarak kompozisyonda renk dengesini kurmuştur. (Resim 4.12)

Resim 4.13 TSMK H.1223 v.74b

Katalog No: 13

Sayfa Numarası: v.74b

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali bir aslan öldürüyor. ⁹⁷

⁹⁷ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on figür, iki at, bir aslan, bir katır ve altı balıktan oluşan bir dış mekân tasviridir.

Minyatürün zemini yeşil renge boyanarak, boşluk kalmayacak şekilde yaprak deseni tahrirlemelerle işlenmiştir. Zeminde, üst tepeliklerin arasından çıkan akarsu alt cetvelin önünden geçmektedir. Gümüş renğinde olan bu suyun üst bölümünde siyah tahrirlerle, aynı boyutlarda ama farklı yönlerde çizilen balıklar vardır. Akarsuyun etrafı toz pembe, açık yeşil, açık turuncu renk taşlarla zenginleştirilmiştir.

Minyatürün sol yarısının çoğunu kaplayan bir ağaç zemine yerleştirilmiştir. Gövdesi kıvılcak kahverenginde olup üzeri koyu kahve ile detaylı işlenerek boyutlandırılmıştır. Dalları yaprakların arasından gözükken bu ağaç, yeşil renk sıvama tekniği ile boyanarak, yaprakları koyu yeşil ile boşluksuz tahrirlenerek uygulanmıştır.

Toz pembe renkte bulunan tepelikler, minyatürün üst yarısında, sağ ve sol cetvele bitişik şekilde çizilmiştir. Kiremit rengi ile tepelikler tahrirlenmiş, daha hafif renk ile gölgelendirilmiştir. Üzeri minik otlarla kaplıdır. Bu tepeliğin ortasında, akarsuyun başladığı somon renk kayalık yerleştirilmiştir.

Akarsuyun çevresinde toz pembe ve somon rengi kayalıklar kiremit rengi ile tahrirlenerek şekillendirilmiştir. Üzerine minik, koyu gri ve kıvılcak kahve gövdeli iki ağaç çizilmiştir.

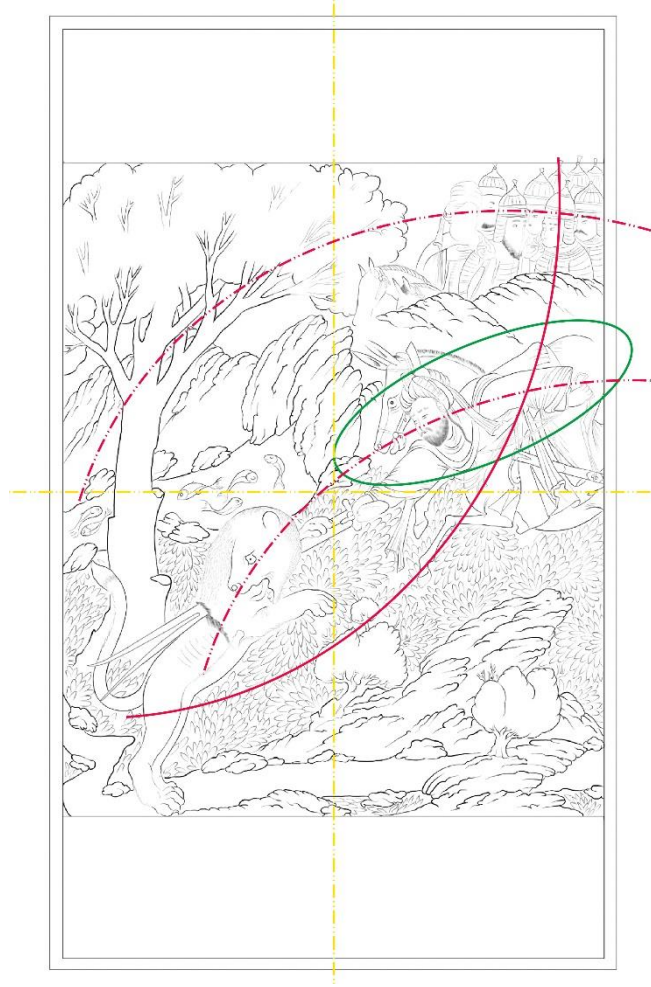
Minyatürün sağ üst yarısında, tepeliğin arkasında çizilen sekiz asker figürünün sadece üçünün yüzü tam, ikisinin yüzü yarım ve diğer üçünün yüzü hiç gözükmemektedir. Altın ve gümüş asker kıyafetleri haricinde bir askerin iç kıyafeti sülyen renk olup üzeri altın işlemelidir.

Asker tasvirlerinin yanında bulunan diğer figür; beyaz sarıklı, altın işlemeli mor kaftanlı ve sülyen iç elbiselidir. Tepeliğin arkasında kalan iki at figürü biri beyaz diğeri kahverengidir. Hatları siyah renk ile tahrirlenerek, yelesi burğu şeklindedir. Yular ipleri beyaz ve kırmızı olup altın süslemelidir.

Hz. Ali, açık mavi renk katırının üzerinde, aslana uzanır şekilde resmedilmiştir. Sarığı ve kaftanı açık yeşil renkte, kaftanının iç detayları sülyen, iç elbisesi mavi rengindedir. Zülfikar kılıcı gümüş renkte, kabzası ve kılıfı altın rengindedir.

Hz. Ali'nin katırı koşar pozisyonda çizilerek resmedilmiştir. Hareketli halinin göstergesi olarak ağzı açık çizilerek dili gösterilmiştir. Tahrirleri siyah renkte olup yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyaz renktedir. Yelesi siyah renkle dikey taranarak işlenmiştir. Yular ipi kırmızı renkte olup, boynundaki kelepçesi ve yular ipinin işlemleri altın rengindedir.

Minyatürün sol alt yarısında, arka pençeleri üzerine şaha kalkmış aslan yer almaktadır. Okra rengine boyanmış bu aslanın tüyleri ve ince ince koyu renk ile taranmıştır. Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı aslanın sırt kısmını keser şekilde çizilmiş ve o bölge kırmızı renkte taranarak kan görünümü verilmiştir. Siyah renk tahrir ile hatları belirginleştirilmiştir. Gözü altın rengindedir. Öfkeli ve hırçın şekilde tasvir edilen bu aslanın ağzı açık ve dili dışarıdadır.

Çizim 4.22 TSMK H.1223 v.74b

Minyatürün üst sağ yarısında Hz. Ali ve sol alt yarısında aslan merkeze yakın şekilde konumlandırılmıştır. Bu çapraz yerleşim tasarımın dengesini sağlamaktadır. (Çizim 4.22)

Minyatürün konusunu yansıtan aslan ve Hz. Ali asimetrik dengede, sağ üst ve sol alt alanda yerleştirilerek dikkat çekmektedir. (Çizim 4.22)

Hz. Ali tasvirinin boyutu diğer figürlerden büyük çizilmiştir. Neredeyse aslan tasviri ile aynı boyda resmedilmiştir. Hz. Ali ile birlikte katır figürü de heybetli çizilmiştir.

Tasarım iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm zemin üzerinde kurgulanan tasvirler, ikinci bölüm ise gökyüzü, tepelikler ve sağ arkasında çizilen figürlerdir. Bu

iki bölümü bağlayan ise minyatürün sol yarısında çizilen ağaçtır. Ağacın sağa doğru eğimli çizilmesi, figürler ile tamamlanan yay eksenine denk düşmektedir. (Çizim 4.22)

Çok renkli betimlenen bu minyatürde gökyüzünün sadeliği ve tepeliklerin yumuşak bir renkte tasvir edilmesi bu yoğunluğu hafifletmiştir. (Resim 4.13)

Minyatürün baskın rengi zeminde bulunan yeşil dengesini daha hafif pembe ve açık turuncu renk ile dengelenerek sağlamıştır. Gökyüzünün altın yoğunluğunu minyatürün sol üst alanında bulunan ağaç dengeleyerek zemin rengini destekleyerek kompozisyonda bütünlük kurulmuştur. (Resim 4.13)

Ana karakterlerde kullanılan baskın renklerin kompozisyonda eşleri bulunmamaktadır ve bu durum onları daha belirgin hale getirmiştir. Bunun haricinde Hz. Ali'nin kaftanının iç rengi ve altın detayları, minyatürün sol üst yarısında bulunan figürlerde kullanılarak eşitliği ve olay örgüsünü takip niteliğindedir. (Resim 4.13)

Resim 4.14 TSMK H.1223 v.76b

Resim 14: TSMK H.1223 v.76b

Katalog No: 14

Sayfa Numarası: v.76b

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, bir kayayı kaldırıyor ve kaya altından çıkan dehlizden içeri giriyor.⁹⁸

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılarak tasarlanmıştır.

Minyatür, altı figür, bir katır ve mimari yapı ile oluşturulmuştur. Doğa tasviri içerisinde kurgulanan bu minyatürde gökyüzü gözükmemektedir.

Zemin sık tepeliklerle betimlenmiştir. Toz pembe zemin üzerine fil dişi ve su yeşili renkler ile tepelikler zenginleştirilmiştir. Koyu kiremit rengi ile bütün tepelikler girintili çıkıntılı şekilde kalınca tahrirlenmiş ve daha hafif bir renk ile gölge verilmiştir. Zeminin tamamı açık gri renk ile minik ot tasvirleri uygulanarak doldurulmuştur.

Minyatürün üst yarısında bulunan mimari yapı, yazının alt cetveline bitişik bir biçimde yerleştirilmiştir. Yapı iki yatay uzunlukta açık gri duvar ile resmedilerek sol alanında kapı ve merdivenleri çizilmiştir. Merdivenlerin yan duvarlar tuğla şeklinde, üst duvar ise küçük pencerelerle sade şekilde bırakılmıştır. Kapının çevresi altın cetvel olup, iç kısmı gümüş renk üzerine yatay ve dikey çizgiler ile işlenmiştir.

Sayfanın sol üst yarısında bulunan büyük gri renkte kayalık, koyu gri ve siyah renk ile işlenerek boyutlandırılmıştır. Kayanın arkasından çıktığı tasvir edilen dehliz, koyu gri renkte boyanmıştır. İçerisinde koyu gri renkte demirlik çizilerek alt kısımları tarama tekniği ile işlenmiştir.

Minyatürün sağ ve sol bölümlerinde üçer figür bulunmaktadır. Sağ bölümün üst kısmında katırın arkasında, kavuğu kırmızı, sarı beyaz ve turuncu işlemeli, pembe, sarı ve turuncu kıyafetli bir figür bulunmaktadır. Ayakkabıları sarı renktedir.

Katırın boyun kısmından sonrası çizilmiştir. Açık mavi renk bedeni, yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Yular ipi kırmızı, altın işlemelidir. Boynundaki çember altın renginde olup püskülü beyaz üzerine açık gri renginde taranmıştır.

⁹⁸ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

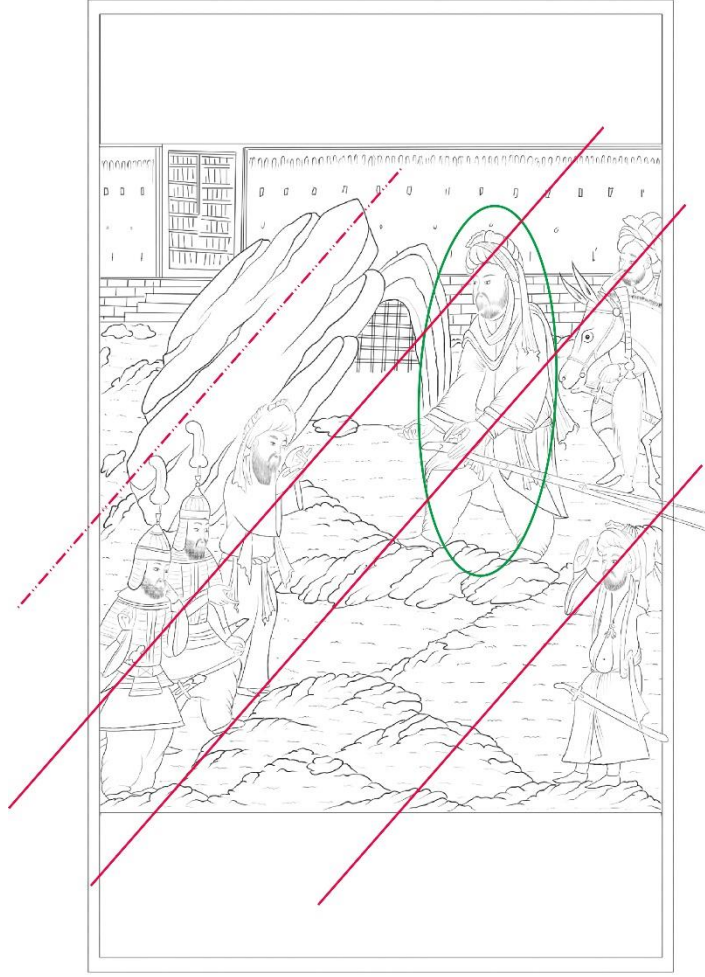
Hz. Ali, minyatürün sağ üst yarısında yer almaktadır. Sarığı ve kaftanı açık yeşil, kaftanın iç detayları mor, iç elbisesi kobalt, şalvarı kırmızı ve ayakkabısı sarı renktedir. Önden arkaya doğru atılan atkısı, açık sarı renktedir. Belinde asılan Zülfikar kılıcı altın renginde boyanmış kılıfında bulunup, sağ cetvelden taşacak şekilde uzunca çizilmiştir.

Minyatürün sağ alt köşesinde bulunan figür, iki eli havada şaşkın bir duruşla çizilmiştir. Göbeği açık şekilde tasvir edilen bu figürün kıyafeti turuncu ve mavi renktedir. Sarığı ve atkısı beyaz renktedir. Alt kıyafeti, ayaklarının üzerinden kırmızı olarak gözükmeğtedir. Ayakkabıları sarıdır. Figürün diz hizasında çapraz şekilde duran kılıç altın renginde olup cetvelin üzerine binmiştir.

Sayfanın sol köşesinden çaprazlama sıralanan üç figürden ikisi asker tasviridir. Gümüş ve altın renk asker kıyafetlerinin haricinde iç kıyafetleri mor, kırmızı, açık yeşil ve mavi renkte olup üzerleri altın işlemelidir.

Asker figürlerinin yanında, merkez noktasına daha yakın olan figürün kıyafetleri, koyu kahve ve sarı detaylıdır. Kuşaağı açık yeşil. Sarığı ve atkısı beyaz üzerine kırmızı ve altın işlemelidir. Ayakkabıları sarıdır.

Hz. Ali haricindeki tüm figürlerin jest ve mimikleri Hz. Ali'ye yöneliktir.

Çizim 4.23 TSMK H.1223 v.76b

Kompozisyon minyatürün sol üst yarısında çapraz şekilde konumlandırılan kayalık açısı baz alınarak, figürler aynı eğim paralelinde düzlemler üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.23)

Minyatürün zeminde bulunan kayalıkları üst alana çizilen mimari yapı düzleminde devam etmektedir. (Çizim 4.23)

Hz. Ali diğer figürlerden bariz bir şekilde uzun ve büyük çizilmiştir. Merkez noktaya yakın konumlandırılan Hz. Ali, altın orana denk gelecek dikkatleri üzerine çekmektedir. Diğer figürlerin ona yönelik jest ve mimikleri bu durumu desteklemektedir. (Resim 4.14)

Kompozisyonda renk dengesi zemin ve mimari yapıda hafif uygulanarak figürlerdeki canlı renklerle sağlanmıştır. Zeminde sık tahrirlemelere rağmen figürlerdeki net renkler figürleri öne çıkartmaktadır. (Resim 4.14)

Minyatürde altın dağılımı kompozisyonun tüm alanlarında, sol üst mimari kapı cetveli, Hz. Ali'nin kılıcı, atkısı, katırın boyun çemberi, sol altta bulunan asker kıyafetleri, sağ altta bulunan figürün kılıcı ve diğer küçük detaylarda kullanılarak eşitliği sağlamıştır. (Resim 4.14)

Hz. Ali'nin kırmızı şalvar rengi, minyatürün sol alt ve sağ üst figürlerde de kullanılarak bütünlüğü sağlamıştır.

Resim 4.15 TSMK H.1223 v.90a

Resim 15: TSMK H.1223 v.90a

Katalog No: 15

Sayfa Numarası: v.90a

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Çoban Ganim ile Miskâl hakkında konuşuyor.⁹⁹

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on beş figür, iki deve, on at, bir katır, üç koç, dokuz koyun ve iki kuzu ile oluşturulmuş doğa tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak ile küçük bir ara boşluklardan gözükmektedir.

Zemin su yeşili renk ile boyanmış, sık engebeli formlarda çizilen tepelik ile resmedilmiştir. Kahverengi tahrirler ile belirginleştirilmiş tepelikler hafif renk ile gölgelendirilmiştir. Üzeri minik otlar ile işlenmiştir.

Alt yazının cetveline bitişik ince bir alanda koyu renk yeşillikli alan çizilmiştir. Tepelikle yeşillik alanı bağlamak için çimen formlarında taramalar yapılmıştır. Bu yeşillik alanın sol kısmına açık leylak renkli, kalın tahrirli bir kayalık yapılmıştır.

İki deve tasviri tepeliğin sol üst köşesinde belli kısımları gözükecek şekilde tasvir edilmiştir. Okra rengine boyanmış bu develerin biri daha koyudur. Gözleri beyaz, tüyleri koyu kahve noktalamalar ve hatları koyu kahve ile tahrirlenmiştir.

Tepeliğin arkasında sıralanan hayvanlardan dört tanesi attır. Bu atların baş kısımları gözükmektedir. Siyah, beyaz, kahverengi ve kahveli pembe renklere boyanmışlardır. Kahverengi atların yüzlerinde beyaz bölümler vardır. Atların yeleleri taranarak işlenmiş ve tahrirlemeleri siyahtır.

Minyatürün sağ üst yarısında, tepeliğin arkasında bulunan üç öküz, beyaz, kızıl kahve ve açık turuncu rengindedir. İkisinin boynuzları gri, kızıl kahve olan öküzün boynuzu da kendi rengindedir. Tahrirleri siyah renk ile yapılmıştır.

Zeminin sağ yarısında bulunan dokuz koyun sağa doğru hareket halinde çizilmiştir. Beyaz, gri ve kızıl kahverengide tasvir edilen koyunların tüyelerinin taraması ve tahrirleri siyah renktedir.

⁹⁹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Koyunların arasında iki koç ve iki kuzu bulunmaktadır. Kuzular beyaz, koçlardan biri kızıl kahve diğeri açık turuncu renktedir. Boynuzları gri renk tasvir edilirken taramaları, noktalamaları ve tahrirleri siyah tonlardadır.

Minyatürün sol yarısında bulunan figürler at üzerinde, sürünün arkasında resmedilmiştir. Sarıkları beyaz, kaftanları mor, turuncu, sarı, pembe ve kırmızı, kuşakları altın, iç elbiseleri yeşil, mavi ve lacivert renktedir. Elllerinde uzun altın renk değnekleri vardır. Pembe renk kaftanlı olan figürün belinde lacivert ve altın renkli içi beyaz ve siyah renkte çizilen ok dolu bir sadak çizilmiştir.

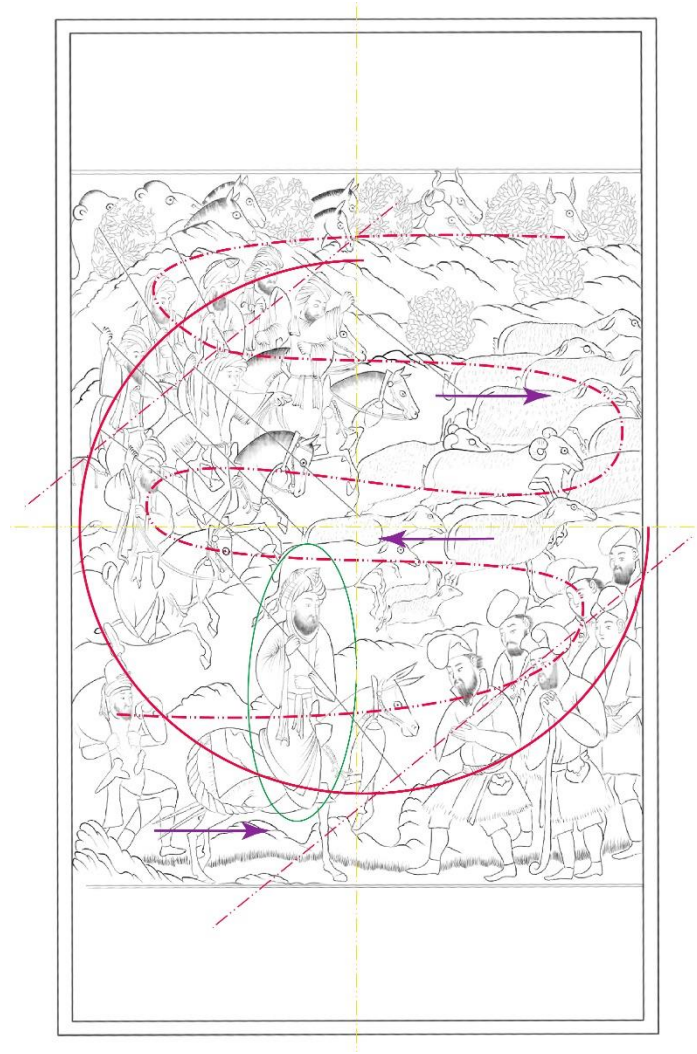
Figürlerin atları, açık mavi, kahve, beyaz ve siyah renktedir. Yelelerinin taramaları ve tahrirleri siyahtır. Boyunlarındaki çemberler altın, püskülleri kısa ve beyazdır. Yular ipleri altın ve kırmızı üzerine altın işlemeli, eyerleri altındır.

Minyatürün sağ alt köşesinde yer alan altı figür kıyafetleri; gri, beyaz, okra, açık kahve ve turuncu renktedir. İç kıyafetleri hâkî ve açık mavi, ayakkabıları siyahtır. Şapkaları beyaz, kahve, gri, açık mavi renklindedir. Öndeki figürlerin kahve ve beyaz kuşaklarında turuncu ve mor bel çantası vardır. Bu iki figürün birinin belinde, birinin elinde kızıl kahverengi bir ağaç dalı çizilmiştir.

Tasarımın sol alt köşesinde bulunan figür, omuzlarında bir koç taşıırken çizilmiştir. Kavuşu altın, sarığı beyazdır. Kıyafeti kırmızı üzerine altın işlemelidir. Kuşağı ve ayakkabıları altındır. İç elbiseleri sarı ve turuncudur.

Hız. Ali minyatürün sol alt yarısında katır üzerinde çizilmiştir. Açık yeşil sarığı, altın işlemeli ve turuncu iç detaylı açık yeşil kaftanı ve üzeri altın işlemeli koyu mor şalvarı ile çizilmiştir. Kuşağı altın, boynundaki atkısı pembe işlemeli beyazdır. Katırının arka bacaklarının oradan gözüken Zülfikar kılıcı altın renktedir. Elinde altın renk, uzun bir değnek ile çizilmiştir.

Hız. Ali'nin katırı açık mavi renkte, siyah tahrirli ve işlemelidir. Yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Yelesi siyah kısa dik tarama şeklinde işlenmiştir. Kuyruğu burğu şeklinde taranarak tahrirlenmiştir. Boynundaki çemberi altın, püskülü uzun ve beyazdır. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir. Eyeri püsküllü, altın ve turuncu renk üzerine bezemeler ile tasvir edilmiştir.

Çizim 4.24 TSMK H.1223 v.90a

Figür ve hayvan tasvirleri yoğunluğunda tasarlanan bu minyatür S eksenini oluşturulmuştur. Tüm hayvan ve figür tasvirleri bu eksen dengesi üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.24)

Minyatürde figürler ayrıca bir yay eksenini üzerine denk gelirken, grup şeklinde çizilen iki grup halindeki figür birbirine paralel iki çizgi doğrultusundadır. (Çizim 4.24)

Nüshanın sol alt yarısında, merkeze yakın şekilde çizilen Hz. Ali, arkasında tasvir edilen figürlerden daha büyük çizilerek, önündeki figürlerin ona dönük olmasıyla dikkatleri üzerine çekmektedir. (Resim 4.15)

Minyatürün üst yarısındaki akış sola giderken, sağ alt köşede bulunan insan figürleri sola doğru yönlendirmektedir. Bu olay örgüsünde odak Hz. Ali'ye doğrudur.

Kalabalık şekilde betimlenen bu minyatürde geniş alanı kaplayan tepeliğin pastel ve hafif renk ile boyanması üzerinde bulunan figür ve hayvan tasvirlerini ön plana çıkartmaktadır. (Resim 4.15)

Minyatürde doğa renkleri altın, yeşil, açık yeşil ve açık pembe renkleri ile yansıtılmıştır. Minyatürün neredeyse tamamını kaplayan açık yeşil zemin üzerine yoğun bir şekilde tasarlanan hayvan ve insan figürlerinin çeşitli renkleri ile dengeli bir görünüm oluşturmaktadır. (Resim 4.15)

Hayvan ve insan figürlerinde kullanılan her rengin bir diğer eşi başka bir tasvirde veya tasvirlerde kullanılarak bu yoğun tasarımı renk ile dengelemektedir. (Resim 4.15)

Resim 4.16 TSMK H.1223 v.94a

Resim 16: TSMK H.1223 v.94a

Katalog No: 16

Sayfa Numarası: v.94a

Ölçüsü: 30x19 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, çoban Ganim ile, Miskâl'in beyi olduğu kale önüne gelir. Kale halkına ganimetler getirdiklerini ve kale kapılarını açmalarını söylerler.¹⁰⁰

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılarak tasarlanmıştır.

Minyatür; yedi figür, bir katır ve bir mimari yapı ile oluşturulmuş dış mekân tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Zemin koyu yeşil renk üzerine boşluk kalmayacak şekilde yaprak deseni tahrirler ile işlenmiştir. Zeminde, sayfanın sol cetvelinden sağ köşeye, alt yazının üst cetvelinin sağ yarısına bitişik şekilde çizilen gümüş renkte bir akarsu yerleştirilmiştir. Akarsuyun çevresinde çeşitli boyutlarda, aralıklı, açık somon, açık leylak ve okra renkli taşlar çizilmiştir.

Minyatürün solunda bulunan, kökleri akarsuya bitişik iki ağaç çizilmiştir. Gri gövdeli olan ağacın yaprakları, yedi öbek şeklinde yeşil renge boyanarak koyu yeşil ile tahrirlenip gölgelendirilmiştir. Sol cetvele yakın, yaprakları cetvelle bitişik olan ağacın gövdesi kahverengidir. Tahrirleri koyu kahve ve yaprakları yeşil renk sıvama üzerine boşluk kalmayacak şekilde yaprak deseni işlenmiştir.

Minyatürün 3/4 kısmını mimari yapı oluşturmaktadır. Bu kalenin sağ ve solundan gözükken, arkasında kalmış somon renkli tepelik gözükmektedir. Kahverengi ile tepelik tahrirleri yapılarak üzeri minik otlarla işlenmiştir.

Mimari yapının üst tarafında iki, alt sol tarafında bir olacak şekilde toplam üç gümüş renk kubbe bulunmaktadır. Kubbelerin alt cetvelleri ve kubbe alemleri altındır. Kalenin duvarları açık mavi, beyaz, su yeşili, pembe, gri ve krem renklidir. Ara cetvelleri ve kapı çevresi altın çerçevesidir. Açık mavi, pembe, su yeşili ve krem renkli duvarlar geometrik desen ile süslenirken gri ve beyaz duvarlar ufak pencereler ile sade bir biçimde uygulanmıştır. Kalenin üst kısmında, kapının sağ ve sol üst beyaz duvarlarında altın çerçeveli, içi siyah, kırmızı korkuluklu pencere

¹⁰⁰ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

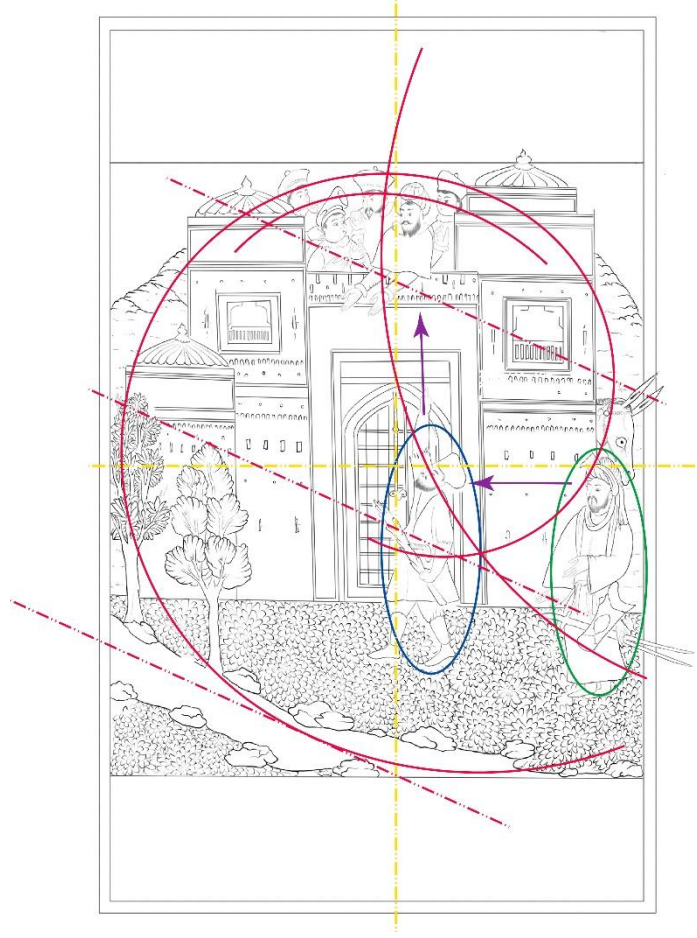
bulunmaktadır. Kalenin kapısı gri renk üzerine koyu gri yatay, dikey ve oval çizgilerle işlenerek form verilmiştir. Kapının üst kısmında bulunan kısımlar ve mavi levha kısmı tezhip ile zenginleştirilmiştir.

Mimari yapının sağ ortasından kafası gözüken katır mavi, yüzünün belli kısmı ise beyazdır. Yular ipi kırmızı üzerine altın süslemelidir. Tahrir ve yelesinin taraması siyah renktedir. Katırın kulakları cetvelden biraz taşmıştır.

Minyatürde bulunan figürlerin beş tanesi kale kapısının üstünde bulunan teras kısmındadır. Grup olarak çizilen bu figürler gayrimüslim kıyafetler ile tasvir edilmiştir. Kırmızı, mavi, koyu mor, turuncu ve açık yeşil olan elbiselerinin bazıları altın süslemelidir. Yaka ve kollarının manşet detayları beyazdır. Arkada resmedilen üç figürün şapkası koyu mor üzerine bir sıra nokta altın dizilmiştir. Önde bulunan sağdaki figürün kavuğu ise altın ve bej rengindedir. Solda bulunan şapkası ise diğerlerinden farklı formlarda çizilerek bej rengine boyanmıştır.

Minyatürün merkezinde bulunan figür, kalenin içinde bulunan figürlere doğru, yukarı bakar bir biçimde ve eli yukarı uzanmış çizilerek oradaki figürler ile iletişim kurduğunu göstermektedir. Bu figür çoban Ganimi tasvir etmektedir. Kıyafeti kahverengi ve pembe kuşaklı, alt iç kıyafeti kırmızı renktedir. Şapkası ve ayakkabısı siyah renktedir. Kıyafetinin cep kısmında ufak çantaya benzer açık yeşil renk ile boyanmış bir parça vardır. Bir elinde koyu gri renk üzerine siyah renk ile tahrirlenerek işlenmiş bir dal vardır.

Hz. Ali, minyatürün sağ alt yarısında dış cetvele yakın şekilde konumlandırılmıştır. Açık yeşil sarığı, kırmızı kaftanı, okra renk ayakkabısı ve altın kuşağı ile tasvir edilmiştir. Zülfikar kılıcı beline asılmış bir biçimde, cetvelden taşmış şekilde altın rengi çizilmiştir. Kılıcın üzerine denk gelen sadak altın ve mavi renkte boyanarak, mavi renk üzerine altın, altın renk üzerine siyah bezemelerle işlenmiştir.

Çizim 4.25 TSMK H.1223 v.94a

Tasarım, net çizgilerden oluşan mimari yapı baskınlığında çizilmiştir. Zeminin detaylı işlemleri ve kalenin işlemleri bütünlükte zengin bir görünüm kazandırmaktadır. (Resim 16)

Kurguda figürler çapraz bir yay eksenini ile oluşturulmuştur. Hz. Ali, Ganim ve grup halinde çizilen figürler bu eksene göre yerleştirilmiştir. Aynı zamanda minyatür, tasarımın genelini kaplayan bir genişlikte helezon ile oluşturulmuştur. Bu helezon üzerine Ganim, Hz. Ali, katır, kale üzerindeki figürler, ağaçlar ve akarsu yerleştirilmiştir. (Çizim 4.25)

Minyatürün merkez noktasına Ganim tasviri çizilmiştir. Bir elinin yukarıyı gösterir hareketi merkez noktasındaki dikkati yukarıya çekmektedir. Yukarıdaki figür hareketleriyle akarsuya yönlendirilmektedir. Akarsuyun gidiş yönü Hz. Ali'ye

doğrudur. Bu sayede tasarım, minyatür içi birbirini takip eden düzen üzerinde uygulanmıştır. Akarsuyun açısı figürlere denk düşen paralel düzlem eğimindedir. (Çizim 4.25)

Çok renkli uygulanan bu minyatürün zeminde kullanılan geniş koyu yeşil renk baskınlığını, kale renklerinin daha açık renkler ile uygulanması dengeyi sağladığı gibi zemin baskınlığını korumaktadır.

Gökyüzünün altın yapıştırma varak olarak sade şekilde bırakılması zeminde uygulanan işçiliğin boşluk doluluk dengesini desteklemektedir. (Resim 4.16)

Hız. Ali'nin kırmızı renk kaftanı geniş bir alanda uygulanmıştır. Bu rengin dengesini diğer figür kıyafetlerinin detaylarında aynı renk ve tonları kullanılarak eşitlenmiştir.

Kale kapısının sağ ve sol duvarları neredeyse birebir aynı renkte uygulanarak düzenli bir renk alt yapısı üzerine kurulduğunu gözlemlemekteyiz. (Resim 4.16)

Minyatürün zemininde ve ağaçlarda kullanılan yoğun yeşil alan, daha açık renk ile boyanmış mimari yapı, turuncu tepelik ve altın gökyüzü sayesinde baskınlığı dengelemektedir. (Resim 4.16)

Mimari yapının neredeyse simetrik çizimi ve tercih edilen renklerin mimarinin sağ ve sol alanlarında aynı olması genel görünümde göz yormayan bir netlik oluşturmuştur. (Resim 4.16)

Minyatür Konusu: Hz. Ali ve Ganim kaleden içeri girer, bu sırada Miskâl'in karısı diğer hanımlarla kaleye doğru gelmektedir. ¹⁰¹

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, Hz. Ali ve Ganim'in kaleden içeri girmiş olmasını, bu sırada da Miskâl'in karısı diğer hanımlarla kaleye doğru gelişini göstermektedir.

On beş insan ve iki deve figürü ile neredeyse tam simetrik bir mimari yapı çizimiyle oluşturulan bir dış mekân tasviri bulunmaktadır. Figür yoğunluğunun minyatürün orta merkezinde yoğunluk gösterdiği görülmektedir. Gökyüzü, yazı kısmı ve kale arasında kalan bölümde altın yapıştırma varak olarak sade bir şekilde uygulanmıştır.

Kale içerisinde bulunan figürlerin çoğu gayrimüslim kıyafetlerle giydirilmiş ve çok çeşitli renklerle boyanmıştır. Her figürün kendi içinde bulunduğu konumda bir diğer figür ile iletişim halinde olduğu jest ve mimiklerinden anlaşılmaktadır.

Mimari yapı sağ ve sol cetvelden başlayarak nüshanın yarısından çoğunu kaplamaktadır. İki kubbe ve iki çatıdan oluşan bu kalenin üst duvarları somon ve açık mavi renkte olup geometrik desenlerle işlenmiştir. En sağ ve en solda çatının altında bulunan balkona giriş duvarları, açık yeşil ile boyanıp üzeri daha koyu yeşil ile mermer deseni uygulanmıştır. Mimarinin ön duvarları beyaz, gri renk olup, koyu gri küçük pencerelerle işlenmiştir.

Gökyüzü altın varak, kale renkleri daha çeşitli ve zemin yeşil ağırlıklı tercih edilirken figür renkleri daha canlı ve ön plana çıkacak şekilde kullanılmıştır.

Kalenin iç cetvelleri ve kapı altın boyanıp, kapının pencere kısmına açık yeşil renk üzerine koyu yeşil mermer deseni uygulanmıştır. Kale kapısının bir yarısından kale içi gözükmektedir. Zemin bordo renk olup küçük taş deseniyle işlenerek tamamlanmıştır.

¹⁰¹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Tasarımda zemin yeşil renkte sıvama şeklinde doldurulup, üzerine koyu yeşil yaprak desenleri çizilerek işlenmiştir. Aynı zamanda zeminde alt kısımdaki yazının üst cetvelinden başlayıp sağ çapraza doğru uzanarak yine cetvele dayanarak biten, gümüş renk ile renklendirilmiş su vardır. Akarsu, çevresinde bulunan çeşitli boyutlarda renkli taşlar ile ortaya çıkartılmıştır.

Deve figürleri oturur pozisyonda sol cetvelden yarım şekilde çizilerek yeşil zemin üzerine konumlandırılmıştır. Develerden arkada duranın rengi koyu ekru olup boynundaki taramalar ve tahrir rengi kahverengidir. Öndeki devenin rengi sütlü kahve, işlemeleri koyu kahvedir. Bu devenin sırtında mor ve sülyen renkle boyanmış iki kumaş üzerine çizilmiş olan, üstü kubbeli mahfe, bir diğer adıyla hevdec, altın cetvel ile renklendirilmiş, kubbesi gümüş ve iç kısmı açık yeşil renk üzerine lacivert bezemelerle süslenmiştir.

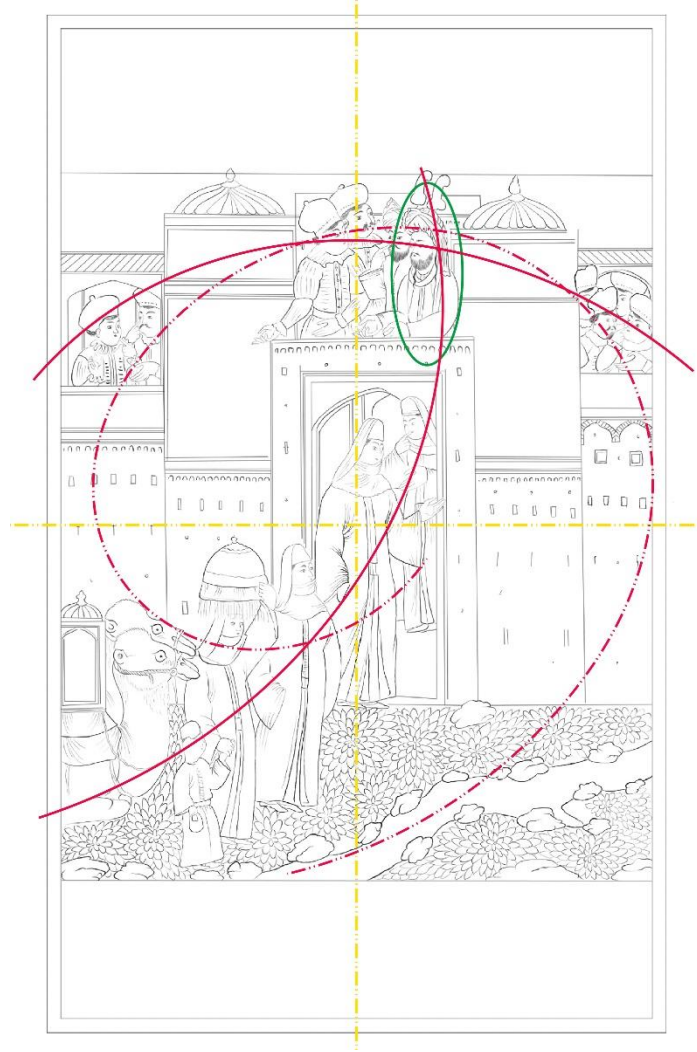
Develerin önünde iki kadın figürü pembe kaftan, lacivert iç elbiseli ve sarı kaftan, açık yeşil iç elbiseli, bir çocuk figürü de turuncu kıyafetli olarak boyanmıştır. Çocuk figürünün elinden tutan sarı renk kaftan ile tasvir edilmiş figürün diğer eli başının üzerinde, altın ve yeşil renk ile boyanmış koyu renk işlemeli püskülleriyle süslü bir görüntü oluşturan gölgelik tutmaktadır.

Kale ve yeşillik alan olarak minyatür iki parçaya bölünmektedir. Kale yeşillik alandan daha geniş tutularak minyatürün odak kısmı olarak belirlenmiştir.

Figürler yeşillik zeminin solundan başlayarak yukarı doğru bir, mimari yapının üst bölümünden, sağ ve sol cetvele uzanan yatay olarak yay eksenini üzerinde de iki çizgide yerleştirilmiştir. Nakkaş bu figür sıralamasıyla minyatüre derinlik hissi vermektedir.

Minyatürde bu iki bölüm haricinde kalan, kale ile yazı arasındaki 2 cm'lik alanda sadece varak altın ile yapıştırılmış ve yalın halde bırakılmış gökyüzü mimariyi dahada öne çıkartmıştır.

Minyatürün merkez noktasında figürlerin birleştiği ve ana karakterlerin yerleştirildiği gözlemlenmektedir. (Çizim 4.26)

Çizim 4.26 TSMK H.1223 v.96b

Tasarımda tasvir edilen figürler iki yay ekseni ile yerleştirilmiştir. Aynı zamanda tüm figürler ve akarsu bir helezon üzerine denk gelmektedir. (Çizim 4.26)

Figürlerin bakışlarının tek bir yönde olmamasına rağmen, iletişim halinde oldukları gözlemlenmektedir. Figür jestleri, konu olan kaleye geliş kurgusuna yönlendirmektedir. Figürler oldukça sık sıralanmasına rağmen kompozisyonda boşluk doluluk dengesi sağlanmıştır.

Nüshada iki eğik doğrunun kesiştiği, üst orta merkezin biraz sağında Hz. Ali, gül kırmızısı bir elbise ve açık yeşil sarık ile resmedilmiştir. Etrafında bulunan figürlerin boyutları neredeyse Hz. Ali figürüyle aynı olup, resmedilen figür hareketleriyle kale önündeki kalabalığı göstermektedirler. (Çizim 4.26)

Mimarinin içerisinde çizilen figürlerin grup halleri, neredeyse tam simetrik çizilen kalenin ritmiğini, figür çizimleriyle sadeliği yoğunlaştıran bir işçilik ile ortaya çıkartmıştır.

Minyatürün neredeyse 3/4 kısmı mimari ile tasarlanmıştır. Mimarinin geniş bir alanda simetrik bir biçimde kurgulanması göz yormamakla beraber, renk dengesi de eşittir. Gümüş, altın, pembe, mavi, gri, beyaz ve açık yeşil renklerle boyanmış kalenin üst yarısı geometrik desenlerle işlenmiş, alt yarısı daha yalın tutulmuştur. Mimarinin daha küçük bölümlerinde mermer desen kullanılmıştır. Bu sayede göz yormayan bir detaylandırma ile denge sağlanmıştır. (Resim 4.17)

Minyatürde kaleye giriş için eğik doğru üzerinde konumlanan kadın figürleri daha uzun resmedilirken, figür kıyafetleri sarı, kırmızı, turuncu ve mor gibi canlı renklerle boyanmıştır. Kale içerisindeki figürlerin üst bedenleri tasvir edilmiştir ve daha kısa bir formda çizilmiştir ancak renk baskınlıklarıyla bariz bir fark dikkat çekmemektedir.

Minyatürün zemininde gümüş ile boyanmış, çevresinde renkli taşlar ile ortaya çıkarılmış akar su olup kalan kısımlar sıvama tekniği ile yeşil renge boyanarak yaprak deseni tahrirlerle boş yer kalmayacak şekilde işlenmiştir. Bu işleme sayesinde yeşil alan grup olarak kalmamış, minyatürde detay kullanımını dengeli şekilde dağıtılmıştır.

Resim 4.18 TSMK H.1223 v.98b

Katalog No: 18

Sayfa Numarası: v.98b

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali kale çevresinde çoban Ganim ile konuşuyor. ¹⁰²

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür iki figür ve bir mimari ile oluşturulmuş doğa tasviridir.

Minyatürde zemin diğer nüshalarda sıkça rastladığımız gibi yeşil sıvama zemin üzerine daha koyu yeşil ile yaprak deseni tahrirlenerek, boşluk kalmayacak şekilde işlenmiştir. Zeminin cetvele yakın sol kısmında gövdesi kıvılcık kahverengi üzerine koyu kahve taramalarla işlenmiş bir ağaç yer almaktadır. Öbek öbek açık pastel yeşil renk ile boyanan ve üzerine yeşil renk uzun yapraklar çizilerek işlenmiştir. Ağacın dibinde tahrirsiz iki tane mor renk taş bulunmaktadır.

Minyatürün alt yazı cetveline bitişik, sağ yarısından biraz uzun açık somon renkli bir kayalık çizilmiştir. Tahrir ve işlemleri kahverengindedir. Üzerine gri gövdeli uzun bir ağaç çizilmiştir. Koyu gri renk ile tahrirlenmiş ve hafif gölgelerle işlenmiştir. Yaprakları beş sıra halinde sıvama boyanarak, öbek şekli verilerek yeşil renk tahrirlenmiş ve boyutlandırılmıştır.

Tasarımın $\frac{3}{4}$ kısmını oluşturan mimari yapı neredeyse tam simetrik şekilde çizilmiştir. Gümüş renk ile boyanan üç tane kubbesi bulunmaktadır. Kubbe alemleri altındır. Üstte bulunan kubbelerin alemleri üst yazının cetveli üzerine çizilerek yazı alanına biraz geçmiştir. Açık gri ve beyaz rengin baskın olduğu mimaride, ikisi açık mavi ve ikisi okra olmak üzere dört farklı renk duvar bulunmaktadır. Mimarinin duvarları farklı boyutlarda küçük pencereler ve çizgilerle işlenmiştir. Kale kapısının çerçevesi ve mimarinin içinde bulunan cetvelleri altın renktedir. Kapı koyu gri üzerine daha koyu gri ile yatay ve dikey çizgilerle şekillendirilmiştir. Kapı kemeri altın üzerine siyah bezemeler ve mavi levha kısmı altın yazı ve bezemelerle işlenmiştir.

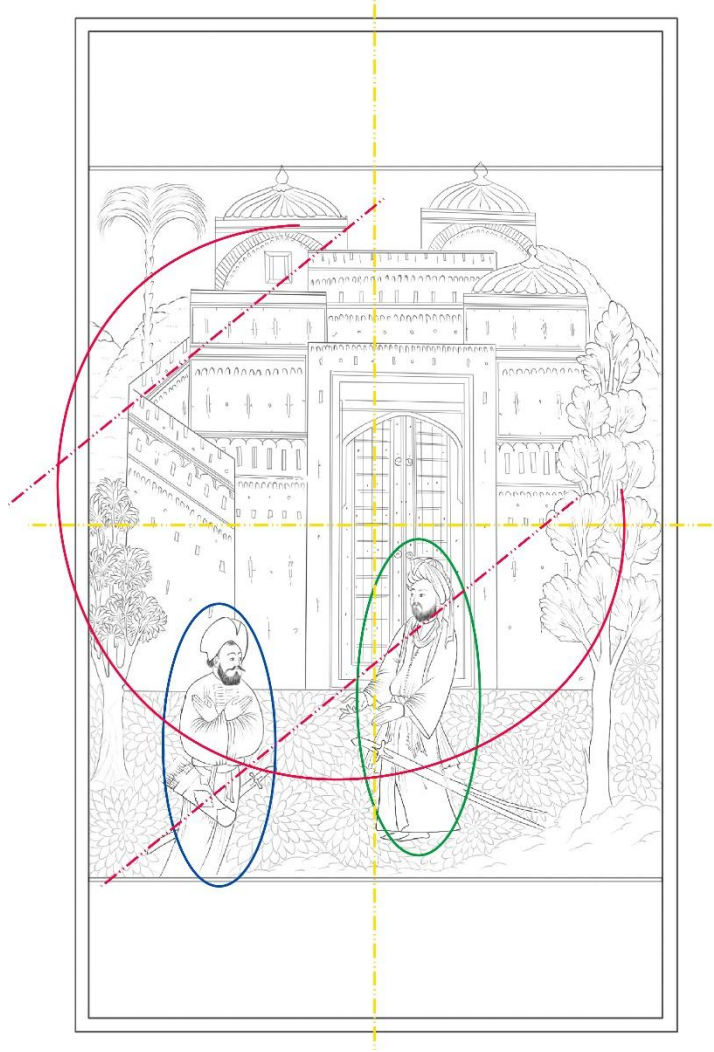
Mimari yapının arkasında resmedilen açık pembe renk tepelik kiremit rengi ile tahrirlenerek, üzeri hafif bir renk minik otlar ile doldurulmuştur. Tepeliğin sol üst

¹⁰² TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

yarısında kızıl kahve gövdeli bir palmiye ağacı çizilmiştir. Gövdesi koyu kahverengi ile tahrirlenmiştir. Yaprakları yeşil lokal boyama üzerine koyu yeşil taramalar ve tahrirler ile işlenmiştir.

Minyatürün tam ortasında, merkeze yakın olan konumda Hz. Ali; açık yeşil sarığı, beyaz iç detaylı kırmızı kaftanı, mor iç elbisesi, altın kuşağı ve sarı ayakkabısı ile çizilmiştir. Kaftanının düğmeleri sarı renktedir. Zülfikar kılıcı altın üzerine siyah tahrirlerle çizilmiştir. Elleri sol tarafta bulunan Ganime yöneliktir.

Nüshanın sol alt yarısında bulunan Ganim tasvirinin elleri göğüs hizasında çapraz şekilde çizilmiştir. İşlemeleri ve kuşağı altın olan kaftanı turuncu renktedir. Arkasında resmedilen kılıcı altın rengindedir. Şapkası altın ve bej rengindedir. Önünde asılı olan sadak altın ve mavi renkte, üzeri işlemelidir. Sadağın içi ok dolu şekilde siyah ve beyaz renkte tasvir edilmiştir.

Çizim 4.27 TSMK H.1223 v.98b

Minyatürün ortasında, merkez noktasına yakın olan konumda yerleştirilen Hz. Ali odak noktasıdır. El hareketleri ile Ganim tasvirine yönlendirmesi ikisi arasında geçen diyalogu desteklemektedir (Resim 4.18)

Figürler ayrıca çapraz yerleşim olarak birbirlerine bir düzlem üzerinde denk gelmektedir. (Çizim 4.27)

Mimari yapının neredeyse simetrik çizilmesi ve bu şekilde boyanması tasarım dengesini desteklemektedir. Minyatürün sağında uzun bir ağaç çizilirken, solunda iki tane daha kısa ağaçlar çizilmesi bu dengede bir çizimdir. Mimarının simetriğini bariz şekilde değiştiren, sol tarafında bulunan köşe duvar çiziminin açısı figürlerin çapraz yerleşimine denk olduğu gözlemlenmektedir. (Resim 4.18)

Zeminin sık işçiliği, mimari yapının ve tepeliğin hafif işçiliği ve gökyüzünün yalın şekilde bırakılması tasarıma derinlik katarak işçilik dengesini yoğundan hafife bir geçiş ile sağlamaktadır. (Resim 4.18)

Turuncu ve kırmızı figür kaftanları tasarımın en baskın ve belirgin renklerindedir. Minyatürün geneli hafif renklerle boyanmış ve figürlerin daha net ve canlı renklerde çizilmesi onları ön plana çıkartmaktadır. (Resim 4.18)

Mimarinin sağ ve sol benzer yapı çizimlerinde kullanılan eşit renklerle, yoğun yeşil zemin baskınlığını dengelemiştir.

Resim 4.19 TSMK H.1223 v.100b

Katalog No: 19

Sayfa Numarası: v.100b

Ölçüsü: 30x18,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali ve Miskâl kale önünde dolaşıyorlar. ¹⁰³

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılarak tasarlanmıştır.

Tasarım, otuz sekiz figür, beş at ve bir katır tasvirleri ile mimari yapı eşliğinde dış mekân kurgusu olarak yapılmıştır. Gökyüzü altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Zemin yeşil renk üzerine boşluksuz yaprak deseni ile işlenmiştir. Zemin üzerinde, alt yazının cetveline bitişik, biri ortada, biri sol köşeden gözükten açık leylak renkli kayalıklar çizilmiştir.

Minyatürün yarısından fazlasını mimari yapı oluşturmaktadır. Bir büyük kubbeli ve dört küçük kubbelerin rengi gümüştür. Kubbe alemleri altın rengindedir. Büyük kubbenin bir kısmını yazı cetveli kesmiştir.

Simetrik gibi gözükten kalenin duvarları; açık mavi, su yeşili, açık gri, beyaz ve okra rengindedir. Açık mavi ve su yeşili duvarları geometrik desen işlemelidir. Diğer duvarlar farklı boyutlarda küçük pencerelerle ve form çizgileriyle süslenmiştir.

Minyatürün merkez noktasına çizilen kalenin kapısı; koyu gri renk ile boyanmış daha koyu gri ile form verilerek süslenmiştir. Çerçevesi altın cetvel olarak çizilmiştir. Kapının kemeri altın üzerine siyah bezemeler ile işlenmiştir. Mavi levha üzerine altın süslemeler yapılmıştır.

Minyatürde figürler, on altı tanesi sol cetvelin yanında, dört tanesi kale kapısı üzerindeki alanda, on yedi tanesi sağ cetvelin yanında ve Hz. Ali tasviri minyatürün merkezine yakın, sağ alt bölümde yer almaktadır.

Minyatürün sağ ve sol cetvel yanlarına çizilmiş grup halindeki figürlerin biri haricinde diğerleri gümüş ve altın renklerle boyanan asker kıyafetleriyle tasvir edilmiştir. Diğer figür ise altın işlemeli turuncu kaftanı, yeşil iç elbiseli, leylak ve altın renkte şapkası, kuşağı ve kılıcı altın rengindedir.

¹⁰³ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

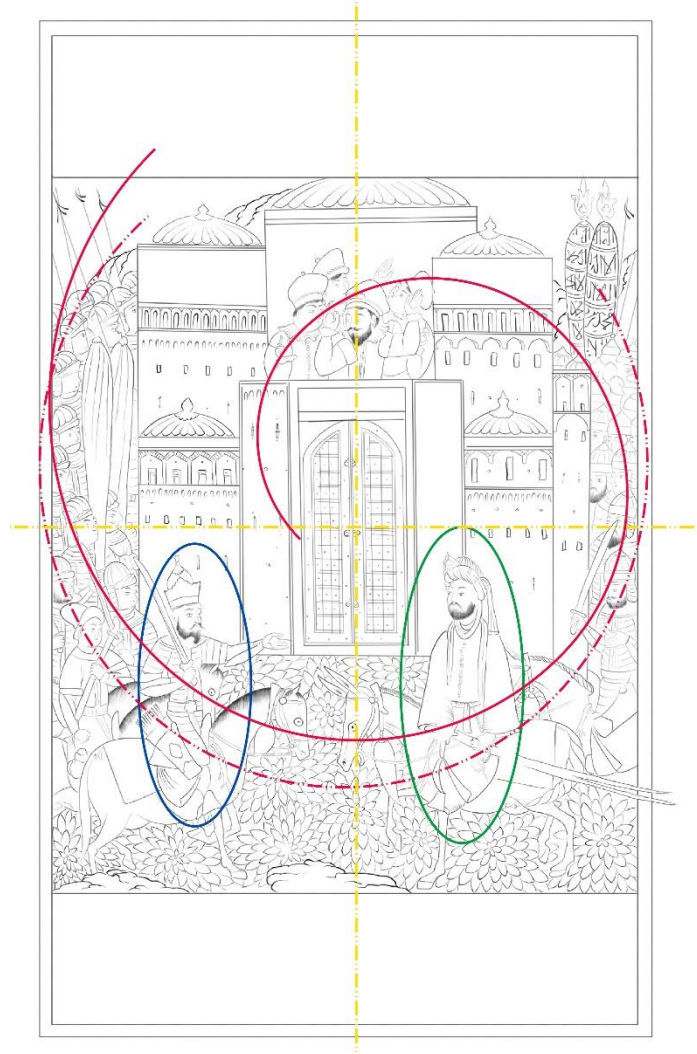
Miskâl, sol tarafta grup halde çizilen askerlerin en önünde, at üzerinde çizilmiştir. Asker kıyafetleri haricinde iç elbisesi gül kurusu renkte ve altın işlemeli, lacivert, açık yeşil ve turuncudur. Belinden asılan sadak, altın ve lacivert renk üzeri işlemelidir. Sadağın içi oklar ile dolu, oklar beyaz ve siyah renk ile çizilmiştir. Miskâl'in atı siyah renkte olup yüzü ve ayaklarının bir kısmı beyazdır. Eyeri kırmızı üzeri koyu kırmızı tezgiplidir. Yular ipi altın ve beyazdır. İpin beyaz kısımları altın süslemelidir. Boynundaki çember altın ve püskülü kısa kırık beyaz rengindedir.

Minyatürdeki diğer atların belli kısımları gözükmektedir. Bu atlar okra, açık gri, kahverengindedir ve siyah renk ile tahrir ve taramalarla işlenmiştir. Minyatürün sağ yarısında bulunan atın boyun çemberi altın ve püskülü kırık beyazdır.

Mimari yapı üzerinde çizilen dört figür, gayrimüslim kıyafetler ile tasvir edilmiştir. Açık yeşil, turuncu, mor, sarı ve koyu mor kıyafetler, yaka ve manşetleri beyaz, şapkaları üçü siyah, biri altın rengidir. Kıyafetleri işlemelidir. Elleri hareketli bir halde çizilmiştir.

Minyatürün sol alt yarısında, katır üzerinde tasvir edilen Hz. Ali, sarı detaylı kırmızı kaftanı, mavi iç elbisesi, açık renk sarığı ve sarı renk kuşağı ile çizilmiştir. İki eli Zülfikar kılıcını hafif çıkarmış şekilde tasvir edilmiştir. Kılıcı gümüş, kabzası ve kılıfı altın rengindedir.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renkte boyanarak yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Siyah renk ile tahrir ve taramalar bulunmaktadır. Yelesi kısa ve dik, kuyruğu burğu şeklindedir. Eyeri altın üzerine siyah bezemeler ile zenginleştirilmiştir. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir. Boynundaki çemberi altın ve püskülü diğer atların püskülünden uzun formda ve beyazdır. Miskâl'in atı ve Hz. Ali'nin katırı hareket halinde tasvir edilmiştir.

Çizim 4.28 TSMK H.1223 v.100b

Tasarımda figürler bir helezon ekseni ile oluşturulmuştur. Figürler, atlar ve katır bu helezon ekseni üzerine yerleştirilmiştir. Mimari dışında bulunan figür ve hayvan tasvirleri hilal şeklinde bir yay düzleminde konumlandırılmıştır. (Çizim 4.28)

Minyatürün sağ ve sol dengesi cetvellere bitişik çizilen figür grupları ile oluşturulmuştur. Kalenin neredeyse tam simetrik ve minyatürün tam üst orta kısmına çizilmesi bu dengeyi desteklemektedir. (Resim 4.19)

Figür yoğunluğunun çok olduğu bu minyatürde Hz. Ali sağ alt, merkeze yakın ve altın orana uygun şekilde konumlandırılması dikkati figür yoğunluğundan çok Hz. Ali'ye çekmektedir.

Minyatürün sol cetvelindeki askerlerin ağırlıklı rengi gümüş, sağ cetveldeki askerlerin ise altındır. Bu iki yoğun renk mimaride bulunan kubbelerin gümüş ve gökyüzünün altın renk olması nedeniyle dengeli geçişi sağlamaktadır. (Resim 19)

Minyatürün alt yarısında bulunan Miskâl'in atı ve Hz. Ali'nin katırının renkleri, sayfanın üst yarısında bulunan mimari duvarları ve kale içerisindeki figürlerin şapka rengi ile dengelenmektedir. (Resim 4.19)

Figür yoğunluğu ile tasarlanan minyatürün doğa tasvirinde kullanılan lokal renkler sayesinde karmaşa görünümü vermeden net bir yoğunluk hissi verilmiştir.

Resim 4.20 TSMK H.1223 v.103a

Katalog No: 20

Sayfa Numarası: v.103a

Ölçüsü: 29,5x18,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Müslüman olmamak için direnen Miskâl'i öldürüyor.¹⁰⁴

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür yirmi iki figür, on bir at ve bir katırdan oluşan doğa tasviridir. Gökyüzü altın yapıştırma varak ile renklendirilerek üzeri yalın bırakılmıştır.

Tasarımda zemin açık turuncu bir tepelikten oluşmaktadır. Tepeliğin tahrirleri kahverengidir. Beyaz ve kahverengi ile tepeliğin uç kısımları boyutlandırılmış, üzeri zemin renginin biraz koyusu minik otlar ile doldurulmuştur. Bu tepeliğin sağ ve sol üst kısmına birer palmiye ağacı çizilmiştir. Gövdesi kahve, tahrirleri koyu kahvedir. Yapraklar lokal olarak boyanmış yeşil üzerine koyu yeşil tarama ve nüanslı çizgiler ile belirginleştirilmiştir.

Zemini temsil eden tepeliğin sağ üst ve sol alanında toz pembe tepelikler çizilmiştir. Bu tepeliklerde kahverengi tahrir ile belirginleştirilirken daha hafif renk ile gölgelendirilmiş, üzeri gri renk minik otlar ile zenginleştirilmiştir.

Minyatürün sol yarısında Hz. Ali ve askerleri, merkez noktasında Miskâl ve sağ tarafında Miskâl'in askerleri tasvir edilmiştir.

Nüshanın solunda bulunan altın renk kıyafetli askerlerin iç kıyafetleri turuncu, mavi, yeşil, kırmızı ve mor renkler ile boyanmıştır. Elllerinde gümüş kılıç, siyah üzeri beyaz yazılı sarılmış bayrak vardır. Önde tasvir edilen askerin sadağı mor üzeri altın işlemelidir. Bu askerlerin atlarının tamamı gözükmemektedir. Bej, açık gri, siyah, okra ve kahverengi olan atların yelelerinin taramaları ve tahrirleri siyah renktedir. Yular ipleri kırmızı, altın ve beyaz üzeri altın süslemelidir.

Minyatürün sağında bulunan askerlerin kıyafetleri gümüş renk ağırlıklı ve altın renktedir. İç kıyafetleri mor, mavi, turuncu, açık yeşil ve kırmızıdır. Bir askerin elinde kırmızı renk sarılmış bayrak bulunmaktadır. Önde bulunan askerin sadağı mavi üzeri altın işlemelidir. Askerlerin atları ise kırık beyaz, siyah, kahve, açık sütlü

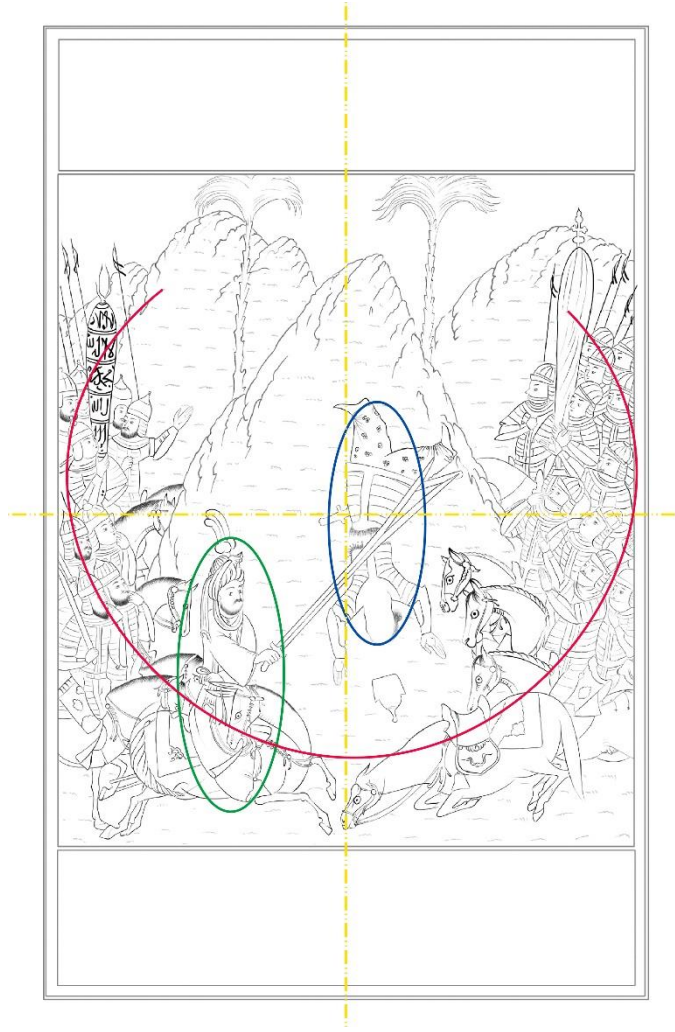
¹⁰⁴ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

kahve ve açık gri renktedir. Yeleleri burgu şeklinde ve tahrirleri siyah renklidir. Yular ipleri altın, açık yeşil ve kırmızı renk üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün sol alt yarısında bulunan Hz. Ali, katırının üzerinde, kılıcı havada resmedilmiştir. Sarığı açık yeşil renkte olup üzerinde beyaz renk sorguç vardır. Kaftanı sarı iç detaylı kırmızı renktedir. Şalvarı koyu mor, Zülfikar kılıcı gümüş, kabzası altın rengindedir. Hz. Ali'nin katırı açık mavi renkte, yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyaz renktedir. Yelesinin taraması ve tahrirleri siyah renkte olup kuyruğu burgu şeklindedir. Eyeri kırmızı ve altın rengi olup, iç kısmı siyah renk bezemeler ile işlenmiştir. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemlerden oluşmaktadır. Boynu arkaya dönük şekilde resmedilen katırın ayakları hareketli biçimdedir.

Miskâl minyatürün merkez noktasında baş aşağı ve havada resmedilmiştir. Hz. Ali'nin onu Zülfikar kılıcı ile öldürmesi nedeniyle alt ve üst bedeni kesilmiş bir şekilde tasvir edilmiştir. Gümüş ve altın renkli asker kıyafetinde olup iç kıyafetleri mor ve mavi üzerine altın işlemelidir. Ayakkabısı ve miğferi altındır. Miğferi başından düşer şekilde resmedilmiştir. Belinde kılıcı altın rengindedir. İkiye bölünmüş bedeninde kırmızı noktalamalarla kan tasviri yapılmıştır.

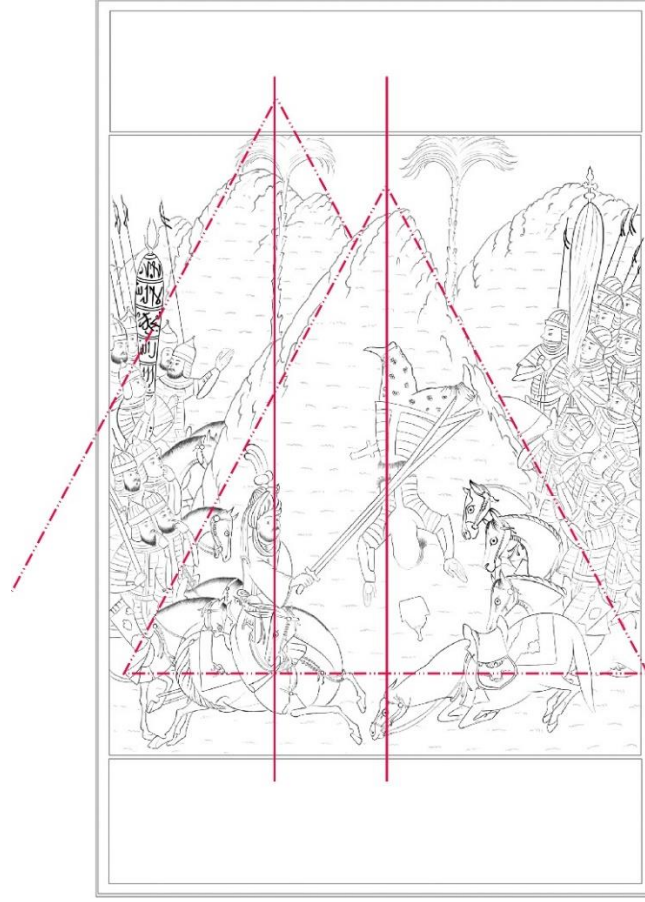
Ön dizleri yere çökmüş şekilde resmedilen Miskâl'in atı siyah renktedir. Yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Eyeri kırmızı altın ve yeşil renkten oluşup üzeri süslemelidir. Yular ipi beyaz üzerine altın işlemelidir.

Çizim 4.29 TSMK H.1223 v.103a

Miskâl minyatürün merkez noktasına zeminde bulunan üçgen formdaki tepeliğin uç düzlemine denk gelecek şekilde yerleştirilirken diğer tüm figürler ters hilal şeklinde çizilen bir yay eksenini üzerine konumlandırılmıştır. (Çizim 4.29)

Minyatürün ana karakterlerinden biri olan Hz. Ali, arka planda bulunan tepeliğin uç kısmından geçen düzleme denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.29)

Çizim 4.30 TSMK H.1223 v.103a

Zemini temsil eden tepelik üçgen forumunda çizilmiştir ve bu üçgenin içerisinde kurgunun iki önemli karakteri Hz. Ali ve Miskâl tasvir edilmiştir. Üçgenin uç kısmından uzanan dikey düzleme Miskâl denk gelmektedir. Arka depeliğin uç kısmından inen düzlem ise Hz. Ali'nin konumunu belirlemiştir. (Çizim 4.30)

Minyatürün sağ ve sol dengesi figür grupları, zeminde bulunan tepeliğin üzerindeki palmyeler ve arka planda çizilen toz pembe tepelikler oluşturmaktadır. (Resim 4.20)

Nüşanın renk dengesi kurguda olduğu gibi sağ ve sol tasarım ile eş değer şekilde görülmektedir. Gökyüzünde kullanılan altın yapıştırma varak ile asker kıyafetlerinde bulunan altın ile kompozisyon üzerinde dengeli bir dağılım oluşturulmuştur. (Resim 4.20)

Minyatürde bulunan hayvan figürlerinin renkleri, karşılıklı dizilimde eşleşerek uygulanmıştır.

Resim 4.21 TSMK H.1223 v.105a

Katalog No: 21

Sayfa Numarası: v.105a

Ölçüsü: 29,5x18,5 cm

Minyatür Konusu: Zaferden dönen Hz. Ali'yi Hz. Muhammed Medine civarında karşılıyor.¹⁰⁵

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, yirmi dört figür, on üç at, bir katır ile oluşturulmuş dış mekân tasviridir. Gökyüzü altın yapıştırma varak ile yalın bir şekilde uygulanmıştır.

Zemin açık leylak renk ile boyanmış bir tepelikten oluşmaktadır. Kalın kahve tahrirlemeler ve daha hafif kahve ile gölgelemeler yapılarak boyut verilmiştir. Zemin açık gri minik otlar ile doldurularak işlenmiştir.

Minyatürün ortasında, tepeliğe yerleştirilmiş iki ve sayfanın sağ üst köşesinde yarısı gözükken palmiye ağacı çizilmiştir. Kızıl kahve gövdeleri koyu kahve ile tahrirlenmiştir. Yaprakları lokal şekilde boyanmış yeşil üzerine koyu yeşil taramalar ile detaylandırılmıştır.

Tepeliğin sol arkasında kalan yedi asker figürü altın ve gümüş ile renklendirilmiştir. Ortalarında siyah zemin üzerine beyaz yazılar yazılmış bayrak vardır. Önde bulunan askerlerin gözükken iç kıyafetleri mavi üzerine altın işlemeli ve mor renklidir.

Sol tarafta, tepeliğin arkasında kalan atlar, okra, kahve, açık kahve, siyah ve beyaz renklindedir. Yelelerinin taramaları ve tahrirleri siyah renktedir. Eyerleri altın, turuncu, mavi, kırmızı, açık yeşil renklerine boyanmıştır. Yular ipleri beyaz, su yeşili, kırmızı üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün sol alt yarısında, tepelik üzerine yerleştirilen ve Hz. Ali'nin arkasında grup bir biçimde çizilen altı figür, beyaz sarıklı ve üçü sorguçlu çizilmiştir. Kıyafetleri mor, lacivert, turuncu, mavi, açık yeşil ve sarıdır. Önde tamamı gözükken sarı kaftanlı figürün kuşağı altın ve ayakkabısı açık turuncudur. Elinde altın renk kılıcı figürün arkasında gözükmetedir. Sarı kaftanlı figürün arkasında bulunan figürün iç kıyafeti mavi ve ayakkabısı turuncudur.

¹⁰⁵ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

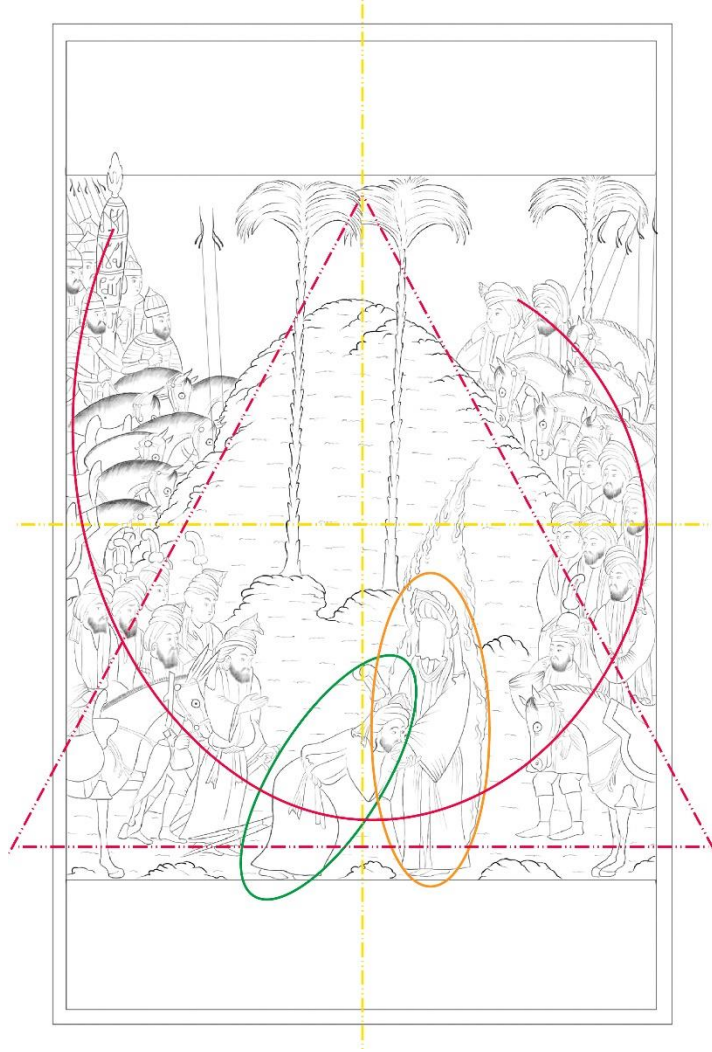
Hız. Ali'nin katırđ, sol altta grup Şekilde çizilen figürlerin önünde bulunmaktadır. Açık mavi renge boyanmış katırđın kısa ve dik yeled taramaları, tahrirlemeleri ve diğer detayları siyah renkte yapılmıştır. Eyeri kırmızı, pembe ve altındır. Boynundaki emberi altın ve püskülü beyaz üzerine siyah taramalıdır. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir. Yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır.

Minyatürün sağ yarısında grup bir Şekilde çizilen figürlerin bir kısmı tepeliğin arkasında, bir kısmı tepelik üzerinde resmedilmiŐtır. Bu dokuz figürün sarıkları beyaz, öndeki figürde altın bir kavukla birlikte izilmiŐtır. Kaftanları, nar çiçeği, koyu mor, mavi, sarı, açık yeşil, mor ve turuncudur. Önde çizilen turuncu kıyafetli figürün alt kıyafeti kırmızı, ayakkabıları altındır.

Sayfanın sağ alt köşesinde, cetvelden yarısı gözüken kahverengi atın yelesi burgu Őeklinindedir. Yüzünün ve ayaklarının bazı kısımları beyazdır. Başındaki ember ve eyeri altındır. Yular ipi beyaz üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün orta alt kısmında yer alan Hız. Ali, Hız. Muhammed'in elini öperken tasvir edilmiŐtır. Sarığı beyaz üzerine pembe, sorgucu siyah işlemelidir. Kaftanı kırmızı, ayakkabıları açık turuncu, kuşağı ve Zülfikar kılıcı altındır. Hız. Muhammed'e doğru eğik bir duruŐta izilmiŐtır.

Hız. Muhammed, kaytanının etek kısımlarından başlayarak boyunu geçen hale ile resmedilmiŐtır. Kaftanı leylak astarlı açık yeşil, iç kıyafeti koyu mor, sarığı, peçesi ve atkısı beyaz, ayakkabıları altın rengindedir.

Çizim 4.31 TSMK H.1223 v.105a

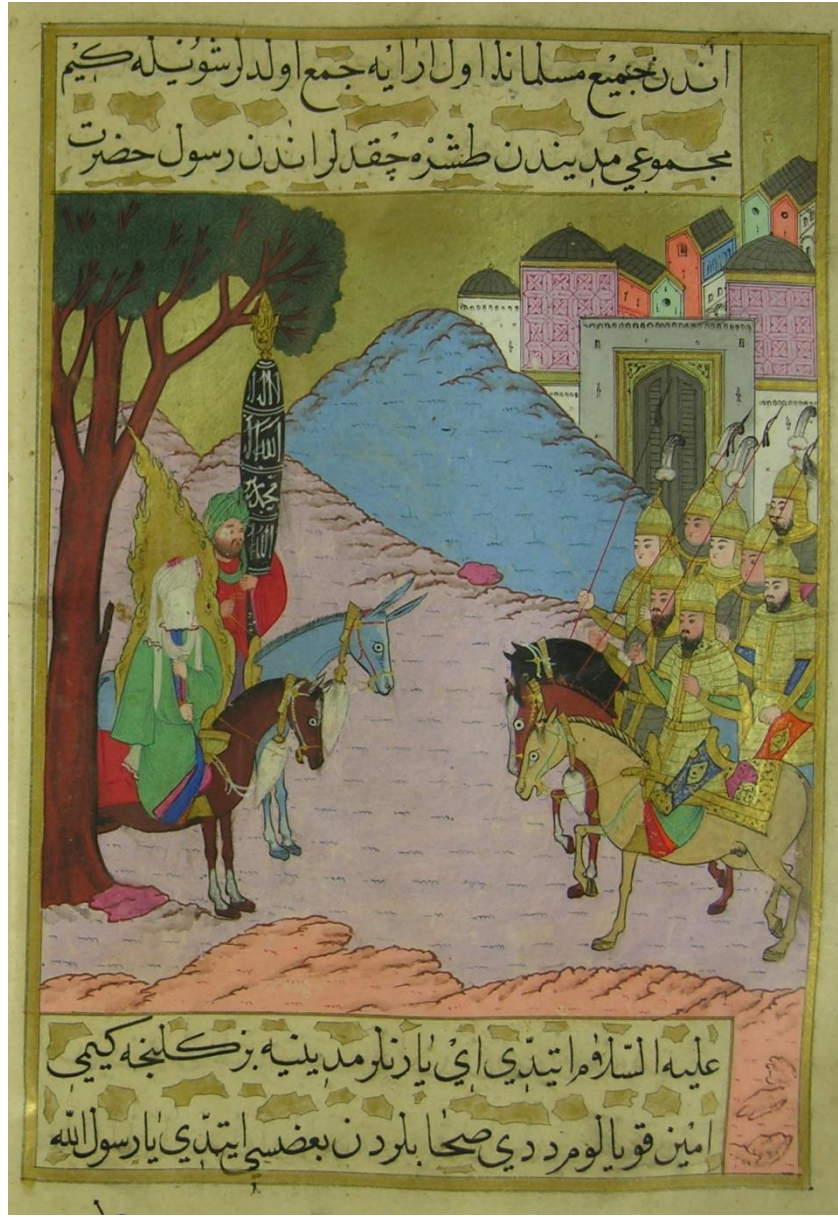
Minyatür üçgen bir formda çizilen tepeliğin üzerine bir yay ekseni ile oluşturulmuştur. Tüm figürler ve hayvanlar bu yay eksenine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.31)

Tasarımın sağ ve solunda grup halinde çizilen tasvirler minyatürün hacim dengesini sağlamıştır. Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in minyatürün tam orta alt alanına yerleştirilmesi ve figürlerin bakışlarının bu noktada olması dikkat çekmektedir. (Resim 4.21)

Üçgen formlarda oluşturulan tepeliğin uç noktasından dik şekilde geçen düzlem olay örgüsünün merkezini ön plana çıkartmaktadır. (Çizim 4.31)

Gökyüzünün yalın bir şekilde altın yapıştırma varak ile bırakılması, yoğun figürlü olan bu minyatürün derinliğini ve boşluk doluluk dengesini sağlamaktadır.

Tepeliğin pastel ve açık tonlarda belirlenerek, figür renklerinin baskın olması, yerleştirilmiş oldukları yay eksenini üzerinde grup dengeyi oluşturdukları gibi renk dengesini de destekler niteliktedir. (Resim 4.21)

Resim 4.22 TSMK H.1223 v.148b

Katalog No: 22

Sayfa Numarası: v.148b

Ölçüsü: 29x20 cm

Minyatür Konusu: Savaş için hazır bekleyen Hz. Muhammed, Hz. Ali ve ordusu.

106

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on figür, dört at ve bir katır ile mimari yapı eşliğinde dış mekân kurgusu olarak tasvir edilmiştir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak olarak renklendirilmiştir.

Zemin açık leylak ile boyanmış tepelikten oluşmaktadır. Alt yazının sağ alanındaki kısım dahil olmak üzere, yazı cetvelinin üst kısmını biraz geçen açık somon renk kayalık çizilmiştir. Açık leylak renkli tepeliğin arkasında mavi renkte bir tepelik daha bulunmaktadır. Bu alanlar kalın kahve tahrir ve hafif kahve ile gölgelenerek boyutlandırılmıştır. Üzerleri minik otlar ile doldurulmuştur.

Minyatürün sol cetveline birleşik uzun, kızıl gövdeli bir ağaç çizilmiştir. Gövdesinin tahrirleri ve iç taramaları koyu kahverengindedir. Yaprakları yeşil boyama üzerine boşluk kalmayacak şekilde koyu yeşil tahrirlemelerle işlenmiştir.

Sayfanın sağ üst alanına dört çatılı, üç kubbeli, altın cetvelli gri kapılı mimari yapı yer almaktadır. Kapının dış duvarı açık gri, sağ ve sol duvarları beyaz ve altın cetvellidir. Kapı deseni ve çevresindeki duvarların küçük pencereleri siyah ile işlenmiştir.

Kubbelerin altına çizilen duvarlardan ikisi geometrik desenli açık pembe, biri siyah küçük pencereci beyaz renktedir. Kubbe aralarında altın cetvel vardır.

Arkada bulunan çatılı mimarinin duvarları beyaz, mavi, su yeşili ve somon renktedir. Üzerleri küçük pencereler ile detaylandırılmıştır.

Minyatürün sağ yarısında bulunan sekiz asker figürü, üç at tasviri grup bir biçimde çizilmiştir. Asker kıyafetleri, gümüş, altın, mavi, pembe, kırmızı, turuncu ve

¹⁰⁶ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

açık yeşil ile boyanmıştır. Altın kılıç ile açık yeşil, turuncu, mavi renk altın süslemeli sadakları vardır.

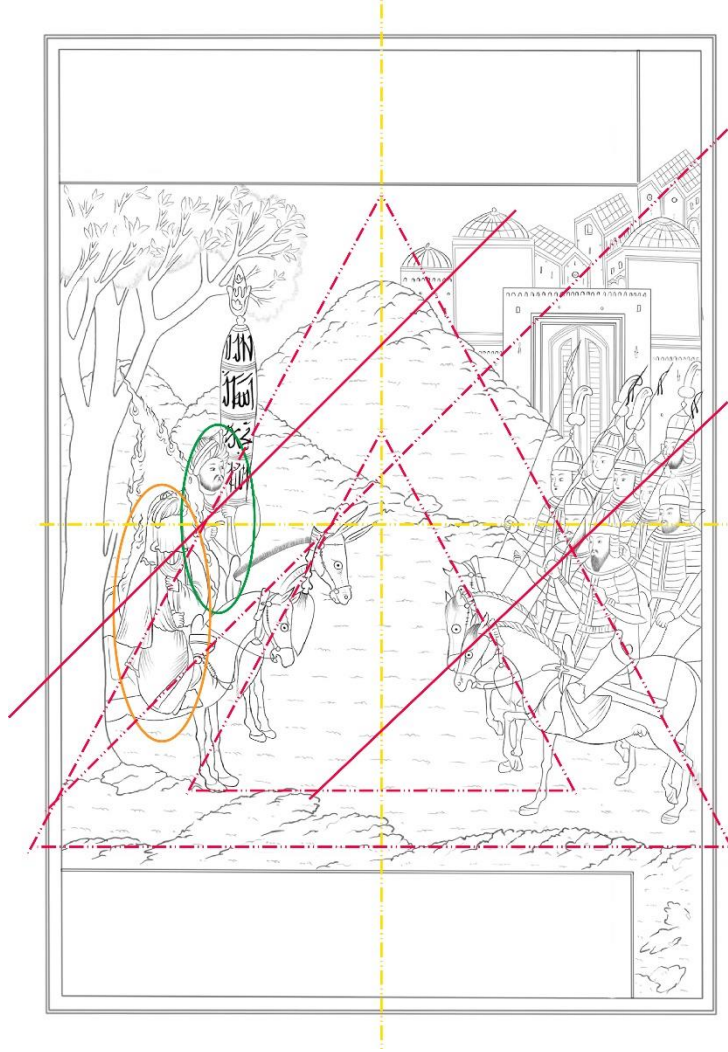
Askerlerin atları siyah, kızıl kahve ve bej renklerindedir. Yeleleri burgu şeklinde işlenmiş siyah tahrirleri vardır. Boynundaki çemberler altın, siyah taramalı beyaz püskül ile zenginleştirilmiştir. Yular ipleri beyaz, altın, su yeşili üzerine altın süslemelidir. Önde resmedilen atın eyeri altın ve pembe renkte üzeri siyah bezemelidir.

Minyatürün sol yarısında Hz. Muhammed at üzerinde ve yanında Hz. Ali katır üzerinde resmedilmiştir. Hz. Muhammed pembe iç astarlı açık yeşil kaftan ve mavi iç elbisesi ile tasvir edilmiştir. Sarığı, boynundaki atkısı ve peçesi beyaz renk üzerine pembe detaylıdır. Halesi bel hizasından başlayarak boyunu geçecek uzunlukta çizilmiştir.

Hz. Muhammed'in atı kahve, yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyaz renktedir. Yelesi, kakülleri tarama tekniği ile işlenmiş, tahrirlemeleri siyah renktedir. Eyeri kırmızı, boynundaki çemberi altın ve püskülü gri taramalı beyazdır. Yular ipi beyaz üzerine altın işlemelidir.

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in arkasında kırmızı kaftanı ve açık yeşil sarığı ile resmedilmiştir. Elinde siyah üzeri beyaz yazılı savaş bayrağını sarılı bir şekilde tutmaktadır.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renktedir. Yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Yelesi siyah renkte kısa ve dik taramalar ile detaylandırılmıştır. Tahrirleri siyah, boynundaki çemberi altın, püskülü beyaz üzeri koyu gri taramalar ile işlenmiştir. Yular ipi kırmızı altın işlemelidir.

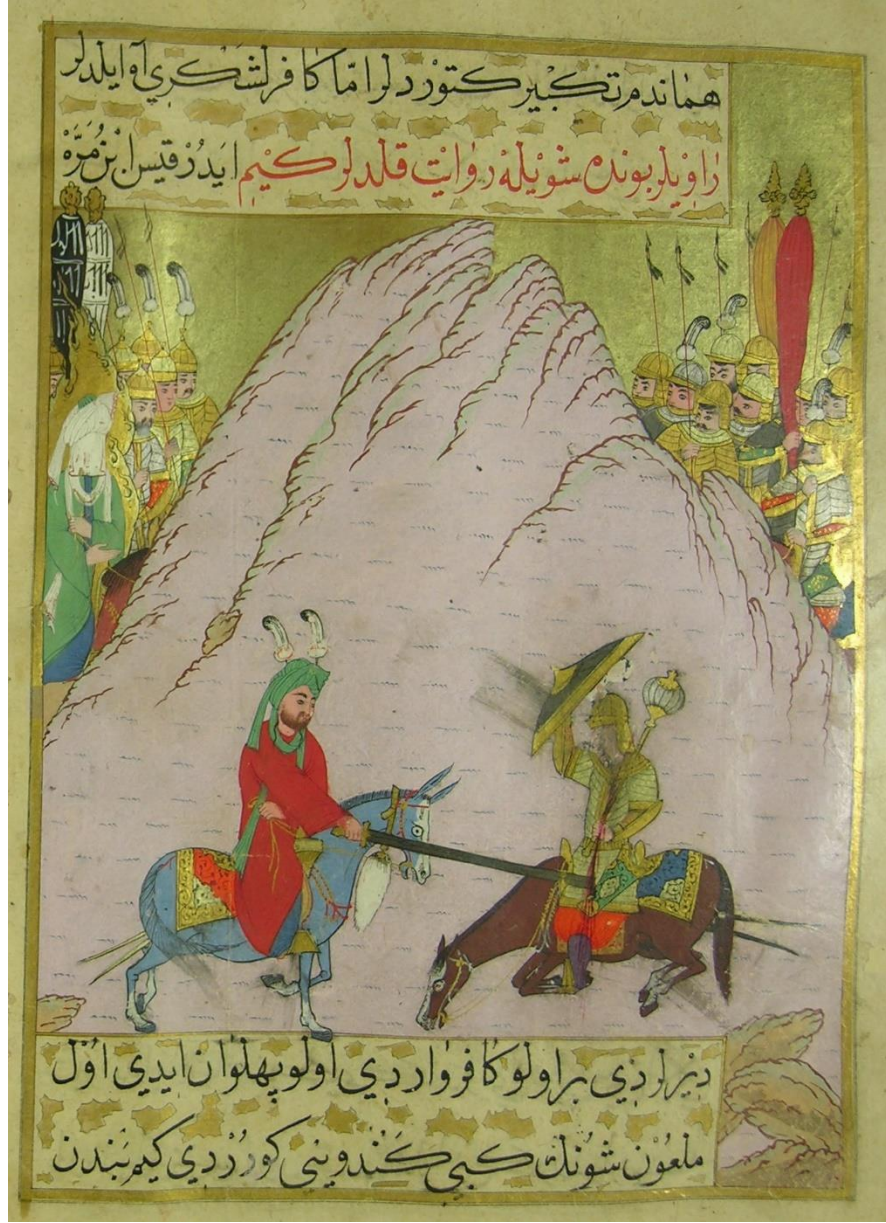
Çizim 4.32 TSMK H.1223 v.148b

Minyatür üçgen bir formda çizilen düzenin üzerine oluşturulmuştur. Mavi renk tepelik ile birlikte oluşan büyük üçgende figürler yerleştirilmiştir. Bu büyük üçgenin içerisinde karşılıklı duran at tasvirleri küçük üçgen formu oluşturmaktadır. (Çizim 4.32)

Aynı zamanda figürler çapraz paralel çizgiler üzerinde yerleştirilerek karşılıklı dengeyi kurmuşlardır. Sağ üst köşede çizilen mimari yapıların açıları figür diziliminin paralellliğini belirtmektedir. Oluşturulan bu dizilim minyatüre derinlik hissi katmaktadır. Zemin üzerine çizilen iki pembe taşın çapraz dizilimi de bu dengeyi desteklemektedir. (Çizim 4.32)

Mimaride kullanılan renklerin karşılığı doğa tasvirinde verilmiştir. Ayrıca gökyüzünde kullanılan altın, asker kıyafetlerinde ve Hz. Muhammed'in halesinde kullanılarak kompozisyonun üst renk dengesi minyatürün sağ ve sol alt kısmında tamamlanmıştır. (Resim 4.22)

Hz. Ali'nin kıyafet renkleri ve elinde tuttuğu savaş bayrağı, minyatürün sağ yarısında bulunan askerlerde ve atların biriyle eşleşerek dengelenmiştir.

Resim 4.23 TSMK H.1223 v.172b

Katalog No: 23

Sayfa Numarası: v.172b

Ölçüsü: 29,5x22 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Esced'i öldürüyor. ¹⁰⁷

¹⁰⁷ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on sekiz figür, iki at ve bir katır ile oluşturulan doğa tasviridir. Gökyüzü, altın varak yapıştırma yapılarak üzeri yalın bırakılmıştır.

Zemin toz pembe renginde bir kayalık olarak çizilmiştir. Kayalıkların tahrirleri kalın kahverengi ve tahrirlenen alanların alt kısımları su yeşili renk ile boyutlandırılmıştır. Kayalığın üzeri açık gri minik otlar ile doldurularak zenginleştirilmiştir. Zemin üzerine sağ alt, sol alt ve sol orta alana çeşitli boyutlarla hafif turuncu ve su yeşili taşlar çizilmiştir.

Minyatürün sol üst alanda asker figürleri ve Hz. Muhammed tasviri bulunmaktadır. Asker kıyafetleri altın, gümüş, turuncu ve açık yeşildir. Üç askerin miğferinin üzerinde siyah taramalı beyaz sorguç vardır. Arkalarında iki savaş bayrağı, biri beyaz üzerine siyah yazı, diğeri siyah üzerine beyaz yazı ile bağlanmış şekilde resmedilmiştir.

Hz. Muhammed askerlerin önünde tepeliğin arkasında kalan atı ile çizilmiştir. Sarığı, peçesi ve boynunda olan atkısı beyaz ve pembe detaylıdır. Kaftanı yeşil, iç elbisesi mavidir. Boyun kısmı gözükken atın rengi kızıl kahve, yelesi siyah tarama, eyeri ve yular ipi altındır.

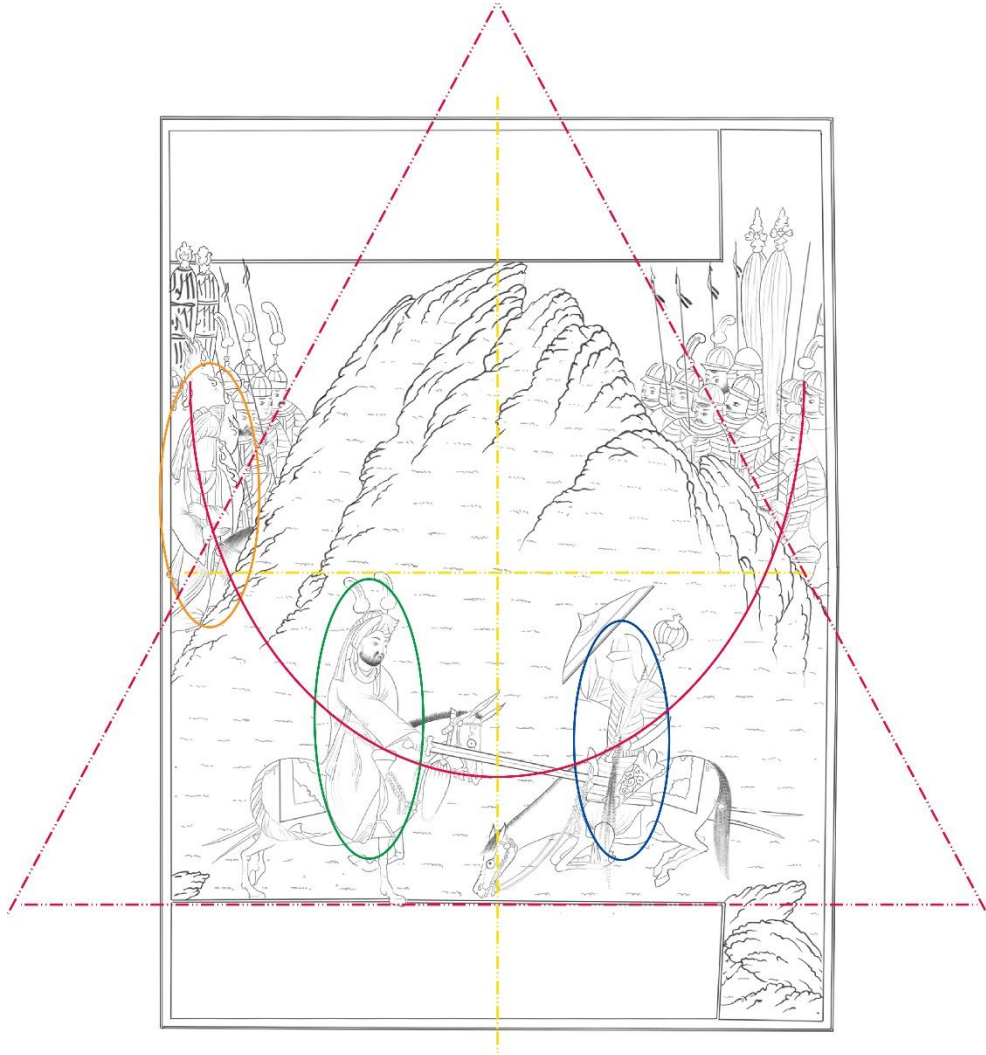
Minyatürün sağ üst yarısında, kayalığın arka alanında resmedilen dokuz asker figürü gümüş, altın, turuncu ve yeşil renktedir. Önde bulunan askerin sadağı yeşil üzeri altındır. Bu askerlerin arasında, sarılı şekilde resmedilen, sarı ve kırmızı savaş bayrakları çizilmiştir.

Hz. Ali, minyatürün sol alt yarısında, katır üstünde resmedilmiştir. Sarığı ve atkısı açık yeşil, sarığının üstünde siyah taramalı ve kırmızı detaylı beyaz sorguç, kaftanı kırmızı ve iç elbisesi mavi renktedir. Elinde uzunca çizilen Zülfikar kılıcı gümüş, kabzası altındır.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renkte, dik ve kısa yele taramaları siyah, kuyruğu burğu şeklidir. Eyeri altın ve turuncu üzeri bezemelidir. Boynundaki çember altın, püskülü koyu gri taramalı beyazdır. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir.

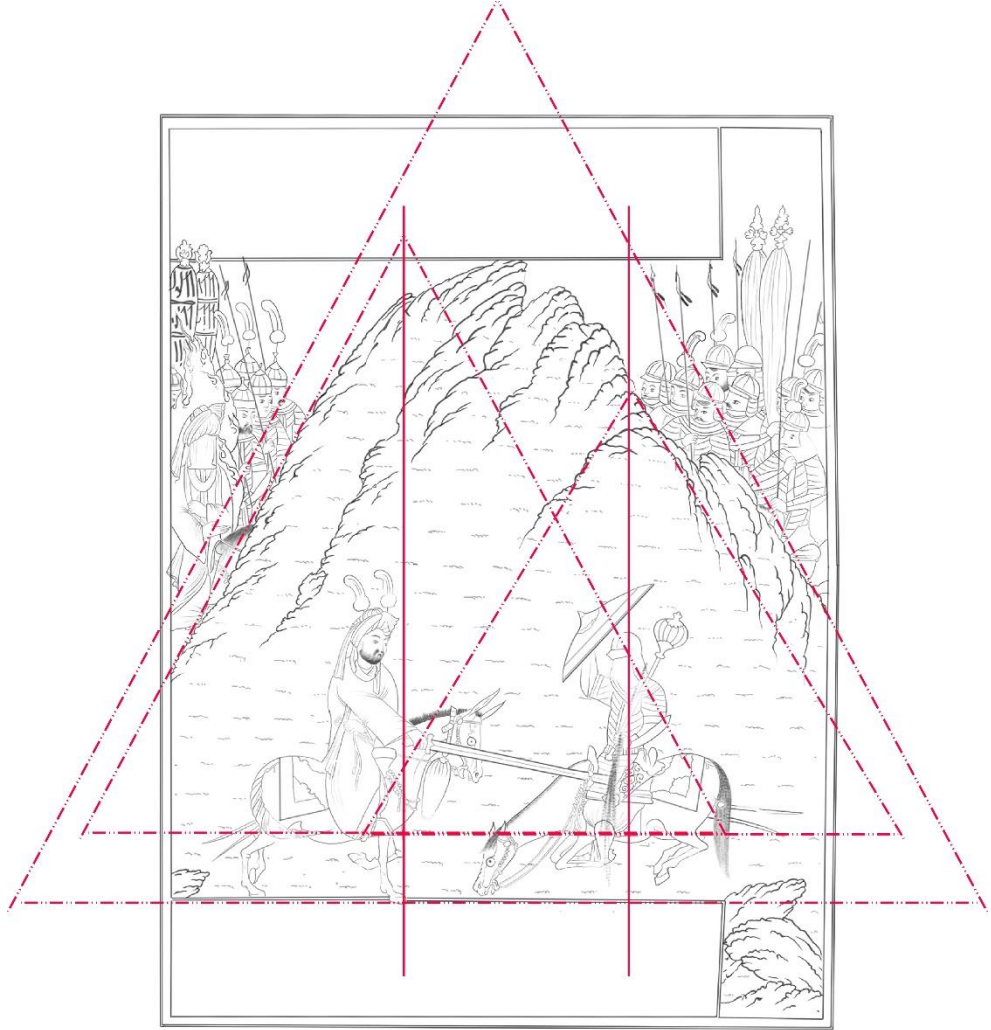
Esced, minyatürün sağ alt yarısına yerleştirilmiştir. Altın asker kıyafetleri, turuncu ve mor iç kıyafetleri vardır. Kalkanı ve gürzünde gümüş ile altın renk kullanılmıştır. Sadağı açık yeşil ve altın üzeri siyah bezemelidir. Hz. Ali tarafından Zülfikar kılıcı ile ikiye bölündüğü resmedilen figürün üzerinde koyu kırmızı renk taramalar ile kan tasviri yapılmıştır.

Esced'in kahverengi atı ön ayaklarının üzerine çömelmiş bir pozisyonda çizilmiştir. Yüzü ve ayaklarının belli kısmı beyaz renktedir. Kakülleri ve kuyruğu tarama, yelesi burğu, tahrirleri siyahtır. Eyeri altın ve mavi renkte üzeri siyah süslemelidir.

Çizim 4.33 TSMK H.1223 v.172b

Kompozisyonda tasarım iç içe iki üçgen dengesi ile kurulmuştur. Aynı zamanda minyatürün sağ ve sol üst alanlarında çizilen grup halinde çizilen figürler, Hz. Ali ve Esced ters hilal şeklinde bir yay eksenini üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.33)

Çizim 4.34 TSMK H.1223 v.172b

Tasarımda geniş yer alan, üçgen formlarda çizilen kayalığın hafif renk tercihi ile üzerine çizilen Hz. Ali ve Esced ön plana çıkmıştır. (Resim 4.23)

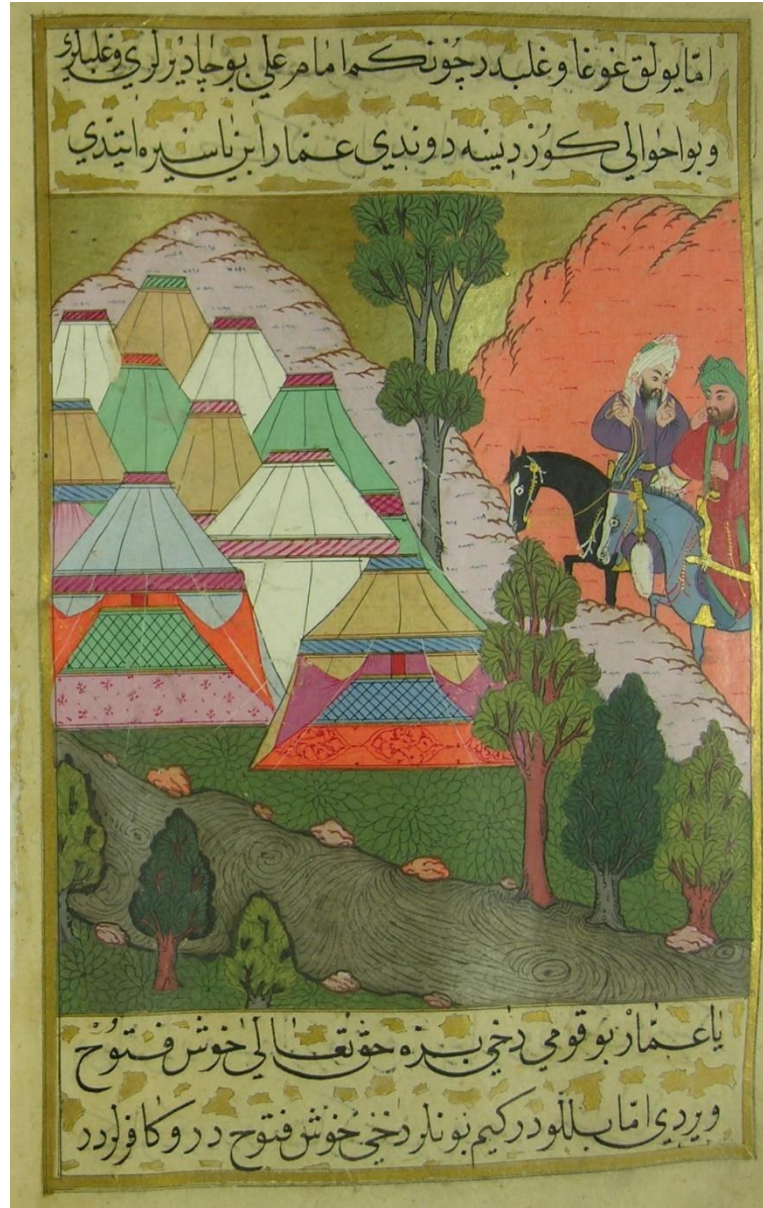
Minyatürün merkezine yakın şekilde konumlandırılan Hz. Ali ve Esced, buldukları zeminin tepelik kısımlarının uç noktasından geçen düzlemler üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.34)

Gökyüzünün beraberinde asker kıyafetlerinde altın renk ağırlıklı olması tasarım derinliğini destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra daha renkli tasvir edilen Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Esced bir yay eksenine üzerine yerleşmiştir. (Çizim 4.34)

Hz. Muhammed merkez dışında, minyatürün sol üst yarısında yer almaktadır. Tasvirinde kullanılan renkler sayesinde dikkat çekmektedir. (Resim 4.23)

Minyatürde doğa sade renklerle toz pembe rengin çoğunluğunda uygulanarak, hayvan ve insan figürlerinin işçilikleri ve renkleri ön plana çıkarılmıştır. Hz. Muhammed'in yeşil kaftanı Hz. Ali'nin sarığı ile, Hz. Ali'nin kırmızı kaftanı sağ üst alanda bulunan savaş bayrağı ile eşleşerek denge kurmuştur. (Resim 4.23)

Sağ ve sol üstte çizilen asker kıyafetlerinin altın olması, gökyüzünün altın yapıştırma varak ile renklendirilmesiyle dikkatleri üzerine çekmeden işlenmiş ve boşluk doluluk dengesi kurulmuştur. (Resim 4.23)

Resim 4.24 TSMK H.1223 v.186b

Resim 24: TSMK H.1223 v.186b

Katalog No: 24

Sayfa Numarası: v.186b

Ölçüsü: 29,5x18,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali ve Ammar b. Yasir dere kenarında Tavk b. Sabbah'ın kabilesine rastlar.¹⁰⁸

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, iki figür, bir at ve bir katır ile on çadır tasviri eşliğinde dış mekân tasviridir. Tepeliklerin ve ağacın arkasından gözükten gökyüzü, altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Minyatürde zemin, yeşil sıvama boyama üzerine koyu yeşil renk yaprak deseni tahrirler ile boşluk kalmayacak şekilde detaylandırılmıştır. Zeminde, minyatürün sağ alt köşesinden sol çapraza uzanan, geniş bir akarsu çizilmiştir. Gümüş üzerine siyah işlemler ile zenginleştirilmiştir. Akarsuyun çevresine açık turuncu ve leylak renkli taşlar çeşitli boyutlarda çizilmiştir.

Minyatürde bulunan akarsuyun sağ ve sol kenarlarında üç adet ağaç bulunmaktadır. Üçü açık kahve gövdeli, diğer üçü ise gri gövdelidir. Koyu renk ile tahrirlenip gövdesi taranmıştır. Ağaçların yaprak alanları, dördü fıstık yeşili, ikisi koyu yeşil lokal boya üzerine daha zemin renklerinin daha koyusu yeşil renk ile yaprak deseni boşluk kalmayacak şekilde işlenmiştir.

Minyatürün sol yarısında sıralanan çadırlar, açık okra, beyaz, açık yeşil, pembe, turuncu, açık pembe, açık mavi ve bebe mavisi renklerindedir. Önde bulunan iki çadırın iç kısmındaki kumaşlarda baklava dilim deseni ve çeşitli bezemelerin çizildiği görülmektedir. Çadırlar beyaz ip ile zemine sabitlenmiş olarak çizilmiştir.

Çadırların arka kısmında bulunan tepeliğin toz pembe renk ile boyanıp, kalın tahrirlerinin kahverengi olduğu görülmektedir. Üzeri açık gri minik otlar ile doldurulmuştur. Minyatürün tam ortasına denk gelen bu tepelik ve çadır arasında çizilen gri gövdeli uzun ağaç, siyah renk tahrir ve gövde detayları ile zenginleştirilmiştir. Yaprakları öbek öbek fıstık yeşili rengine sıvama tekniği ile

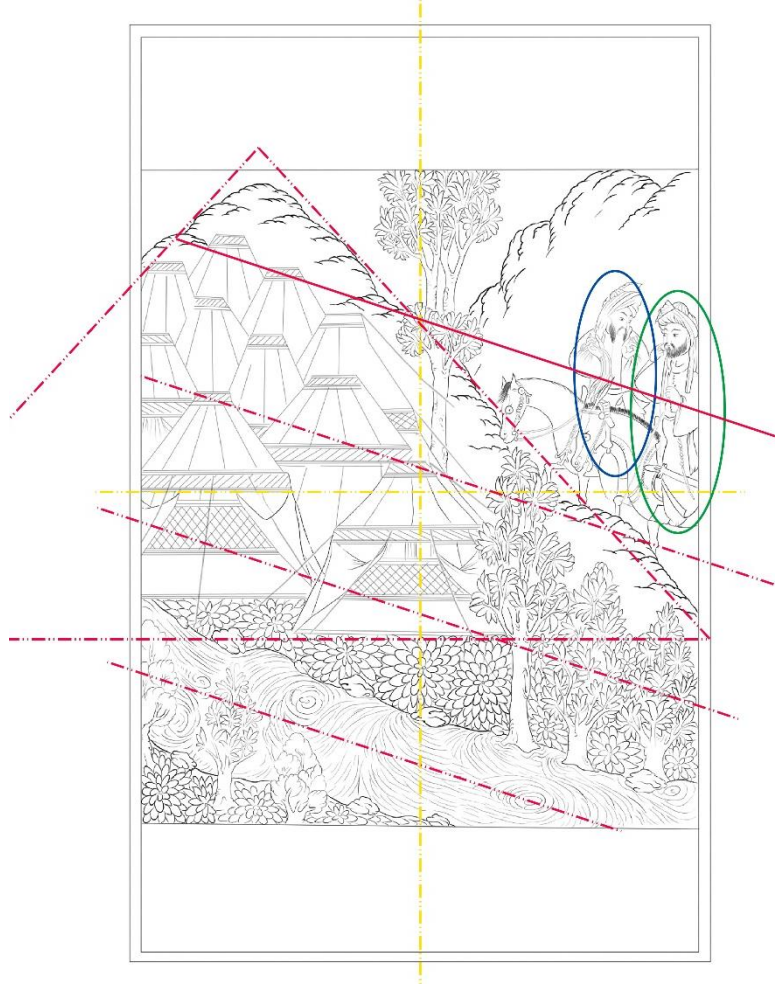
¹⁰⁸ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

boyanarak üzerine yaprak deseni boşluksuz bir şekilde koyu yeşil renk ile tahrirlenmiştir.

Minyatürün sağ en arka alanına resmedilen somon renkli tepeliğin kenar kısımlarının kalın kahve tahrirler ve su yeşili renk ile renklendirildiği gözlemlenmektedir. Üzeri minik otlar ile doldurulmuştur. Bu tepeliğin üzerine Hz. Ali ve Ammar b. Yasir tasvirleri çizilmiştir.

Hız. Ali katır üzerinde resmedilmiştir. Açık yeşil sarığı, altın düğmeli kırmızı kaftanı, mavi şalvarı, altın kuşağı ve Zülfikar kılıcı ile tasvir edilmiştir. Katırı açık mavi renk ile boyanmış, yüzünün bir kısmı beyaz, yelesi siyah kısa, dik taramalı ve tahrirleri siyahtır. Boynundaki çemberi altın, püskülü beyaz üzerine siyah tahrirlidir. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemeli ve eyeri mordur.

Ammar b. Yasir, Hız. Ali'nin arkasında yer almaktadır. Sarığı beyaz üzeri pembe işlemeli, kaftanı mor ve kuşağı altındır. Ammar b. Yasir'in atı siyaha yakın bir renkte boyanarak, yüzünün bir kısmı beyaz boyanmıştır. Tahrirleri, kaküllerinin taraması siyahtır. Yelesi burgu şeklindedir. Yular ipi beyaz, üzerine altın işlemelidir.

Çizim 4.35 TSMK H.1223 v.186b

Gökyüzü, tepe ve yeşillik alan ile minyatür üç parçaya bölünmektedir. Yeşillik alan, çadırların sık dizilimi ve yukarı doğru sıralanması sayesinde daha geniş bir alana sahipmiş izlenimi vermektedir.

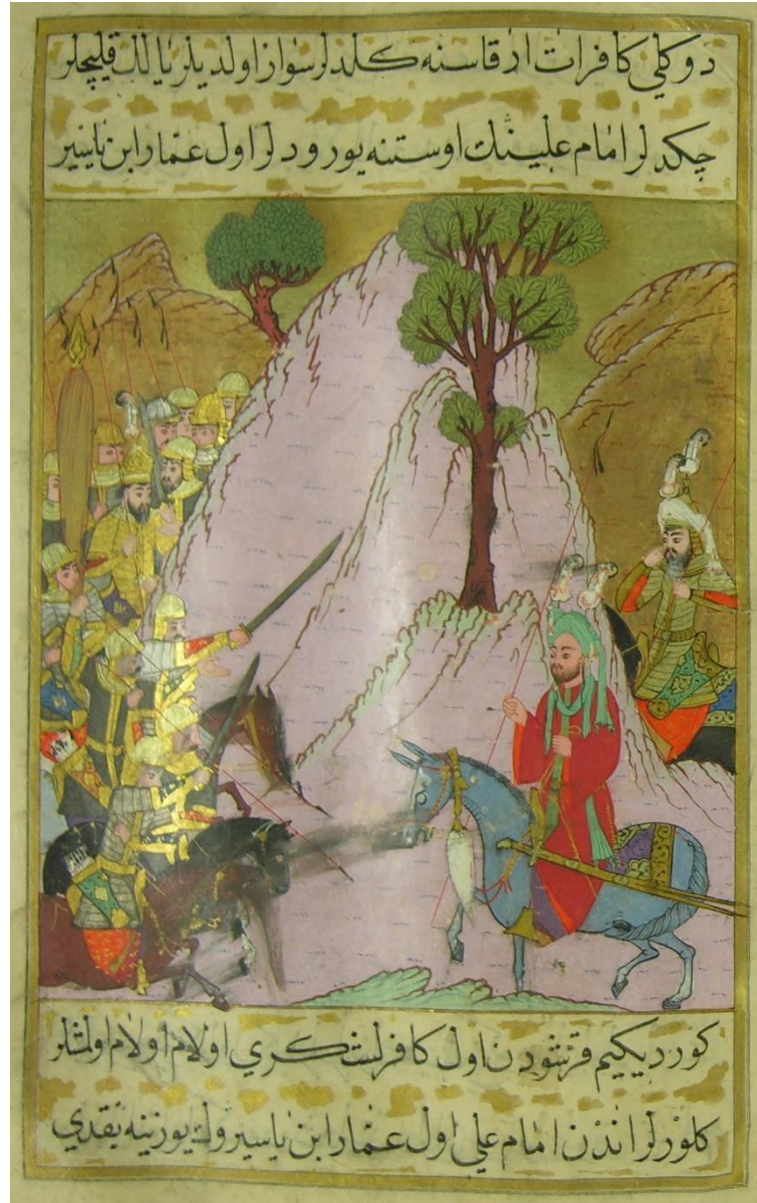
Figürler ve çadırlar yeşillik alanda bulunan akarsuyun açısına paralel giden eksenler üzerine yerleştirilmişlerdir. Akarsu yanına dizilen bu ağaçların sıralanması da bunu destekler niteliktedir. (Çizim 4.35)

Kompozisyon içerisinde bulunan çadırların dizilimi, arkasında bulunan tepeliğin formu ve tasarımının üçgen şeklindeki bir düzende kurgulandığı düşünülebilir. (Çizim 4.35)

Tasarımda renk, minyatürde bölünen ana alanları belirginleştirmektedir. Yeşillik zemin alanda kullanılan yoğun yeşil ve gümüş renk beraberinde çok renkli

tasvir edilen kabile çadırları kendi içinde dengeyi sağlamaktadır. Tepeliklerin daha az işlemeleri ve tek renk olarak boyanmaları zemindeki yoğunluğun dengesini eşitlemektedir. Gökyüzünün yalın bir biçimde altın yapıştırma varak olması minyatüre derinlik hissi katmaktadır. (Resim 4.24)

Çadırlarda kullanılan turuncu ile figürlerin bulunduğu tepelik, yeşil ile Hz. Ali'nin sarığı eşleşerek figürlerin tasarımdaki renk dengesi kurulmuştur.

Resim 4.25 TSMK H.1223 v.191a

Katalog No: 25

Sayfa Numarası: v.191a

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Kabile, Ammâr ve Hz. Ali'nin üzerine saldırıyor. ¹⁰⁹

¹⁰⁹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, on beş figür, dört at ve bir katırdan oluşan dış mekân tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Minyatürde zemin rengi için toz pembe kayalık tercih edilmiştir. Kahve ve kalın tahrirleri, su yeşili rengi ile kayalık zenginleştirilmiştir. Minyatürün yarısı uzunluğunda nüshanın sağ alanına, toz pembe kayalığa kahve gövdeli ve koyu kahve tahrir detaylı ağaç çizilmiştir. Yaprakları lokal olarak fıstık yeşiline boyanarak yeşil renk tahrirlerle boşluk kalmayacak şekilde yapraklar çizilmiştir.

Minyatürün ortasında bulunan toz pembe kayalığın sağ ve sol yanına okra renkli kayalıklar çizilmiştir. Kayalıkların uç kısımlarına beyaz renk ile boyut verilmiştir. Kahverengi kalın tahrirli ve zemini pembe minik otlar ile kaplanmıştır.

Okra renkli sol kayalığın sağ köşesine kızıl kahve gövdeli ağaç çizilmiş ve koyu kahverengi ile tahrirlenmiştir. Yaprakları sıvama yeşil üzerine koyu yeşil yaprak deseni tahrirleri ile doldurulmuştur.

Sayfanın sol yarısında bulunan, grup şeklinde çizilen on üç asker figürünün kıyafetleri; gümüş, altın, kırmızı, açık yeşil, turuncu ve lacivert renklerindedir. Sarılmış bir biçimde çizilen, okra renginde savaş bayrağı pembe tahrir ile çizilmiştir. Kabzaları altın renkli gümüş kılıçları ellerindedir. Sadakları mor, mavi, altın, açık yeşil ve kırmızı renklerindedir.

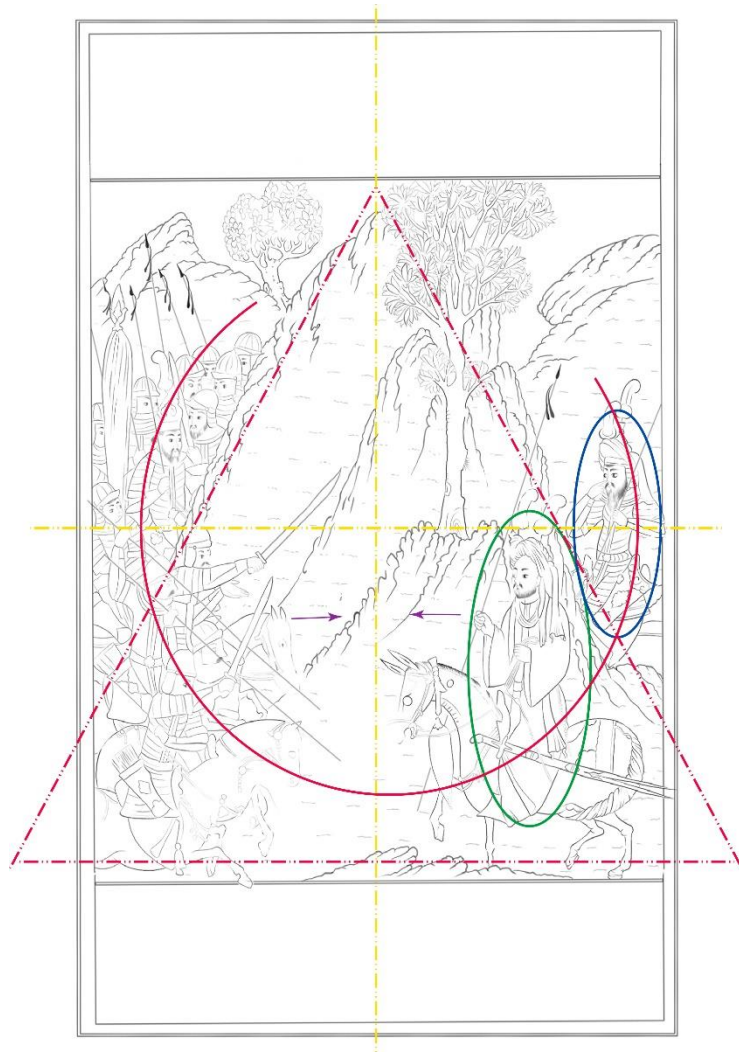
Askerlerin üç atı, minyatürün sol alt köşesinde yer almaktadır. Öndeki atın bir toynağı alt yazının cetveli üzerine gelmektedir. İkisi kahve ve biri siyaha yakın bir renkte boyanıp işçilikleri siyah renk ile yapılmıştır. Yular ipleri beyaz ve altındır.

Kayalığın arkasında resmedilen, minyatürün ortasında, sağ cetvele bitişik Ammâr tasviri at üzerindedir. Altın asker kıyafeti ve turuncu iç elbisesi altın işlemelidir. Miğferinin üzerinde beyaz sarık ve iki siyah taramalı sorgucu görülmektedir. Sadağı altın ve açık yeşil renk üzeri bezemelidir.

Ammâr'ın atının bir kısmı gözükmetedir. Koyu kahverengi, yelesi burgu şeklindedir. Eyeri altın ve mavi renk üzeri siyah süslemelidir.

Minyatürün sağ alt yarısında yer alan Hz. Ali, katır üzerindedir. Siyah ve açık kırmızı renk ile işlenmiş iki beyaz sorguç, açık yeşil sarığı, turuncu detaylı kırmızı kaftanı, fıstık yeşili iç elbisesi, altın kuşağı, mor şalvarı ve altın Zülfikar kılıcı ile çizilmiştir.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renktedir. Yüzü ve ayaklarının bazı kısımları beyazdır. Kuyruğu burgu, yelesi kısa dik taramalı ve tahrirleri siyah renktedir. Boynundaki çemberi altın, püskülü beyaz üzerine gri renk ile taranmıştır. Eyeri altın ve mor renk üzeri bezemelidir. Yular ipi kırmızı üzerine altın süslemelidir.

Çizim 4.36 TSMK H.1223 v.191a

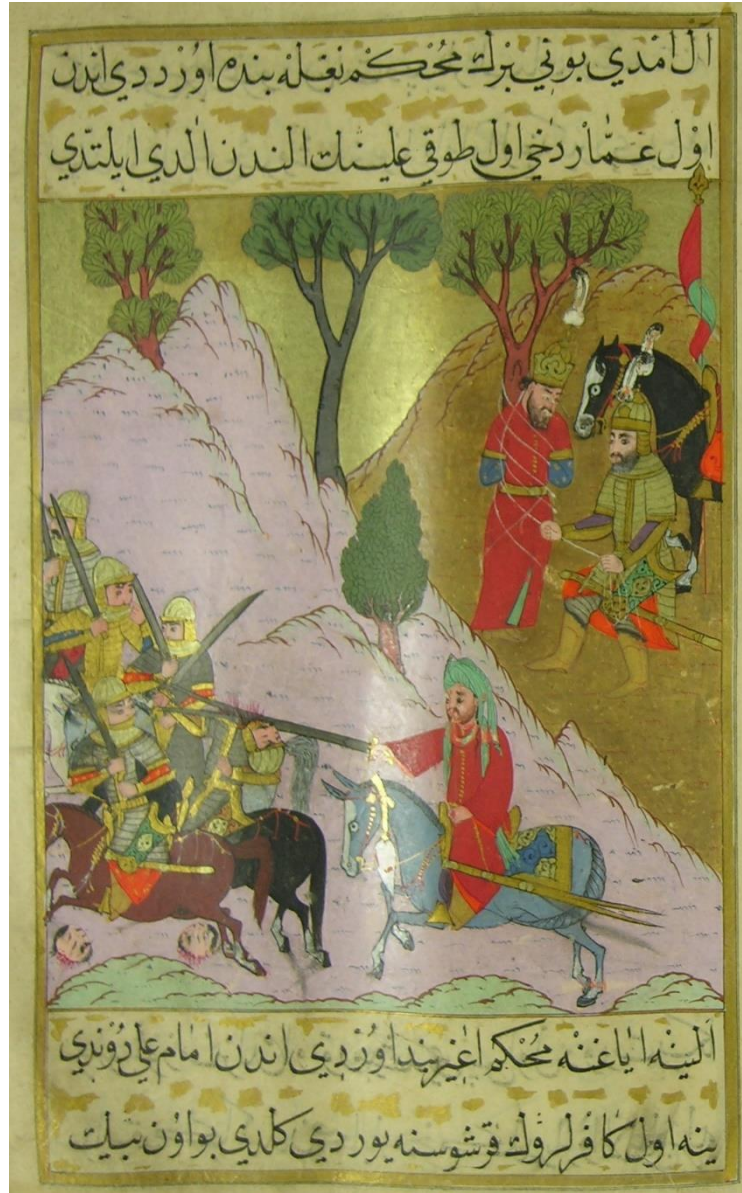
Kompozisyon üç ana bölümden oluşmaktadır. İlki toz pembe üçgen formundaki kayalık, ikincisi sağ ve sol arka alanlarda bulunan okra renkli kayalıklar ve gökyüzüdür. Figürlerin dizilimi, ilk iki bölümü birbirine bağlayacak şekilde yerleştirilmiştir. (Resim 4.25)

Tasarım üçgen bir form dengesinde ve hilal şeklinde bir yay eksenini ile oluşturulmuştur. Üçgen şeklindeki dengeyi minyatürün merkezinde çizilen kayalık vermektedir. Asker figürleri, Hz. Ali ve Ammâr hilal şeklindeki yay eksenini üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.36)

Asker figürlerinin yoğun bir şekilde sol alanda birikmesine rağmen, arka plandaki kayalıkların ve gökyüzü renginin sayesinde derinlik oluşturmuştur.

Renk dengesinin temelini kompozisyonun üç ana bölümü sağlamaktadır. Arka planların hafif bir renk oluşu, toz pembe tepeliği ön plana çıkartırken, olay örgüsüne odaklanma niteliğindedir. (Resim 4.25)

Asker kıyafetlerinde kullanılan altın, gökyüzünün altın olmasıyla kompozisyon üzerinde dengeli bir dağılım sağlamıştır. Grup halinde çizilmiş asker kıyafetlerinde kullanılan turuncu ve kırmızı, minyatürün sağında bulunan Hz. Ali ve bir asker figürlerin kıyafetlerinde kullanılmıştır. (Resim 4.25)

Resim 4.26 TSMK H.1223 v.194a

Katalog No: 26

Sayfa Numarası: v.194a

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Tavk, Müslüman olmayı reddeder. Ammâr onu ağaca bağlar ve Hz. Ali savaşa devam eder.¹¹⁰

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür sekiz figür, iki kesik insan başı, beş at ve bir katır ile oluşturulan doğa tasviridir. Gökyüzü altın yapııştırma varak ile renklendirilmiştir.

Zemin toz pembe renk kayalık ile oluşturulmuştur. Kalın kahve tahrir ile kayalığın formu verilmiştir. Tepelik kısımları su yeşili renk ile boyanmış, zeminin tamamı açık gri renk minik otlar ile zenginleştirilmiştir.

Toz pembe kayalığın üzerinde, ikisi minyatürün sağ ve sol kısmında, biri merkez noktada çizilmiş, iki kırmızı kahve ve biri gri gövdeli ağaç çizilmiştir. Merkezde bulunan ve sol üstteki ağacın yaprakları fıstık yeşili ve yeşil renk üzerine koyu yeşil ile tahrirlenerek boşluk bırakılmadan işlenmiştir. Diğer ağacın yaprakları ise lokal yeşil boyama üzerine geniş koyu yeşil tahrir ve gölgelemelerle uygulanmıştır.

Alt yazının cetveline bitişik şekilde çizilen su yeşili tepelik kahverengi ile tahrirlenmiştir.

Minyatürün sol kısmında yer alan okra renkli tepelik kahve tahrirlidir. Beyaz renk ile bazı yerleri boyutlandırılmıştır. Üzeri pembe renk minik otlar ile işlenmiştir. Bu tepelikte Tavk'ın bağlanmış olduğu ağaç resmedilmiştir. Kırmızı kahve gövdeli, koyu kahve tahrir ve detaylı, fıstık yeşili lokal boyama üzerine yeşil yaprak desenleri boşluk kalmadan çizilmiştir.

Tavk, bir askerin onu beyaz ipe ağaca bağlarken tasvir edilmiştir. Başındaki tacı siyah işlemeli beyaz sorguç ile çizilerek altın renk üzerine siyah bezemelidir. Astarı su yeşili olan kaftanı kırmızı, kuşağı ve kol şeritleri altın, iç elbisesi mavi ve ayakkabıları altındır.

¹¹⁰ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Tavk'ı bağlayan asker, altın, mor ve turuncu renkli kıyafetlidir. Miğferinde sorguç takılıdır. Kılıcı ve sadağı altın ve açık yeşil renktedir. Sadak üzeri siyah bezemelidir. Bu askerin arkasındaki at siyaha yakın renkte boyanmıştır. Yeleli burgu şeklinde, kakülleri iki yana tarama şeklinde, tahrirleri siyah, yüzünün ve ayaklarının bir kısmı beyazdır. Eyeri turuncu, altın ve kırmızı renktedir. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün sol yarısında bulunan askerler gümüş, altın, turuncu, mavi ve okra kıyafetli, altın kabzalı gümüş kılıçları ve sadakları açık yeşil, okra ve altın renkte üzerleri siyah bezemelidir.

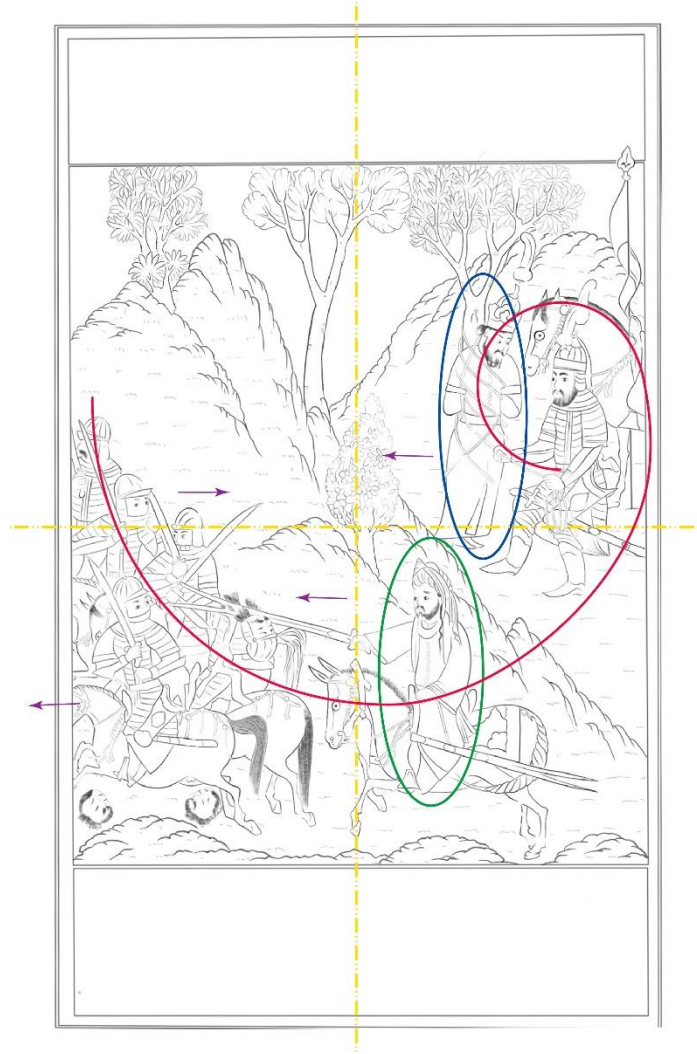
Soldaki askerlerin atları beyaz, açık mavi, kahve ve siyaha yakın bir renkte boyanmıştır. Yeleleri burgu, kuyrukları tarama, yular ipleri kırmızı, beyaz üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün alt ortasında çizilen Hz. Ali, katır üzerinde çizilmiştir. Açık yeşil sarığı, altın düğmeli ve turuncu astarlı kırmızı kaftanı ve altın çizmesi vardır. Zülfikar kılıcını askerlere doğru uzatarak çizilmiştir. Kabzası altın ve kılıcı gümüştür.

Hz. Ali'nin katırı açık mavi renk ile boyanmış, yüzü ve ayak kısımları beyaz, kuyruğu burgu, yeleli kısa dik taramalar ile çizilmiştir. Eyeri altın ve mavi renk üzerine siyah bezemeler ile işlenmiştir. Boynundaki çemberi altın, püskülü beyazdır. Yular ipi kırmızı üzerine altın süslemelidir.

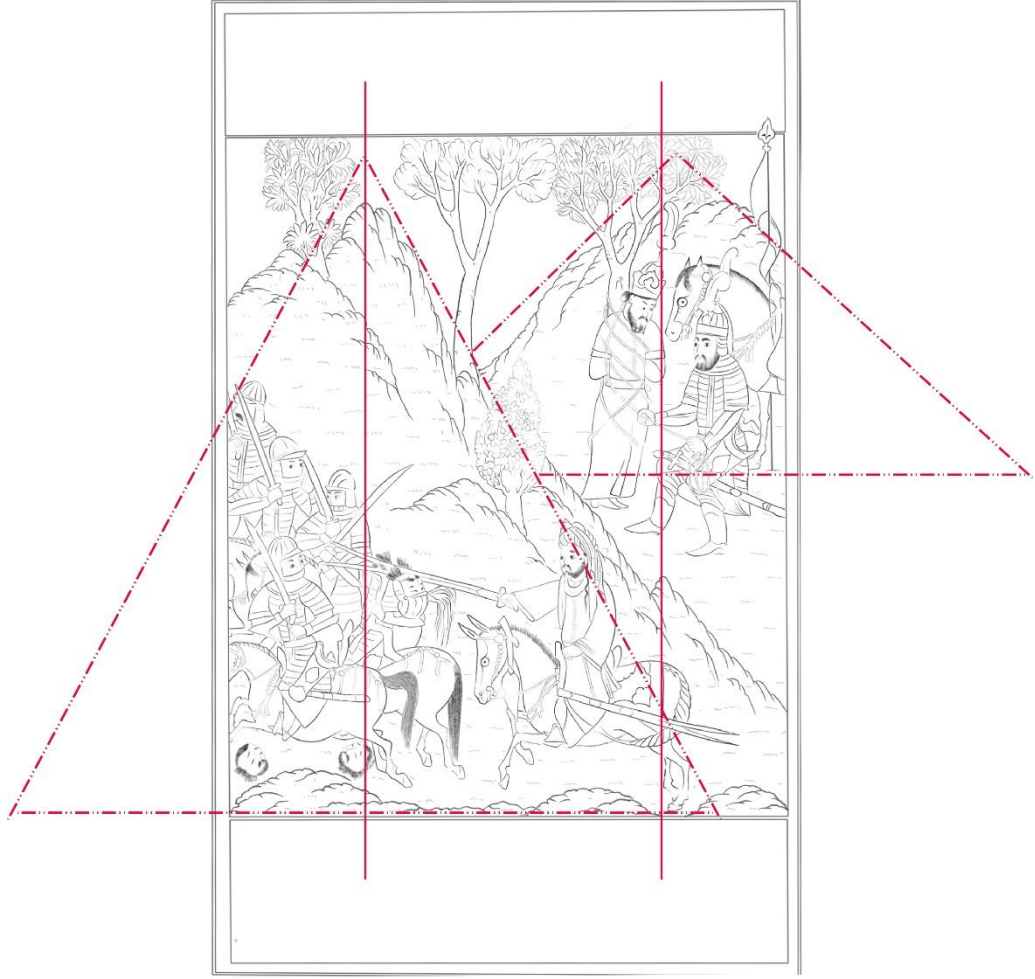
Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı bir askerin boynunu keserek bedeninden ayrık bir şekilde çizilmiştir. Kesilen bölümde pembe taramalar ile kan çizilmiştir.

Sol alt zeminde iki kesik insan başı çizilmiştir. Boyun kısımlarında kan tasvirli tarama ve noktalamalar ile yapılmıştır.

Çizim 4.37 TSMK H.1223 v.194a

Tasarımda figürler bir helezon ekseni doğrultusunda oluşturulmuştur ve figürler bu eksene yerleştirilmiştir. (Çizim 4.37)

Çizim 4.38 TSMK H.1223 v.194a

Üçgen form yapısında oluşturulan iki zeminde iki ayrı olay gerçekleşmektedir. Ön planda bulunan zemin üçgeninin bir kısmı cetvelin içindedir. Minyatürün üst cetveline birleşik sıralanan ağaçlar paralelinde alt cetvele bitişik çizilen su yeşili tepelik ile dengede bir düzen oluşturulmuştur. (Çizim 4.38)

Üçgen formlardan oluşan formların uç kısımlarından geçen dikey düzlemlerde olay örgüsüne değinen karakterler yer almaktadır. (Çizim 4.38)

Kompozisyon üç ana bölümde tasarlanmıştır. Bu üç bölüm; zemin, minyatürün sağında bulunan tepelik ve gökyüzüdür. Renk tercihleri bu bölümleri birbirinden ayırdığı gibi aynı zamanda derinlikte bu dengede verilmiştir.

Zeminde kullanılan net toz pembe rengi ön planda olarak Hz. Ali'yi kırmızı kaftanı ile dikkat çekici hale getirmiştir. Hz. Ali'nin kaftan rengine çok yakın tonlarda olan Tavk'ın kaftanı birbirini destekler niteliktedir.

Tavk'ın bulunduğu tepeliğin rengi okradır. Gökyüzünde kullanılan altın rengine dengeli tonlarda olan bu renkler, toz pembe kayalıkta bulunan asker figürlerini dengelemektedir. (Resim 4.26)

Resim 4.27 TSMK H.1223 v.223a

Katalog No: 27

Sayfa Numarası: v.223a

Ölçüsü: 29x21 cm

Minyatür Konusu: Tavk'ın çağırısı üzerine gelen Hz. Ali, Emruz'u öldürtüyor. ¹¹¹

¹¹¹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür on iki figür, altı at, bir deve ve bir katırdan oluşturulmuş doğa tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varakla uygulanmıştır.

Zemin açık leylak renk ile boyanmış kayalıktan oluşarak, leylan renginin koyusu ile kalın tahrirlerle form verilmiştir. Bu tepeliğin arka, sağ ve sol kısmında tasvir edilen somon renkli iki tepelik daha vardır. Bu tepeliklerinde tahrir kalınlığı fazladır ve kahverengidir. Açık leylak ve somon renkli kayalığın üzeri küçük taş grupları tahrirlenerek doldurulmuştur.

Alt yazının sol boşluğunda bulunan alana ve yazı üst cetvelinin üzerinde su yeşili kayalık gözükmektedir. Hâkî rengi ile tahrirlenmiştir.

Minyatürün sağında bulunan, birbirlerine bitişik şekilde çizilen asker figürleri; altın, gümüş, kırmızı, açık yeşil, turuncu renklerinde kıyafetlerle resmedilmiştir. Sadakları yeşil ve lacivert renk üzerine siyah bezemelidir. Sadakların içleri beyaz ve siyah renkler ile ok dolu bir biçimde çizilmiştir.

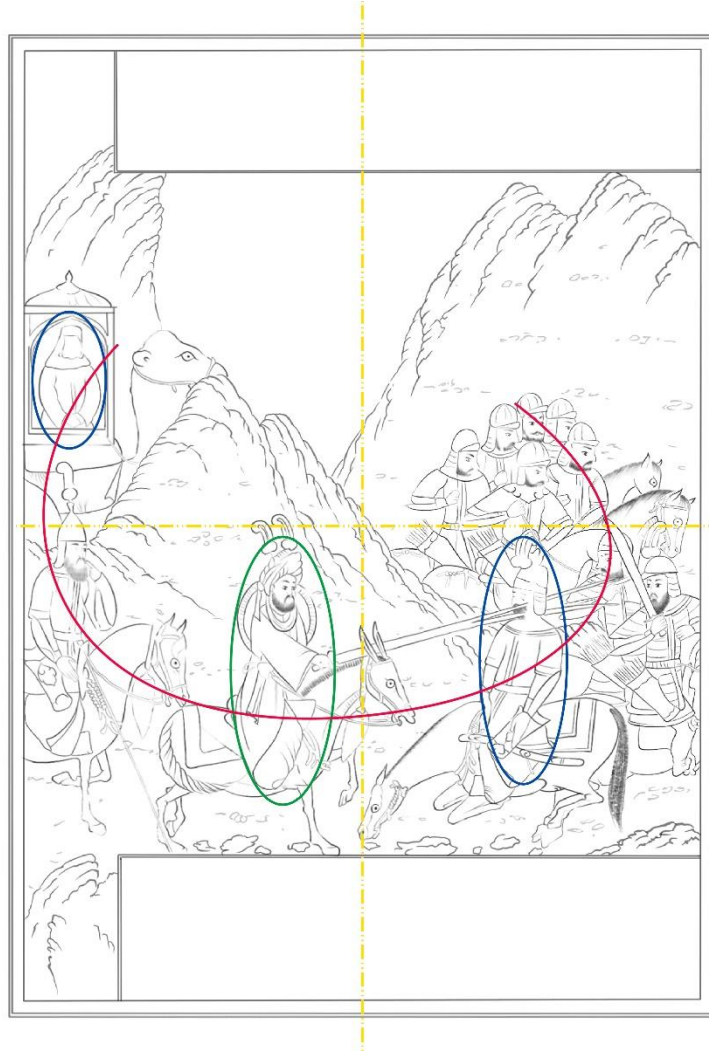
Sağ alanda çizilen askerlerin atları, okra, açık mavi, kahve ve siyaha yakın renkler ile boyanmıştır. Önde bulunan atın yelesi burgu geri kalanı tarama şeklindedir. Yular ipleri, altın, kırmızı ve beyaz üzeri altın süslemelidir. Kahverengi atın eyeri altın ve mavi renk üzerine siyah süslemelidir.

Minyatürün sol üst yarısında bulunan deve okra renk, yular ipi beyaz, tüyleri siyah tarama, eyeri sarı, üzerindeki minderi kırmızı ve hevced gümüş kubbeli altındır. Hevcedin içinde resmedilen kadın figürü turuncu elbiseli, beyaz tülbenti ve peçesi ile resmedilmiştir. Peçeli, yüzü kapalı şekilde tasvir edilmesinden dolayı bu figürün Hz. Fatıma olduğu düşünülebilir.

Minyatürün sol alt yarısında bulunan siyaha yakın bir renkle boyanan atın üzerinde bir asker altın, turuncu, kırmızı ve yeşil renk ile giydirilmiştir. Sadağı altın, mavi ve siyah süslemelidir. Atın yüzünün ve ayaklarının bir kısmı beyaz renk ile boyanmıştır. Yular ipi altındır. Altın çemberinin siyah taramalı beyaz püskülü vardır.

H. Ali, minyatürün sol alt yarısında yer almaktadır. Açık mavi katırının üzerinde resmedilmiştir. Açık yeşil sarığı ve kaftanı, kırmızı şalvar ve altın ayakkabısı vardır. Zülfikar kılıcı gümüş, kabzası altın rengindedir. H. Ali'nin arkasında gümüş renk kalkan ve sarığının üzerine iki tane siyah detaylı beyaz sorguç çizilmiştir.

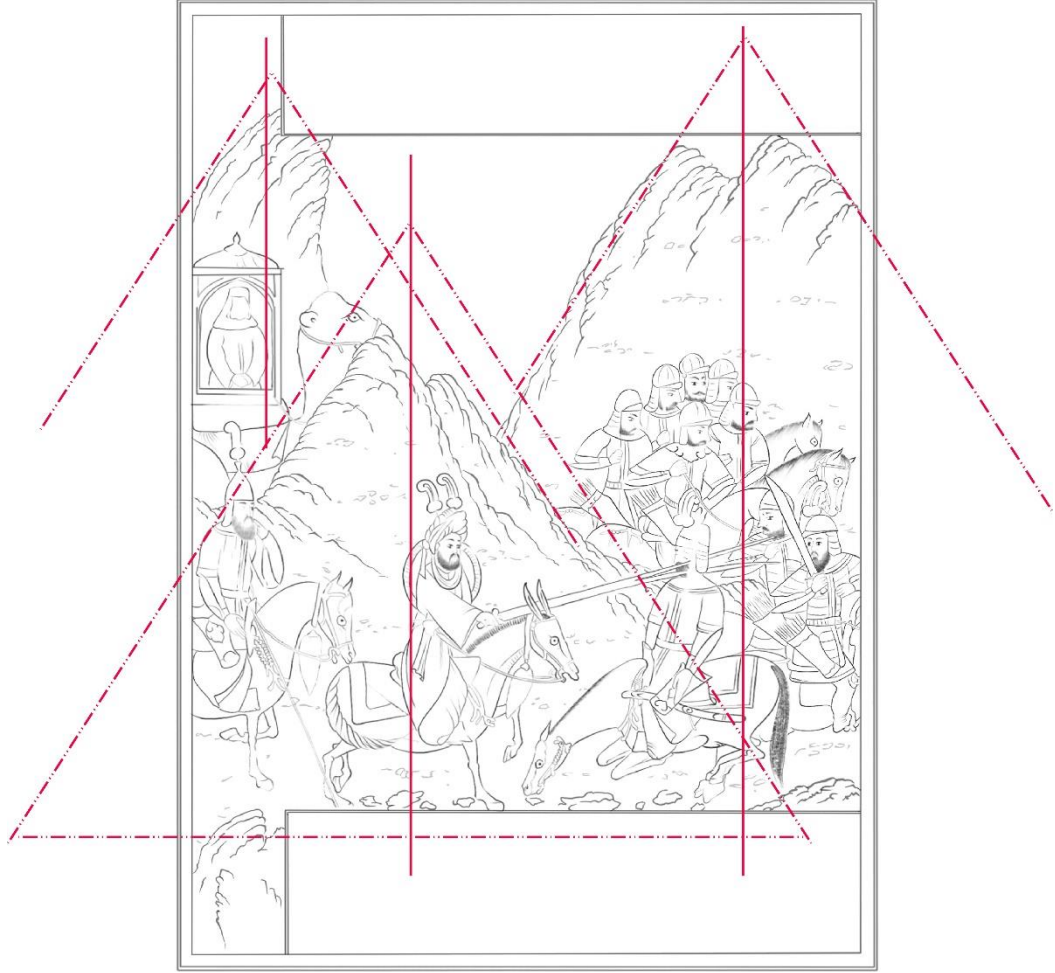
H. Ali'nin katırı hareket halinde çizilmiştir. Yelesi kısa dik tüylü, kuyruğu burğu şeklinde tasvir edilmiştir. Yular ipi kırmızı üzerine altın, eyeri altın, mavi üzerine bezemeli ve boynundaki altın çemberi gri renk ile taranmış beyaz püskülü ile çizilmiştir.

Çizim 4.39 TSMK H.1223 v.223a

Tasarımda figürler bir yay eksenini doğrultusunda oluşturulmuştur. Bütün figürler bu eksene denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Sol üstte bulunan somon renkli kayalığın eğimi de bu ekseni destekler niteliğindedir. (Çizim 4.39)

Minyatürün zemininde bulunan tepelik ile oluşturulan üçgen formlarındaki düzen içerisine Hz. Ali tamamen, önünde ve arkasında bulunan figürlerin ise belli kısımları dahil olmuştur. Merkez noktaya yakın bir şekilde konumlandırılan Hz. Ali bu üçgen formun üzerine çizilen düzleme konumlandırılarak odak noktası olmuştur. (Çizim 4.39)

Çizim 4.40 TSMK H.1223 v.223a

Somon renkli kayalıklardan da üçgen form dengesinde kurularak bu kayalıklarda bulunan figürler üçgenin dikey düzlemine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.40)

Tasarım üç ana bölümde çizilmiştir. Bunlar; leylak renkte boyanan zemin, somon renkteki kayalıklar ve gökyüzüdür. Tek renkler ile tasvir edilen bu bölümler sayesinde olay örgüsünü canlandıran figürler ve hayvanlar çeşitli renklere boyanarak ön plana çıkartılmıştır. (Resim 4.27)

Sol üst alanda bulunan kadın figürünün turuncu kıyafeti, asker figürlerinin kıyafetlerinde kullanılarak dengeli bir dağılım uygulanmıştır. Asker kıyafetlerindeki ağırlıklı altın kullanımı, minyatürün geniş alanını kaplayan gökyüzünü destekler niteliktedir. (Resim 4.27)

Hız. Ali'nin yeşil sarığı ve kaftanı, minyatürün diğer küçük detay alanlarında kullanılarak tamamlanmış ve en geniş yeşil alan Hız. Ali'de bulunarak odak noktası bu tasvirde toplanmıştır. (Resim 4.27)

Resim 4.28 TSMK H.1223 v.294b

Katalog No: 28

Sayfa Numarası: v. 294b

Ölçüsü: 29x18,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Muhammed, Mekke fethi sırasında çok adam öldürülmesine karşıdır. Fakat, Hâlid sözünü tutmamıştır. Hz. Muhammed, Hz. Ali'ye sözünü tutmayan Hâlid'i bağlayıp getirmesini söyler. ¹¹²

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, yirmi figür, bir at, bir katır ve yedi kesik insan başı ile oluşturulmuş bir doğa tasviridir. Gökyüzü, altın yapıştırma varak ile renklendirilmiş üzeri boş bırakılmıştır.

Zemin somon renkli bir tepelikten oluşmaktadır. Kiremit renkli kalın tahrirler ile tepelik formları verilmiştir. Üzeri hafif bir renk ile aralıklı şekilde küçük taş dizileri tahrirlenerek işlenmiştir.

Tepeliğe, minyatürün yarısı uzunluğunda, sağ üst alanda gri gövdeli bir ağaç çizilmiştir. Koyu kahve gövde tahrirleri ve fıstık yeşili lokal boya üzerine koyu yeşil tahrirler ile yaprak kısımları belirtilmiştir.

Minyatürün alt kısmında bulunan yazının, üst cetveline bitişik, su yeşili rengine boyanmış, kiremit renk ile tahrirlenmiş kayalıklar çizilmiştir.

Nüshanın sol üst yarısında bulunan on sekiz figürden on ikisi asker kıyafetlerinde olup, baş kısımları gözükmemektedir. Miğferleri altın renk ile boyanmıştır. Tepeliğin arka kısmında resmedilen bu figürlerin ön sırada olanlarından en solda bulunan Hz. Muhammed katır üzerinde resmedilmiştir. Halesi belinden başlayarak yukarı doğru, altın renginde çizilerek siyah tahrirler ile form verilmiştir. Sarığı ve peçesi beyaz renk üzerine pembe işlemelidir. Kaftanı yeşil renktedir. Hz. Muhammed'in katırı açık mavi renk, yeleleri kısa dik taramalar ile işlenmiş, eyeri kırmızı ve altın renginden oluşmaktadır.

Hz. Muhammed'in yanında sıralanan figürlerin sarıkları beyaz, kaftanları sarı, mavi, açık yeşil, açık mavi ve kırmızı renklerindedir.

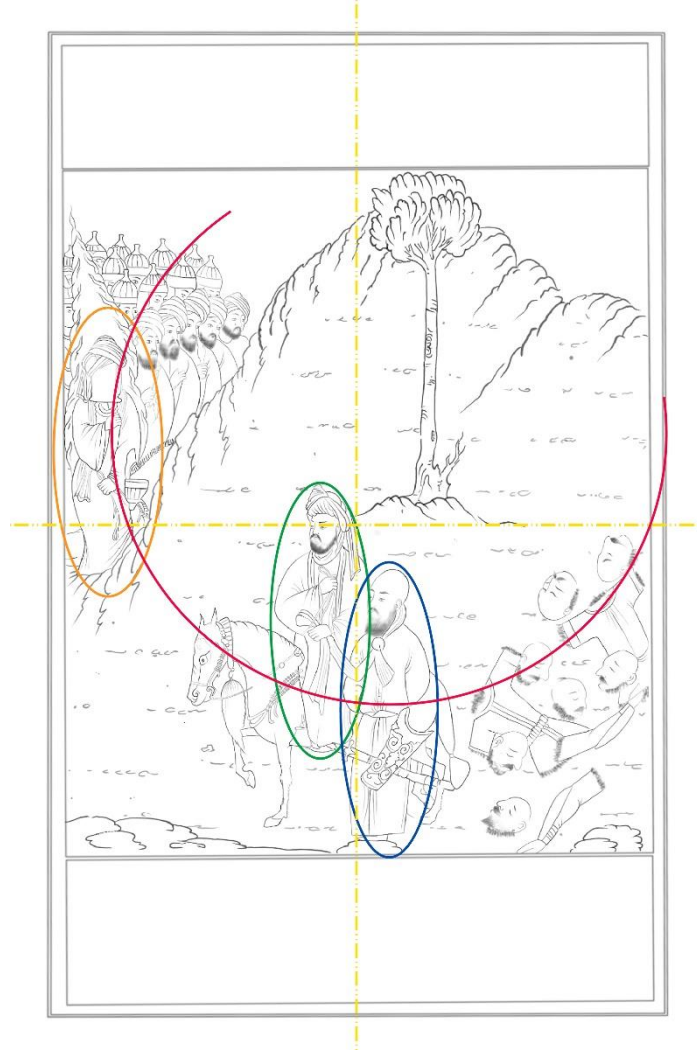
¹¹² TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Minyatürün sağ alt yarısında bulunan yedi kesik insan başı, iki insan bedeni ve iki kesik kola kan görünümü kırmızı renk ile nokta şeklinde taramalarla uygulanmıştır. Asker kıyafetleri giydirilmiş bedenler altın ve gümüş renklerindedir. İki kesik kolda gözükten altın kollukları, turuncu ve mavi kıyafetler üzerine altın işlemelidir.

Nüşanın merkez noktasına yakın konumda olan Hz. Ali at üzerinde, yanında Hâlid ile çizilmiştir. Hz. Ali'nin sarığı açık yeşil, sarığın üzerindeki sorguç siyah işlemeli beyaz, kaftanı kırmızı renktedir.

Hz. Ali'nin atı siyaha yakın gri renk üzerine siyah tahrirlidir. Yelesi burgu şeklinde, kuyruğu siyah taramalı ve kuyruğunun uç kısmı bağlı şekilde resmedilmiştir. Yüzünün ve ayaklarının belli bir kısmı beyaz renktedir. Eyeri ve boynundaki çemberi altın rengindedir. Püskülü beyaz üzerine siyah taramalıdır. Yular ipi beyaz üzerine altın işlemelidir.

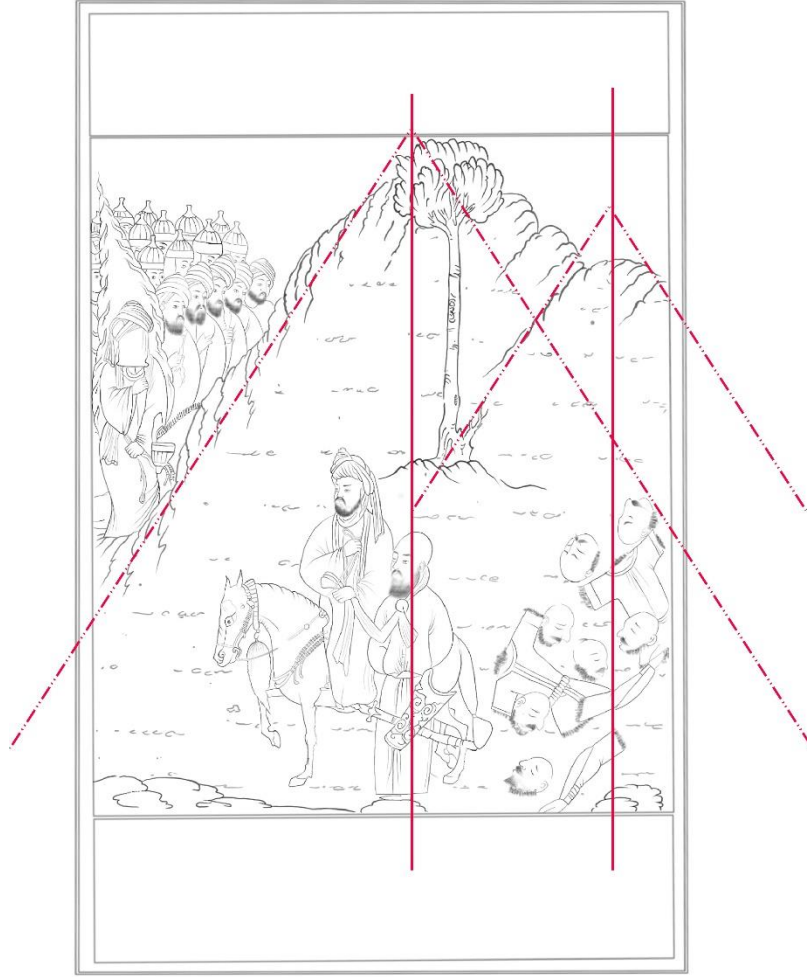
Hz. Ali'nin yanında çizilen Hâlid kolları arkada, boynundan bağlandığı beyaz atkısını Hz. Ali tutmaktadır. Kaftanı açık mavi renktedir. Kaftanı, ayakkabısı, beline asılan kılıcı altın üzerine siyah tahrirlidir. Sadağı altın ve açık yeşil üzerine siyah bezemelidir.

Çizim 4.41 TSMK H.1223 v.294b

Minyatürün merkez noktasına yakın yerde konumlandırılan Hz. Ali, sola doğru hareket halinde resmedilmesi, durağan halde olan minyatüre hareket getirmiştir. (Resim 4.28)

Tasarımda figürler hilal şekline benzer bir yay eksenine üzerine oluşturulmuştur. Hz. Muhammed ve yanındaki figürler, Hz. Ali, Hâlid ve minyatürün sağ alt yarısında çizilen kesik kesik insan başı ve bedenler bu yay eksenine göre yerleştirilmiştir. (Çizim 4.41)

Çizim 4.42 TSMK H.1223 v.294b

Tepeliklerin uç kısımlarından uzanan üçgen formların dikey düzlemlerinde zemin üzerinde bulunan figürler denk düşmektedir. (Çizim 4.42)

Hz. Muhammed, minyatürün merkez dışı alanında, sol cetvele bitişik şekilde çizilmiştir. Hz. Muhammed'in yeşil kaftanı, merkezde bulunan Hz. Ali'nin sarığı ile eşleşerek belirginleştirilmiştir. (Resim 4.28)

Nüşanın sade işçiliği ve gökyüzünde yalın bir şekilde altın yapıştırma varak kullanılması figür yoğunluğunu ön plana çıkararak, doğada derinlik hissi vermekte ve figürlerin detaylarında kullanılan altın ile genel kompozisyonda denge oluşturmaktadır. (Resim 4.28)

Minyatürde, tepeliğin geniş alanda yer alarak somon renkle boyanması, gökyüzünün altın yapıştırma varak ile renklendirilmesi yalın bir halde yansıtılırken, figürlerin çeşitli renkler ile resmedilmesi dengeyi sağlamaktadır. (Resim 4.28)

Resim 4.29 TSMK H.1223 v.301b

Katalog No: 29

Sayfa Numarası: v. 301b

Ölçüsü: 30x18,5 cm

Minyatür Konusu: Hz. Muhammed, Kâ'be duvarlarındaki tasvirlerin silinmesi konusunda Hz. Ali ile konuşuyor.¹¹³

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, Hz. Ali ve Hz. Muhammed tasvirleri ile oluşturulan bir iç mekân tasarımıdır. Zemin gül kurusu rengine boyanarak üzeri pembe renk geometrik desen ile işlenmiştir.

Bir büyük ve iki kemer minyatürün üst kısmına çizilmiştir. Kemerlerin üstünde kalan kısımları açık somon rengine boyanarak üzeri pembe taramalar ile mermer deseni uygulanmıştır. Kemerler dikdörtgen taş şekilleri ile oluşturularak su yeşili ve okra rengine boyanmıştır. Siyah renk detaylar ile süslenmiştir.

Kemerlerin bulunduğu noktalardan zemine uzanan sütunlar, altın ve su yeşili rengindedir. Su yeşili boyanan kısımlara mermer deseni yapılmıştır.

Kemerlerin arkasında resmedilen dik duvar açık leylak renkli olup üzeri gri renk ile geometrik desen işlenmiştir. Leylak renkli bu duvarın tam ortasında çizilen altın cetvelli kapıdan doğa gözükmektedir. Açık mavi rengine boyanmış doğa tasviri üzerine mavi renkle tahrirlenen aralıklı taşlar çizilmiştir.

Kapının altında çizilen beyaz merdivenlere pembe renk ile mermer deseni uygulanmıştır. Merdivenin yanı olarak tasvir edilen alan, altın renk üzerine siyah bezemeler ile işlenmiştir.

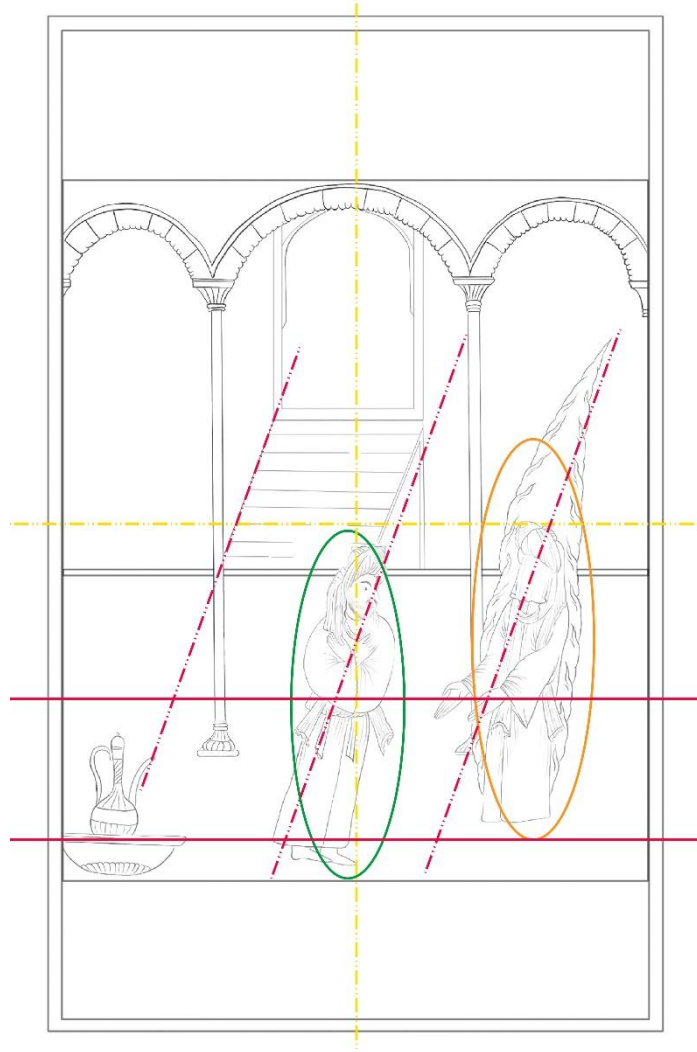
Minyatürün sol alt köşesinde bulunan leğen ve üzerindeki ibrik, altın rengine boyanarak üzeri siyah renk tahrir ve işlemlerle süslenmiştir.

Hz. Muhammed minyatürün sağ yarısında yer almaktadır. Halesi figürün tüm bedenini kaplayan, sivri bir formda, boyunu geçecek şekilde uzun çizilmiştir. Sarığı ve peçesi beyaz üzeri pembe tahrirli ve işlemelidir. Kaftanı açık yeşil ve daha koyu

¹¹³ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

yeşil ile tahrirlenerek form verilmiştir. Elleri sola doğru, Hz. Ali'ye yönelik çizilmiştir.

Hz. Ali, minyatürün alt orta kısmına yerleştirilmiştir. Sarıği açık yeşil, kaftanı kırmızı, atkısı beyaz üzeri pembe işlemeli, kuşağı siyah tahrirli altın ve ayakkabısı pembe tahrirli altın rengindedir. Elleri göğüs hizasında çapraz kapalı şekilde çizilerek saygılı bir duruş içerisinde olduğu gösterilmektedir.

Çizim 4.43 TSMK H.1223 v.301b

Mimari yapı içerisinde kurgulanan bu tasarım düz yerleşim ile oluşturulmuştur. Hz. Muhammed, Hz. Ali ve leğen ile çizilen ibrik bu düzlem üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.43)

Figürler, iç mekânda çizilen kapının merdiven açısı eğiminde paralel bir şekilde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.43)

Geniş alanlar kaplayan iç mekân, üzerine çizilen geometrik desenler ile boşluk doluluk dengesini sağlayarak uygulanmıştır. Zeminde kullanılan geometrik desenin sadeliği figürlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. (Resim 4.29)

Minyatürde, Hz. Ali'nin yeşil sarığı Hz. Muhammed'in kaftanı ile, Altın kuşağı hale, ibrik ve mimari yapının bazı detayları ile, kırmızı kaftanı zemin rengi ile eşleşerek kompozisyon genelinde dengelenmiştir. (Resim 4.29)

Hz. Muhammed'in dikkat çeken halesi, minyatürün sol alt köşesinde yer alan altın ibrik ile bütünlük sağlamıştır.

Nüshanın genel renklerine bakıldığında alt yarısında bulunan ve üst kısımda yer alan sıcak ton baskınlığını, kapının bulunduğu açık leylak rengi dengeleyerek derinlik vermiştir. (Resim 4.29)

Resim 4.30 TSMK H.1223 v.303a

Katalog No: 30

Sayfa Numarası: v. 303a

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali Kâbe'deki büyük putu kırıyor. ¹¹⁴

¹¹⁴ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılarak tasarlanmıştır.

Minyatür, beş figür, bir put ve Kâbe tasvirinden oluşturulan bir dış mekân tasviridir. Gökyüzü, minyatür alanının sağ ve sol köşelerinde üçgen formlarda gözükerek, altın yapıştırma varak ile yalın bir biçimde uygulanmıştır.

Minyatürde zemin, açık turuncu renk tepelik ile tasvir edilmiştir. Kiremit rengi ile tepeliğin üst kısımlarına nüanslı formlar verilerek şekillendirilmiştir. Zemin üzerine seyrek biçimde sıralanarak doldurulan hafif renkte taş grupları çizilerek zenginleştirilmiştir.

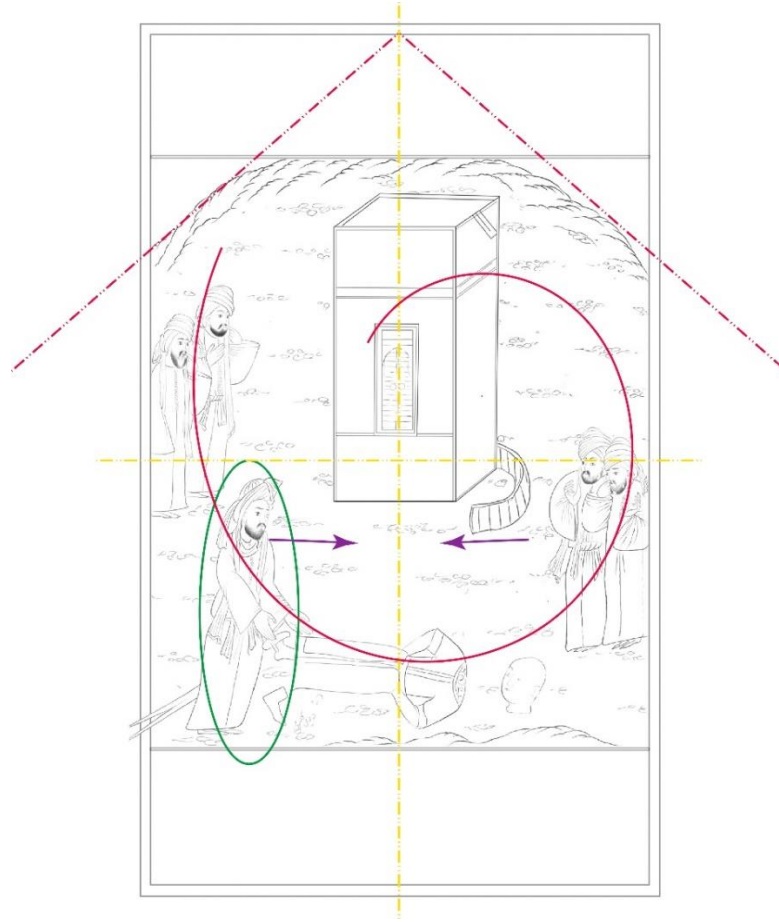
Minyatürün merkez noktasında Kâbe tasviri bulunmaktadır. Kâbe koyu gri renk ile boyanmış, yan duvarları siyah renk ile zikzak şeklinde işlenmiştir. Dış ve iç, Kâbe kapısının cetvelleri altın rengindedir. Hatim kısmı, bir diğer adıyla Hicr-i İsmail (İsmail Taşı) açık yeşil renk üzerine siyah çizgiler ile belirginleştirilmiştir.

Minyatürün sol üst yarısında, cetvele bitişik, yan yana iki figür bulunmaktadır. Sarıkları beyaz, kaftanları mavi ve pembe renkli, düğmeleri altındır. Pembe kaftanlı figürün kuşağı açık yeşildir. Elleri hareketli çizilmiştir. Ayakkabıları zemin rengi üzerine sadece pembe tahrir ile belli edilmiştir.

Nüşanın sol alt yarısında, cetvele birleşik, yan yana bulunan iki figürün sarıkları beyaz, mor kuşaklı kırmızı ve yeşil renk kaftan kıyafetleri ile tasvir edilmiştir. Ayakkabıları diğer figürler gibi pembe tahrirli haldedir.

Hız. Ali, minyatürün sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Açık yeşil renk sarığı, altın düğmeli kırmızı kaftanı, pembe detaylı beyaz atkısı, altın kuşağı ve altın renk Zülfikar kılıcı ile tasvir edilmiştir. Ayakkabılar pembe renk ile tahrirlenerek zemin renginde bırakılmıştır. Zülfikar kılıcının ucu sol cetvelin üzerinden taşarak dış kâğıda çizilmiştir. Hız. Ali'nin elleri devirmiş olduğu puta yönelik çizilmiştir.

Minyatürün alt ortasında yer alan, Hız. Ali'nin devirmiş olduğu put çizilmiştir. Baş kısmı, miğferi ve ayak kısmı bedeninden ayrı çizilen putun kırılmış olduğu tasvir edilmiştir. Put, siyah ve altın renk ile boyanmıştır. Yaka kısmındaki altın alanda sade siyah süsleme bulunmaktadır.

Çizim 4.44 TSMK H.1223 v.303a

Kompozisyonda tasvirler bir helezon ekseni ile oluşturulmuştur. Kâbe, sağ cetvele bitişik iki figür, put, Hz. Ali ve sol cetvele bitişik iki figür bu helezona yerleştirilmiştir. (Çizim 4.44)

Bakış takibi sol üstte bulunan figürler ile başlamıştır. Hz. Ali putu gösterir bir biçimde çizilerek, puta bakmaktadır. Figürler, bakışları ile olay örgüsünü desteklemektedir. Tepeliği kapsayan üçgen formun dikey düzlemi de Kâbe ve put üzerine denk gelmektedir. (Çizim 4.44)

Hz. Ali'nin yeşil sarığı ve kırmızı kaftanı, sağ cetvele bitişik iki figürün kaftanları ile kompozisyonda renk eşleşmesi sağlanmıştır. Sol cetvele bitişik çizilen iki figürün kaftan rengi kompozisyonda renk çeşitliliği oluşturmuştur. Put ve Kâbe renkleri aynı tercih edilmiş ve baskın koyu renk ve altın olması dikkat çekmektedir. Kompozisyon içerisindeki detaylarda kullanılan altın gökyüzünün altın yapıştırma varağı ile bütünlük sağlamıştır. (Resim 4.30)

Resim 4.31 TSMK H.1223 v.343a

Katalog No: 31

Sayfa Numarası: v. 343a

Ölçüsü: 30x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, savaş sırasında düşmanlardan birinin mızrağını kırar. ¹¹⁵

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür otuz iki figür, beş at ve bir katır ile oluşturulmuş doğa tasviridir. Gökyüzü çok az gözükererek altın varak olarak renklendirilmiştir.

Zemin yeşil renk üzerine minik taşlarla süslenmiştir. Alt yazının üst cetvelinde ve minyatürün üst yarısında açık leylak renk tepelikler bulunmaktadır. Koyu gri tahrirleme ve gölgelendirme ile boyutlandırılmıştır. Üzeri minik taşlar ve otlar ile doldurulmuştur.

Tepeliğin sol üst yarısında küçük bir ağaç çizilmiştir. Kahve gövdeli, yeşil renk üzerine koyu yeşil seyrek yaprak deseni tahrirler ile işlenmiştir

Minyatürün sol yarısında bulunan dört atı gözüken askerlerin kıyafetleri altın ve gümüştür. Başlarına siyah detaylı sorguç çizilmiştir. Kahverengi bir bayrakları vardır. Atlarının renkleri kahve, açık gri ve beyazdır. Yeleleri burgu şeklinde taranmış, yular ipleri altın, kırmızı, yeşil üzerine altın süslemelidir. Önde bulunan atın eyeri altındır.

Nüshanın sağ üst kısmına Hz. Muhammed ve diğer figürler çizilmiştir. Hz. Muhammed yalın bir hale, yeşil ve kırmızı renklerde kıyafeti, beyaz sarığı ile resmedilmiştir. Diğer figürler genellikle baş kısımları gözükecek şekilde çizilmiştir. Sarıkları beyaz, pembe işlemelidir.

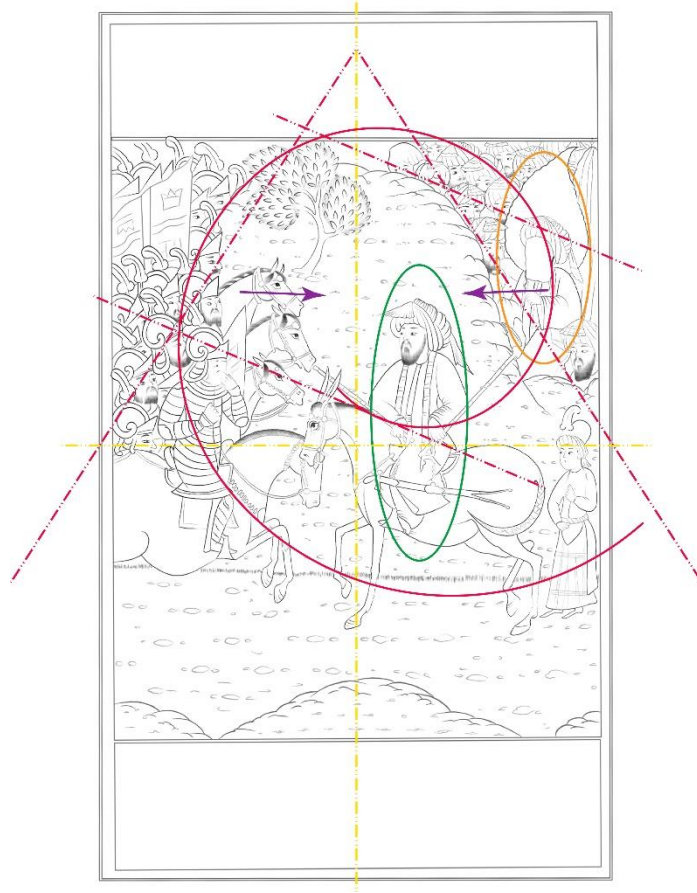
Minyatürün sağ alt yarısında, Hz. Ali'nin arkasında çizilen çocuk figürü, turuncu, sarı, altın, yeşil ve beyaz renkler ile tasvir edilmiştir. Sarıklı kavuğu ve sorgucu vardır.

Hz. Ali minyatürün merkez noktasına yakın bir şekilde konumlandırılarak çizilmiştir. Yeşil sarığı ve kaftanı, kahve ve turuncu iç elbisesi ile katır üzerinde

¹¹⁵ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

resmedilmiştir. Belinde siyah ve altın renk ile tasvir edilen Zülfikar kılıcı, elinde altın işlemeli kırmızı renkte olan mızrağı vardır.

Hz. Ali'nin katırı incelenen diğer minyatürlere göre daha farklı şekilde çizilmiştir. Oldukça heybetli görünen bu katır açık gri renk üzerine işlemelidir. Yelesi ince şekilde taranmış, kuyruğu örgülüdür. Yular ipi ile eyeri altın ve yeşil renklerindedir.

Çizim 4.45 TSMK H.1223 v.343a

Tasarımda olay örgüsü bir helezon düzeni ile kurulmuştur. Tüm figürler bu helezon ekseni üzerine yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. (Çizim 4.45)

Tepeliği kapsayan üçgen formun dikey düzlemi Hz. Ali'ye denk düşmektedir. Minyatürün merkez noktasına çok yakın çizilen Hz. Ali diğer figürlere nazaran daha büyük çizilerek dikkatleri üzerine çekmektedir. (Çizim 4.45)

Sağ ve sol grup halinde çizilmiş figürlerin bakışları Hz. Ali'ye yöneliktir. Hz. Muhammed merkezin dışında, sağ üst köşede ve tepeliğin arkasında resmedilmiş, altın yapıştırma varak ile renklenmiş yalın halesi ile dikkat çekmektedir. (Resim 4.31)

Grup formlarda çizilen iki grup insan figürleri aralarında paralel bir denge içerisinde resmedilmiştir. (Çizim 4.45)

Minyatürde uygulanan renk dengesinde yoğunluğu leylak tepelikler ve yeşil renk kullanımı oluşturmaktadır. Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in yeşil kaftan renkleri zemin ve ağacın yeşil renkleriyle figürleri ön plana çıkarmıştır. (Resim 4.31)

Hz. Ali'nin katırının arkasında çizilen çocuk figürünün turuncu kaftan rengi minyatürdeki en canlı renktir ve diğer figür kıyafetlerinin ufak detaylarında ve sol tarafta kısmen gözüken bayrak rengi ile kompozisyonda genel dengede turuncu rengin dağılımını oluşturmuştur. (Resim 4.31)

Resim 4.32 TSMK H.1223 v.344a

Katalog No: 32

Sayfa Numarası: v. 344b

Ölçüsü: 30,5x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Zülhumâr'ı öldürüyor. ¹¹⁶

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür otuz iki figür, üç at ve bir katır ile oluşturulmuş doğa tasviridir. Gökyüzü altındır.

Zemin ve tepelikler v.343a'da uygulandığı gibi tasvir edilmiştir. Tepeliğin tam orta üst kısmında bir ağaç çizilmiştir. Koyu kahve gövdeli, yeşil sıvama üzerine küçük seyrek yaprak tahrirleri ile işlenmiştir.

Minyatürün sol üst ve sağ yarısında asker figürleri çizilmiştir. Kıyafetleri altın ve gümüş renkli, başlarında siyah detaylı sorguçları vardır. Sol alanda gövdesi gözükken gri bir at çizilmiştir.

Sağ alanda yer alan askerlerin önünde Hz. Muhammed kahve bir at üzerinde yeşil, kırmızı kaftanı, beyaz sarığı ve peçesi, sade şekilde bırakılan altın halesiyle çizilmiştir. Yanında sarılmış yeşil savaş bayrağı çizilmiştir.

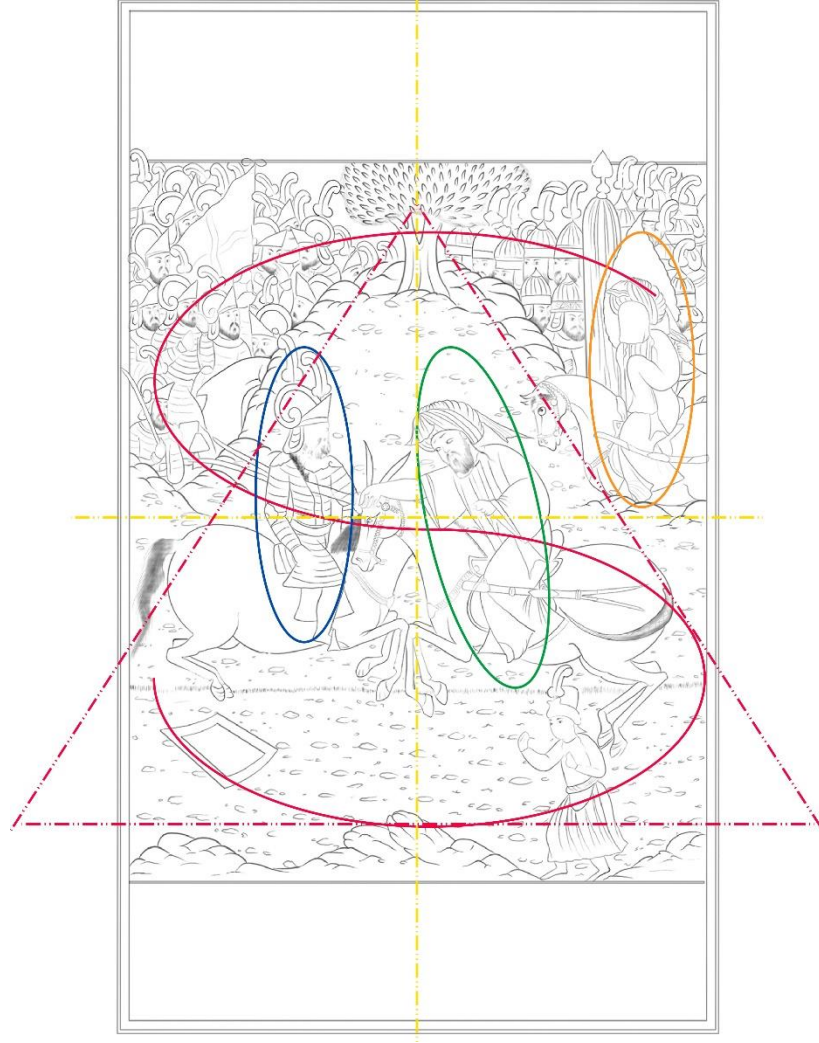
Hz. Muhammed'in atına siyah kalın tahrirlerle form verilmiştir. Yular ipleri altın ve eyeri okra rengindedir.

Hz. Ali, minyatürün sağ orta kısmında, Zülhumâr sol orta kısmında yer almaktadır. Hz. Ali yeşil, kırmızı renkler ile giydirilmiştir. Belinde bulunan Zülfikar kılıcının kılıfı siyah ve altın renklerindedir. Kılıcı elinde Zülhumâr'a yönelik şekilde çizilmiştir. Hz. Ali'nin katırı v343a'da resmedildiği gibi heybetli ve detaylı çizilmiştir.

Zülhumâr gümüş ve altın renginde asker kıyafetleri, iki tane sorgucu ile at üzerinde çizilmiştir. Hz. Ali'nin Zülhumâr'ı kılıçladığı görülmektedir. Zülhumâr'ın atı kahve ve kuyruğu siyah taramalıdır.

¹¹⁶ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Minyatürün sağ alt köşeye çizilen çocuk figürü turuncu, sarı ve yeşil kıyafetlidir. Sarıklı kavuğu ve sorgucu vardır. Bu figürün sol çaprazında kalan halı ise çocuk figüründe kullanılan turuncu ve sarı renklerindedir.

Çizim 4.46 TSMK H.1223 v.344a

Kurgu bir üçgen merkezli bir denge üzerine kurulmuştur. Bu üçgen formun içinde Hz. Ali, Zülhumâr ve sağ alta çizilen çocuk figürü denk gelmiştir. Figürlerin geneli bir S eksenini ile oluşturulmuştur. Figürler bu eksen üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.46)

Minyatür üç ana bölümden oluşmaktadır. Yeşil zemin, tepelik ve tepeliğin arkasında bulunan figürlerle birlikte görünen gökyüzüdür.

Hz. Ali ve Zülhumâr minyatürün merkez noktasında, diğer figürlerden daha büyük çizilerek dikkat çekmektedir. Hz. Muhammed merkez dışı, at üzerinde, tepeliğin arka alanında yer alır halde Hz. Ali'den daha küçük resmedilmiştir. (Çizim 4.46)

Hz. Muhammed merkez dışı bir alanda yer almasına rağmen atının neredeyse tamamen gözükmemesi, Hz. Muhammed'in halesi ve figürün tümünün gözükmemesi onu bir diğer odak noktası niteliktedir. (Resim 4.32)

Tasarımda renk dengesi paralel şekilde verilmiştir. Çocuk figürü ile halı, Zülhumâr'ın atı ile Hz. Muhammed'in atı çaprazlama olarak eşleşmektedir.

Zeminin düz formda çizilen yeşil alanı, tepeliğin sağ ve sol cetvele birleşmiş leylak alanı ve askerlerin üst kısmı yoğunluk olarak gümüş renk ile uygulanması kompozisyonda başka bir denge algısını göstermektedir. (Resim 4.32)

Kompozisyonda kullanılan renklerin neredeyse hepsinin tasarım içerisinde farklı yerlerde eşleri bulunmaktadır. Bu dağılım ilk bakışta dikkat çekmemesine rağmen kompozisyonun renk dengesini oluşturmaktadır. (Resim 4.32)

Resim 4.33 TSMK H.1223 v.378a

Katalog No: 33

Sayfa Numarası: v. 378a

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Cebrâil, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'yi Medine'ye göndermesini söyler.¹¹⁷

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Sekiz figür, dört at ve bir katırdan oluşturulan minyatür doğa tasviri olarak tasarlanmıştır.

Gökyüzü, altın yapıştırma varak olarak renklendirilirken zemin toz pembe renkle bir tepelikten oluşmaktadır. Tepeliğin kalın pembe tahrirleri ve zemin üzerine küçük taşlar işlenerek çizilmiştir. Tepeliğin sol üst köşesinde, kızıl kahve gövdeli ağaç, fıstık yeşili renk ile yaprakları lokal olarak boyanarak yeşil renk ile hafif işlenerek oluşturulmuştur.

Minyatürün sağ alt kısmına okra renkli bir tepelik çizilmiştir. Kalın pembe tahrirler ve minik taşlarla işlenmiştir.

Okra renkli tepeliğin arkasında kalarak resmedilen dört figürün sarıkları beyaz renktedir. Kıyafetleri, kırmızı, turuncu, yeşil ve açık mavi renktedir. Kuşakları altındır. Önde bulunan iki figür ellerinde sarılı bir şekilde resmedilen, üzeri yazılı, siyah ve beyaz renkteki bayrakları tutmaktadır. Sadakları altın, yeşil ve mavi renkte üzerleri bezemelidir. Sadakların içleri siyah uçlu beyaz oklar ile doludur.

Tepeliğin arkasındaki atlar koyu gri ve kahverengindedir. Yeleleri ve kuyrukları siyah taramalar ile işlenmiştir. Eyerleri altın, yular ipleri altın ve beyaz renk üzerine altın işlemelidir.

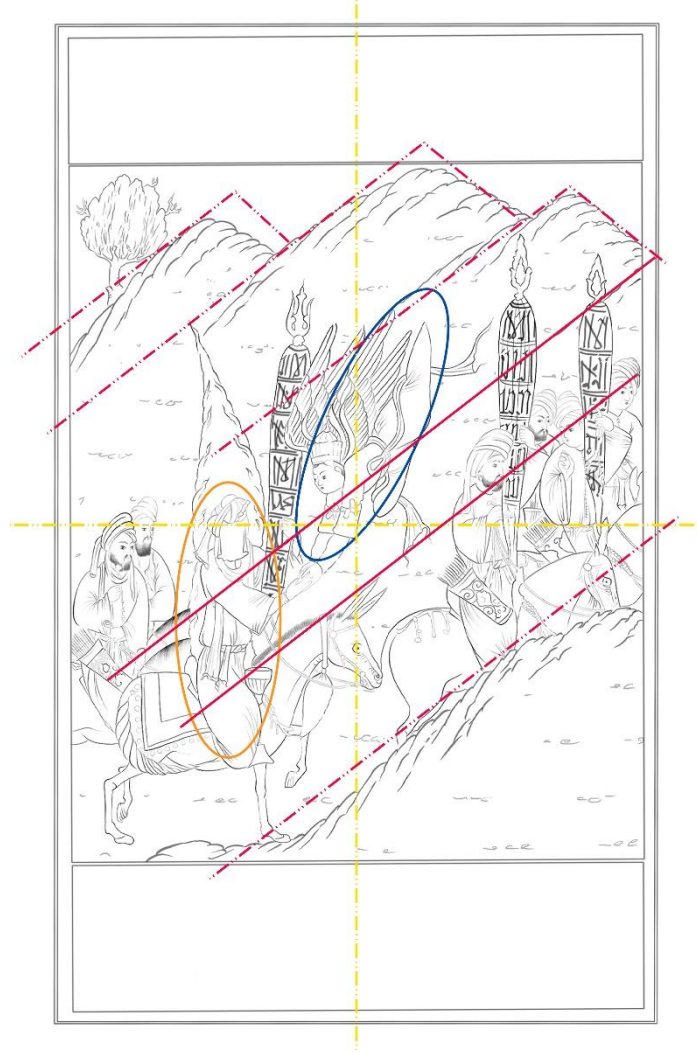
Minyatürün sol alt yarısında üç figür bulunmaktadır. Bu figürlerin önünde bulunan figür Hz. Muhammed'in tasviridir. Hz. Muhammed'in arkasında bulunan iki figür at üzerinde resmedilmiştir. Yeşil ve beyaz sarıklı, turuncu, sarı kaftanlı ve altın kuşaklıdır. Altın ve mavi renkte işlemeli sadağın içinde beyaz ve siyah renkte oklar çizilmiştir. Okra ve koyu gri renkte boyanan atların yeleleri ve tahrirleri siyah renktedir.

¹¹⁷ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Hz. Muhammed katır üzerinde resmedilmiştir. Halesi bel kısmından boyunu geçecek şekilde çizilmiştir. Peçesi, sarığı ve atkısı beyaz, pembe işlemelidir. Açık yeşil renk kaftanı ve altın renk kuşağı vardır. Elinde siyah üzerine beyaz yazılı, sarılmış şekilde çizilen bir bayrak tutmaktadır.

Hz. Muhammed'in katırı açık mavi renkte ve kuyruğu burğu şeklindedir. Yelesi kısa dik taramalar ve tahrirleri siyah renktedir. Boynundaki çemberi altın, püskülü beyaz ve gri taramalıdır. Eyeri kırmızı renktedir. Yular ipi kırmızı üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün merkez noktasına Cebrâil tasviri çizilmiştir. Kıyafeti altın işlemeli mavi ve turuncu renktedir. Kollarındaki şerit ve belindeki kuşağı altın renktedir. Başındaki tacı altındır. Kanatları altın, sarı, kırmızı ve yeşil renktedir.

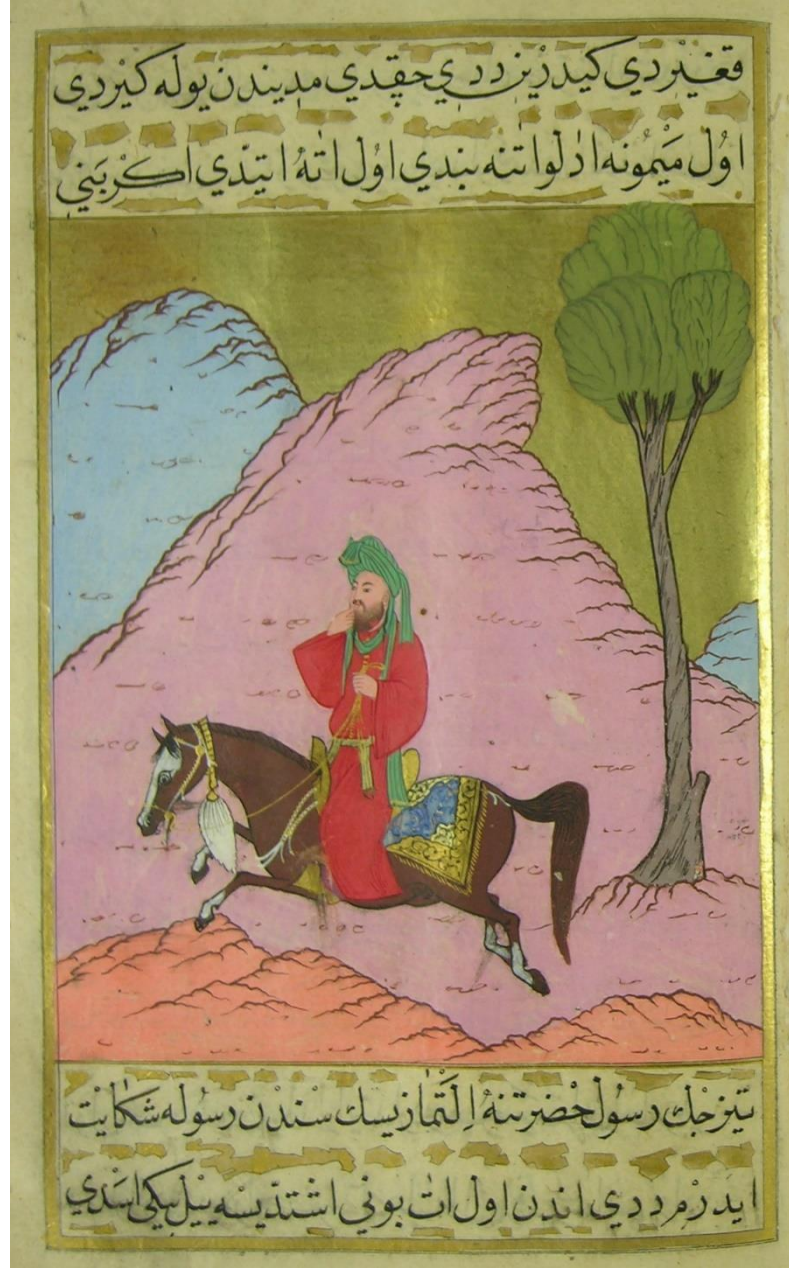
Çizim 4.47 TSMK H.1223 v.378a

Minyatürün merkez noktasına çizilen Cebrâil odak noktası olarak belirlenmiştir. Cebrâil'in Hz. Muhammed'e doğru eğilimi dikkatleri aynı zamanda Hz. Muhammed'e de yönlendirmektedir. (Resim 4.33)

Tasarımın genelinde uygulanan doğa tasvirinin sadeliği figür diziliminin sıklığı ile dengelenmiştir. Figürler, doğa tasvirindeki yalınlığın önüne geçerek olay örgüsünü belirgin kılmıştır. (Resim 4.33)

Minyatür üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; okra renkli tepelik, toz pembe zemin ve gökyüzüdür. Figürler toz pembe zemin üzerine paralel şekilde sıralanarak çizilmiştir. Tepeliklerin eğimi bu paralel dizilimi destekleyerek aynı paralellikte çizilmiştir. (Çizim 4.47)

Figürlerin kıyafetlerinde kullanılan renkler minyatürün sağında ve solunda bir diğer figürde de kullanılarak dengeli bir dağılım uygulanmıştır. Hz. Muhammed'in halesi ve diğer tasvirlerde kullanılan altın detayları, gökyüzü ile bütünleşerek gökyüzüne uygulanan altın yapıştırma varak baskınlığını dengelemiştir. (Resim 4.33)

Resim 4.34 TSMK H.1223 v.389a

Katalog No: 34

Sayfa Numarası: v. 389a

Ölçüsü: 30,5x18 cm

Minyatür Konusu: Rüm Kayseriyle yapılan savaşta bir netice alınamayınca Hz. Muhammed Hz. Ali'yi yardıma çağırır. Hz. Ali, Müslüman ordusunun yardımına geliyor. ¹¹⁸

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, Hz. Ali'yi tasvir eden bir figür ve bir at ile oluşturulmuş doğa tasviridir. Gökyüzü altın varak yapıştırma ile yalın şekilde resmedilmiştir.

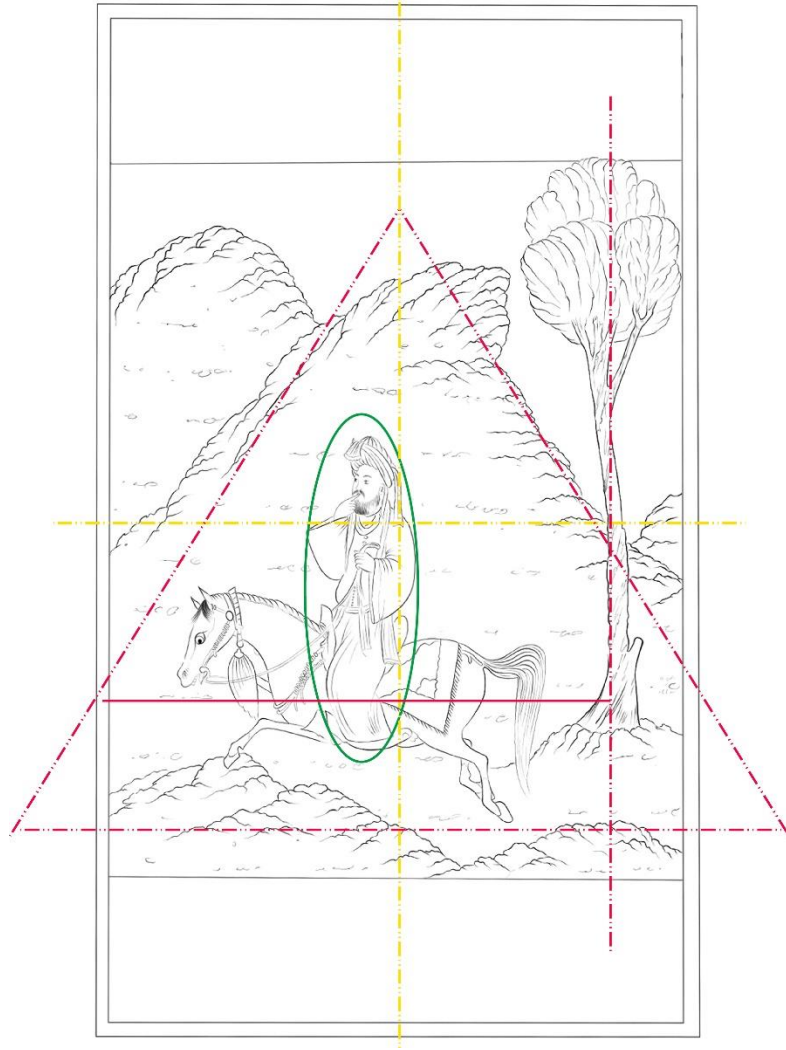
Minyatür çoğunlukla zemin tepeliklerden oluşmaktadır. Açık mavi, açık pembe ve somon renklerinden oluşan tepelikler kahverenginde kalınca tahrirlenerek form verilmiştir. Üzerleri seyrek şekilde daha hafif bir renk ile tahrirlenerek taş desenine benzer izlerle doldurulmuştur.

Minyatürün geniş alanını kaplayan açık pembe tepeliğin sağında uzun bir ağaç çizilmiştir. Açık gri gövdeli bu ağacın gövde işlemleri koyu kahve taramalar ve tahrirlerle belirginleştirilmiştir. Ağacın yaprakları fıstık yeşil lokal boyama üzerine koyu yeşil gölgelemelerle sakil bir biçimde uygulanmıştır.

Hz. Ali, minyatürün merkez noktasında at üzerinde resmedilmiştir. Sarıği açık yeşil, altın düğmeli kırmızı kaftanı, gül kurusu şalvarı ve altın renginde kuşağı ile resmedilmiştir.

Hz. Ali'nin atı kahverenginde, yüzü ve ayaklarının belli kısımları beyaz renktedir. Yeleşi burgu şeklinde, kakülleri iki yana tarama, kuyruğu lokal boya üzerine tarama ve form verilerek tahrirleri siyah renkte uygulanmıştır. Eyeri püsküllü altın ve açık mavi rengindedir. Üzerine işlenen bezemelerle zenginleştirilmiştir. Yular ipi beyaz ve altın renkli olup altın süslemelidir. Boynuna geçirilen püskül çemberi altın renkte olup püskülü beyaz üzeri koyu gri taramalı ve tahrirlidir. Atın ayaklarının hareketi bir yerden bir yere atlıyor görünümünü vermektedir.

¹¹⁸ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Çizim 4.48 TSMK H.1223 v.389a

Minyatür oldukça yalın şekilde yapılmıştır. Nüshanın merkez noktasında konumlandırılan Hz. Ali, atının sola doğru hareket halinde tasvir edilmesi merkez noktasından sola kaçış hissini vermektedir. Aynı zamanda at ve Hz. Ali tasviri bir düzlem üzerinde konumlandırılmıştır. (Çizim 4.48)

Minyatür üçgen bir form merkezinde tasarlanmış ve Hz. Ali bu üçgenin içinde yer almaktadır. Bulunduğu tepeliğin eğimi sağa doğru iken, Hz. Ali'nin atıyla beraber sola doğru hareketi ile dengelenmiştir. (Çizim 4.48)

Minyatürün sağında bulunan uzun ağaç, tepeliklerin hacmini dengeleme niteliğindedir.

Tepeliklerde kullanılan pastel renkler Hz. Ali'yi ve atını ön plana çıkartmaktadır. Tepeliklerde kullanılan kahve kalın tahrir Hz. Ali'nin atının kahverengi olmasıyla genel bütünlüğü sağlamaktadır. (Resim 4.34)

Gökyüzünde kullanılan altın, Hz. Ali'nin atının eyerinde kullanılan altın süslemeler, gökyüzünün baskın altın görünümünü kompozisyon içerisine dağıtmıştır. (Resim 4.34)

Tepeliklerin çeşitli renkleri, yalın halde tasarlanan kompozisyonun çeşitliliğini yansıtmaktadır. Hz. Ali'nin kırmızı renk kaftanı minyatürün odak noktasında yoğunluğu oluşturmaktadır. (Resim 4.34)

Resim 4.35 TSMK H.1223 v.390b

Katalog No: 35

Sayfa Numarası: v. 390b

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Kayser'in askerlerini kılıçtan geçiriyor. ¹¹⁹

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılarak tasarlanmıştır.

Minyatür, yedi figür, yedi at, altı kesik insan başı ve dört kesik beden parçaları ile oluşturulan bir doğa tasviridir. Gökyüzü, altın varak yapıştırma ile renklendirilmiştir.

Zemin somon renkli bir tepelik ile oluşturulmuştur. Kalın kiremit renk tepelik tahrirleri ile boyut verilmiştir. Zemin üzerine küçük taş dizileri tahrirle doldurulmuştur.

Hz. Ali, minyatürün merkez noktasına at üzerinde yerleştirilmiştir. Sarıği yeşil, kaftanı kırmızı, şalvarı açık mavi, kuşağı altındır. Sadağı yeşil ve altın üzeri süslemelidir. Sadağın içi siyah uçlu beyaz oklar ile doldurularak çizilmiştir. Zülfilkar kılıcı gümüş, kabzası altın renktedir.

Hz. Ali'nin atı kahve, yüzünün ve ayaklarının belli kısımları beyaz renkte boyanmıştır. Atın kakülleri, yelesi ve kuyruğu siyah renkte taranarak uygulanmıştır. Yular ipi beyaz, altın işlemelidir. Boynundaki altın çemberine beyaz püskül asılıdır. Eyeri altın, mavi renkte boyanarak altın ve siyah renk ile bezemelenmiştir.

Minyatürde Hz. Ali hariç diğer figürler asker tasviridir. Altın, gümüş, yeşil, turuncu, kırmızı, açık mavi ve okra renkli kıyafetler ile giydirilmiştir. Elllerinde altın kabzalı gümüş kılıçlar çizilmiştir. Sadakları beyaz, mavi, altın ve kırmızı renk üzeri altın süslemelidir.

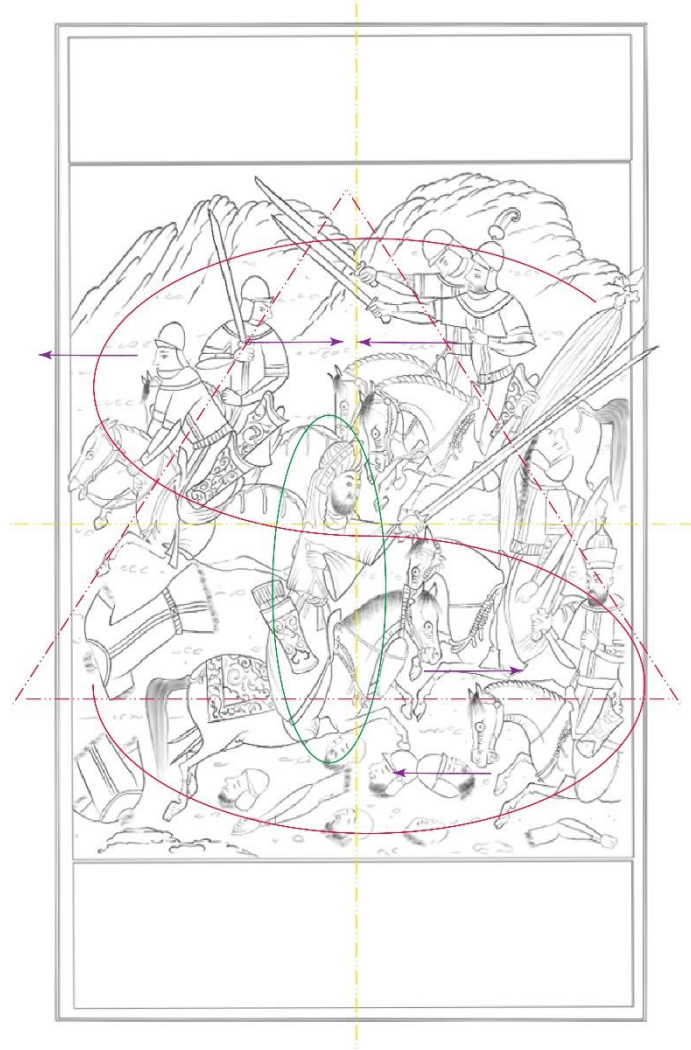
Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı ile boynundan kestiği tasvir edilen askerin elinde turuncu renkte sarılı bayrak bulunmaktadır. Bu bayrağın tepesi ve Hz. Ali'nin kılıcı sağ cetvelden taşmıştır.

Askerlerin atları açık mavi, kahve, okra ve siyaha yakın bir renk ile boyanmıştır. Kakülleri ve kuyrukları tarama, yelesi burgu ve tahrirleri siyah

¹¹⁹ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

renktedir. Eyerleri altın, yular ipleri altın, beyaz, kırmızı renk üzerine altın işlemelidir.

Minyatürün alt yarısında bulunan kesik beden parçaları gümüş, altın, turuncu ve açık mavi renk ile boyanmış asker kıyafetleridir. Kesik insan başlarının üçünde altın ve gümüş renk miğfer bulunmaktadır. Bu beden parçalarının kesik kısımlarına pembe renk ile noktalama ve taramalar yapılarak kan tasviri uygulanmıştır.

Çizim 4.49 TSMK H.1223 v.390b

Tasarım iki ana bölümden oluşmuştur. Zemin ve gökyüzü ile oluşturulan bu bölümlerde yalın şekilde resmedilen gökyüzü bir bölüm, olay örgüsü diğer bir ana bölüm olan zeminde gerçekleşmiştir. (Resim 4.35)

Figürler S hareketi dengesinde yerleştirilmiş ve bakışları olay örgüsünün yönlendirmelerini desteklemektedir. (Çizim 4.49)

Minyatür, tek renk zemin ile üçgen bir form dengesi üzerine oluşturulmuştur. Figürler ve at tasvirleri bu üçgen formun içerisinde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.49)

Hız. Ali minyatürün merkez noktasına yerleştirilmiş aynı zamanda üçgen formda düzenlenen dengeye yerleştirilmiştir. Bu sayede Hız. Ali, hem olay örgüsünde diğer figürlerden daha büyük çizilerek hem de merkezde yer alarak dikkat çekmektedir. (Çizim 4.49)

Minyatürün doğa tasviri altın ve turuncu renkler uygulanarak, figürlerin yoğunluğu ve hareketleri ile çeşitli renklerle tasvir edilen figürleri ön plana çıkartmaktadır. (Resim 4.35)

Hız. Ali hariç diğer asker figürleri altın ve gümüş renk ağırlığındadır. Asker figürlerinin detaylarında kullanılan çeşitli renkler Hız. Ali'de kullanılan renkleri dengelemektedir. Asker kıyafetlerindeki yoğun altın kullanımı, gökyüzünde kullanılan altın ile kompozisyon geneline dengeli bir dağılım sağlamıştır. (Resim 4.35)

Resim 4.36 TSMK H.1223 v.391a

Katalog No: 36

Sayfa Numarası: v. 391a

Ölçüsü: 29,5x18 cm

Minyatür Konusu: Hz. Ali, Kayser'in askerlerinden Bûlîs'i bir çocuk gibi belinden kavrayarak havaya kaldırıyor.¹²⁰

Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere dört satırlık yazı alanı bulunmakta, minyatür bu iki yazı alanının ortasına cetvelden taşma yapılmadan tasarlanmıştır.

Minyatür, dokuz figür, yedi at, sekiz kesik insan başı ve iki kesik kol ile tasvir edilmiş doğa çizimidir. Gökyüzü altın yapıştırma varak ile renklendirilmiştir.

Açık mavi kayalık ile oluşturulan zemin, kalın kahve tahrirlerle boyutlandırılmıştır. Zemin üzerine tahrir ile taş dizileri işlenerek zenginleştirilmiştir. Açık mavi zeminin sol üst yarısında yer alan gri gövdeli ağacın yaprakları, lokal şekilde boyanmış yeşil renk üzerine koyu yeşil renk tahrir ve gölgeler ile uygulanmıştır.

Minyatürün alt kısmında, yazı cetveline bitişik bir şekilde çizilen somon renkli kayalığa kalın kahverengi tahrir ile form verilmiştir.

Minyatürün merkezine yakın şekilde konumlandırılan Hz. Ali; sarı yeşil, kaftanı kırmızı, kuşağı ve ayakkabısı altın, şalvarı mordur. Beline mavi ve altın renkli sadak çizilmiştir. At üzerinde resmedilen Hz. Ali, askerlerden Bûlîs'i belinden kavramış bir şekilde havaya kaldırır halde tasvir edilmiştir.

Hz. Ali'nin atı kahve, yüzü ve ayaklarının belli kısımları beyazdır. Kakülleri, yelesi ve kuyruğu tarama şeklindedir. Yular ipi beyaz üzerine altın işlemelidir. Boynundaki altın çembere beyaz püskül asılı ve eyeri altındır.

Hz. Ali'nin belinden kavrayarak kaldırdığı Bûlîs'in asker kıyafetleri altındır. Kıyafetinin kol detayı turuncudur. Belinde kılıcı asılı bir biçimde resmedilmiştir.

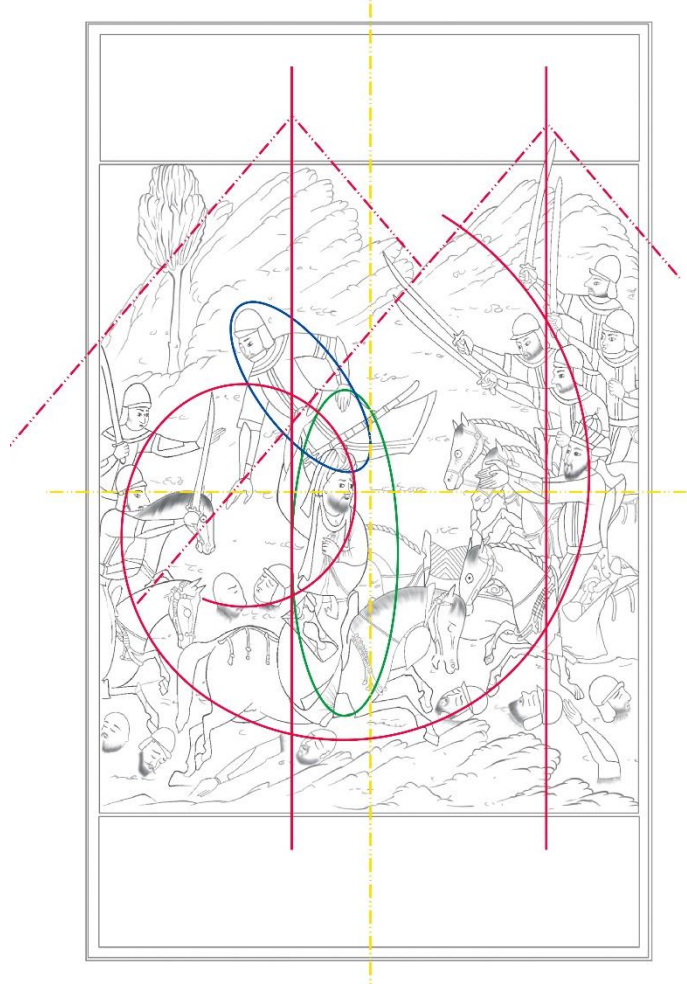
Minyatürün sağ alanında grup şeklinde çizilen askerler altın, gümüş, turuncu, kırmızı ve yeşil renk ile tasvir edilmiştir. Altın renk kabzalı gümüş kılıçları havada resmedilmiştir.

¹²⁰ TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

Minyatürün sağ alanına çizilen askerlerin atları bej, kızıl kahve ve siyaha yakın bir renk ile boyanmıştır. Yeleleri burgu, tahrirleri ve kakülleri siyah renktir. Yular ipleri kırmızı, altın renk üzeri işlemelidir. Eyerleri altın, turuncu ve mor renktir.

Sayfanın sol alanında cetvele bitişik şekilde resmedilen iki asker at üzerine yerleştirilmiştir. Altın, gümüş, yeşil ve leylak renkte kıyafetleri, altın kabzalı gümüş kılıçlar ile tasvir edilmiştir. Bu askerlerin atlarından biri kızıl kahve diğeri siyaha yakın bir renkte boyanmıştır. Yeleleri, kakülleri tarama ve tahrirleri siyah renktedir. Yular ipleri kırmızı ve altın süslemelidir.

Zeminde çizilen kesik insan başları ve kesik kollar asker tasvirleridir. Altın, gümüş ve turuncu renkte asker kıyafetleri vardır. Kesik şekilde çizilen bu figürler pembe renk noktalama ve tahrirler ile kan tasviri uygulanmıştır.

Çizim 4.50 TSMK H.1223 v.391a

Tasarım iki ana bölümden oluşmaktadır. Mavi renk ile oluşturulan zemin ilk ana bölüm ve gökyüzü ikinci ana bölümdür. Zeminde bulunan tepelik formları iki ayrı üçgen formlarını oluşturarak olay örgüsünün iki farklı noktasına, üçgen formların uç kısımlarından dikey olarak geçen düzlem ile denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.50)

Zeminde geçen olay örgüsü bir helezon şeklinde oluşturulan düzen ile uygulanmıştır. Tüm figürler ve atlar bu helezon üzerine yerleştirilmiştir. (Çizim 4.50)

Hız. Ali minyatürün merkez noktasına yakın şekilde, Bülis'i belinden kavramış şekilde hareket halinde çizilmesi dikkatleri üzerine çekmektedir. Doğa tasvirinin durağanlığı, olay örgüsünün hareketli bir şekilde resmedilmesine denge katmıştır.

Minyatürün gökyüzü rengi ile asker kıyafetlerinin yoğunluklu altın renk kıyafetleri, minyatürün genelindeki renk dengesini oluşturmaktadır. Açık mavi zemin üzerine kurgulanan olay örgüsü zemin rengi sayesinde ön plana çıkmaktadır. (Resim 36)

Hz. Ali, diğer figürlerden daha farklı ve baskın bir renk ile tasvir edilmesi sayesinde Hz. Ali dikkat çekmektedir. Asker figürlerinin gümüş ve altın haricinde kullanılan renkleri kendi içlerinde tekrar kullanılarak genel renk dengesini desteklemektedir. (Resim)

Minyatürde bulunan yedi at tasvirinin renkleri ise yine kendi içlerinde, Hz. Ali'nin atı hariç, eşleşerek hem renk dengesini hem de yoğun şekilde tasvir edilen olay örgüsünün netliğini kazandırmıştır. (Resim 4.36)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DEĞERLENDİRME

TSMK’de bulunan H.1223 envanter numaralı Siyer-i Nebî ’nin VI. cildindeki Hz. Ali’nin konu olduğu otuz altı minyatür çözümlenmeleri kurgu ve kompozisyon açısından ele alınıp değerlendirilmiştir.

Öncelikle Hz. Ali’nin minyatürlerin tasarımında kurgulanma biçimleri incelenmiş, sayfa geneli oran-orantı, boşluk-doluluk ve renk dağılımı yönünden kurgulanma şekilleri hakkında detaylı incelemeler yapılmıştır.

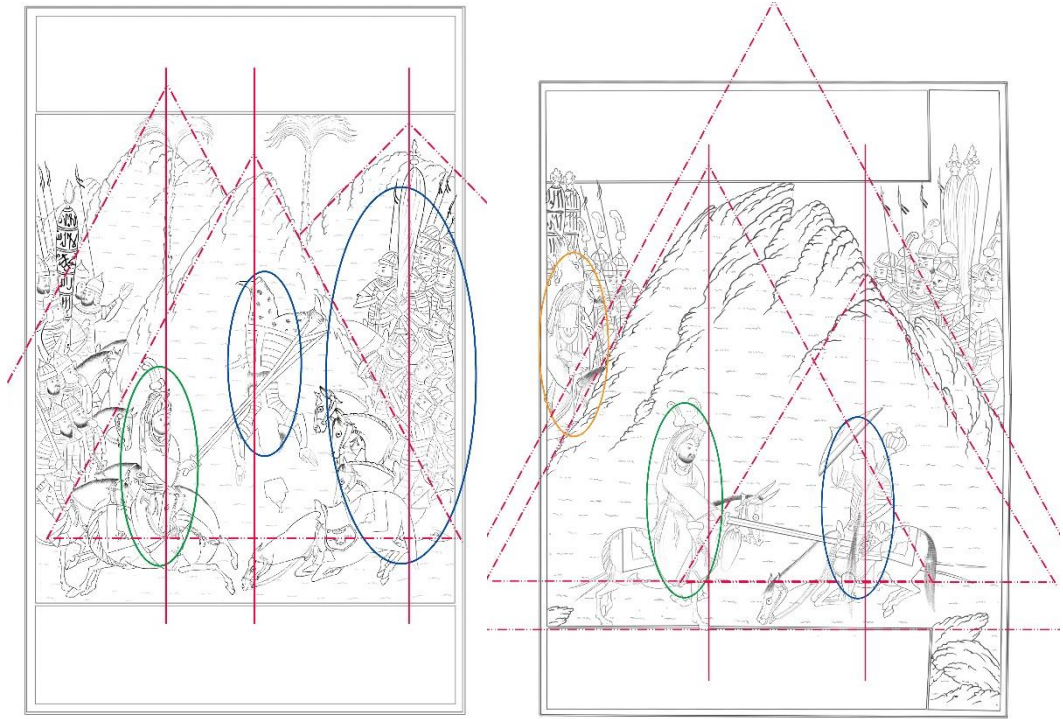
Genel değerlendirdiğimizde, Siyer-i Nebî eserinin VI. cildindeki Hz. Ali’nin konu alındığı otuz altı minyatür, çoğunlukla ikişer satır şeklinde üst ve alt kısımlarda yazılmış iki yazı arasına tasarlanıp, altın cetvel ile dış hatlarının sınırlandırıldığı görülmektedir.

Yazı alanlarının farklı olduğu minyatürlü sayfalarda bulunmaktadır. v.3a’nın üst kısmında altı, alt kısmında bir satır şeklinde, v.5b ve v.12a’nın üst kısmında üç, alt kısmında üç satır olacak şekilde yazı alanları bulunmaktadır.

Genellikle Hz. Ali doğa tasvirlerinde ya da hem doğanın hem mimari yapının olduğu minyatürler içerisinde kurgulanmıştır. İç mekânda kurgulanan minyatürlerde Hz. Ali az sayıda bulunmaktadır (v.62a, v.301b).

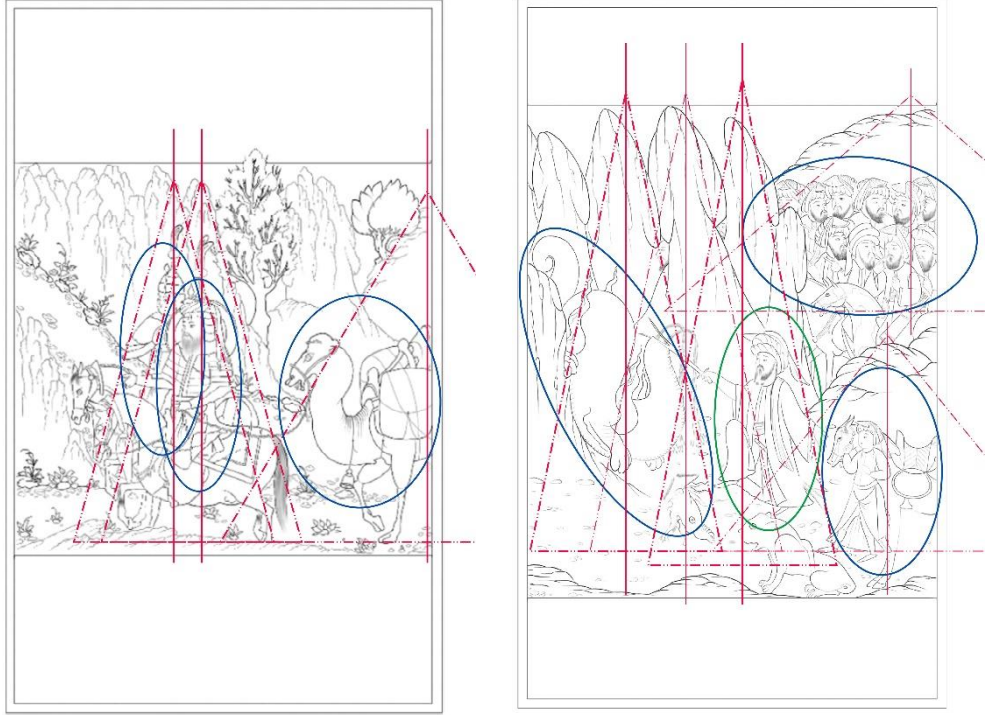
Minyatürlerdeki kompozisyon kurguları üçgen formlarda yapılmış, helezon, hilal, paralel düzende ve S şekilleri ile kompozisyonlar kurgulanmıştır.

Tasarımlarda kullanılan üçgen formlardaki kompozisyon kurguları üçgen formu alacak şekilde çizilen tepelik ve kayalık tasvirlerinin uç kısımlarına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

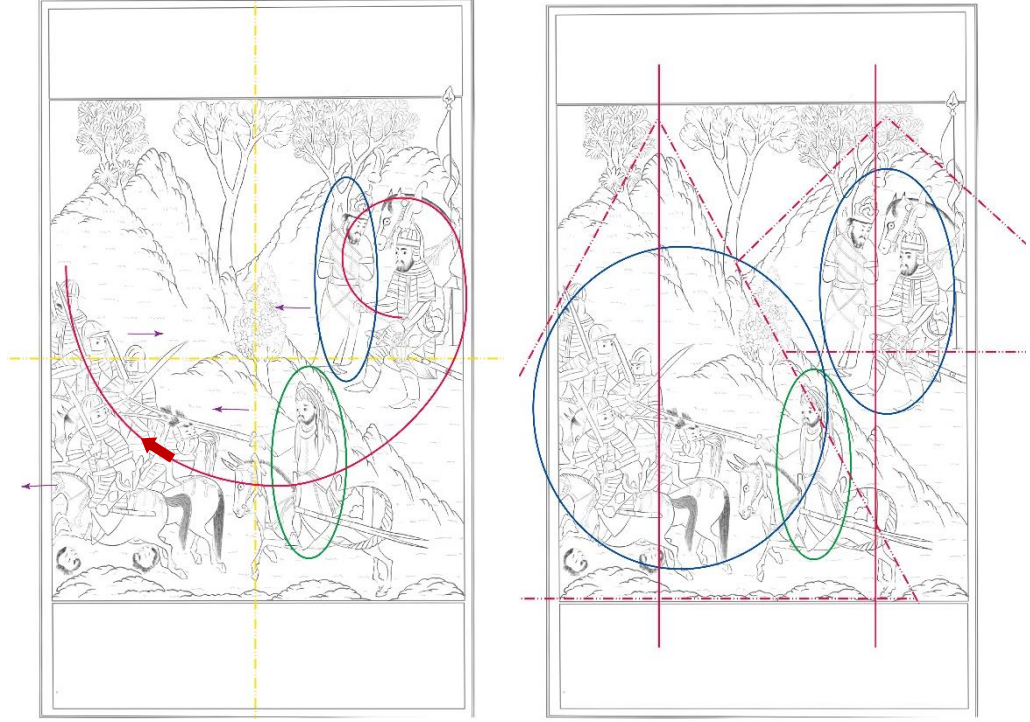
Çizim 5.1.1 v.103a ve v.172b Üçgen Form Kompozisyon Tasarımını Figür Yerleşimi

v.103a ve v.172b analizlerinde ana karakterler minyatürün merkez noktasına ya da merkezde konumlandırılmıştır. v.103a ve v.172b analizlerinde Hz. Ali'nin minyatürün sol alt yarısında olduğu görülmektedir. Minyatürdeki bu ana karakter figür tasvirlerinin bulunduğu tepeliklerin formu üçgen şeklinde olup, figürler tepeliklerin uç kısımlarından dikey şekilde çizilen düzlemlere denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Tasarımda bulunan diğer figür tasvirleri, üçgen formuna uyumlu şekilde yerleştirilerek ana karakterleri odak noktası olarak belirginleştirmiştir. (Çizim 5.1.1)

Çizim 5.1.2 v.5a ve v.70b Üçgen Form Kompozisyon Tasarımını Figür Yerleşimi

v.70b analizinde Hz. Ali'nin minyatürün sağ alt yarısında olduğu görülmektedir. v.5a ve v.70b analizlerinde oluşturulan kurgu ise ana karakterlerin dar üçgen formlarında oluşturulan kayalıkların uçlarından dikey düzlemler çizildiğinde figürlerin bu düzleme denk gelecek şekilde yerleştirildiği görülmektedir. v.70b kurgusunda çizilen yan karakterlerde yine geniş üçgen formda çizilen tepeliklerin merkez doğrusunda yer almaktadır. (Çizim 5.1.2)

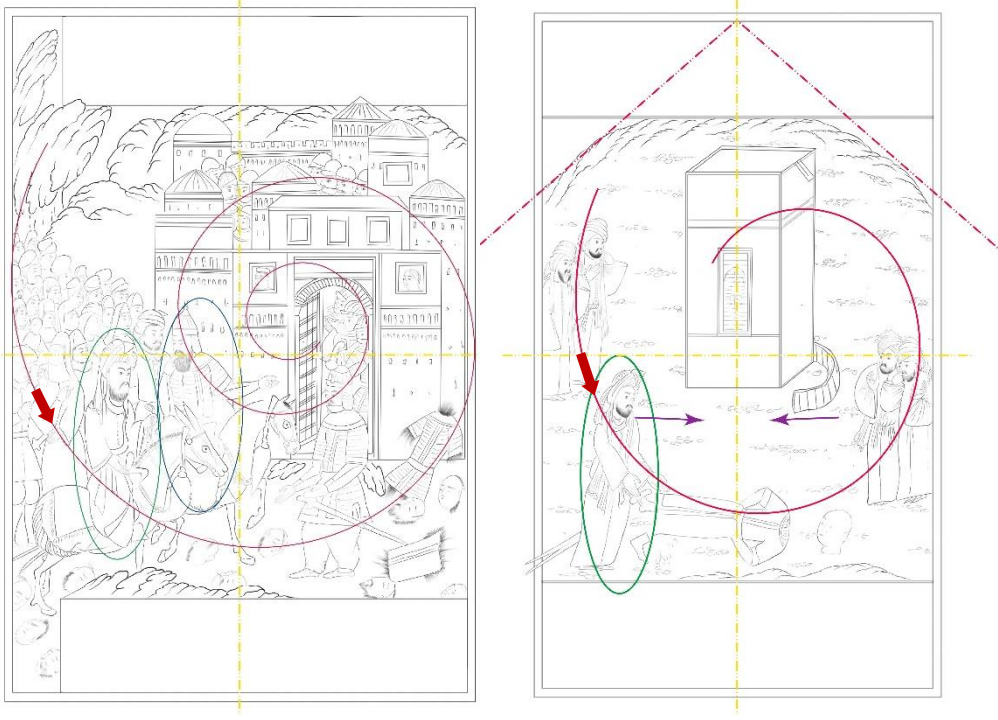
Çizim 5.1.3 v.194a Minyatürünün Üçgen ve Helezon Kurgulu İki Farklı Analizi

v.194a minyatüründe Tavk'ın Müslüman olmayı reddetmesi üzerine Ammâr'ın onu ağaca bağlaması ve Hz. Ali'nin savaşa devam etmesi konusu resmedilmiştir. v.194a analizinde Hz. Ali'nin minyatürün sağ alt yarısında olduğu görülmektedir. Helezon eksenini doğrultusunda yerleştirilen figürler, minyatürün geneline dengeli dağılımı ile figür dengesini oluşturmuş ve bakış takipleri ile bütün olay örgüsüne yönlendirme yapılmıştır. (Çizim 5.1.3)

Üçgen formlarla oluşturulan iki tepeliğin kurgusu ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Minyatürün sağında arka planda oluşturulan tepeliğin üçgenin uç kısmından dikey şekilde inen düzleminde Ammar'ın Tavk'ı ağaca bağlaması tasvir edilirken, minyatürün sol ve ön planında resmedilen üçgen formu tepeliğin uç kısmından geçen dikey düzleme denk gelen konuda ise Hz. Ali'nin savaşa devam etmesi tasvir edilmiştir. (Çizim 5.1.3)

Minyatürün kurgulandığı iki farklı analiz genel olarak değerlendirildiğinde, resmedilen iki konu helezon eksenini doğrultusunda birbirini takip ederken, üçgen

formlarda oluşturulan kurguda iki ayrı odak noktası belirlendiği gözlemlenmektedir. (Çizim 5.1.3)

Çizim 5.1.4 v.21a ve v.303a Helezon Ekseni Doğrultusunda Kurgu Örnekleri

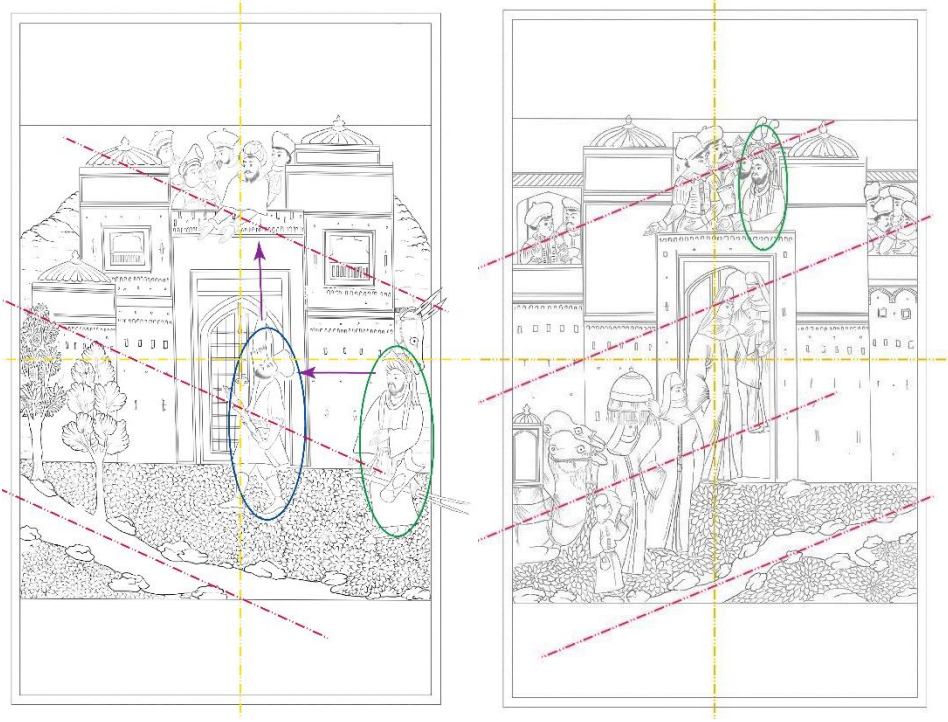
v.21a analizinde Hz. Ali'nin minyatürün sol alt yarısında olduğu görülmektedir. Zeminde bulunan kayalığın sol üstteki açısı itibari ile figürlerin helezon kurgusunu destekleyen bir tasvir olduğu görülmektedir. Dış mekân ve mimari yapı içerisine çizilen figürler helezon ekseni üzerine yerleştirilirken, minyatürün sağ altta tasvir edilen kesik baş ve bedenlerinde bu helezon ekseni kurgusuna doğru orantılı olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca helezon arkadan öne doğru yönlendirme biçimi ile olay örgüsünü ön plana taşımıştır. (Çizim 5.1.4)

v.303a analizinde Hz. Ali, v.21a'da olduğu gibi minyatürün sol alt yarısına yerleştirilmiştir. Minyatürün zemini üçgen forma uyumlu bir tepelik resmedilerek, figürler helezon ekseni üzerine, zeminde tasvir edilmiştir. Helezon kurgusu arkadan öne doğru bir yönlendirme biçimi ile gelerek odak noktasını ön planda oluşturmaktadır. Bakış takipleri ile olay örgüsüne vurgu yapan figürleri, helezon ekseni üzerine denk gelecek şekilde çizilen Kâbe ve kırılan put bu kurgu biçimini desteklemektedir. (Çizim 5.1.4)

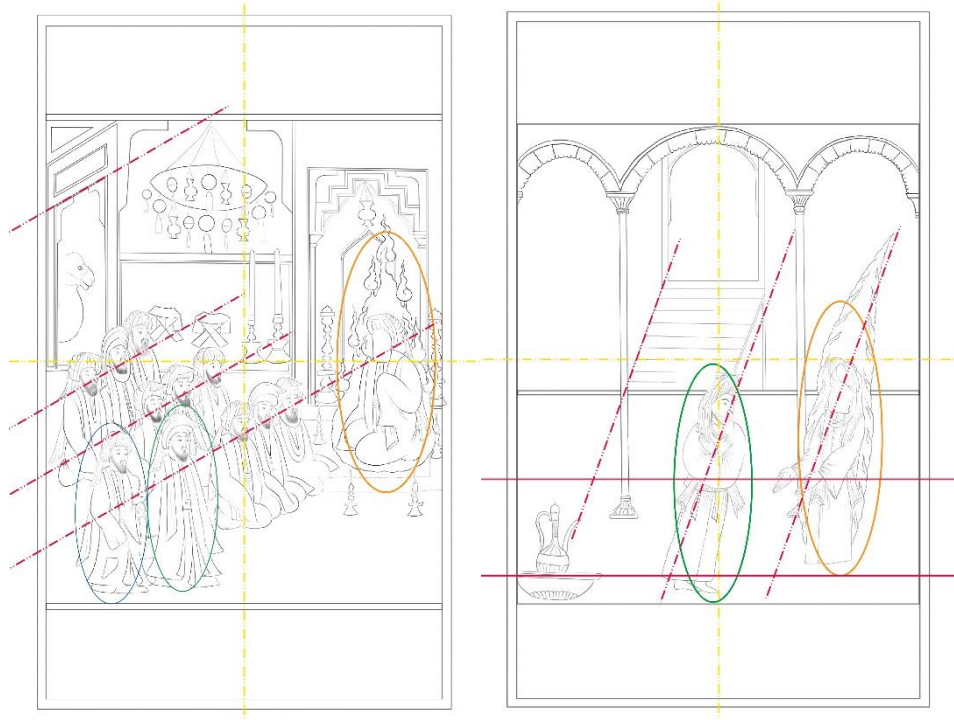
Çizim 5.1.5 v.94a ve v.96b Yay ve Helezon Ekseni Kurgu Örnekleri

v.94a ve v.96b analizlerinde rastlanan benzer kurgulama üslubu dikkat çekmektedir. Mimari yapı içerisine çizilen figürler ve dış mekânda çizilen figürler iki ayrı yay eksenine denk gelirken, aynı zamanda figürler, doğa tasvirinde çizilen akarsuyuda kapsayan bir helezon eksenine doğrusunda yerleştirilmiş olduğu gözlemlenmektedir. (Çizim 5.1.5)

Çizim 5.1.6 v.94a ve v.96b Akarsu Paralelinde Figür Dizilim Örnekleri

v.94a ve v.96b’de oldukça dikkan çeken akarsu tasvirinin açısı, hem iç mekânda hem dış mekânda çizilen figürlerin, akarsu eğiminin paralelinde çizilen düzlemler üzerine denk geldiği görülmektedir. Bu durum kale ile bağlantılı olay örgüsüne dikkat toplama niteliğindedir. V.94a’da minyatürün orta noktasına tasvir edilen Ganim figürünün eli, kalenin üst kısmına çizilen figürlere doğru uzanmıştır ve akarsu eğimide minyatüre yuları doğru bir hareket katmıştır. V.96b’de ise kale içerisine doğru sıralanan figürler yine akarsu eğiminin paralelinde bir düzlemde çizilmiş ve akarsu eğimi figürlerin oluşturduğu hareketi desteklemektedir. (Çizim 5.1.6)

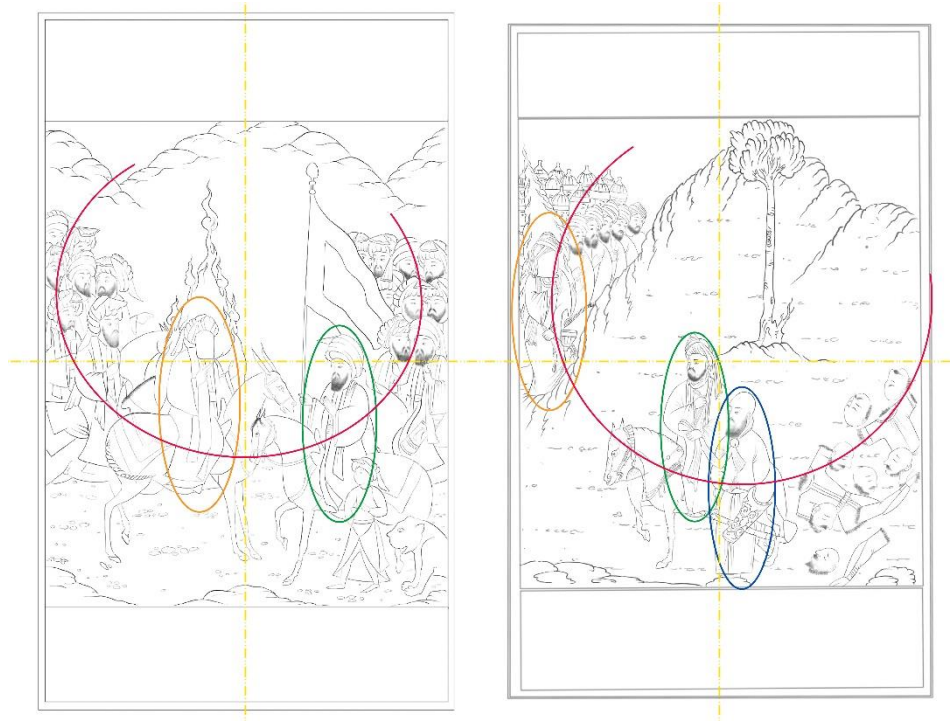

Çizim 5.1.7 v.62a ve v.301b İç Mekân Paralelinde Figür Dizilim Örnekleri

Hız. Ali konulu minyatürlerde, iç mekân ve dış mekân tasvirlerinde rastlanan perspektif ve paralellikte figür yerleşiminin rastlandığı dokuz minyatür bulunmaktadır (v.12a, v.62a, v.76b, v.94a, v.96b, v.98b, v.148b, v.186b, v.378a).

v.62a ve v.301b tasvirleri iç mekân kurgularıdır. v.62a’da figürlerin zemin üzerine oturu pozisyonda sıralanması, iç mekânın sol üst kısmında bulunan ve bir deve tasvirinin gözüktüğü kapı tasvirinin eğimine denk gelen, paralel düzlemler üzerine yerleştirilmiştir. Bu durum minyatürde uygulanan bir perspektif örneği olduğunu göstermektedir. (Çizim 5.1.7)

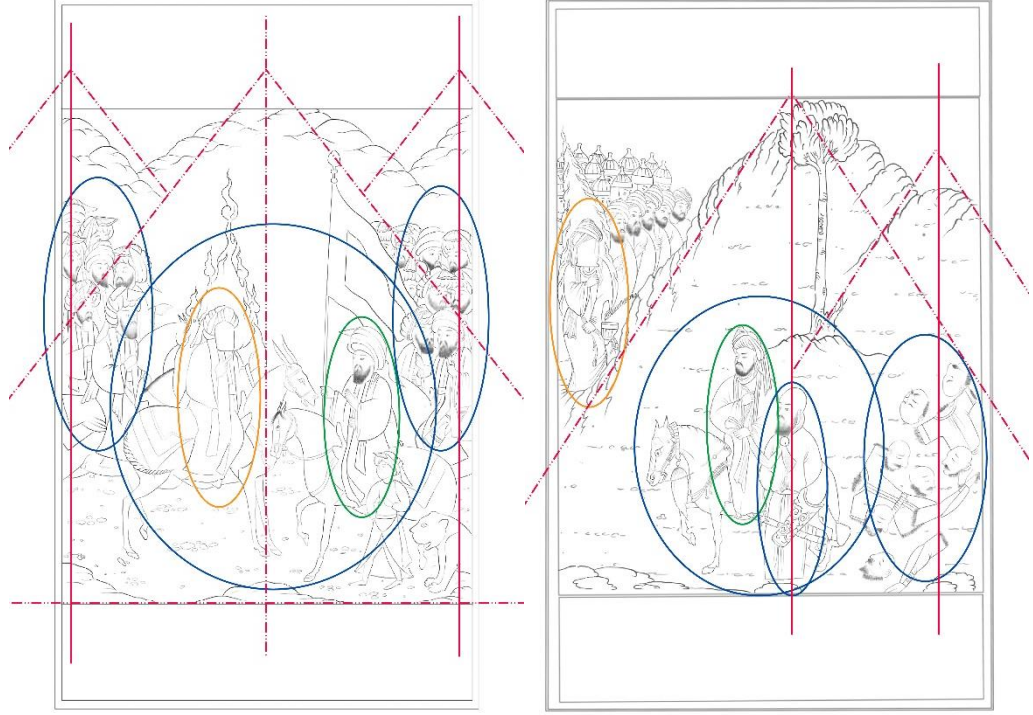
v.301b’de ise durağan bir sahne tasvir edilirken, merdivenleri bulunan kapının merdiven eğimi figürlerin eğimi ile paralel düştüğü gözlemlenmektedir. Hız. Ali sağında bulunan Hız. Muhammed’e doğru eğilirken, Hız. Muhammed’in halesi bu paralelliği destekleyecek eğimde çizilerek paralel dengeyi oluşturmuştur. (Çizim 5.1.7)

Çizim 5.1.8 v.67a ve v.294b Hilal Şekline Göre Kurgu Örnekleri

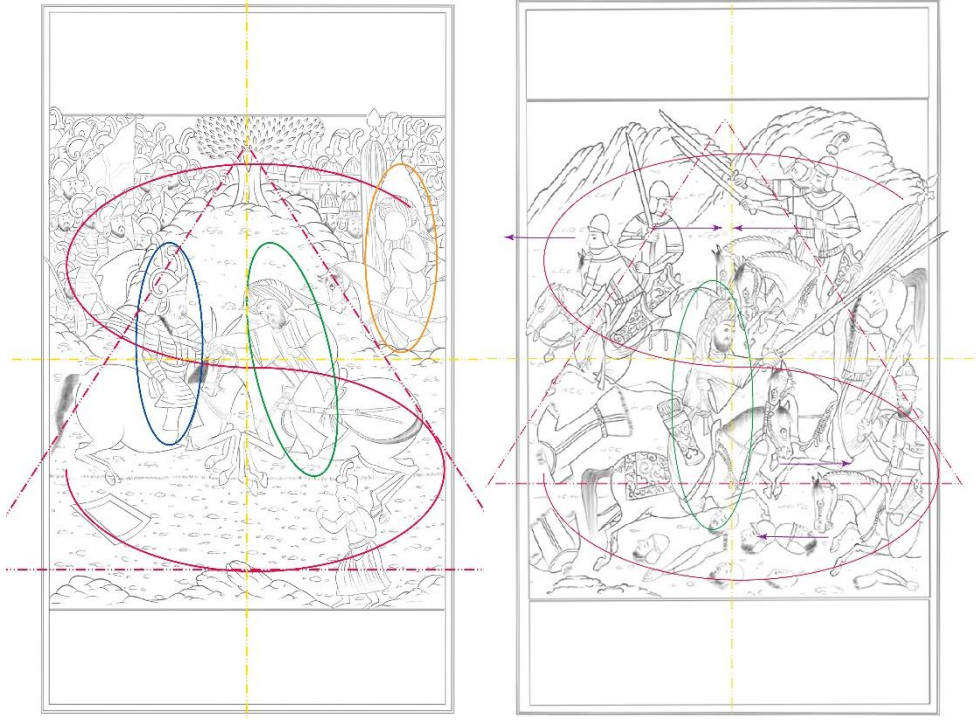
v.67a ve v.294b hilal şekline göre kurgulanan minyatür örneklerindedir. v.67a analizinde figür dizilimi, minyatürün sağ ve sol yarısına dengeli bir şekilde dağılmış ve hilal şeklindeki yay üzerine figürler yerleştirilmiştir. Figürlerin hacim yoğunluğu eşit şekilde sağlanmıştır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali minyatürün merkez noktasına yakın şekilde çizilmiştir. Merkez noktasına yakın konumlandırılan ana karakterler, diğer yoğun figürlerin sağ ve sol cetvele bitişik tasvir edilmesi sayesinde odak noktası olmuştur. (Çizim 5.1.8)

v.294b kurgusunda kullanılan hilal şekli üzerinde konumlandırılan figürler haricinde, minyatürün sağ alt alanında tasvir edilen kesik insan başları ve bedenleride yerleştirilmiştir. Figürler ve kesik insan parçaları minyatürün alt yarısında ve sol kısmın tamamında yer alırken minyatürün sağ üst alanında tepelik ve ağaçtan oluşmaktadır. Minyatürün ana karakterleri Hz. Ali ve Hâlid merkez noktasında tasvir edilmiş, Hz. Muhammed ise minyatürün sol cetveline bitişik bir biçimde sayfanın orta alanını belirleyen düzlem üzerinde çizilmiştir. Hz. Muhammed merkez noktası dışında çizilmesine rağmen halesi ve figür tasvirinin tamamı gözükür bir biçimde çizilmesi sebebi ile odak noktası iki yerde oluşturulmuştur. (Çizim 5.1.8)

Çizim 5.1.9 v.67a ve v.294b Üçgen Form Kurgu Örnekleri

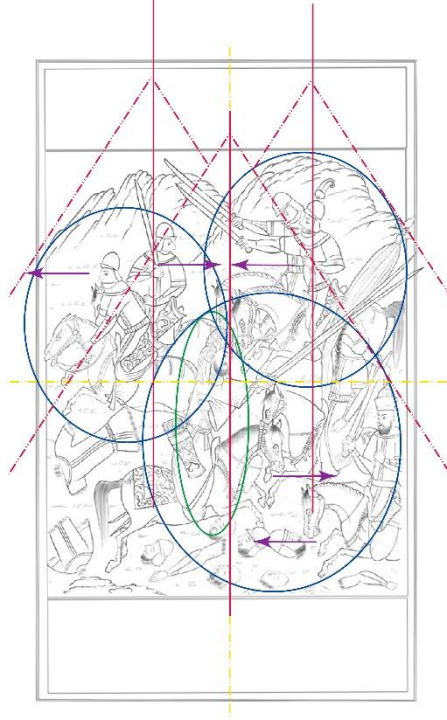
v.67a ve v.294b analizlerinde hilal şekli üzerine yerleştirilen figür dizilimi haricinde, kompozisyon üçgen formlardan oluşan tepeliklerin uç kısmından dikey şekilde inen düzlemlere denk gelen, merkez çevresinde kurgulanan olay örgüsü vurgulanmıştır. (Çizim 5.1.9)

Çizim 5.1.10 v.344b ve v.390b Çizimlerinde S Kurgusu

Hz. Ali'nin konu olduğu minyatürlerde karşılaştığımız bir diğer kurgu biçimi S formundadır. v.344b analizinde figür dağılımı minyatürün üst yarısında yoğunlaşmış, ana karakterler merkez noktasına yakın konumlandırılarak odak noktası belirlenmiştir. Figür yoğunluğunun hacmi minyatürün üst alanının sağ ve sol kısmında eşit şekilde oluşturularak denge kurulmuştur. Hz. Muhammed minyatürün sağ cetveline bitişik bir biçimde sayfanın orta alanını belirleyen düzlem üzerinde çizilmiş, v.294b'de olduğu gibi merkez noktası dışında çizilmiş ancak halesi ve figür tasvirinin tamamı gözükür şekilde olmasın dolayı odak noktası iki yerde oluşturulmuştur. (Çizim 5.1.10)

v.390b analizindeki yoğun figür dağılımı minyatürün tüm geneline eşit şekilde kurgulanmıştır. Tasvir edilen savaş sahnesinde Hz. Ali at üzerinde minyatürün merkez noktasına yerleştirilmiştir. Diğer figürler onun çevresinde S formuna uygun şekilde yerleştirilmiş ve bakış takipleri olay örgüsünün hareketliliğini yansıtmaktadır. S eksenine üzerine denk gelecek şekilde çizilen kesik insan parçaları da bu kurgulama şeklini desteklemektedir. (Çizim 5.1.10)

Çizim 5.1.11 v.390b Üçgen Form Kurgu Örnekleri

v.390b analizlerinde S S eksenine yerleştirilen figür dizilimi haricinde, kompozisyon üçgen formlara uygun şekillerde olan zeminin uç kısmından dikey şekilde inen düzlemlere denk gelen, merkez ve çevresinde kurgulanan olay örgüsü kurgulanmıştır. (Çizim 5.1.11)

Hız. Ali'yi konu alan minyatürlerde genel olarak Hız. Ali'nin tasarımda konumlandırılması üzerine diğer figürlerin dizilimi ve dengesi yapılmış, Hız. Ali minyatürün merkez noktasında yerleştirilmesine bile diğer figürlerin bakış takipleri ve olay örgüsünü destekler yönde tasvir edilmeleri üzerine Hız. Ali odak noktası olarak belirlenmiştir.

TSMK H.1223 yazma eserindeki minyatürler, Hız. Muhammed'in hayatını, etrafındaki ashaplar ve diğer kişiler ile yaşanmış mühim hadiseleri, birbirini sırasıyla takip eden sayfalar ile resimlenerek yapılmıştır.

Minyatürlerde resmedilen Hız. Ali ve diğer figürler genellikle XVI. yüzyıl Osmanlı'nın müslüman kıyafetleri ile resmedilmiş olsa da, bazı minyatürlerde gayrimüslim kıyafetler de tasvir edilmiştir (v.94a, v.96b, v.100b).

H. Ali yazma eserin genelinde çoğunlukla kırmızı, açık yeşil ve yeşil, nadiren mor ve pembe kaftan ile, açık yeşil, yeşil ve beyaz sarıkla tasvir edilmiş, Zülfikar kılıcı ile birlikte ve katır üzerinde resmedilmiştir. (Resim 5.1.11)

Resim 5.1.1 TSMK, H.1223, v.73b, v.76b, v.94a, v.301b Hz. Ali'nin Eser Genelinde Çoğunlukla Tasvir Edildiği Üslup ve Renklendirilmesini Gösteren Detaylar

Resim 5.1.2 TSMK, H.1223, v.12a, v.21a, v.103a, v.343a

Hz. Ali'nin Katır Üzerindeki Tasvirleri

Siyer-i Nebi yazma eserinde Hz. Ali konulu minyatürlerin çoğunda Hz. Ali'nin katır üzerinde tasvir edildiği görülmektedir. Hz. Ali'nin katırı açık mavi renkte boyanıp, yelesi kısa ve dik taramalar ile işlenmiş, kuyruğu burğu şeklinde tahrirlenerek tasvir edilmiştir. Katırın süslemelerinde beyaz püsküllü altın çember, kırmızı yular ipi üzerine altın detaylar ve çeşitli renkler kullanılarak boyanmış ve üzeri bezemeler ile resmedilmiş eyer görülmektedir. TSMK H.1223 yazma eserinde incelenen Hz. Ali konulu minyatürlerde katırın farklı bir üslup ile resmedildiği sayfalar da bulunmaktadır (v.67a, v.343a, v.344b).

Resim 5.1.3 TSMK, H.1223, v.59b, v.62a, v.70b,v.344b
Tasvirlerinde Hz. Ali'nin Farklı Bir Üslup ile Resmedilmesi

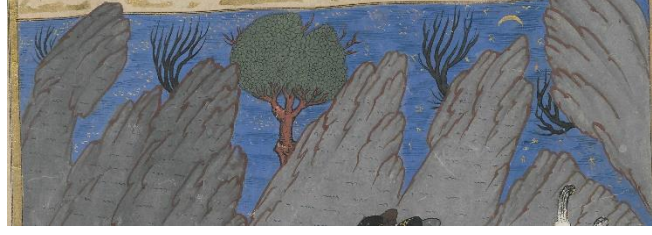
İncelenen minyatürler içerisinde Hz. Ali'nin daha koyu yeşil kaftanlı, kaftanının rengi ile aynı olan geniş sarıklı, iç elbisesi açık yeşil ve kaftanının iç kısmı ise leylak ve turuncudur. Yüzünün daha uzun ve ince, gözlerinin daha çekik çizilmesi dikkat çeken önemli farklılıklardandır. (Resim 5.1.3)

Resim 5.1.4 TSMK, H.1223, v.172b, v.294b, v.343a, v.344b

Hz. Muhammed'in Merkez Noktası Dışında Tasvir Edilmesi

İncelediğimiz Hz. Ali konulu sayfalar arasında Hz. Muhammed tasvirlerinin merkez noktadan farklı bir alanda resmedildiğine rastlanmaktadır. Bu tasvirlerde Hz. Muhammed minyatürün üst yarısında sağ ve sol cetvele bitişik bir biçimde konumlanmıştır. Minyatürün merkez noktasında olmamasına rağmen Hz. Muhammed'in tamamı ya da büyük bir kısmı gözüktür şekilde tasvir edilmesi dikkatleri üzerine çekmektedir. Hz. Muhammed'in v.343a ve v.344b'deki tasvirlerinde üslup farklılığı gözlemlenmektedir. Halesinin yalın bir şekilde tasvir edilmesi, beyaz geniş sarığı ve peçesi ile sarığı arasından çizilen siyah uzun saç dikkat çeken önemli farklılıklarındandır. (Resim 5.1.4)

Resim 5.1.5 TSMK, H.1223 v.19b, v.22b, v.58a

Minyatürlerinde Gökyüzü Tasviri

Hz. Ali'nin konu olduğu minyatürlerde gökyüzü tasviri genellikle oldukça yalın bir şekilde altın yapıştırma varak olarak uygulanmıştır (v.5b, v.12a, v.21a, v.58a, v.59b, v.67a, v.70b, v.73b, v.74b, v.90a, v.94a, v.96b, v.98b, v.100b, v.103a, v.105a, v.148b, v.172b, v.186b, v.191a, v.194a, v.223a, v.294b, v.303a, v.343a, v.344b, v.378a, v.389a, v.390b, v.391a). v.19b tasvirinde gökyüzü, mavi renk sıvama şeklinde boyanarak üzeri aralıklı koyu mavi taramalar ile işlenmiş, altın ile ay ve hilal tasvirleri yapılmıştır. v.22b ise çok açık mavi renk ile sıvama şeklinde boyanmış üzeri v.19b'deki gibi aralıklı mavi renk ile taranarak işlenmiştir.

Hz. Ali'yi konu alan minyatürlerin içerisinde gökyüzünün, altın yapıştırma varak haricinde mavi renkli bir şekilde de resmedildiği görülmektedir (v.19b, v.22b).

Resim 5.1.6 TSMK, H.1223, v.94a, v.96b, v.98b, v.100b

Tasvirlerindeki Mimari Yapı

TSMK, H.1223 yazma eserin Hz. Ali konulu minyatürlerinde incelenen mimari yapıların genelinde benzerlik gözlemlenmektedir. Gümüş kubbelerden oluşan kaleler genellikle duvarları açık renk boyanıp üzerleri geometrik desenler ile süslenmiştir. Dış duvarlardaki işlemlere küçük pencereler çizilmiştir. Yumuşak renk kullanımı etrafına veya içerisinde tasvir edilen figürleri ön plana çıkartmıştır. İncelenen minyatürlerde kale tasviri genellikle sağ ve sol cetvele uzanacak genişlikte resmedilmiştir. (Resim 5.1.6)

İncelenen minyatürler arasında, mimari yapı genişliği sayfanın yarısını kaplamayan, daha farklı boyutlarda tasvirlenen örneklere de rastlanmaktadır (v.21a, v.73b, 148b).

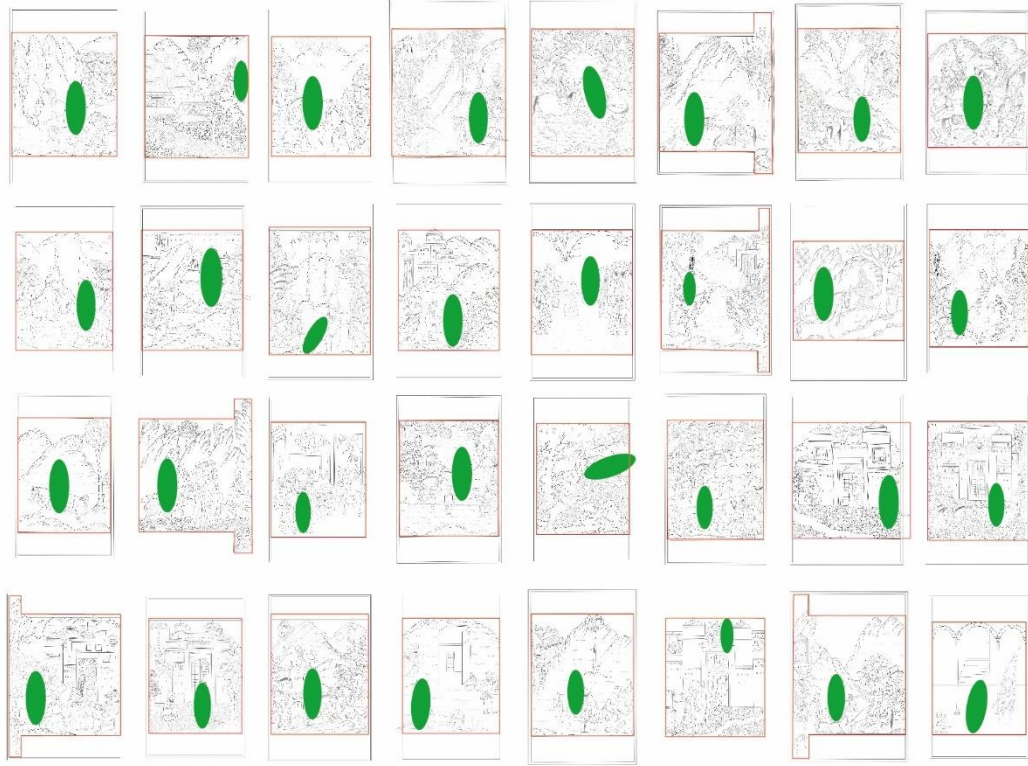
SONUÇ

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan H.1223 envanter numaralı Siyer-i Nebi'nin altıncı cildindeki Hz. Ali'nin konu edildiği tasvirler, Hz. Ali'nin tasarım yer alan konumlanma şekli, kurgu ve kompozisyon açısından ele alınıp değerlendirilmiştir.

Hz. Ali tasvirlerinde, genellikle figür boyutu olarak diğer figürlerden daha belirgin çizilmiştir. Yerleştirilme biçimi ile olay örgüsünün odak noktasında veya minyatürün merkezinde konumlandırılarak ön plana çıkartılmıştır.

Hz. Ali'nin diğer figürlerden farklı, belirgin büyüklükte ve tasarım alanında yerleştirilme biçimi onu odak noktası yapan özelliklerindedir. Aynı zamanda dış mekân renkleri, zeminde ve arka planda resmedilen tepelikler, kayalıklar, çadır, mimari yapı, figürlerin yerleşim şekilleri, kurgudaki açık-koyu, baskın-hafif ve kullanılan renklerin dağılımı, Hz. Ali'yi vurgulayan diğer unsurlar olmuştur.

Minyatürlerde, ana karakterler nakkaşlar tarafından olay örgüsünü ana karakterlere yönlendirecek şekilde kurgulamışlardır. Tasvir edilen diğer figürler, odak noktası haline getirilen Hz. Ali'yi ön plana çıkaracak şekilde yerleştirilmiştir. Hz. Ali tasvirinin minyatürlerdeki yerleşimi lekesel olarak analiz edilmiştir. (Çizim 5.2.1)

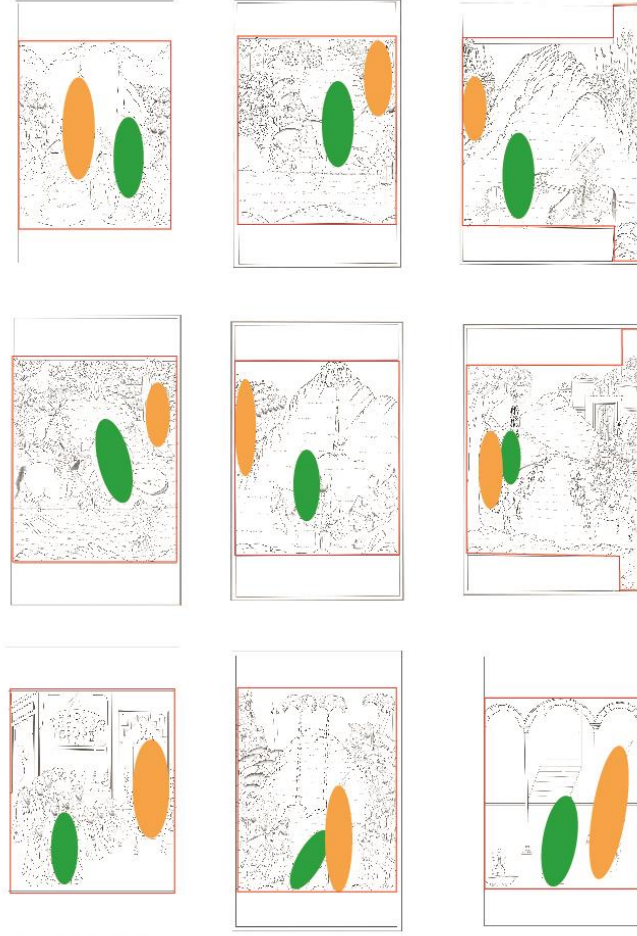

Çizim 5.2.1

Minyatürlerde Hz. Ali tasviri çoğunlukla merkez noktası yakınında yerleştirilmiştir. Bu minyatürlerde Hz. Ali tasviri, sağ alt merkeze yakın noktada konumlandırılan 5, sol alt merkeze yakın alanda yerleştirilen 10, minyatürün merkez noktasında 9, sağ üst merkeze yakın 4, sol üst merkeze yakın 1, minyatürün üst yarısında sağ cetvele bitişik 2, üst cetvel ortasında bitişik 1 ve alt orta yarısında 1 kez yerleştirilmiştir. (Çizim 5.2.1)

Lekesel şekillerle gösterilen Hz. Ali tasvirlerine genel bakış sağlandığında, minyatürlerde Hz. Ali'nin diğer figürlerden daha büyük ve merkez odaklı çizildiği gözlemlenmektedir. Çoğunlukla merkez noktası ve merkeze yakın alanlarda tasvir edilmesi dikkat çekmektedir. (Çizim 5.2.1)

Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in birlikte tasvir edildiği 9 minyatür bulunmaktadır. Bu minyatürlerde Hz. Ali ve Hz. Muhammed tasvirlerinin lekese yerleşimi analiz edilmiştir. (Çizim 5.2.1)

Çizim 5.2.2

Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in birlikte tasvir edildiği minyatürlerde Hz. Ali ve Hz. Muhammed sayfanın sağ yarısına yerleştirildiği 3, sol yarısına yerleştirildiği 3, minyatürün merkez noktasına yakın şekilde tasvir edildikleri 1, sol alt alanda Hz. Ali ve sağ üst alanda Hz. Muhammed'in yerleştirildiği çapraz dengeli 1 ve minyatürün sol alt kısmında yan yana çizildikleri bir minyatür bulunmaktadır. (Çizim 5.2.2)

Genel kurgu, Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in konumlandırıldığı alanlar dikkate alınarak, minyatürün odak noktasını belirler nitelikte olduğu gözlenmektedir. Bu ana karakterler merkez noktasında olsun veya olmasın kurguda odak noktası olarak belirlenmiş, diğer figür tasvirleri Hz. Ali ve Hz. Muhammed'e göre konumlandırılmıştır. (Çizim 5.2.2)

Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin kurgulanma şekilleriyle birlikte minyatür konularının tasvirlenme biçimleri de incelenmiştir. Minyatür konusunun en ayrıntılı sahnesinin tasvirini yapan nakkaşlar, sıra gelen minyatürlerde hikâyeyi sürdürmüş oldukları gözlemlenmektedir. Bir minyatür de birden fazla olay örgüsünü tasvir eden sayfalar da bulunmaktadır (v.70b, v.172b, v.194a, v.294b).

Tasarım kurgusunda en çok üçgen form kullanılmış ve onun akabinde helezon ekseni, hilal şekli, paralel düzen ve S ekseni figür dizilim kurguları uygulanmıştır. Minyatürlerin çoğu ikişer kurgu şekli ile tasarlandığı görülmektedir (v.12a, v.22b, v.58a, v.67a, v.70b, v.94a, v.96b, v.103a, v.105a, v.148b, v.172, v.186b, v.191a, v.194a, v.223a, v.294b, v.303a, v.344b v.378a, v.390b).

Minyatürün derinlik algısı, tasarlanan kurgu şekilleri üzerine yerleştirilen figür dizilimi, doğa ve mimari yapı tasvirleri ile oluşturulmuştur.

Tasarımlardaki kurgu çeşitliliği, renklendirme ve işçilik farklılıkları açısından birçok sanatçının bu yazma eser üzerinde çalıştıklarını göstermektedir.

Hz. Ali'nin konusu olduğu minyatürlerin 3 sayfası iç mekân (v.3a, v.62a, v.301b), 23 sayfası dış mekân (v.5b, v.12a, v.19b, v.58a, v.59b, v.67a, v.70b, v.74b, v.90a, v.103a, v.105a, v.172b, v.186b, v.191a, v.194a, v.223a, v.294b, v.343a, v.344b, v.378a, v.389a, v.390b, v.391a), 10 sayfası hem dış mekân hem mimari yapı (v.21a, v.22b, v.73b, v.76b, v.94a, v.96b, v.98b, v.100b, v.148b, v.303a) ile kurgulanmıştır. Hz. Ali tasviri bulunmayan ancak konusu Hz. Ali olan 4 minyatür vardır (v.3a, v.5b, v.22b, v.378a). v.378a minyatüründe, Hz. Ali'nin diğer minyatürlerdeki tasvirleri doğrultusunda Hz. Ali olduğu düşündürülen bir figür bulunmaktadır. İncelenen otuz altı minyatür içerisinde rastlanmayan turuncu kaftan rengi ile dikkat çekmektedir.

Resim 5.2.1 TSMK, H.1223,

Hz. Ali'yi Konu Alan Minyatürlerin İç Mekân Tasvirleri

TSMK, H.1223 envanterli Siyer-i Nebi yazmasında, Hz. Ali'nin konu olduğu minyatürler arasında iç mekân içerisinde kurgulanan bu minyatürlerin ortak özelliği Hz. Muhammed tasviri ile resmedilmiş olmasıdır. Hz. Muhammed bu tasvirlerde minyatürün sağ yarısında konumlandırılmıştır. v.3a'da Hz. Ali tasviri yapılmamış, v.62a'da minyatürün sol alt yarısında merkeze yakın bir noktada resmedilmiştir. v.301b'nin minyatüründe ise Hz. Ali sayfanın alt orta kısmında yer almaktadır. (Resim 5.2.1)

İç mekân kurgusunda dikkat çeken unsurlardan biri, mimari yapının belli alanlarında kullanılan çizgilerin eğimine göre figür yerleşimidir.

Resim 5.2.2 TSMK, H.1223,

Hz. Ali'yi Konu Alan Minyatürlerin Dış Mekân Tasvirleri

İncelediğimiz minyatürler arasında çoğunlukla dış mekân tasvirleri yer almaktadır. Dış mekân tasarımlarında en çok kullanılan, dik formlarla resmedilen tepelik ve kayalıklar, olay örgüsünün derinliğini destekleyerek ana figürleri ön plana çıkaracak renkler ile tasvir edilmiştir. v.19b haricindeki tüm minyatürlerin gökyüzü tasviri altın yapıştırma varak olarak dikkat çekmektedir. (Resim 5.2.2)

Resim 5.2.3 TSMK, H.1223,

H. Ali’yi Konu Alan Minyatürlerin Mimari ve Dış Mekânın Birlikte Tasvir Edilmesi

Mimari ve dış mekânın birlikte tasvir edildiği yapıların renkleri birbirleri ile benzerlik göstermektedir. v.94a, v.96b, v.98b ve v.100b minyatürlerinde mimari yapı minyatürün neredeyse 3/4’lük alanını doldurmaktadır. Bu tasvirlerde figürler hem mimari yapı içerisinde hem de dış mekânda konumlandırılmıştır. (Resim 5.2.3)

H. Ali’nin tasvirlediği minyatürlerde sanatçıların konuda geçen olayları ana karakterleri odak noktası yapacak şekilde tasarlanmıştır. Nakkaşlar olay örgüsünü tamamen konuya sadık kalmaktan ziyade ana karakterlere yani H. Ali ve H. Muhammed’e göre tasarladıkları ve minyatürün tüm detaylarını bu olay örgüsünü destekler bir biçimde kurgulandığı incelenen minyatür analizlerinde anlatılmak istenmiştir.

Ehl-i Hıref teşkilatı tarafından Osmanlı Saray Nakkaşhanelerinde, Nakkas Osman ve ekibi tarafından H. Muhammed’in hayatındaki olayların resmedildiği “Siyer-i Nebi” resimli yazma eserinin, metindeki hadiseleri ve karakterleri ön planda

tutarak minyatürlerin resmedildiği anlaşılmaktadır. En yalın anlatımlı eserlerden biri olarak kabul edilen “Siyer-i Nebi”, tüm olayın sahnelerinin resmedildiği bir yazma eserdir. Olay örgüsünün ana karakterler üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Siyer-i Nebi Osmanlı saraylarında görev alan önemli nakkaşların özenle çalışarak resmettikleri, İslam tarihi açısından büyük önem teşkil eden ilim, bilim ve sanat açısından eşine zor rastlanabilecek bir eser olarak kabul edilmektedir. XVI. yüzyıldan günümüze kadar gelebilen bu eser büyük ilgi görmüştür. İncelediğimiz altıncı cilt Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’nde bulunmakla birlikte, diğer nüshaları da dünyanın çeşitli ülkelerinin kütüphanelerinde sergilenmektedir. İncelediğimiz altıncı ciltte görebileceğimiz çok ince nüanslar bize döneminin güzel sanatlar dalında iyi bir referans teşkil etmektedir. Hikayelerin sıralanışı ve tasarım kurguları dönemin tasvir sanatının seviyesini görmemiz açısından bize ışık tutmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi H.1223 numaralı “Siyer-i Nebi” resimli yazma eserinin altıncı cildinde bulunan Hz. Ali konulu minyatürlerin kurgusal yönleri incelenmiştir. Dönemin tasvir üslubu açısından, ana karakteri tasarım kurgusunda ön plana çıkaran ve diğer karakterlerden ayıran özellikleri boyut, renk, dizilim açısından detaylı bir şekilde incelenerek ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Abrahart, R. J. & See, L.** (1998). Neural Network vs. ARMA Modelling: Constructing Benchmark Case Studies of River Flow Prediction. In J. Blenc, (Ed.), *GeoComputation '98. Proceedings of the Third International Conference on GeoComputation*, (pp.145-154). United Kingdom : University of Bristol, September 17-19.
- Abrahart, R. J. & See, L.** (2000). Comparing neural network and autoregressive moving average techniques for the provision of continuous river flow forecasts in two contrasting catchments, *Hydrological Processes*, 14 (2), 2157–2172.
- Acar, M. H. & Yılmaz, P.** (1997). Effect of tetramethylthiuramdisulfide on the cationic polymerization of cyclohexeneoxide, *The 2nd International Conferences on Advanced Polymers via Macromolecular Engineering*, Orlando, Florida, USA : April 19-23.
- AKALAY Zeren**, Tarihi Konuda İlk Osmanlı Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı, 1966-1968, s. 102.
- AKÜN Ömer Faruk**, “XV ve XVI. Asırlarda Türk Edebiyatı”, XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler Milletlerarası Sempozyumu, Ensar Neçriyat, İstanbul 1996, s. 443-453.
- ALPARSLAN Ali**, Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, YKY Yayınları, İstanbul 2004.
- ALPARSLAN Ebru**, “Türk Cilt Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Müzelerden Örnekler”, Uluslararası Ahmet Yesevi’den Günümüze İnsanlığa yön veren Türk Büyüklere Sempozyum Bildirileri, Ankara 2009, s.183,184.
- Altan, N.** (2003). *Bilgisayar Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (3. bs.). Ankara: Sistem
- AND Metin**, Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, YKY, İstanbul 2015, s.124.
- AND Metin**, Osmanlı Tasvir Sanatları 1; Minyatür, YKY, İstanbul 2014, s. 60;
Metin And, “Bir Renaissance Hezâr-fenni; Matrâkçı Nasuh, Sanat Dünyamız, 1999, s.125-133.
- ASLANAPA Oktay**, Osmanlı Devri Mimarîsi, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985.

BİROL İnci, “Koltuk Tezhibi”, DİA, Ankara 2002, c.26, s. 151-153.

Buhârî, Ashâbu'n-Nebî, 8, c. IV, s. 206.

ÇAĞMAN Filiz, Anadolu Medeniyetleri Avrupa Konseyi 18. Avrupa Sanat Sergisi Kataloğu, s.101,104

CEZAR Mustafa, “16. Yüzyılda İstanbul şehrinin Türk Kültür ve Sanatını Yansıtırma Gücü Neydi?”, 16. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri, İstanbul 2004, s. 1-13.

DARÎR, Kıssa-i Yusuf: Yusuf'u Züleyha, s.16.

DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koğuşlar Böl., nu:1001, vr:6a-7; 6b-1-7; Karahan, Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yusuf, Yusuf u Züleyha, s.16; Erkan, “Darîr”, DİA, c.VIII, s.498; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikaye, s20.

DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koğuşlar Böl., nu:1001, vr:6b-10-15.

DARÎR, Sîretü'n-Nebî, Koğuşlar Böl., nu:1001, vr:7b-12, 8a-1-7.

DARÎR, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.20

DARÎR, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.20; Köprülü, Fuad, “Anadolu'da Türk Dil ve Edebiyatının Tekamülü”, Yeni Türk Mecmuası, Kanun-i Sani 1933, c.I, sayı:4, s.287.

DARÎR, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.26.

DENİZ A. Çağlar, Hz. Muhammed'in (sav) Tasvirinin/Temsilinin Toplumsal Bağlıları: Orta çağ Nakkaşları ve Modern Dönem Sinemacıları, Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı Cilt II, Meridyen Destek Derneği, İstanbul 2016, s.209.

DERMAN F. Çiçek, “Osmanlı'da Klasik Dönem”, Hat ve Tezhip Sanatı, s.344

DERMAN F. Çiçek, “Tezhip Sanatında Üslûplar ve Sanatkârları” Tezhip madd., TDV DİA, İstanbul 2012, c.41, s.65-68.

DERMAN F. Çiçek, Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı, Yeni Türkiye 2000, sy.34, s.627.

DERMAN F. Çiçek, Osmanlı İstanbul'unda Bezeme Sanatı, Osmanlı İstanbul'u (I. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu, Bildiriler), ed. Feridun M. Emecen, Emrah Safa Gürkan, İstanbul 2014, s.499.

- El-Shaman**, Massad Süveylim Ali, Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi, I-II, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1982, c.I, s.XLI; Konyalı, İ. Hakkı, "Mucize Kitap" Tarih Hazinesi, Yıl:2 sayı:16 Kasım 1952, s.811;
- ERKAN Mustafa**, Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.VII; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.20; Banarlı, c.I, s.367.
- ERKAN Mustafa**, Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.VIII; Darîr, Yüz Hadis Yüz Hikâye, s.23
- ERKAN Mustafa**, Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir), s.XVIII.
- EYİCE Semavi**, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş ı KocaSinan, Yaş adığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 102,103.
- EYİCE Semavi**, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş ı Koca Sinan, Yaş adığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s.102.
- EYİCE Semavi**, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş ı KocaSinan, Yaş adığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 103-105.
- EYİCE Semavi**, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş ı KocaSinan, Yaş adığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 102.
- FIĞLALI Ethem Ruhi** "Ali", DİA, c. II, s. 371,374.
- FIĞLALI Ethem Ruhi**, "Ali" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA),
- GÜNDÜZ Hüseyin**, "Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisârî", Hat ve Tezhip Sanatı, Ed. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, s.76.
- GÜNDÜZ Hüseyin**, a.g.m., s.86.
- İbn Hacer**, el-İsâbe, c. IV, s. 269; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî (ö. 218/833), Sîret-i İbn-i Hişâm, (trc. Hasan Ege), I-IV, Kahraman Yay., İstanbul, 1994, c. I, s. 326.
- İbn Hacer**, el-İsâbe, c. IV, s. 270.

İbn Hişâm, Sîret-i İbn-i Hişam, c. II, s. 326; İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 19.

İbn Hişâm, Sîret-i İbn-i Hişam, c. IV, s. 420.

İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 17.

İbn Sa'd, et-Tabakât, c. III, s. 21.

I-XLIV, İstanbul, 1989, c. II, s. 371.

KALYONCU Hülya, "Ehl-i Hiref-i Hassa' Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri Ve Önemi", a.g.m., s.284.

KARAHAN, Erzurumlu Darîr'in Hayatı, Eserleri ve Türk Dili Tarihindeki Yeri, s.109.

KARAHAN, Erzurumlu Darîr'in Hayatı, Eserleri ve Türk Dili Tarihindeki Yeri, s.109

KAZICI Ziya, a.g.m., s. 283.

KERAMETLİ Can, "16.yy. Türk Minyatürleri", Antika, c.7, s.4.

KESKİNER Cahide, "Minyatür", Sanat Çevresi, c.10, s.84.

KODAMAN Bayram, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2007, No.16, s. 124.**MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 18-20.

MAHİR Banu, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", Hat ve Tezhip Sanatı, s.379.

MAHİR Banu, "Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şahkulu ve Eserleri", Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, İstanbul 1986, s.113,114.

MAHİR Banu, a.g.e., s.58-59, 177.

MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı yayınevi, İstanbul 2012, s.51

MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2018, s.39-41.

MAHİR Banu, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 51,52; Nurhan Atasoy-Filiz Çağman, Turkish Miniature Painting, İstanbul 1974, s. 20; Filiz Çağman, "The Miniatures of the Divan-ı Hüseyini and the Influence of Their Style", Fifth International Congress of Turkish Art, 1978, s.231-259.

- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.177.
- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.177-178.
- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.179.
- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.179-180.
- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.53.
- MAHİR Banu**, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.58-62.
- MESARA Gülbün**, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, Hat ve Tezhip Sanatı, s.361-363.
- Mustafa Erkan**, “Siretü’n-Nebi (Tercümetü’z-Zarir) İnceleme-Metin”, Doktora Tezi, Ankara 1986 s. VI.
- ÖZCAN Şehnaz**, Uygur Türklerinden Osmanlı Nakkaşlarına Minyatür Sanatının Serüveni the Adventures of Miniature Art From Uyghur Turks to Ottoman Painters, TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, 2019, c.11, sy.41, s.219.
- RENDA Günsel**, “Sanatta Etkileşim”, Osmanlı Uygarlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2002, s.1036-1099.
- RENDA Günsel**, Osmanlılarda Padişah Portreciliği, s.715.
- ROUX Jean Paul**, çev. Mübahat Türker Küyel, Osmanlı Sanatı, Erdem, Atatürk Kültür dil ve Tarih Yüksek kurumu AKM,1990, c. 6, s.18, s. 893.
- SERİN Muhittin**, “Karahisârî, Ahmed Şemseddin”, DİA, İstanbul 2001, c.24, s.421-424.
- SERİN Muhittin**, “Mushaf” madd., İstanbul 2006, c.31, s.249.
- SERİN Muhittin**, “Osmanlılar, Sanat”, madd., TDV DİA, İstanbul 2007, c.33, s.568.
- SERİN Muhittin**, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı Neşr., s.107.
- Serpil BAĞCI-Filiz ÇAĞMAN-Günsel RENDA-Zeren TANINDI**, Osmanlı Resim Sanatı, s.16.

Serpil BAĞCI-Filiz ÇAĞMAN-Günsel RENDA-Zeren TANINDI, Osmanlı Resim Sanatı, s.17

TANINDI Zeren, İslâm Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı: Siyer-i Nebi, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1984, s.27.

TANINDI Zeren, Nakkaş Hasan Paşa, madd., DİA, İstanbul 2006, c.32, s.329,330.

TANINDI Zeren, Osmanlı Sanatında Cilt, Yeni Türkiye, 2000, sy.34, s.621.

TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 104.

TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 105.

TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, s.32.

TANINDI Zeren, Siyer-i Nebi, s.32-35 ve Mustafa Erkan, "Siretü'n-Nebî" s.276-270.

TANINDI Zeren, Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1996, s.17-19.

Tekindağ, "Berkûk", DİA, c.V, s.511-512.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, "Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hiref (Sanatkârlar) Defterleri", c.11, sy.15, s.23-76.

Yavuz, O. & Küçükballı, F. N. (2017), Erzurumlu Darîr'in Sîretü'n-Nebî Adlı Eserinden Eski Anadolu Türkçesinin Söz Varlığına Katkılar, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (38), 356,357.

<https://bilgiburada.net/osmanli-imparatorlugu-tarihi/>

<https://dumendergi.com/saz-yolu-uslubunun-orneklerle-anlatimi/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-efendi-seyh>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/karahisari-ahmed-semseddin>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/selimname>

<https://istanbultarihi.ist/91-payitaht-istanbulda-osmanli-merasimleri#gallery-32>

<https://www.belgelerletarih.com/nakkashane-nedir/>

<https://www.gzt.com/arkitekt/kannin-saray-basnakkasi-kara-memi-3592316>